

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
SERMAYE PİYASASI VE BORSA ANABİLİM DALI

**HİSSE SENETLERİ ÜZERİNDEKİ HUKUKİ İŞLEMLER
VE
KAYDİLEŞTİRME**

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan: Gülay YAMAN

İstanbul
Kasım, 2008

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
SERMAYE PİYASASI VE BORSA ANABİLİM DALI

**HİSSE SENETLERİ ÜZERİNDEKİ HUKUKİ İŞLEMLER
VE
KAYDİLEŞTİRME**

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Ayşe SÜMER

Hazırlayan: Gülay YAMAN

İstanbul
Kasım, 2008

125
YIL

**T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü**

Aşağıda belirtilen lisansüstü tez, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği hükümlerinde belirtilen esaslar çerçevesinde jüri önünde savunulmuş ve jüri tarafından başarılı bulunmuştur.

TEZ BAŞLIĞI : Hisse Senetleri Üzerindeki Hukuki İşlemler ve Kaydileştirme

TÜRÜ : Yüksek Lisans

TEZİ HAZIRLAYAN : Gülay YAMAN

ANABİLİM DALI : Sermaye Piyasası ve Borsa

SAVUNMA TARİHİ : 6.10.2008

JÜRİ ÜYELERİ :

GÖREVİ

ADI SOYADI

İmza

Danışman

Prof.Dr.Ayşe SUMER

Üye

Yrd.Doç.Dr.İdil Özlem KOÇ

Üye

Yrd.Doç.Dr.Altan MASUN

(Handwritten signatures of Prof. Dr. Ayşe Sumer, Yrd. Doç. Dr. İdil Özlem Koç, and Yrd. Doç. Dr. Altan Masun)

İÇİNDEKİLER

İçindekiler.....	i
Kısaltmalar Listesi.....	v
Giriş.....	1

1. BÖLÜM

HİSSE SENETLERİ

VE

HİSSE SENETLERİ ÜZERİNDEKİ HUKUKİ İŞLEMLER

1.1. Sermaye Piyasası Aracı Kavramı.....	4
1.1.1. Menkul Kıymetler.....	4
1.1.1.1. Menkul Kıymet Kavramının Unsurları ve Özellikleri	6
1.1.1.2. TTK, SerPK ve TTK Tasarısında Yer Alan Menkul Kıymet Tanımı.	9
1.1.2. Diğer Sermaye Piyasası Araçları	10
1.1.3. Hisse Senetleri.....	11
1.1.3.1. Kavram ve Tanım.....	11
1.1.3.2. Hisse Senedi Türleri.....	14
a. Çıplak Pay.....	15
b. Hamiline Yazılı Hisse Senetleri.....	16
c. Nama Yazılı Hisse Senetleri.....	17
d. Adi ve İmtiyazlı Hisse Senetleri.....	18
e. Oy hakkı Bulunan Hisse Senetleri ve Oydan Yoksun Hisse Senetleri.....	20
f. Bedelli ve Bedelsiz Hisse Senetleri.....	21
g. Ayin Karşılığı Çıkarılan ve Nakit Karşılığı Hisse Senetleri.....	21
h. Primli ve Primsiz Hisse Senetleri.....	23
ı. Kurucu ve İntifa Hisse Senetleri	23

1.2. Hisse Senetleri Üzerindeki Hukuki İşlemler.....	24
1.2.1. Hisse Senetlerinin Devri.....	24
1.2.1.1. Çıplak Payın Devri.....	25
1.2.1.2. Hamiline Yazılı Hisse Senetlerinin Devri.....	25
1.2.1.3. Nama Yazılı Hisse Senetlerinin Devri.....	28
1.2.2. Hisse Senetlerinin Rehnedilmesi.....	34
1.2.2.1. Çıplak Payın Rehni.....	36
1.2.2.2. Hamiline Yazılı Hisse Senetlerinin Rehni.....	36
1.2.2.3. Nama Yazılı Hisse Senetlerinin Rehnedilmesi.....	37
1.2.3. Hisse Senetleri Üzerinde İntifa Hakkı.....	38
1.2.3.1. Çıplak Paylar Üzerinde İntifa Hakkı.....	39
1.2.3.2. Hamiline Yazılı Hisse Senetlerinin Üzerinde İntifa Hakkı	40
1.2.3.3. Nama Yazılı Hisse Üzerinde İntifa Hakkı	40
1.2.4. Hisse Senetleri Üzerinde Hapis Hakkı.....	42
1.2.5. Hisse Senetleri Üzerinde Haciz.....	44

2. BÖLÜM

KAYDI SİSTEM ve TÜRK HUKUKUNDA GELİŞİM SÜRECİ

2.1. Kaydi Sistem Kavramı.....	50
2.2. Kaydi Sistemin Tarihsel Gelişimi.....	52
2.3. Türk Hukuk Kaydi Sistemi İle İlgili Yasal Düzenlemelerin Süreci.....	54
2.4. Kaydi Sisteme Geçiş Sürecinde Menkul Kıymetlerin Saklanması.....	57
2.4.1. Kaydi Sisteme Geçişte Aşamalar.....	57
2.4.2. Menkul Kıymetlerin Saklanması Türleri.....	59
2.4.2.1. Aynen Saklama.....	59
2.4.2.2. Toplu Saklama.....	60
2.4.2.3. Toplu Senet.....	61

2.4.2.4. Kaydi Kıymet	62
2.5. Türk Hukukunda Kaydi Sisteme İlişkin Düzenlemeler.....	63
2.5.1. Sermaye Piyasası Kanunu’nun 10/A Maddesi	63
2.5.2. Sermaye Piyasası Kanunu’nun Geçici 6. ve 7. Maddeleri	68
2.5.3. MKK Yönetmeliği	71
2.5.4. MKK Kaydileştirme Tebliği (SPK Tebliği).....	72
2.6. Türkiye’ deki Temel Kayıt Kuruluşları.....	74
2.6.1. İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş. (TAKASBANK).....	76
2.6.1.1. Görev ve Yetkileri.....	77
a. Takas Hizmetleri.....	79
b. Saklama Hizmetleri.....	81
2.6.1.2. Takasbank İşlevlerine İlişkin İlkeler	82
2.6.2. Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK).....	84
2.6.2.1. Kuruluş ve Organizasyon Yapısı.....	84
2.6.2.2. Görev, Yetki ve Sorumluluk.....	85
2.7. Kaydi Sistemde İşleyiş.....	87
2.7.1. Genel Olarak Kayıtların Tutulması.....	89
2.7.1.1. Kayıt Türleri.....	93
2.7.1.2. Kayıtların Niteliği.....	94
2.7.1.3. MKK Kayıtlarının Pay Defterine Etkisi	97
2.7.2. Hesap Türleri	101
2.7.2.1. İhraççı Hesabı	102
2.7.2.2. Aracı Kuruluş Hesabı	104
2.7.2.3. Yatırımcı Hesabı	104
2.7.2.4. Yetkili Takas ve Saklama Kuruluşu Hesabı	106
2.7.2.5. Ortak, Katılımcı ve Yatırımcı Hesaplarının Alt Hesapları	106
2.7.3. Kıymet Virmanlarına İlişkin İlkeler	106

3. BÖLÜM

KAYDİLEŞTİRMENİN HUKUKİ İŞLEMLERE ETKİSİ

3.1. Kaydileşen Senetlerin Devirleri.....	109
3.1.1. Hamiline Yazılı Senetlerin Devri.....	110
3.1.2. Nama Yazılı Senetlerin Devri.....	111
3.2. Haciz İşlemleri.....	113
3.2.1. Hacizli Kıymetlerin Haczi.....	117
3.2.2. Rehin/Teminat Verilmiş Kıymetlerin Haczi.....	117
3.2.3. İntifa Hakkının/İntifalı Kıymetlerin Haczi.....	118
3.2.4. Genel Kurul Blokağı (GKB)’ nda ki Kıymetlerin Haczi/Hacizli Kıymetlerin GKB’ na Alınması.....	118
3.2.5. Yatırımcı Blokağındaki Kıymetlerin Haczi.....	119
3.2.6. İşlem Yasaklı Kıymetlerin Haczi/Hacizli Kıymetlerin İşlem Yasağına Tabi Olması.....	120
3.2.7. İflasta Haciz.....	120
3.2.8. Haczin Hak Kullanımları Bakımından Kapsamı.....	120
3.3. İntifa İşlemleri.....	120
3.4. Hapis İşlemleri.....	123
3.5. Rehin İşlemleri.....	123
3.6. Miras İşlemleri.....	128
 Sonuç.....	 129
Ekler	133
Kaynakça.....	136

KISALTMALAR LİSTESİ

AATUHK	: Amme Alacakları Tahsili Usulü Hakkında Kanun
AUHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AO	: Anonim Ortaklık
BK	: Borçlar Kanunu
BTHAE	: Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü
C.	: Cilt
E.	: Esas
f.	: Fıkra
HAAO	: Halka Açık Anonim Ortaklık
HD.	: Hukuk Dairesi
HYHS	: Hamiline Yazılı Hisse Senetleri
İİK	: İcra ve İflas Kanunu
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
K.	: Karar
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KÜİİBF	: Karadeniz Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi
md.	: Madde
MKK	: Merkezi Kayıt Kuruluşu
MKS	: Merkezi Kayıt Sistemi
MERNİS	: Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi
NYHS	: Nama Yazılı Hisse Senetleri
RG.	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
SerPK	: Sermaye Piyasası Kanunu

t.	: Tarih
TAKASBANK	: İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
vd.	: ve devamı
Yarg.	:Yargıtay

GİRİŞ

Sermaye niteliğindeki orta ve uzun vadeli fonların, arz ve talebinin aracı kuruluşlar aracılığıyla ve menkul kıymetlere bağlı olarak karşılaştığı piyasaya sermaye piyasası denmektedir.

Sözkonusu arz ve talep, sermaye piyasasında var olan sermaye piyasası araçları ve menkul kıymetler vasıtası ile karşılanır. Bu nedenle sermaye piyasasında öncelikle menkul kıymetlerin ve özellikle menkul kıymetlerden olan hisse senetlerinin yeri ve öneminin ayrıca incelenmesi gerekir.

Hisse senetleri, menkul kıymet niteliğine haiz kıymetli evraklardan olup TTK' da sıkıca düzenlenmiş şekli kurallara tabidir. Özellikle nama ve hamiline yazılı hisse senetlerinin devirleri ve üzerlerinde tesis edilecek ayni haklar için de bu düzenlemeler geçerlidir.

Ancak son çeyrek yüzyılda hızla globalleşen ekonomik düzen ve uluslararası entegrasyon süreci ile birlikte gelişmekte olan ülkeler arasındaki işbirlikleri ve sermaye hareketleri giderek artmıştır. Bu artışa paralel olarak menkul kıymetlere olan arz ve talepte aynı şekilde artmış ve bunların bir yansıması olarak sisteme adaptasyon süreci ve zamanı doğru kullanmak amacıyla teknik alt yapı ve ileri teknoloji kullanılması zorunluluğu doğmuştur. Sözkonusu hızlı artış ile sermaye piyasasında her geçen gün çok sayıda sermaye piyasası aracı üzerinde sayısız işlem yapılması menkul kıymetlerin saklanması giderek zorlaştırmış, basın ve istihdam giderlerini de arttırmıştır. Geçmiş dönemde hali hazırda menkul kıymetlerin müşteri adına (aynen) saklanması yöntemi uygulanmakta olduğundan, hisse senetlerindeki ihracın artması nedeniyle menkul kıymetlerin saklanması ve idareleri sistemin uygulanmasını güçleştirmiş ve yeni bir sisteme ihtiyaç duyulmuştur.

İşte bu yeni sisteme ihtiyaç neticesinde başlarda, menkul kıymetlerin her geçen gün miktar ve de işlem hacmi olarak artması, müşteri adına saklamadan toplu

saklamaya ve de toplu senet yöntemine geçiş şeklinde bir seyir izlemiştir. Toplu saklama ve toplu senet yöntemleri ile TTK' nın 559 uncu maddesinde yer alan hakkın senetsiz devredilemeyeceği ilkesi gibi sıkı şekli düzenlemeler etkisini yitirmeye başlamış, fiziken saklama kasalarında depolanan senetlerin kayden işlem görmeleri söz konusu olmuştur.

Ancak toplu saklama sisteminde senetlerin basılmaları ve saklanmaları devam ettiğinden basım ve istihdam giderlerine bir çözüm getirilememiştir. Toplu saklama sistemine karşı çözüm yolu olarak düşünülen toplu senet yöntemi ise, yaygın olarak kullanılamamış ve beklenen ihtiyaçlara çözüm getirememiştir. Bu sebeplerle takas işlemlerinin dahi kayden yapılabileceğinin anlaşılması üzerine hisse senetlerinin fiziki varlıklarından tamamen vazgeçilerek kaydi sisteme adım atılmıştır.

Kaydi sistem, sermaye piyasası araçlarının ve menkul kıymetlerin kaydileştirilmesi sürecini ifade etmekte olup aynı zamanda bu araçlara ilişkin hakların MKK tarafından bilgisayar ortamında, ihraççılar, aracı kuruluşlar ve hak sahipleri itibarıyla tutulduğu sistem olarak tanımlanabilir.

Kaydi sistemde, kâğıt basımının ortadan kalkması hisse senetlerinin fiziki özelliklerine bağlı riskler olan sahte hisse senedi basımı, çalınma, gibi olaylar ortadan kalkacak, basım ve istihdam giderleri azalacak, takas ve saklama sistemi daha güvenilir, kolay ve etkin hale gelecektir. Ayrıca daha düşük maliyetli ve daha hızlı bir hizmet sunularak kayıtların tek bir merkezde toplanması, güven ve şeffaflık ortamının oluşmasını sağlayacağından işlem hacmi de artacaktır. Özellikle 2007 yılı sonu itibarıyla MKS' de mevcut hesap sayısının 23 milyona ulaştığı göz önünde tutulduğunda kaydi sistemin, ekonomik düzen ve istikrar gereği olduğu sonucuna varılacaktır.

Uluslararası işlem kolaylığının sağlanması ve entegrasyon amacıyla kaydileştirmede ilk adım SPK' nın 19.12.1996 tarih ve 22852 sayılı R.G.' de yayımlanarak yürürlüğe giren "Sermaye Piyasası Araçlarının Kaydi Değer Haline Getirilmesine İlişkin Esasları Düzenleyen Tebliğ" i ile atılmışsa da bu tebliğin TTK' ya aykırı hükümler taşıması nedeniyle Danıştay 10 uncu Dairesi tarafından yürütmeyi

durdurma kararı verilmesi üzerine çalışmalara devam edilmiş ve kaydi sistem, 2499 sayılı SerPK’ da 1999 yılında 4487 sayılı Kanun’ la yapılan değişiklikle mevzuatımıza girmiştir. Ayrıca SerPK’ nın 10/A maddesi ile kaydileştirme açıkça düzenleme altına alınmıştır. Kaydi izlemeyi İMKB, Takasbank, Aracı Kurumlar Birliği ve Altın Borsası ortaklığında 2001 yılında kurulan MKK stlenmiştir. Kaydi sistemin hayata geçirilmesi ile birlikte menkul kıymetlerin içerdikleri haklar artık birer kaydi kıymet haline dönüşmüş ve TTK’ da yer aldığı şekilde kıymetli evrak fonksiyonunu yitirmişlerdir.

Seri: IV, No: 28 sayılı “Kaydileştirilen Sermaye Piyasası Araçlarına İlişkin Kayıtların Tutulmasının Usul ve Esasları Hakkında Tebliği” nin Geçici 2 nci maddesi gereğince 28.11.2005 tarihi itibariyle kaydi sisteme tamamen geçilmiştir. Bu nedenle tam kaydi sistem dikkate alınarak bir çalışma yapılmıştır.

Bütün bu hususlar ışığı altında hazırlanan çalışmamızın birinci bölümünde, sermaye piyasası hukukunun temel konusunu teşkil eden sermaye piyasası araçları kavramından yola çıkılarak TTK, SPK ve TTK Tasarısı kapsamında menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçlarının tanımına ve temel özelliklerine değinilmiş, daha sonra sermaye piyasasındaki önemi nedeniyle hisse senetleri kavram ve türlerinden bahsedilmiştir. Aynı blmde genel anlamda TTK kapsamında hisse senetleri üzerinde tesis edilecek temel hukuki işlemlerden bahsedilmiş ve kaydi sistemdeki farklılığa dikkat çekilmek istenmiştir.

İkinci blmde ise, merkezi kayıt ve hisse senetlerinin kaydileştirilmesi başlığı altında kaydi sistem kavramı, kaydi sistemin tarihsel gelişimi, Türk Hukukundaki yasal düzenleme süreçleri ve temel kayıt kuruluşları olan Takasbank ile MKK ele alınmış, kaydi sisteme geçişte bugüne kadar hangi aşamaların yaşandığı anlatılmıştır. Kaydileştirimin hisse senetleri üzerinde kurulan ayni haklara ilişkin etkisi ve TTK ile farklılıklarından bahsedilmiş ayrıca SPK, tebliğ ve yönetmelik hükümleri dikkate alınarak kaydi sistemin işleyişi anlatılmıştır. Söz konusu işleyişte kaydi hak niteliğindeki kaydileştirilen hisse senetleri üzerindeki hukuki işlemlerin nasıl tesis edileceğinden ayrıntılı bir şekilde bahsedilmiş ve bu şekilde çalışma tamamlanmıştır.

1. BÖLÜM

HİSSE SENETLERİ

VE

HİSSE SENETLERİ ÜZERİNDEKİ HUKUKİ İŞLEMLER

1.1. SERMAYE PİYASASI ARACI KAVRAMI

Sermaye piyasası hukukunun temel konusunu teşkil eden sermaye piyasası araçları, sermaye piyasası mevzuatınca belirlenmiştir. Sermaye piyasası aracı ifadesi, 30.07.1981 tarihli R.G.’ de yayınlanarak yürürlüğe giren 2499 sayılı SerPK’ ya 29.04.1992 tarih ve 3794 sayılı Kanun’ la yapılan değişiklikle eklenmiştir¹.

SerPK’ nın md. 3/b hükmünde “Sermaye Piyasası Araçları, menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçlarıdır.” şeklinde tanımlanmıştır. Maddenin devamında da “Menkul Kıymetler” ve “Diğer Sermaye Piyasası Araçları” nın tanımı yapılmıştır. Bu tanımdan sermaye piyasası araçlarının, menkul kıymetlerin yanında SPK’ nın tespit ve ihdas edeceği diğer sermaye piyasası araçlarını da içerdiği anlaşılmaktadır.

1.1.1. Menkul Kıymetler

Menkul kıymetler, para piyasasında işlem görmeyen veya para piyasasına hizmet etmeyen, yatırım aracı olarak kullanılan, sermaye piyasasının oluşmasını ve işlemlerini sağlayan senetlerdir². Yatırım aracı olarak kullanılan menkul kıymetler, sermayenin veya alacağın tamamı eşit paylara bölünmüş olmak şartı ile bir parçasını temsil eder. Sahibine uzun vadeli gelir getirir ve kıymetli evrak niteliğine de sahiptir³.

Menkul kıymet terimi ilk olarak, 1929 yılında çıkarılan 1447 sayılı “Menkul Kıymetler ve Kambiyo Borsası Kanunu” ile hukuk literatürümüze girmiştir. Bu kanunun 1. maddesinde; “Devlet, vilayet ve belediyeler tarafından çıkarılan istikrazlar,

¹ R.G. 13.5.1992 t., S. 21227

² YASAMAN, Hamdi: **Menkul Kıymetler Borsası Hukuku**, İstanbul 1992, s. 17, (Menkul Kıymetler Borsası); ÇEVİK, Orhan Nuri: **Uygulamada Şirketler Hukuku**, 3. Bası, Ankara 2002, s. 549.

³ SUMER, Ayşe: **Türk Sermaye Piyasası Hukuku ve Seçilmiş Mevzuat**, 3. Bası, İstanbul 2002, s. 16. (Türk Sermaye Piyasası Hukuku)

esham ve tahviller ile hazine bonolarının, Türk anonim ortaklıkları tarafından çıkarılan esham ve tahvillerin, ... ve ecnebi esham ve tahvillerin borsada alınıp satıldığı” belirtilerek bunların menkul kıymet olduğuna işaret edilmiş, menkul kıymet tarifi verilmemekle birlikte, nelerin menkul kıymet olduğu açıklanmıştır⁴.

Sermaye piyasasının konusunu teşkil eden menkul kıymetlerin tanımı 2499 sayılı SerPK’ nın 3794 sayılı Kanun’ la değişik 3/b hükmünde “Ortaklık ve alacaklılık sağlayan, belli bir meblağı temsil eden, yatırım aracı olarak kullanılan, dönemsel gelir getiren, seri halde çıkarılan, ibareleri aynı olan ve şartları Kurul’ ca belirlenen kıymetli evrak” şeklinde tanımlanmıştır.

SerPK’ nın 3/b hükmünün, menkul kıymetlerin sadece özelliklerini sayarak, sermaye piyasası aracı olarak menkul kıymetlerin özelliklerini taşımayan senet ya da araçları belirlediği görülmektedir⁵.

Hisse senetleri, tahviller, katılma intifa senetleri, finansman bonoları, gelir ortaklığı senetleri, katılma belgeleri vs. menkul kıymet olarak kabul edilmiştir⁶. Ayrıca SerPK md. 3/k’ ya sermaye piyasası aracı türlerinden 21.2.2007 t. ve 5582 sayılı Kanun ile “İpotekli Sermaye Piyasası Aracı” da eklenmiştir⁷.

SerPK’ nın 3/b hükmünde menkul kıymet tanımına ilişkin yapılan tarif ÖZTAN ve ÜNAL tarafından, kanunda yer alan ifadenin hukuk tekniği açısından zayıf ve bazı unsurlarının yanlış ifade edildiği veya eksik olduğu noktasında eleştirilmektedir⁸.

⁴ ÜNAL, Oğuz Kürşat: **Menkul Kıymetler**, BTHAE Yayınları, T. İş Bankası Vakfı, 1988, s. 16.

⁵ TURANBOY, Asuman: **2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’ na 4487 Sayılı Kanun’ la Eklenen 10/A Maddesine Göre Kaydi Değer Düzenlemesi**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Ankara 1999, S. 48-01-04, s. 39. (Kaydi Değer Düzenlemesi)

⁶ POROY, Reha / TEKİNALP, Ünal: **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, 18. Bası, İstanbul 2007, s. 8, 32; YASAMAN, **Menkul Kıymetler Borsası**, s. 17.

⁷ **SerPK md. 3/k: (Ek: 21/2/2007 tarih ve 5582 sayılı Kanun ile) İpotekli Sermaye Piyasası Aracı:** İpotek teminatlı menkul kıymetler, ipoteğe dayalı menkul kıymetler, ipotek finansmanı kuruluşları tarafından ihraç edilen hisse senedi dışındaki sermaye piyasası araçları ve konut finansmanından kaynaklanan alacaklara dayalı olarak veya bu alacakların teminatı altında ihraç edilen diğer sermaye piyasası araçlarıdır.

⁸ ÖZTAN, Fırat: **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. Bası, Ankara 1997, s. 184, “Yazar, sözkonusu tanımın sadece çeşitli menkul kıymetlerin bazı özelliklerinin ard arda sıralanması ve genel bir tarif yapmaktan uzak kalması nedeniyle zayıf olduğunu belirtmektedir (Kıymetli Evrak); ÜNAL, Oğuz Kürşat; **Sermaye Piyasası Hukuku ve Mevzuatı**; 1. Bası, İstanbul 2005, s. 37 - 38. (Sermaye Piyasası)

1.1.1.1. Menkul Kıymet Kavramının Unsurları ve Özellikleri

SerPK md. 3/b hükmünden hareketle, bir senedin menkul kıymet sayılabilmesi için bazı şartları bünyesinde ihtiva etmesi gerekmektedir.

- Menkul kıymetler, **ortaklık veya alacaklılık** sağlarlar. Menkul kıymet sayılabilmesi için sahibine mutlaka ortaklık veya alacaklılık sağlaması gerekir. Örnek olarak hisse senedi, tahvil ve hazine bonoları, intifa senetleri gibi kıymetler sayılabilir⁹.

- Menkul kıymetler **belirli bir meblağı temsil ederler**. Menkul kıymetin bir itibari değeri olmalıdır¹⁰. İtibari değerlerinin aynı olması şart değildir¹¹. İtibari değeri olmayan kıymetli evrak menkul kıymet sayılmaz ve sistemimizde itibari değere sahip olmayan hisse senedi çıkarmak mümkün değildir. TTK md. 279 f. 2, TTK md. 399 ve TTK md. 413 hükümlerinde bu mecburiyet açıkça belirtilmiştir. İtibari değer, her zaman payın gerçek değeri ile özdeş değildir. Özellikle paylarını halka arz etmiş olan ve borsada işlem gören şirketlerde, halka arz edilmiş hisse senetlerinin piyasa değerini, şirketin faaliyetleri, güçlülüğü ve karı gibi etkenler belirlemektedir.

- Menkul kıymetler **yatırım aracıdır**. Yatırım aracı özelliğine haiz olabilmesi için, yatırım faaliyetinin devamlılığı yeterli kabul edildiğinden genellikle orta ve uzun vadeli fon arz ve talebinin karşılaştığı sermaye piyasasına hizmet eden sermaye piyasası araçları menkul kıymet sayılmaktadır¹². Sözkonusu ifade ile kısa vadeli fonların arz ve talebinin karşılaştığı para piyasasında işlem gören kredi ve ödeme senedi niteliğindeki araçların menkul kıymet sayılmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle menkul kıymetleri para piyasası araçlarından ayıran en önemli özellik yatırım aracı olarak kullanılmaları amacıyla çıkarılmış olmalarıdır. Yatırım aracı olarak kullanıldıklarından dolayı da menkul kıymet borsasında işlem görürler¹³.

Yatırım aracı olma özelliği menkul kıymet olmanın şartları içinde en fazla belirsizlik taşıyan unsurdur. Çünkü zamana ve yere göre sık sık değişebilir. ÖZTAN' a

⁹ ÖZTAN, **Kıymetli Evrak**, s. 185.; YASAMAN, **Menkul Kıymetler Borsası**, s. 18.; TURANBOY, Asuman; **Varakasız Kıymetli Evrak**, BTHAE Yayınları, Ankara 1998, s. 73.

¹⁰ ÖZTAN, **Kıymetli Evrak**, s.185.; TURANBOY, **Varakasız Kıymetli Evrak**, s. 73.

¹¹ AYTAÇ, Zühtü; **Sermaye Piyasası Hukuku ve Hisse Senetleri**, BTHAE Yayınları, T. İş Bankası Vakfı, Ankara 1988, s. 39.

¹² TURANBOY, **Varakasız Kıymetli Evrak**, s. 73.

¹³ POROY / TEKİNALP, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 31.

göre, son dönemdeki gelişmeler ve ekonomik düzenlemelerle üç ay vadeli olarak ihraç edilebilen kar ve zarar ortaklığı belgesi ile finansman bonosu gibi kısa vadeli araçların da menkul kıymetler arasına konulması, sermaye piyasasında bazı kısa vadeli araçların işlem görmesi sonucunu doğurmaktadır. Bu nedenden dolayı menkul kıymetlerin yatırım aracı olarak kullanılmaları özelliğini belirsiz, zamana ve yere göre değişken kılmaktadır¹⁴.

- Menkul kıymetler **dönemsel gelir getirme** niteliğine haizdir. Menkul kıymetlerin aranmasının ve iktisap edilmesinin en önde gelen sebeplerinden birisi de menkul kıymetlerin doğrudan doğruya veya dolayısıyla devamlı olarak dönemsel gelir getirme niteliğine haiz olmasıdır¹⁵. Menkul kıymetlerden elde edilen gelirler, faiz, kar payı veya yeni menkul kıymet edinme hakkı olabilir¹⁶.

ÜNAL' a göre sözkonusu ifade, menkul kıymetlerin bir unsuru olmaktan uzaktır. Dönemsel gelir getirme özelliği genel olarak menkul kıymetlerden beklenen menfaati gösterirse de ortaklığın kar etmemesi veya buna benzer bir taliki şarta bağlı hakları bünyesinde barındıran hisse senedi, tahvil ve intifa senetleri çeşitlerinin muayyen dönemlerde gelir getirmemeleri de mümkündür. Bu bakımdan dönemsel gelir getirme özelliği menkul kıymetlerin bir unsuru olmaktan çok menkul kıymet yatırımlarında genel olarak beklenen bir menfaat şeklinde düşünülebileceğini savunmaktadır¹⁷.

- Menkul kıymetler **misli eşya vasfı** taşırlar. Misli eşya alışverişte tartma, sayma, ölçme ile belirli bir hale getirilebilen eşyadır. Kıymetli evrak parça itibariyle veya sayı ile belirli hale getirilebiliyorsa, misli eşya niteliği taşıması nedeniyle menkul kıymet vasfı taşır. Bu mallarda bir malın yerini aynı cinsten bir diğeri alabilir¹⁸. Kıymetli evrakın yerini ise aynı cinsten diğeri bir kıymetli evrak alabilir.

Menkul kıymetlerin misli nitelikte olması onların aynı anda büyük miktarlarda aynı hak konusu teşkil edebilmesine, tek bir hukuki işlemle alınıp satılabilmesine, rehnolunabilmesine imkân vermektedir. Ayrıca üzerlerinde işlem yapılmasını

¹⁴ ÖZTAN, **Kıymetli Evrak**, s. 186.

¹⁵ ÇEVİK, **Uygulamada Şirketler Hukuku**, s. 549.; ÖZTAN, **Kıymetli Evrak**, s. 186.; TEKİNALP, Ünal: **Sermaye Piyasası Hukukunun Esasları**, İstanbul 1982, s. 15.

¹⁶ ÖZTAN, **Kıymetli Evrak**, s. 186.

¹⁷ ÜNAL, **Sermaye Piyasası Hukuku ve Mevzuatı**, s. 38.

¹⁸ OĞUZMAN, Kemal / SELİÇİ, Özer: **Eşya Hukuku**, 9. Bası, İstanbul 2002, s. 9.

çabuklaştırıp, kolaylaştırırken aynı zamanda toplu saklanmalarını ve kaydileştirilmelerini mümkün kılmaktadır¹⁹.

TEKİNALP, menkul kıymet tanımında menkul kıymetin ana işleve sahip üç öğeye sahip bulunduğunu, bunların da; misli eşya niteliğine sahip olma, yatırım aracı olarak kullanma ve dönemsel ürün verme olduklarını kabul etmektedir²⁰.

- Menkul kıymetler **çok sayıda ve seri halde çıkarılırlar**. Menkul kıymetlerin misli eşya vasfına sahip olduklarından tedavül kabiliyetleri de yüksektir. Dolayısıyla bu özellik menkul kıymetlerin borsalarda kote edilmelerini, bankalarca saklanmasını, alım-satım, aracılık ve diğer işlemlere konu olmalarını sağlar²¹. Tek tek çıkarılan kıymetli evrak sermaye piyasasına uygun değildir.

- Menkul kıymetler **aynı ibareleri taşımaktadır**. Aynı tertip ve serideki menkul kıymetlerin aynı ibareleri taşıması gerekir.

- Menkul kıymet **kıymetli evrak niteliğine haiz** senetlerdir. Ancak her menkul kıymet kıymetli evrak sayıldığı halde, her kıymetli evrak menkul kıymet değildir²².

ÖZTAN’ a göre kıymetli evrakın bir kısmı, genel özelliği itibariyle, yatırım amacına yöneliktir. Bu tip kıymetli evrak, ayrı bir grup oluşturmakta ve “menkul kıymet” kavramıyla ifade olunmaktadır. O halde, kıymetli evrakın menkul kıymet vasfı taşıyan ve taşımayan kıymetli evrak olarak ikiye ayrılması mümkündür²³.

Kıymetli evrakta senet ile hak arasında sıkı sıkıya bir bağıllık ilişkisi vardır ve hak ile senet birbirlerine bağlanmıştır²⁴.

¹⁹ TEKİNALP, *Sermaye Piyasası Hukukunun Esasları*, s. 40 vd.

²⁰ POROY / TEKİNALP, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, s. 31, TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), *Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku*, 10. Bası, İstanbul 2005, s. 586.

²¹ AYTAÇ, *Sermaye Piyasası Hukuku ve Hisse Senetleri*, BTHAE Yayınları, T. İş Bankası Vakfı, Ankara 1988, s. 42, 48.; ÖZTAN, *Kıymetli Evrak*, s. 187.

²² POROY / TEKİNALP, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, s. 30.

²³ ÖZTAN, *Kıymetli Evrak*, s.182.

²⁴ ÖZTAN, *Kıymetli Evrak*, s. 32; POROY / TEKİNALP, *Kıymetli Evrak Hukuk Esasları*, s. 17., SUMER, *Türk Sermaye Piyasası Hukuku*, s. 17.; YASAMAN, *Menkul Kıymetler Borsası*, s. 23

1.1.1.2. TTK, SerPK ve TTK Tasarısında Yer Alan Menkul Kıymet Tanımı

Türk Ticaret Kanunu’nda “menkul kıymet” ifadesi yer almamakla birlikte bunun yerine “senet” ifadesi kullanılmış ancak sadece hisse senetleri ve ilmühaberler (TTK md. 399 - md. 411), tahviller (TTK md. 420 - 433) ve intifa senetleri (TTK md. 402 vd.), sigorta poliçesi (TTK md. 1265 - 1267) vb. gibi bazı önemli menkul kıymet türleri çeşitli maddelerde düzenlenmiştir.

Hisse senetlerinin özellikleri ve çeşitleri TTK’ın 399 uncu maddesi ve devamında belirtilirken SerPK’da ise, hisse senetleri halka arz edilmiş veya halka arz edilmiş sayılan ortaklıkların hisse senedi ihracı, hisse senetlerinin halka arzı ve halka satılmasına ilişkin hükümlerden bahsetmiştir. TTK Tasarısında ise hisse senedi kavramı kullanılmayarak bunun yerine “Pay Senetleri” kavramı kullanılmış ancak Tasarıda pay senetlerinin de tanımına yer vermeyerek pay senetlerinin özellikleri ve çeşitleri yönünde düzenlemelere gidilmiştir²⁵.

TTK md. 557 hükmüne göre; “Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunlarda mündemiç olan hak senetten ayrı olarak dermeyeran edilemeyeceği gibi, başkalarına da devredilemez”. TTK’da yer alan bu tanımdan anlaşılabacağı üzere kıymetli evrakın üç önemli unsuru vardır. Bu unsurlar; senet, hak ve hakkın senede yerleşmesidir²⁶. TTK’nın 557 nci maddesine göre kıymetli evrak üzerindeki hak, senede bağlanmıştır. Senet tahrip olmadan hak senetten ayrılamaz. Kıymetli evrakın içerdiği hakkın talebi senedin ibrazı, devri ise senedin teslimi ve devri ile mümkündür²⁷. Devredilebilirlik kıymetli evrakın en temel özelliklerinden biridir.

²⁵ 1/1138E ve 123K no ile Adalet Alt Komisyonunun Kabul Ettiği TTK Tasarısının “**Borsaya kote edilmemiş nama yazılı paylar’a ilişkin 493 üncü maddesinin gerekçesine göre**; 490 ıncı maddeden itibaren zorunlu bazı istisnalar dışında “pay senedi” terimi yerine “pay” kelimesi kullanılmıştır. Bunun temelinde iki sebebi vardır. Borsaya kotasyon yaptırmayan şirketlerde pay da pay senedi de bulunabilir. Tasarı, hamiline yazılı senetlerin aksine, payları borsada işlem görmeyen şirketlerde nama yazılı payların senede bağlanması zorunluluğunu getirmemiştir. 486 ncı maddenin üçüncü fıkrası uyarınca azlık, talep ederse şirket nama yazılı pay senedi bastırıp, sahiplerine dağıtmak zorundadır. Böyle bir istem bulunmadığı sürece payın senede bağlanması zorunluluğu yoktur. Borsaya kote edilmiş nama yazılı paylar için pay senedi teriminin kullanılması daha da zordur. Çünkü kaydılaşmada pay senedi çıkarılması uygulaması kaldırılacak, çıkarılmış pay senetleri de imha edilerek kaydı haklar düzenine geçilecektir. Bu sebeple, borsaya kote edilenler artık pay senetleri değil paylar olacaktır.

²⁶ POROY / TEKİNALP, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 30 – 35.

²⁷ ÖZTAN, **Kıymetli Evrak**, s. 32.; POROY / TEKİNALP, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 18.

TTK genel hükümlerine göre paydaşlığın varlığı hisse senedinin varlığına bağlı değildir. Zira pay, AO' nun kuruluşunun veya sermaye artırımının ticaret siciline tescili ile doğar. Bu nedenle TTK' da hisse senedi ihracı payın temsili ve dolaşımı için gereklidir²⁸.

SerPK, TTK' nın tersine paydaşa hisse senedi verilmesini zorunlu kılmaktadır²⁹. SerPK' nın md. 7 f. 4 hükmünde sermaye piyasası araçlarının satış esnasında alıcıya teslimi şart kılınmış, kayıtlı sermaye sistemini kabul etmiş AO' larda hisse senetlerinin satış esnasında alıcıya tesliminden itibaren pay sahipliğinin kazanılacağını düzenlemiştir.

Günümüzde, SerPK' nın md. 7 f. 4 hükmünde yer alan tanımından ayrılarak hakkın, senette mündemiç olması ve aralarındaki eş anlamlılık geçerliğini kaybetmekte, menkul kıymetler kaydi bir değer haline gelmekte ve bunların senede bağlanmaksızın bir sicile kaydedilmeleri sözkonusu olmaktadır. Diğer bir ifade ile artık senetlerin devredilmesi, “alıcıya teslim şartı” nı içeren devir şekli ile değil, sicil kayıtları üzerinden yapılmaktadır. Bu durum kıymetli evrak olan menkul kıymetin, kıymetli evrak hukukunda öngörülen sıkı şekil şartlarından uzaklaşmasına, gerçek anlamda kıymetli evrak fonksiyonunu yitirerek kaydi hak şeklinde tanımlanmasına sebep olmuştur³⁰.

TTK Tasarısında ise, günümüzün sosyal ve ekonomik değişimleri göz önünün de bulundurularak “menkul kıymetler” başlığı altında bir bölüm oluşturulmuş ve pay senetleri adı altında bir ayrıma gidilerek, “pay” ların tanımı, özellikleri, çeşitleri vs. konusunda tanımlamalara yer verilmiştir. Ancak ayrıca “menkul kıymet” kavramı hakkında tasarıda bir tanımlama yer almamaktadır.

1.1.2. Diğer Sermaye Piyasası Araçları

Sermaye piyasası aracı kavramı SerPK' ya 3794 sayılı kanunla yapılan değişiklik ile getirilmiş bir kavramdır. Sermaye piyasası aracı hem menkul kıymetleri hem de menkul kıymet dışında kalan ve ihraç şartları SPK tarafından belirlenen,

²⁸ ANSAY, Tuğrul: **Anonim Şirketler Hukuku**, 3. Bası, Ankara 1970, s. 52.

²⁹ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 623.

³⁰ TEKİNALP, Ünal: **Evraksız Kıymetli Evraka veya Kıymet Haklarına Doğru**, Batıder, C: XIV, S. 3, 1988, s. 2. (Evraksız Kıymetli Evrak)

piyasalardaki sürekli gelişimin ortaya çıkardığı yeni yöntem ve teknikler sonucu meydana çıkabilecek yeni araçları kapsayan genel bir deyim olarak kullanılmaktadır³¹.

SerPK’ nın md. 3/b hükmünde “Diğer sermaye piyasası araçları” olarak isimlendirilen ve menkul kıymetler dışında kalan bu araçlar ancak, menkul kıymetlerin özelliklerini taşıdıkları zaman menkul kıymet seviyesine çıkabileceklerdir. Diğer sermaye piyasası araçları kavramına opsiyon sözleşmeleri, vadeli sözleşmeler sermaye piyasasında işlem gören bazı sözleşmeler girebilir³². SerPK’ nın 3 üncü maddesi uyarınca “nukut ile çek, poliçe, bono ve mevduat sertifikaları” sermaye piyasası aracı olarak sayılmamıştır³³. Bu ifade ile anlatılmak istenen, para piyasası ile sermaye piyasası arasındaki farklılığın yansıtılmak istenmesindendir.

SPK tarafından belirlenecek diğer sermaye piyasası araçlarının neler olacağına dair bir tebliğ veya yönetmelik çıkmamıştır. Evrakın hangi gruba gireceğine de SPK karar verecektir.

1.1.3. Hisse Senetleri

Uygulamada sermaye piyasası araçlarının en önemli grubunu TTK hükümlerine göre “kıymetli evrak” ve SerPK’ ya göre “menkul kıymet” sayılan hisse senetleri oluşturmaktadır. TTK’ da hisse senetleri ile ilgili bir tanım yapılmamış, bunun yerine sadece nitelik ve özellikleri belirtilmiştir³⁴.

1.1.3.1. Kavram ve Tanım

KARAYALÇIN’ a göre hisse senetleri; “Sermaye sahiplerinin, sermaye şirketlerine kolayca iştirak edebilmesi ve hissedarlıktan doğan hakların gerektiğinde sürat ve emniyetle devredilebilmesi için ihdas edilen, hissedarlıktan doğan hakları temsil eden senetlerdir”³⁵.

³¹ TANÖR, Reha: **Türk Sermaye Piyasası, Halka Arz**, II. Cilt, İstanbul 2000 Garanti Yatırım Yayını, s. 81.

³² YANLI, Veliye: **Sermaye Piyasası Hukuku Çerçevesinde Halka Açık Anonim Şirketler ve Kamunun Aydınlatılması**, 1. Bası, İstanbul 2005, s. 11.; ÖZTAN, **Kıymetli Evrak**, s. 196.

³³ POROY / TEKİNALP, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s .8.; ÖZTAN, **Kıymetli Evrak**, s. 196.

³⁴ ÜNAL, **Sermaye Piyasası Hukuku ve Mevzuatı**, s. 59.

³⁵ KARAYALÇIN, Yaşar: **Ticaret Hukuku Dersleri**, Ankara 1964, s. 7.

ANSAY' a göre, "Anonim şirketlerde ki pay sahipliğinin tevsik etmek ve payların intikalinin kolaylaştırmak için çıkarılan senetlerdir"³⁶.

YASAMAN' a göre, "Ortaklık sermaye payını temsil eden hisse senetleri, ortaklık sermayesinin birbirine eşit kısımlara ayrılmış parçalarından her birinin karşılığı olmak üzere, kanunda öngörülen şekillere uygun, belli bir meblağı temsil eden kıymetli evraktır" diyerek diğer görüşleri de tamamlayan bir tanım yapmaktadır³⁷.

SerPK md. 3 f. 2 hükmü ve SerPK' ya dayanarak çıkarılan tebliğ ve yönetmelikler de göz önünde bulundurulduğunda genel tanım şu şekildedir; "Hisse senedi; sermayesi paylara bölünmüş ve karşılığında kıymetli evrak niteliğinde pay senedi çıkarabilen sermaye ortaklarının kanuni şekillere uygun olarak düzenledikleri belgeler olup, sermayesinin belirli bir oranını temsil ve sahiplerine o oranda ortaklık hakkı sağlayan senetlerdir ve kıymetli evrak vasfına sahiptirler"³⁸.

Hisse senetlerinin halka açık veya kapalı bir AO hisse senedi olmasının menkul kıymet kavramı açısından bir farkı olmayacağı gibi, hisse senetlerinin halka arz edilip bu yolla satılması da senedin menkul kıymet niteliğini değiştirmez. Ancak tabi olacağı kanun ve hükümlerde farklılık yaratır.

Misli nitelikte olup seri halinde çıkarılan hisse senetleri, AO' larda sermayenin belli bir payını temsil ederler ve hisse senedi hamili AO ortağıdır³⁹. Hisse senetleri sahibine bir taraftan mali, idari ve sosyal haklar sağlarken diğer taraftan da temerrüt faizi, bağlılık, senet bedelini ödeme gibi mükellefiyetler yüklemektedir. Ayrıca yatırım sahiplerine miktarı sabit olmayan gelir anlamında bir kar payı da sağlar⁴⁰.

Kıymetli evraklarda var olan senet ile hak arasında ki sıkı bağlılık ilişkisi, hisse senetlerinde hissedarlık hakları ile mündemiçtir⁴¹. Payların satış ve tedavül edebilmesi için hisse senedine ortalık hakkı bağlanmıştır. Pay ile senet arasında kuvvetli bir bağ oluşmuştur ve dolayısıyla TTK uyarınca temsil ettiği hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemez ve başkalarında da devredilemez.

³⁶ ANSAY, *Anonim Şirketler Hukuku*, s. 171.

³⁷ YASAMAN, *Menkul Kıymetler Borsası*, s. 33.

³⁸ ÜNAL, *Sermaye Piyasası Hukuku*, s. 59; TUNCER, Selahattin: *Türkiye' de Sermaye Piyasası*, İstanbul 1985, s. 258.; AYTAÇ, Zühtü: *Sermaye Piyasası Hukuku ve Hisse Senetleri*, s. 48., TURANBOY, *Varakasız Kıymetli Evrak*, s. 97.

³⁹ YASAMAN, *Menkul Kıymetler Borsası*, s. 33.

⁴⁰ YASAMAN, Hamdi: *Sermaye Piyasasının Hukuki Yönü*, KÜİİBF Dergisi, 1984, C.1, s. 204.

⁴¹ ÖZTAN, *Kıymetli Evrak*, s. 1490 vd.; TEKİL, Fahiman: *Kıymetli Evrak Hukuku*, İstanbul, 1980, s. 22 vd.

TTK’ da payın senede bağlanması zorunluluğuna ilişkin bir hüküm yoktur. Buna karşılık özel kanunlarla kurulan AO’ lar (Merkez Bankası) veya AO şeklinde kurulması öngörülen sermaye şirketleri (Sigorta şirketleri, bağlı ortaklıklar vb.) ve TTK’ ya tabi AO’ lar genel olarak hisse senetleri çıkarabilirler. Senede bağlanmayan paylar, AO’ ya karşı ortaklık hakkını temsil etmektedir ve devir işlemlerine konu olmaktadır. Pay senedi yerine sahip olduğu hakları temsil etmek üzere AO ortağına “ilmühaber” denilen bir belge verilebilir. EREM, hisse senetlerinin veya bunların yerine geçecek ilmühaberlerin çıkarılmasının mecburi olduğunu ve pay sahiplerinin, hisse senetleri çıkarılmasını ve kendilerine verilmesinin ortaklıktan talep etmeye hakları olduğunu, bu hakkın esas sözleşme ile de bertaraf edilemeyeceğini savunmaktadır⁴². Oysa SerPK’ da, HAAO’ lar da sermaye piyasası araçlarının bastırılarak SerPK md. 7 f. 4 hükmünde yer alan “tam ve nakden ödeme” prensibi gereğince sermaye piyasası araçlarının satışı ile alıcıya / sahiplerine verilmesi zorunluluğu getirilmiştir⁴³. Gerçekten, AO’ ların geniş halk kitlelerine yayılması, diğer bir deyişle halka açılmasının en önemli şekli hisse senetlerinin halka arzıdır. Bu sayede bir AO, sınıf değiştirerek kapalı AO, HAAO statüsüne geçer⁴⁴. Ancak kaydi sistemde artık kıymetli evrak niteliğine haiz olan ve olmayan senetler fiziki olarak basılmamakta ve MKK nezdinde kayıtları tutulup takip edildiğinden yukarıda bahsi geçen uygulamaların bir önemi günümüzde kalmamıştır. Bu konu ile ilgili ayrıntılı bilgi tezimizin ikinci bölümünde değinilecektir.

Menkul kıymet tanımı içinde yer alan hisse senetleri sermaye piyasasında dolaşımı en yüksek sermaye piyasası araçlarından biridir. İtibari değere sahip olmayan hisse senedi çıkarmak mümkün değildir. Her payın itibari değerinin ortaklık esas mukavelesine yazılması ve ayrıca senedin de itibari kıymetini ifade etmesi şarttır. Esas sermaye paylarının ve bunları temsil eden hisse senetlerinin eşit itibari değerde olması mecburiyeti bulunmadığından ortaklık değişik itibari değerlere sahip gruplar halinde hisse senedi çıkarabilir. Ancak bu halde hisse senedinin sahibine sağlayacağı haklar da değişik olacaktır.

⁴² TURGUT, S. Erem: **Ticaret Hukuku Prensipleri**, İstanbul 1976, s. 296., dip not 5

⁴³ AYTAÇ, **Sermaye Piyasası Hukuku ve Hisse Senetleri**, s. 164.

⁴⁴ **SerPK md. 3:** HAAO, hisse senetleri halka arz edilmiş olan veya halka arz edilmiş sayılan Anonim Ortaklıklardır.

TTK' nın ilgili maddelerine göre hisse senedinde bulunması gereken bazı hususlar vardır ve bunların olmaması hisse senedinin geçerliliğini etkileyebilir⁴⁵. Bu hususlarla ilgili hüküm TTK' nın 413 üncü maddesinde yer almaktadır. İlgili hükme göre; ortaklığın ünvanı, esas sermaye miktarı, ortaklığın tescil tarihi, hisse senedinin türü, senedin itibari değeri ve yetkili iki imzadır. Ancak bu hususlar senetlerin çeşidine göre farklılık arz etmektedir. HAAO' lar da çıkarılan fiziki hisse senetlerinde, halen yürürlükte olan Hisse Senetlerinin Şekil Şartlarına İlişkin Tebliğ (Seri: I, No: 5)⁴⁶ ve Seri: I No: 5 Hisse Senetlerinin Şekil Şartlarına İlişkin Ek Tebliğ' de (Seri: I, No: 7)⁴⁷ sermaye piyasasının güven, açıklılık ve kararlılık içinde çalışmasının temini için hisse senetlerinin baskı, kâğıt, boyut ve içeriğiyle kullanımlarına ilişkin esasların belirlenmesi yoluyla uygulamada şekli birlik ve düzeni temin etmek amacıyla HAAO' ların çıkaracağı hisse senetlerinin şekil şartları ve kullanım esasları açıklanmıştır. Ancak tez konumuzda da belirlendiği üzere tam kaydi sistemin uygulanabilmesi amacıyla bu alanda yasal değişikliklere ihtiyaç duyulacaktır.

1.1.3.2. Hisse Senedi Türleri

TTK' da payın senede bağlanması zorunlu değildir. Ancak TTK md. 409 f. 1 hükmüne göre “Hisse senetleri, hamiline veya nama yazılı olur” denilmekle birlikte ayrıca TTK md. 409 f. 2' ye göre; “Esas mukavelede aksine hüküm bulunmadıkça hisse senetlerinin nama yazılı olması lazımdır” şeklindeki düzenlemelerden hisse senetlerinin kendi içinde ayrımlara tabi olduğu anlaşılmaktadır.

Diğer bir taraftan aynı şekilde SerPK md. 7 f. 4 hükmü, sermaye piyasası araçlarının satış esnasında alıcıya teslimini şart kılmıştır. Ancak SerPK, esas sermaye sistemini kabul etmiş AO' larda hisse senetlerinin, sermaye arttırımının tescilini takip eden en geç otuz gün içinde, nama yazılı hisse senetleri için ise doksan gün içinde alıcılara teslim edilmesi gerekliliğini düzenlemiştir.

⁴⁵ TEOMAN, Ömer: **Pay Senetlerinin Şekli**, Yaşayan Ticaret Hukuku, C. I, Kitap: 5, (1992-1993), İstanbul 2000, s. 114 vd.

⁴⁶ 23.6.1989 tarihli ve 20204 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanmıştır.

⁴⁷ 15.8.1990 tarihli ve 20606 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanmıştır.

Hisse senetleri, payın niteliğine göre öğretide bazı gruplara ayrılmıştır⁴⁸. TTK md. 409 gereğince, tedavül şekli bakımından hisse senetleri nama ve hamiline yazılı olarak iki şekilde çıkarılabilir ve bunların dışında hisse senedi çıkarılması mümkün değildir. Ayrıca kapsadığı haklar bakımından adi ve imtiyazlı hisse senetleri, karşılıkları bakımından nakit karşılığı ve ayın karşılığı hisse senetleri gibi temel ayrımlar dışında öğretide daha pek çok değişik hisse senetlerinden bahsedilmiştir. Ancak konumuz itibariyle bu bölümde senede bağlılık zorunlu olmadığından çıplak payla birlikte, hisse senetlerinden nama ve hamiline yazılı hisse senetlerinin özelliklerine değineceğiz⁴⁹.

a. Çıplak Pay

TTK sistemine göre payın ve paydaşlığın varlığı senedin varlığına bağlı olmadığından senede bağlanmayan pay da birtakım hukuki işlemlere konu olmaktadır⁵⁰.

Çıplak pay, senede bağlanmamış kıymetli evrak niteliğindeki paydır. Payın senede bağlanmasındaki amaç, dolaşım kolaylığı sağlamaktır. Aksi halde ne hakların ne de borçların ileri sürülmelerinde ya da kullanılmalarında değişiklik meydana getirmez⁵¹.

Senede bağlanmasalar dahi, hamiline veya nama yazılı olmaları mümkündür. Çıplak pay üzerinde devir de dâhil olmak üzere her türlü hukuki işlem gerçekleştirilebileceğinden, bu tür pay sahiplerinin şirkete bildirilmesi zorunluluğu vardır. Özellikle TTK md. 417' den hareketle nama yazılı çıplak payların devirleri halinde, kişinin paydan kaynaklanan tüm hak ve borçları kazanması için pay sahibi olduğunun belirli olması gerektiğinden bu payların şirket defterine kaydı gereklidir. Ayrıca paylar üzerinde doğacak aynı hakların şirkete karşı ileri sürülebilmesinde de pay defterine kayıt gereklidir.

Hamiline yazılı çıplak payın karşılığının kısmen ödenmesi hallerinde şirketin pay sahibinden alacağı olduğundan, sermayenin korunması ilkesi gereği, paya sahip

⁴⁸ EREM, **Ticaret Hukuku Prensipleri**, s. 265.; ÇEVİK, Orhan Nuri: **Anonim Şirketler**, Ankara, 1988, s. 761.; PULAŞLI, Hasan: **Şirketler Hukuku**, Konya 1995, s. 280.

⁴⁹ ERİŞ, Gönen: **Ticari İşletme ve Şirketler**, 4. Bası, Ankara 2007, s. 2394.

⁵⁰ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 441 – 442.; ASLAN, İbrahim: **Şirketler Hukuku Bilgisi**, 7. Bası, Konya 2002, s. 281

⁵¹ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 441.

olan kişiyi bilmesi gerekmektedir. Bu nedenle bedeli tamamen ödenmemiş çıplak pay hamiline yazılı pay senetlerinin de şirket pay defterine kaydı mümkündür⁵².

TTK’ de düzenlenmeyen çıplak payların devirleri BK md. 162 gereğince alacağın temliki hükümlerine göre devredilir. Ancak bedeli tamamen ödenmemiş çıplak paylarda şirket açısından bir alacak söz konusu olduğu için borcun nakli söz konusudur⁵³.

b. Hamiline Yazılı Hisse Senetleri (HYHS)

TTK’ nın 570 inci maddesi HYHS’ yi; “Senedin metin veya şeklinden, hamili kim ise o kimsenin hak sahibi sayılacağı anlaşılan her kıymetli evrak hamiline yazılı senet sayılır” ifadesiyle tanımlamıştır.

Yukarıdaki tanımdan HYHS’ lerin kıymetli evrak olduğu, her hamiline ortaklık hakkı tanıdığı ve senede zilyet bulunmanın hak sahipliğini kanıtladığı sonucuna varılmaktadır⁵⁴. Bu durumda şirket, hamiline yazılı senet vermekle hiç tanımadığı kimselere ortaklık sıfatı vererek, genel kurula girmelerine, rey hakkını kullanarak şirketin kararları üzerinde etkili olabilmelerine izin vermektedir⁵⁵.

HYHS’ lerde ayrıntılı düzenlemeler bulunmamasına rağmen bu konuda TTK’ da “Hamiline yazılı senetlerinin bedelleri tamamen ödenmedikçe çıkarılamayacakları ve bu esasa aykırı surette çıkarılan hamile yazılı senetlerin geçersiz olacağıdır” hükmü önemli olup şirketin, sermaye borcu olan ortağın izini kaybetmemesi için gerekli tedbir olarak görülmektedir⁵⁶. İlgili madde gereği bir AO’ nun HYHS’ sini devralan bir kimse daha önce ödenmeden kalmış bir sermaye borcu hususunda kendinden talepte bulunulmayacağından emin olabilecektir.

TTK md. 415’ te HYHS’ lerin devri için; “Hamiline yazılı hisse senetlerinin devri şirket ve üçüncü şahıslar hakkında ancak teslim ile hüküm ifade eder” denmektedir. Bu yolla da, hisse senetleri serbestçe teslim ile el değıştirdiğinden ortaklıkta kolayca devredilebilir ve senedin kimin elinde olduğu bilinmeyebilir.

⁵² TEKİNALP (Poroy, amoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 442.

⁵³ TEKİNALP (Poroy, amoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 443; SEVİ, Ali Murat: **Anonim Ortaklıkta Payın Devri**, Ankara 2004, Seçkin Yayınları, s. 247., (Payın Devri)

⁵⁴ TEKİL, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 72.

⁵⁵ ASLAN, **Şirketler Hukuku Bilgisi**, s. 285.

⁵⁶ TEKİNALP (Poroy, amoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 632.

Bu husus başkaca herhangi bir kaydı gerektirmedikinden senetlerin dolaşım yeteneğini en üst düzeye çıkarır ve sermaye piyasasında işlerin kolaylaşmasını sağlar. Bu husus HYHS' lerin devri kısmında ayrıntılı şekilde anlatılacaktır.

HYHS' lerin çıkarılması için TTK md. 409 f. 3 gereğince pay bedellerinin tamamen ödenmiş olması ve ayrıca bu hususta ortaklık esas mukavelesinde hüküm gerekmektedir. Buna rağmen çıkarılan geçersiz hisse senetlerinin devredilmesi halinde, devreden pay sahibi olarak kalmakta devam eder. Kayıtlı sermaye sistemini kabul etmiş olan AO' larda da SerPK md. 12 f. 3 gereğince çıkarılan hisse senetlerinin tamamen satılarak bedelleri ödenmedikçe yeni hisse senetlerinin çıkarılamayacağı yönünde hüküm bulunmaktadır.

c. Nama Yazılı Hisse Senetleri (NYHS)

Nama yazılı hisse senetleri özel ya da tüzel olsun belli bir kişinin adına yazılmış olan kanunen emre yazılı olan kıymetli evraktır⁵⁷. Özellikle saydamlığın sağlanabilmesi açısından senetlerin nama yazılması ve kaydıleştirilmesi giderek artmaktadır⁵⁸.

Bir AO hisse senetlerinin nama yazılı olarak düzenlenmesi için birçok sebep vardır. Şirket bu yolla hissedarlarını tanıyabilir ve takip edebilir. Onlarla herhangi bir aracı olmaksızın doğrudan ilişki kurabilir, kendisi arzu edilemeyecek kişilerin şirkete girmesine engeller yaratarak şirketin yabancılaşmasını önleyebilir, hisse devriyle ilgili sınırlamalar getirebilir⁵⁹.

TTK md. 409 f. 2 gereği, esas sözleşmede HYHS çıkarılacağı düzenlenmemişse artık NYHS çıkarılabilir. Bu durumda AO' lar hisse senedi çıkarmak istediklerinde hangi tür hisse senedi çıkaracaklarını serbestçe tayin edebilirler ve esas sözleşmede de aksine bir hüküm bulunmaması gerekir.

NYHS çıkarılabilmesi için senet bedellerinin tamamının ödenmesine gerek olmadığından her bir senet üzerine itibari değerine göre senet bedelinin ne kadarının ödendiği yazılabilir. Ayrıca bu tür senetlerin pay defterine kaydedilmesi zorunluluğu bulunduğundan ödenmemiş olan payın pay bedelini taahhüt eden paydaşın bulunarak

⁵⁷ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 637.

⁵⁸ TANÖR, **Türk Sermaye Piyasası, Halka Arz**, s. 114.

⁵⁹ ÖZTAN, **Kıymetli Evrak**, s. 1502.

ödettilerilebilmesi imkânı bulunmaktadır. Bu sayede pay bedelinin ödenmiş olması aranmaksızın NYHS' lerin ihraç kolaylığı tanımaktadır⁶⁰. SerPK' ya göre de tam ve nakden ödeme kuralı hâkim olduğundan bu kural gerçekleşmeden NYHS de çıkarılamayacaktır.

TEKİNALP, NYHS' leri ayrıma tabi tutarak gerçek nama yazılı pay senedi ve bağlı nama yazılı pay senedi olarak tanımlama yoluna gitmiştir. NYHS, kanunen emre yazılı kıymetli evraktır. Gerçek nama yazılı hisse senedi, gerçek anlamda nama yazılı senet olup nama yazılı kıymetli evrak ile aynı hükümlere aynı hükümlere tabidir. Bağlı nama yazılı hisse senetleri ise, AO beklenmedik ve istenmeyen durumlarla karşı karşıya kalmamak için, esas sözleşme ile pay sahipliğinin devrini kısıtlayan veya yasaklayan hükümler koyabilir. Bu hükümlere bağlam denir ve buna uygun çıkarılan hisse senetleri de bağlı nama yazılı hisse senetlerini oluşturur.

Hisse senetleri ihraç edilene kadar, geçici bir süre için onun yerini tutmak amacıyla çıkarılan kıymetli evraklara "ilmühaber" denir. Çıkarılması zorunlu olmayan ve AO' nun tescilinden sonra gerek nama yazılı hisse senetleri gerekse de hamiline yazılı hisse senetleri için çıkarılan ilmühaberlerin nama yazılı olması zorunluluğu vardır⁶¹.

NYHS' lerin devrine ilişkin özellikler bir sonraki bölümde anlatılacaktır.

d. Adi ve İmtiyazlı Hisse Senetleri

Adi hisse senetleri, AO' nun çıkardığı hisse senetleri içinde diğer hisse senetlerine nazaran hiçbir imtiyaza sahip bulunmayan, kanun ve esas mukavelenin tanıdığı imtiyaz mahiyetinde olmayan haklardan başka hiçbir hakka sahip olmayan hisse senetleridir. Esasen TTK' da adi hisse senedi kavramı yer almamaktadır. Doktrin ve uygulamada imtiyazlı hisse senetlerinin karşısındaki hisse senetleri için kullanılmaktadır⁶². Adi hisse sahibine başlıca haklar olan; mali haklar (kar payı hakkı, tasfiye bakiyesine iştirak hakkı, rüçhan hakları v.b.), idari haklar (oy hakkı, bilgi alma hakkı, denetleme hakkı, genel kurul kararları ve yönetim kurulu kararlarının iptali için

⁶⁰ TANÖR, *Türk Sermaye Piyasası, Halka Arz*, s. 115.

⁶¹ TANÖR, *Türk Sermaye Piyasası, Halka Arz*, s. 116.

⁶² ÜNAL, *Sermaye Piyasası Hukuku*, s. 66.

iptal davası açma hakkı) ve sosyal haklar tanınmaktadır⁶³.

İmtiyazlı hisse senetleri ile ilgi olarak TTK md. 401 hükmüne göre; “Esas mukavele ile bazı nevi hisse senetlerine kar payı veya tasfiye halindeki şirket mevcudunun dağıtılması ve sair hususlarda imtiyaz hakları tanınabilir” denmektedir. İmtiyazlı paylar açısından öncelikle bilinmesi gereken temel husus, ayrıcalıkların paya bağlanması zorunluluğudur.

Ayrıca bu tip hisse senetlerinden bahsedilmek için esas sözleşmede hüküm bulunması gerekmektedir ve AO’ nun çıkardığı değişik mahiyetteki hisse senedi grupları arasında temin ettiği menfaat ve haklar yönünden birtakım farklar bulunmalıdır. İmtiyazlı paylar esas sözleşmede tanınırken ayrıcalığın konusu, niteliği ve sınırları açık ve net bir şekilde saptanmış olmalıdır⁶⁴. İmtiyazlı hisse senetlerini adi hisse senetlerinden ayıran temel özellik, bu senetlerin sahiplerine adi hisse senetlerine nazaran farklı haklar temin etmesidir. TTK imtiyazlar konusunda bir sınırlandırmaya gitmemiş ancak imtiyazlar genellikle temettü dağıtımı, tasfiyeye iştirak, oy verme ve yeni çıkarılacak menkul kıymetlerin alımında öncelik gibi haklarla ilgilidir⁶⁵.

SerPK’ da imtiyazlı payları özel olarak düzenleyen bir hüküm bulunmamaktadır. İmtiyazlı paylar açısından SPK ile TTK arasındaki en belirgin fark, imtiyazlı pay çıkarmaya yetkili organ ayrımıdır. TTK’ ya göre imtiyazlı pay çıkarmaya yetkili organ “Genel Kurul” ken SerPK’ nın, “Kayıtlı Sermaye” başlıklı 12 nci maddesinin beşinci fıkrasında yönetim kuruluna tanınabilecek yetkiler arasında imtiyazlı hisse senedi çıkarma yetkisine de yer verilmiş; “Oydan Yoksun Paylar” başlıklı 14/A maddesinde de, kar payı imtiyazı tanınarak oydan yoksun pay ihraç edilebileceği hükme bağlanmıştır. Böylece, SerPK sisteminde de imtiyazlı hisse senetleri dolaylı olarak kabul görmüştür⁶⁶.

⁶³ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 457-458.

⁶⁴ ERİŞ, Gönen: **Ayrıcalıklı Pay Senetleri**, **Yargıtay Dergisi**, 1979, s. 922.

⁶⁵ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 632.

⁶⁶ MANAVGAT, Çağlar: **Sermaye Piyasası Bakımından İmtiyazlı Paylara Bakış**, Yaklaşım, S. 117, Eylül 2002, s. 145.

e. Oy Hakkı Bulunan Hisse Senetleri ve Oydan Yoksun Hisse Senetleri

TTK md. 373 f. 1 gereğince “Her hisse senedi en az bir rey hakkı verir. Bu esasa aykırı olmamak şartıyla hisse senetlerinin maliklerine vereceği rey hakkının sayısı esas mukavele ile tayin olunur” kanun hükmü ifadesinden de anlaşılacağı üzere oy hakkı bulunan hisse senetleri, her hisse senedine en az bir oy hakkı vermektedir. TTK’ nın kabul ettiği sisteme göre oydan yoksun pay çıkarılamaz⁶⁷. Ancak gelişen sermaye piyasasında tasarruf sahipleri yatırdıkları sermayelerine karşılık daha çok kar payı almakla ilgilendiklerinden bazı hallerde oy hakkı olmayan, kârda imtiyazlı hisse senetleri sözkonusu olabilir.

29.4.1992 tarihli ve 3794 sayılı Kanun md. 13 ile değiştirilen SerPK md. 14/A hükmü, karda imtiyazlı ancak oysuz paylara ilişkin bir düzenleme getirmiştir. Sözkonusu hükme göre, AO esas sözleşmesinde hüküm bulunmak şartıyla, kar payı imtiyazı sağlanarak, oy hakkından yoksun paylar ihraç edilebilir ve bunları temsil eden hisse senetleri halka arz edilebilir. Anılan oydan yoksun payların ihracı ve bunların sermaye içindeki oranı, kar payı dağıtımında tanınacak imtiyazın mahiyeti ve oranı, senetlerin şekil, kapsam ve türü, kullanım esasları ile bu senetlerin halka arz, satış şart ve usulleri SPK tarafından belirlenecektir. Bahsi geçen düzenleme de bağlayıcı bazı ilkelere yer verilmiş ve SerPK sisteminde karda imtiyazlı oy hakkı bulunmayan hisse senetleri çıkarılması mümkün kılınmıştır⁶⁸.

OYHS’ ler Seri: I, No: 30 sayılı “Oydan Yoksun Hisse Senetlerine İlişkin Esaslar Tebliği”⁶⁹ adı altında bir tebliğle düzenlenmiştir. Tebliğin 4. maddesinde yer alan tanıma göre; “OYHS, ortaklıkların sermaye artırımını ile ihraç edebilecekleri, oy hakkı hariç, sahibine kâr payından ve istendiğinde tasfiye bakiyesinden imtiyazlı olarak yararlanma hakkını ve diğer ortaklık haklarını sağlayan hisse senetleridir” şeklinde düzenlenmiştir. Tebliğin 5 inci maddesi gereği OYHS’ ler hamiline veya nama yazılı şekilde ihraç edilebilir. Ancak nama yazılı OYHS için, TTK’ nın 418 inci maddesi hükmü uygulanmaz ve yönetim kurulu bu payları pay defterine kayıttan imtina edemez.

⁶⁷ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 452.

⁶⁸ 20.3.2003 tarihli ve 25054 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanan Seri: I, No: 30 Oydan Yoksun Hisse Senetlerine İlişkin Esaslar Tebliği; TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 462.

⁶⁹ R.G. 20.3.2003 t., S. 25054.

f. Bedelli ve Bedelsiz Hisse Senetleri

Bedelsiz hisse senetleri, AO' nun serbestçe kullanabileceği yedek akçelerinden veya yeniden değerlendirme fonundan yapılan sermaye artırımını sonunda çıkarılan hisse senetleridir. Diğer bir ifade ile ortaklığın iç kaynaklardan yapılan sermaye artırımları sonucunda oluşan hisse senetlerine bedelsiz hisse senetleri denilmektedir⁷⁰. Bu paylar, sahiplerine bedelsiz verildiklerinden dolayı bedelsiz anlamına gelen “gratis paylar” diye anılırlar. Oysa anılan paylarında bir bedeli vardır. Bedeller, yıllık karların bir kısmının dağıtılmayıp yedek akçe olarak AO' ya bırakılması yolu ile daha önceden ödenmiş veya yeniden değerlendirme fonundan karşılanırlar⁷¹. Bedelsiz hisse senetlerini edinmek, eski hisse senedinin uzantısı olduğundan pay sahiplerine aittir. Gratis pay alma hakkı rüçhan haklardan değildir.

Bedelli hisse senetleri ise, kuruluş aşamasında veya sermaye artırımlarına konu olan hisseler çıkarılarak, rüçhan hakkı kullanımıyla eski ortaklar tarafından veya halka arz yoluyla üçüncü kişiler tarafından satın alınırlar. Satın alınan hisseler için ortaklık dışı kaynaklardan ortaklığa ödeme yapılmış olması bedelli hisse senetlerini ifade etmektedir⁷².

g. Ayın Karşılığı Çıkarılan ve Nakit Karşılığı Hisse Senetleri

Nakit karşılığı hisse senetleri, bedeli gerek kuruluş esnasında gerekse sermaye artırımlarında bedelleri nakden ödenen hisse senedidir⁷³. Bu hisse senetlerinin sahipleri her yıl dağıtılan kardan ellerindeki senet miktarınca pay alırlar. Ortaklığın son bulması halinde borçlar tamamen ödendiğinde, hisse senetlerinin nominal değeri kendilerine geri verilir. Kalan aktif bakiye senet miktarıyla orantılı olarak sahipleri arasında dağıtılır. Şayet ortaklığın devamı sırasında kazançlardan ayrılan fonlarla sermaye ödemesine gidilmişse, ellerinde bulundurdıkları hisse senetleri oranında bu ödemeye katılırlar. Ortaklığın devamı sırasındaki bedava hisse senedi dağıtımına katılmak ya da sermaye

⁷⁰ AYTAÇ, **Sermaye Piyasası Hukuku ve Hisse Senetleri**, s. 180.

⁷¹ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 454 - 455

⁷² İMKB, Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu, **Sermaye Piyasası Araçları**, <http://www.imkb.gov.tr/yayinlar/spkilavuzu.htm>, 05.05.2008

⁷³ CANOĞLU, Mehmet Ali: **Hisse Senetleri**, www.legalisplatform.net/Makale, 05.05.2008

arttırılmasında hisse senedi taahhüdünde kendilerine öncelik tanınması gibi avantajlara sahiptirler. Senetleri, sözleşmenin zorunlu kıldığı asgari bedeli ödemeleri koşulu ile başkalarına devredebilirler. Ortaklığın kuruluş, adi ve fevkalade hissedarlar toplantılarına katılırlar ve kendilerine yasal yönden zorunlu belgelerin gösterilmesini isteyebilirler⁷⁴. Nakdi sermaye karşılığı HAAO’ larda çıkarılabilir. SerPK m. 7 f. 3’ te “Halka arz yoluyla satılan hisse senedi bedellerinin tam olarak nakden ödenmesi şarttır.” düzenlemesi yer almaktadır.

Aydın karşılığı çıkarılan hisse senetleri, ayın olarak getirilen değerlerin karşılığıdır. Diğer bir ifade ile AO’ ların gerek kuruluş esnasında gerekse sermaye artırımları sırasında çıkardıkları hisse senetlerinin bedelleri paradan başka sermaye ile ödendiği hisse senetleridir. Fikri ve sınaî haklarla birlikte, gayrimenkul-menkul mallar aynı sermaye kavramı içerisindedir. Ancak sözkonusu değerlerin önceden bilirkışı marifetiyle kıymet takdirlerinin yaptırılması gerekir. HAAO’ larda aynı sermaye getirilmesi, SerPK’ nın md. 7 f. 3 hükmüne göre, hisse senedi bedellerinin nakden ödeme ilkesi gereğince mümkün değildir. Malvarlığının korunması ve HAAO kasasına hisse senedi bedellerinin anında girmesi amcacıyla bahsedilen şekilde bir yasak getirilmiştir.

Aydın hisse senetleri bedellerinin, ortaklığın kuruluşu sırasında tamamen ödenmesi zorunludur. Ancak nakit hisse senetleri için dörtte bir ödeme yeterlidir. Ayrıca TTK’ nın 404. maddesine göre, aynı hisse senetlerinin ortaklığın kuruluşundan itibaren iki yıl geçmedikçe devir ve temlik mümkün değildir. Amaç, sermaye olarak konan elemanların değerlerinin takdirinde bir hata ya da hile yapılması halinde sonuçtan doğrudan doğruya aynî sermaye koyan hissedarların sorumlu tutulmasıdır. Yani diğer bir ifade ile sermayenin korunması ilkesi uyarınca böyle bir kural öngörülmüştür. Yasağa rağmen anılan paylar veya hisse senetleri devredilecek olursa mülkiyet taraflar arasında geçer fakat AO’ ya karşı pay sahipliği sıfatı kazanılmaz.

TTK’ nın 404 üncü maddesi hükmünün uygulanabilmesi için hisse senetlerinin nama yazılı olması gerekir. Buna rağmen esas sözleşmeye konulan hükümle ayın karşılığı paylar karşılığında HYHS çıkarılacağı öngörülmüş ve bedellerinin tümü

⁷⁴ CANOĞLU; **Hisse Senetleri**, www.legalisplatform.net/Makale.

ödenerek HYHS ihraç edilmişse bu ihraç da geçerlidir⁷⁵.

h. Primli ve Primsiz Hisse Senetleri

Primli hisse senedi, nominal değerinden yüksek bedelle ihraç edilen ve itibari değerlerinin üzerinde taahhüt edilip satılan hisse senetleridir. Türk Hukuk Sisteminde nominal değeri bulunmayan hisse senedi ihracı sözkonusu değildir. Öte yandan TTK' nın 286 ncı maddesine göre de itibari (nominal) değerinden aşağı bir bedelle hisse senedi ihraç edilememektedir. Primli hisse senedi ihracı için ya esas sözleşmede hüküm bulunmalı ya da genel kurul tarafından karar alınmalıdır. Kayıtlı sermaye sisteminde ise, esas sözleşme ile yetki verilmiş olmak üzere yönetim kurulu kararı ile primli hisse ihraç edilebilir⁷⁶. Primli hisse senedi ihraç edilmesi halinde oluşacak emisyon primleri vergiye tabi olmaktadır.

Primsiz hisse senedi ise, üzerine yazılı değer ile ihraç edilen hisse senetlerine denir. Türk hukuk sisteminde nominal (itibari) değeri bulunmayan hisse senedi ihracı sözkonusu değildir. Diğer bir taraftan TTK' nın 286 ncı maddesine göre de itibari kıymetlerinden aşağı bir bedel ile hisse senedi çıkarılamaz⁷⁷.

ı. Kurucu ve İntifa Hisse Senetleri

Kurucu hisse senetleri, TTK' nın 298 inci maddesine göre kuruluşta emeği geçen kişilere tanınan, ortaklık karının bir kısmına katılma hakkı tanıyan senetleridir. Bu senetler kara iştirake katılma hakkı verse de, belli bir sermaye payını temsil etmediği gibi, şirketin yönetimine katılma hakkını da vermez.

İntifa hisse senetleri, TTK' nın 402 nci maddesine göre şirket genel kurulunun alacağı kararla, ortaklığa çeşitli düzeylerde yararlı hizmetler sunan ve menfaatler sağlayan bazı kimselere çeşitli hizmetler ve alacak karşılığı olarak kuruluştan sonra verilen ve sermaye payını temsil etmeyen hisse senetleridir.

İntifa hisse senetleri pay sahiplerine, yönetim haklarını kazandırmadan AO' da

⁷⁵ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), *Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku*, s. 451.

⁷⁶ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), *Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku*, s. 674 - 680.

⁷⁷ İMKB, *Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu*, Sermaye Piyasası Araçları, <http://www.imkb.gov.tr/yayinlar/spkilavuzu.htm>, 08.05.2008.

ortaklık kazancına, tasfiye karına iştirak etmek, sermaye artırımlarında hisse almak hakkını vermektedir⁷⁸.

1.2. HİSSE SENETLERİ ÜZERİNDEKİ HUKUKİ İŞLEMLER

Hisse senetleri, şirketler hukuku ile yakından bağlantılı olduğu gibi, bir yandan borçlar hukuku diğer yandan da eşya hukuku ile ilgilidir. Bu nedenle bir hak senede bağlandığında alacak hakkı, ortaklıktan kaynaklanan bir hak veya eşya hukuku ile ilgili bir hak konusunda gerekli bütün düzenlemeleri bünyesinde barındırabilir⁷⁹. Borç ve alacak gözle görülebilen, elle tutulabilen maddi hususlar olmadığından, borç ve alacakların bir senette tasviri, uygulamada kolaylığı sağlamış ve senetlere de tedavül yeteneği kazandırmıştır. Dolayısıyla senet, taşınır mal kabul edilerek eşya hukukunun aynı haklara ilişkin hükümlerin uygulanmasına neden olmuştur⁸⁰. Senet olarak menkul eşya gibi rehne konu olabilir, teslimle devredilebilir, haczedilebilir ve üzerlerinde intifa hakkı kurulabilir. Ancak son günlerde yaşanan en önemli değişikliklerden olan payın senede bağlanmayarak kaydi hak olarak tanımlanması ve elektronik ortamda tüm işlemlerinin yapılması, kaydi haklar üzerinde aynı hakların tesis edilmesine engel olmamıştır⁸¹.

1.2.1. Hisse Senetlerinin Devri

Hisse senetlerinin devri, kıymetli evrak hakkındaki hükümlere tabidir⁸². Ayrıca devirler iradi olan ve olmayan devirler olarakta ikiye ayrılabilir.

Satım akdinin sonucu itibarıyla devri gereken hisse senedinin devralana teslim edilmesi tarafların iradelerine bağlı olduğundan iradi devir olarak nitelendirilebilir. Satım akdine göre satıcı (devreden), hem mülkiyet hakkını devretmeyi hem de senedin teslimi borcunu yüklenmiştir.

⁷⁸ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 647.

⁷⁹ ÖZTAN, **Kıymetli Evrak**, s.1.

⁸⁰ KINACIOĞLU, Naci: **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara 1999, s. 8.

⁸¹ Detaylı bilgi için Bkz. 2. Bölüm, “Merkezi Kayıt ve Hisse Senetlerinin Kaydileştirilmesi” s. 50

⁸² ÖZTAN, **Kıymetli Evrak**, s. 1507.

İradi olmayan devirlere örnek olarak ise, hisse senetlerinin devri eğer cebri icra neticesinde gerçekleşiyorsa tarafların irade beyanına gerek kalmaksızın devir gerçekleşeceğinden iradi olmayan devirden söz edilebilir⁸³.

1.2.1.1. Çıplak Payın Devri

TTK, senede bağlanmamış payın devrine ilişkin açık bir düzenlemeye yer vermese de bu husus çıplak payın devredilmeyeceği anlamına gelmemektedir. Hamiline ya da nama yazılı olmaları mümkündür. Senede bağlanmamış pay da hisse senedi gibi devredilebilir ve rehne, intifa hakkına, hacze konu olabilir. Bu nedenle ortaklık tarafından çıplak pay sahiplerinin kimler olduğunu bilinmesi gerektiğinden pay defterine yazılmaları gerekir⁸⁴.

Senede bağlanmamış ve bedelinin tamamı ödenmiş çıplak pay BK' nın genel hükümlerine göre devredileceği kabul edilmektedir. Buna göre eğer senede bağlanmamış payın bedelinin tamamı ödenmişse payın devri alacağın temlik hükümlerine göre gerçekleştirilir. Yazılı şekil şartı zorunlu olan temlik ile çıplak pay devralana geçer. Bedeli ödenememiş veya kısmen ödenmiş payın devri, devralan kişinin borç yüklenmesi (borcun nakli) niteliğindedir. Bu sebeple devirde temliknameden başka AO' nun muvafakati gereklidir ve bu muvafakat ile devreden borcundan kurtulur⁸⁵. Bedeli tamamen ödenmemiş olan payların devrinde AO teminat isteyebilir⁸⁶.

1.2.1.2. Hamiline Yazılı Hisse Senetlerinin Devri

HYHS' lerin devri, hamiline yazılı kıymetli evraka paralel olarak, kıymetli evrakın devrini düzenleyen temel ilkeler olan TTK md. 559 ila 572 ve TTK md. 415 ila 419 uncu maddeler arasında düzenlenmiştir.

TTK' nın 559 uncu maddesine paralel düzenleme olan HYHS' lerin devrini düzenleyen TTK md. 415 hükmüne göre, "Hamiline yazılı hisse senetlerinin devri şirket

⁸³ SEVİ, **Payın Devri**, s. 247.

⁸⁴ NARBAY, Şafak: **Anonim Ortaklıkta Pay Defteri**, 1. Bası, Haziran 2003, s. 197. (Pay Defteri)

⁸⁵ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 442.; NARBAY, **Pay Defteri**, s. 197.

⁸⁶ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 443.

ve üçüncü şahıslar hakkında ancak teslim ile hüküm ifade eder.” Madde itibariyle HYHS’ lerin devri için ilk şart, senedin teslimi yani zilyetliğin geçirilmesidir. Ayrıca pay defterine kaydedilmelerine gerek yoktur⁸⁷.

Teslim, zilyetliğin intikali yollarından sadece birisidir. Doğrudan zilyet kılınma şart olmadığından zilyetliğin teslimsiz devredilebileceği hallerden olan hükmen teslim, havale, kısa elden teslim ile de teslim şartı gerçekleşir. Ancak ilgili madde de geçen “teslim” ifadesi, doktrin ve Yargıtay içtihatlarında zilyetliğin nakli olarak anlaşılması gerektiği yönündedir⁸⁸. Bu nedenle senedin zilyetliğinin intikali, hamiline yazılı hisse senedinin devri için yeterlidir⁸⁹.

Teslim suretiyle zilyetliğin nakli yani HYHS’ lerin devredilmesi, hisse senetlerinin serbestçe el değiştirmesine neden olacağından ve başkaca herhangi bir kaydı gerektirmediğinden, senetlerin dolaşım yeteneğini en üst düzeye çıkarır ve sermaye piyasasında işlerin kolaylaşmasını sağlar⁹⁰. Söz konusu sebeplerle HYHS’ lere daha çok HAAO’ larda rastlanır. Teslim suretiyle zilyetliğin kolayca nakledilmesi nedeniyle ortaklıkta kolayca devredilecek, senedin kimin elinde olduğu bilinmeyecek ve dolayısıyla şirket yabancılaşmaya başlayacaktır. Üstelik hisse senetlerinin kaybedilmesi veya çalınması halinde pay sahipliğinin ispatı güç olacaktır.

HYHS’ lerin devrinin ikinci şartı, TTK md. 599’ da “Mülkiyet veya sair bir aynı hak tesisi maksadıyla kıymetli evrakın devri için, her halde senet üzerindeki zilyetliğin devri şarttır...” hükmü itibariyle zilyetliğin naklinin, tarafların bu hususta anlaşarak devralana mülkiyeti geçirmek için yapılmış olması gerekmektedir. Bu durumda mülkiyeti nakil niyeti ile senetlerin devredilmesi sonucunda zilyetlik geçerli bir şekilde devralana geçer ve devralan senetlerin mülkiyeti ile ortaklık kazanır. Dolayısıyla devir de şirket ve üçüncü şahıslar bakımından gerçekleşmiş olur⁹¹.

⁸⁷ ERIŞ, Gönen; **Anonim Şirketler Hukuku**, Ankara 1995, s. 657.; DOĞANAY, İsmail; **Türk Ticaret Kanunu Şerhi**, 4. Bası, C. 1, İstanbul 2004, s. 1233. (TTK Şerhi); ERIŞ, **Ticari İşletme ve Şirketler**, s. 2407, 2408.

⁸⁸ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 628.; ÖZTAN, **Kıymetli Evrak**, s. 149.; SEVİ, **Payın Devri**, s. 122.

⁸⁹ ÖZTAN, **Kıymetli Evrak**, s. 149.

⁹⁰ ÖZTAN, **Kıymetli Evrak**, s. 1501.

⁹¹ ÖZTAN, **Kıymetli Evrak**, s. 1508.; TEKİL, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 73.; DOĞANAY, **TTK Şerhi**, s. 1233.

Üçüncü şart ise, zilyetliği geçirenin mülkiyete devre yetkisi bulunmalıdır⁹². Ancak bu kuralın istisnası da bulunmaktadır. Senedin müktesibi iyiniyetli ise diğer bir ifade ile müktesib, devri yapanın yetkisizliğini bilmiyorsa ve bilebilecek durumda da değilse devir yetkisine sahip olmayan kimseden de mülkiyet kazanılabilir⁹³.

HYHS' lerin devri konusunda AO' lar, esas sözleşmelerine ciro ya da temlikli öngörebilirler. Ancak hamiline yazılı olma özelliklerinden ve tedavül kolaylığı nedeniyle esas sözleşmeye konulacak kayıt ve şartlarla senetlerin devri yasaklanamaz ve sınırlandırılmaz⁹⁴.

Pay sahipliği haklarını kullanmak için AO' ya karşı HYHS' nin mülkiyetinin geçerli bir tarzda kazanıldığıının ispatı gerekli olmayıp sadece senedi elde bulundurmak yeterli olduğundan, TTK md. 360 f. 3' e göre "Hamile yazılı bir hisse senedinin zilyedi bulunduğunu ispat eden kimse şirkete karşı rey hakkını kullanmaya salahiyetlidir" hükmü ile senedin sahibi olduğu kanıtlayan herkes oy hakkını kullanabilecektir.

HYHS' lerin devrinde Yargıtay çeşitli kararlarında, "...TTK' nın 415.maddesi hükmüne göre teslim ile hüküm ifade eder..."⁹⁵, "...fiilen teslim suretiyle başkasına devredilebildiğinden..."⁹⁶, "...hamiline yazılı pay senetleri, gerçek anlamda hamiline yazılı kıymetli evraktır (TTK md.570) ve onların sahibi fiilen elinde bulundurandır. Nitekim TTK' nın 415 nci maddesinde, hamiline yazılı hisse senetlerinin devri şirket ve üçüncü kişiler hakkında teslim ile hüküm ifade edeceği öngörülmüştür. Görüldüğü üzere, hamiline yazılı pay senetlerinin el değiştirmesi şirkete karşı teslimle hüküm ifade edeceğinden şirkete karşı pay senedinin hamili (zilyedi) onun malikidir..."⁹⁷, "...Hamiline yazılı hisse senetlerinin devri için senedin zilyetliğinin devri yeterlidir. (TTK.415) Bu tür hisse senetlerini elinde bulunduranlar MK.903 (Yeni MK.990) maddesi gereğince iyiniyetli iktisap çerçevesinde korunur..."⁹⁸ içtihatları ile HYHS' lerin teslimle devredileceği hususuna uygulanabilirlik kazandırmıştır.

⁹² TANÖR, **Türk Sermaye Piyasası, Halka Arz**, s. 114.

⁹³ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 630.

⁹⁴ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 631.; ÖZTAN, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 1508.; ERİŞ, **Anonim Şirketler Hukuku**, s. 657.; ERİŞ, **Ticari İşletme ve Şirketler Hukuku**, s. 2408.

⁹⁵ Yarg. 11. HD. 2001/8063 E., 2002/296 K., 21.1.2002, www.kazanci.com.tr, 05.05.2008

⁹⁶ Yarg. 11. HD. 1988/8279 E., 1989/6039 K., 6.11.1989, www.kazanci.com.tr, 05.05.2008

⁹⁷ Yarg. 11. HD. 1999/9331 E., 2000/248 K., 24.01.2000, www.kazanci.com.tr, 05.05.2008

⁹⁸ Yarg. 11. HD. 2005/13734 E., 2007/4830K., 22.3.2007, www.kazanci.com.tr, 05.05.2008.

HYHS' nin devri borcunu yerine getirmeyen devredene karşı eda davası açılabilir⁹⁹. Dava neticesinde mahkeme, edaya karar verdiği takdirde mülkiyet cebri icra yoluyla iktisap edilebilir ve devralma hakkına sahip olan alacaklı zilyetlik kendisine geçirilince senetleri üzerinde mülkiyet hakkını kazanır¹⁰⁰.

HYHS yerine çıkarılan ilmühaberler de ancak nama yazılı olabilir ve alacağın temlik hükmüne göre devrolunabilir. Devir şirkete karşı ancak ihbar tarihinden itibaren hüküm ifade eder (TTK md. 411 f. 2).

1.2.1.3. Nama Yazılı Hisse Senetlerinin Devri

NYHS' ler, belli bir kişi adına yazılı olan ve AO' da ki payı bildirici biçimde içeren emre yazılı kıymetli evraktır¹⁰¹.

TTK' nın 416 ncı maddesi gereğince NYHS' lerin devir kabiliyeti, “Nama yazılı hisse senetleri, esas mukavelede aksine hüküm olmadıkça devrolunabilir. Devir ciro edilmiş senedin devralana teslimi ile olur. Şu kadar ki; devir, şirkete karşı ancak pay defterine kayıtlı hüküm ifade eder” şeklinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye ilişkin olarak NYHS üzerine devretme iradesi teşkil eden ciro kaydının yazılarak altının da imzalanması ve daha sonra senedin şahsa elden teslimi ile devir işlemi gerçekleşir¹⁰².

TTK' nın kıymetli evrakın devri başlıklı 559 uncu maddesi, “Mülkiyet veya sair bir aynı hak tesisi maksadıyla kıymetli evrakın devri için, her halde senet üzerindeki zilyetliğin devri şarttır. Zilyetliğin devrinden başka emre yazılı senetlerde ciroya nama yazılı senetlerde yazılı bir devir beyanına da ihtiyaç vardır. Bu beyan kıymetli evrakın üzerine yazılabileceği gibi ayrı bir kağıt üzerine de yazılabilir” demek suretiyle kıymetli evrakın devrinin yazılı devir beyanı ile diğer bir ifade ile alacağın temlik işlemiyle yapılacağını belirtmiştir.

⁹⁹ ERİŞ, **Anonim Şirketler Hukuku**, s. 658.

¹⁰⁰ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 632.

¹⁰¹ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 637.; ERİŞ, **Ticari İşletme ve Şirketler Hukuku**, s. 2413 – 2417, KAYAR, İsmail: **Kıymetli Evrak Hukuku**, 5. Bası, Ankara 2006, s. 16., PULAŞLI Hasan: **Kıymetli Evrak Hukuku**, 8. Bası, İstanbul 2007, s. 39 - 40.

¹⁰² DOĞANAY, **TTK Şerhi**, s. 1235.; ERİŞ, **Ticari İşletme ve Şirketler Hukuku**, s. 2416., “aksine ana sözleşmede hüküm yoksa NYHS' lerin devri mümkündür. Pay senedi üzerine yazılı devir beyanına gerek yoktur.”

Oysa bu hükümle NYHS' ler TTK md. 416 da belirtilen devir şeklinden ayrılarak emre yazılı kıymetli evrakın devir şekli olan “ciro” işlemine tabi kılınmıştır. Bahsedilen şekilde birbiri ile uyumlu olmayan iki ifade bulunsada dahi TTK md. 416 zilyetliğin naklinden veya devrinden değil aslında genel kuralları tekrarlayarak yine senedin tesliminden bahsetmiş ve teslimi genel hükümlere bırakmıştır. Bu nedenle genel hükümlerden TMK' nın ilgili maddeleri ile TTK' da kıymetli evrakın genel hükümleri ile birlikte değerlendirilerek TTK md. 559 ila TTK md. 416' nın da bir arada değerlendirilmesi gerekir¹⁰³. Bu nedenle TTK md. 416 f. 2 uyarınca NYHS' lerin devri için ciro ve teslim şarttır¹⁰⁴.

NYHS' lerin ciro ile devredilmesi yanında ayrıca devir için gerekli olan başka şartlarda bulunmaktadır. Bunlar; ciro edilen senedin devredenden devralana geçirilmesi, bu devir işleminin mülkiyetin nakli amacıyla yapılmış olması ve zilyetliği geçirenin devretmeye yetkili olmasıdır¹⁰⁵.

Kanun koyucu, NYHS' ler için emre yazılı kıymetli evraka özgü ciro ifadesini bilinçli bir şekilde kullanarak NYHS' leri, emre yazılı kıymetli evrakın devir şekline tabi kılmıştır. *Ciro* kelimesi, hem tam hem de beyaz ciroyu ifade eder. YHGK' nın bu konu ile ilgili vermiş olduğu 22.11.1978 tarih, 1977/11-922E ve 1978/978K sayılı kararında “*Nama yazılı hisse senetlerinin devri için, bir temlik beyanı veya senedin arkasında tam bir cironun yapılması, ayrıca senedin zilyetliğinin devir ve teslimi gerekir*” diyerek NYHS' lerin devir şeklini izah etmiştir¹⁰⁶.

NYHS' lerin devri için her ne kadar TTK' da açıkça ciro öngörülmüşse de temlik yolu kapatılmamıştır ve *nama yazılı kıymetli evrakta olduğu gibi alacağın temliki ile de devredilebilir*¹⁰⁷. Ancak devir için sözkonusu temlik yazılı olur ve devreden tek taraflı imzası yeterli ve gereklidir. Temlik beyanı senet üzerine yazılabileceği TTK md. 559 itibarıyla ayrı bir kâğıda da yazılabilir¹⁰⁸. Özellikle devir

¹⁰³ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku** s. 640 - 642.; DOĞANAY, **TTK Şerhi**, s. 1235.

¹⁰⁴ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 640.

¹⁰⁵ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 641.

¹⁰⁶ Yarg. 11. H.D. 2001/10793E., 2002/1933K., 05.03.2002, “...Devir ciro edilmiş senedin devralana teslimi ile olur. Şu kadar ki; devir, şirkete karşı ancak pay defterine kayıtlı hüküm ifade eder. *Nama yazılı pay senetlerinin devri için temlik beyanı veya senedin arkasında tam bir cironun yapılması ayrıca senet üzerindeki zilyetliğin devri ve teslimi gerekli ve yeterlidir.*”, www.kazancı.com.tr, 05.05.2008

¹⁰⁷ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 642.

¹⁰⁸ ÖZTAN, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 1510.; DOĞANAY, **TTK Şerhi**, s. 1235.

konusu senetlerin rehin, vedia nedeniyle üçüncü bir kişide bulunması, haciz nedeniyle icra dairesinde veya mahkemede delil olarak bulunması pay sahibinin elinde olmadığı hallerinde senet üzerinde cironun imkânsız olması nedeniyle haricen yapılacak bir temlik beyanı zorunludur¹⁰⁹.

NYHS' lerin devrinde öngörülen ve TTK' nın 416 ncı maddesinde düzenlenen cironun hukuki niteliği öğretide tartışmalıdır. Bir görüşe göre, ciro sadece temlik beyanı niteliğindedir¹¹⁰. Bu nedenle pay senedinin devri için tam ciro yeterli değildir. Diğer bir görüşe göre, pay senedindeki ciro tıpkı emre yazılı senetlerdeki ciro gibidir. Bunun sonucunda tam veya beyaz ciro olması sonucu etkilemez¹¹¹. Yani NYHS beyaz ciro ile devredilebilir. Yargıtay' da aynı görüşü benimseyerek, NYHS' lerin esas sözleşmede aksine bir devir şekli hakkında hüküm yoksa hem ciro hem de alacağın temliki yoluyla devredilebileceği kabul edilmektedir. Yargıtay içtihatlarında alacağın temliki ile devir örnekleri daha çok senede bağlanmamış çıplak payların devri için kabul görmüştür¹¹².

TTK md. 416 f. 2' de açıkça belirtilmiş olduğu üzere, NYHS' nin devrinde yeni malikin pay sahipliğinin AO' ya karşı geçerli olabilmesi için devrin pay defterine kaydı gerekir¹¹³. Pay defteri, AO' larda NYHS sahiplerinin adlarını, soyadlarını, adreslerini ve yaptıkları ödemenin miktarını gösteren, ticari defterler grubuna dâhil olmayan ancak kanunen tutulması zorunlu olan bir defterdir. Devir keyfiyeti işte bu pay defterine işlendikten sonra ayrıca hisse senedi üzerinde de gösterilir ve şirket bakımından ancak, pay defterinde kayıtlı olan kimse paydaş sıfatına sahiptir. Bu nedenle paydaş sıfatının

¹⁰⁹ TEKİL, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 65.

¹¹⁰ POROY / TEKİNALP, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 18. Bası, İstanbul 2007, s. 61-62.; AYTAÇ, *Hisse Senetleri*, s. 94.

¹¹¹ ERİŞ, *Ticari İşletme ve Şirketler*, s. 2417.

¹¹² Yarg. 11. H.D. 2005/11406E., 2007/2326K., 13.2.2007, "...hisse senetleri nama yazılı ise TTK'nın 416. maddesi uyarınca devrin ciro edilmiş senedin devralana teslimi ile olabileceği, eğer hisse senetleri nama yazılı ve fakat şirket tarafından pay senedi çıkartılmamış (çıplak pay) olması halinde devrin ancak alacağın temliki hükümlerine uygun olarak yapılabileceği gözetilerek davacıya ait pay devirlerinin geçerliliğinin ve bu konudaki ispat yükümlülüğünün hangi tarafa düştüğünün belirlenmesi gerekirken bu hususta bir inceleme yapılmadan yazılı şekilde hüküm tesisi yanlış olmuştur.", Yarg. 11. H.D. 2004/2869E., 2005/3373K., 7.4.2005., "...Nama yazılı hisse senetlerinin devri, TTK'nın 416. maddesine göre ciro ve teslim yoluyla mümkündür. Devrin, şirkete karşı hüküm ifade etmesi ise pay defterlerine kayıt ile olur. Ancak davalı şirketin nama yazılı pay senedi çıkarıp çıkarmadığı da dosya kapsamından anlaşılamamaktadır. Eğer pay senedi çıkarıldı ise yukarıda belirtildiği gibi ciro ve teslim, çıkarılmamış ise TTK' nın 411 f.2 maddesi gereğince BK' nın alacağın temliki hükümleri gereğince devrin geçerli olup olmadığının tespiti gerekmektedir.", www.kazancı.com.tr, 05.05.2008

¹¹³ ÖZTAN, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 1510.; DOĞANAY, *TTK Şerhi*, s 1238.; TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), *Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku*, s. 612.

alıcıya devri için, kanunda öngörülen devir şekline uygun devredilmesi halinde pay defterine kaydı zorunlu bir unsurdur¹¹⁴.

AO' nun devri, pay defterine yazabilmesi için bunun kendisine bildirilmesi gerekir. TTK md. 417 f. 2 "...devredildiği ispat edilmedikçe devralan pay defterine yazılamaz" ifadesi sözkonusu durumu kanıtlar niteliktedir¹¹⁵. Dolayısıyla şirketin pay defterinde gerekli değişikliğin yapılabilmesi için hisse senedinin usulüne uygun şekilde devrolunduğunun, ciro silsilesini incelemesi ve ispat edilmesi lazımdır¹¹⁶. Madde geçen "ispat edilme" şartı da, bildirme yetki ve yükümünün devralanda olduğunu gösterir. Çünkü devri ispat etmek olanağı devralanın elindedir ancak, devredenin bildirmesi de kabul edilmelidir¹¹⁷.

Hisse senedinin mülkiyetinin intikali yönünden pay defterine yapılacak kayıt, yazımın aksi ispat edilene kadar karine niteliğinde olup kurucu bir fonksiyona sahip değildir¹¹⁸. Kayıt işleminin hisse senetlerinin mülkiyetinin geçişi ile bir ilgisi yoktur. TTK md. 416 ve 417 hükmü NYHS' lerin devrinin ortaklığa karşı pay defterine kayıtlı hüküm ifade edeceğini ve devrin geçerliliğinin ispatını aramıştır ve senedi devralanın hissedarlık sıfatı bu kayıtlı doğar¹¹⁹. Ancak bu kuralın uygulanması için pay defterinde kaydın düzenli olarak tutulup gerçek durumu yansıtması gerekmektedir.

¹¹⁴ DOĞANAY, **TTK Şerhi**, s. 1238.

¹¹⁵ Adalet Alt Komisyonunun 1/1138E. ve 123K nolu TTK Tasarısının 496 ıncı maddesi "**Bildirme Yükümlülüğü**" nı düzenlemiştir. "Borsaya kote edilmiş nama yazılı payların borsada satılmaları hâlinde, Merkezî Kayıt Kuruluşu, Sermaye Piyasası Kurulunun yapacağı düzenlemeye uygun olarak devreden kimliğini ve satılan payların sayısını şirkete bildirir ve şirketin bunu ekranda görmesini teknik açıdan sağlar.

¹¹⁶ YASAMAN, Hamdi; **Şirketler Hukuku ve Sermaye Piyasası Hukuku ile İlgili Makaleler, Mütalaalar, Bilirkişi Raporları**, İstanbul 2004, s. 224. (Makaleler, Mütalaalar, Bilirkişi Raporları) Yarg. 11. HD. 2004/1848E., 2004/10978K., 8.11.2004 "Pay devri, ortaklığa karşı ancak pay defterine kayıtlı hüküm ifade eder. O halde, mahkemece, nama yazılı pay senetleri çıkarılıp çıkarılmadığı, çıkarılmış ise, devrin TTK.. nın 416 ve devamı maddeleri ile ana sözleşmeye uygun bulunup bulunmadığı, pay senetleri düzenlenmemiş ise, çıplak pay devir sözleşmelerindeki imzaların davacıya ait olup olmadığı, devrin şirket pay defterine kaydedilip kaydedilmediği, şirkete karşı ileri sürülüp sürülmeyeceği hususları üzerinde durulmadan ve şirket ticaret sicil dosyası, defter ve kayıtları üzerinde bilirkişi incelemesi davanın reddine karar verilmesi doğru görülmüştür."

¹¹⁷ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 644, "NYHS' lerin miras ile geçmesi halinde mirasçılığın ve senetlere haklılığın ispatı ya bütün mirasçıların muvafakati ile ya da vasiyeti tenfiz memurunun beyanı ile mümkündür ve yazım yapılır."

¹¹⁸ ERIŞ, **Anonim Şirket**; s. 674.; YASAMAN, **Makaleler, Mütalaalar, Bilirkişi Raporları**, s. 224.

¹¹⁹ Yarg. 11. H.D 2001/10793E., 2002/1933K., 5.3.2002, "Devir ciro edilmiş senedin devralana teslimi ile olur. Şu kadar ki devir, şirkete karşı ancak pay defterine kayıtlı hüküm ifade eder. Nama yazılı pay senetlerinin devri için temlik beyanı veya senedin arkasında tam bir cironun yapılması ayrıca senet üzerindeki zilyetliğin devri ve teslimi gerekli ve yeterlidir. Şu halde, devrin devreden ile devralan arasında hüküm ifade edebilmesi için temlik beyanı veya senedin arkasında tam bir cironun yapılması ve zilyetliğin devri yeterlidir. Pay defterine kayıt ise, devrin şirkete karşı hüküm ifade

Nama yazılı hisse senedinin devri, esas sözleşmeye konan bir hükümle veya kanunen yasaklanmış ya da sınırlanmış olabilir¹²⁰. Kanuni bir yasağın olmasına rağmen yapılan devir taraflar arasında geçerli olmaz. Mesela TTK md. 404 hükmüne göre ayın karşılığı çıkarılan hisse senetlerinin şirketin tescilinden itibaren iki yıl geçmeden başkalarına devri hükümsüzdür. Ancak esas sözleşmedeki yasağa rağmen yapılan devir taraflar arasında bağlayıcıdır. Ancak şirkete karşı hüküm ifade etmez¹²¹.

Esas sözleşmeye konulan sebepler nedeniyle AO, devir işlemini pay defterine işlemekten imtina edebilir. Ayrıca esas sözleşmeye sebep belirtmeden de kayıttan imtina olunabileceği hususu düzenlenmişse pay defterine yine işlemekten imtina edebilir. Ancak ortaklık, her halükarda kayıt talebini objektif iyiniyet esaslarına göre inceleyerek, bu esaslara aykırı olacak şekilde yapılacak kaydı reddetmemesi gerekir. AO' nun devri, TTK md. 418' de ki hususlar saklı kalmak koşuluyla deftere kaydetmemesi halinde, devralan AO' ya karşı ifa davası açabilir¹²².

Davanın konusu kaydın yapılması talebidir ve bu yöndeki mahkeme ilamı yönetim kurulu kararı yerine geçer. Ayrıca bu durumda yönetim kurulu üyelerine karşı açıkça bir sorumluluk davası açılması hali düzenlenmemişse de açılacak davaların kabulü gerekir¹²³.

Hisse senedi üçüncü bir kişiye geçtiğinde pay defterine bu husus yazılmadıysa NYHS' lerin temlik yolu ile devredileceğinin ana sözleşmede öngörüldüğü

edebilmesi için gereklidir.”, Yarg. 11. HD. 2001/8063E., 2002/296K., 21.1.2002, “ Nama yazılı hisse senetlerinin devri ise, TTK' nın 416 ncı maddesine göre, ciro edilmiş senedin devralana teslimi ile olur ve 417 nci madde uyarınca bu devrin pay defterine kaydı ile şirkete karşı hüküm ifade eder.”, www.kazanci.com.tr, 05.05.2008

¹²⁰ ERİŞ, **Anonim Şirket**; s. 664.; Yarg. 11. HD 09.04.2002, 2002/523E., 2002/3324K. “...TTK.nın 416 f. 1 maddesi hükmünde "Nama yazılı hisse senetleri esas mukavelede aksine hüküm olmadıkça devrolunabileceği" öngörülmüştür. Davalı şirket ana sözleşmesinin 6 ncı maddesinden pay senetlerinin nama yazılı olduğu anlaşılmakta olup, esasen bu konuda bir tartışma olmadığı gibi, ana sözleşmenin 13.11.1987 tarihli Ticaret Sicili Gazetesi'nde yayınlanan değişik 6.Ek-1 maddesinde "Şirket hisse senetlerinin şirket ortaklarına veya şirket ortakları dışındaki kişilere bedelli veya bedelsiz devri şirket yönetim kurulunun iznine tabidir. Aksi halde bu devir hükümsüzdür." hükmünün yer aldığı ve bu hükümden devrin yönetim kurulunun iznine bağlanması nedeninin aile şirketi yapısı ile ilgili olmadığı gibi devir sırasında izin için yönetim kuruluna başvurulmamış olduğu anlaşılmaktadır. Şu halde mahkemece, davanın reddine karar verilmek gerekirken, yazılı şekilde kabulü doğru görülmemiş ve kararın bu nedenle bozulması gerekmiştir.”

¹²¹ ERİŞ, **Anonim Şirket**; s. 664.; Yarg. 11. HD. 1988/3110E 2988/7897K 26.12.1988, “A.Ş. nama yazılı hisse senetlerinin ortaklara veya başkalarına satılması ana sözleşme gereğince iki yıl için yasaklanmış ve devir işlemi yönetim kurulunun kabulü ile geçerli kılınmış olduğundan devir yasağının kanundan değil ana sözleşmeden doğduğu kabul edilmelidir.”

¹²² NARBAY, **Pay Defteri**, s. 327.

¹²³ NARBAY, **Pay Defteri**, s. 348.

düşünülebilir. Temlikname vardır ancak temlik eden NYHS' lerin intikal ettiğini kabul etmemektedir. Bu tespit davası, NYHS' lerin devralana geçtiğinin tespiti davasıdır. Eğer sözkonusu dava AO' ya da yöneltilip, pay defterine yazım da talep edilirse bu bir ifa davası olur¹²⁴.

NYHS' nin usulüne uygun devredilmesine rağmen pay defterine devralanın kaydedilmemesi ve “pay sahipliğini” kazanamayan devralanın hukuki durumu hakkında doktrinde **Birlik Teorisi ve Bölünme Teorisi** olarak iki teori mevcuttur.

Birlik Teorisi; hisse senedinin bölünmez bir bütünlüğü teşkil ettiğini ve bundan dolayı tüm haklarla bir bütün olarak devredilebileceğini, paya ilişkin hakların ne mal varlığı ne de idareye ilişkin haklar olarak ayrılmasının mümkün olmadığını kabul etmektedir. Bu nedenle teoriye göre, pay defterine kayıt yapılamaması halinde mülkiyet taraflar arasında geçmeyecek ve devralan da malik sayılmayacaktır. AO pay defterine kayıt için muvafakat eder ve kayıt yapılırsa, devir geriye etkili olarak geçerlilik kazanır ve devralan pay sahipliği sıfatını da kazanarak malik olur¹²⁵.

Bölünme Teorisi ise birlik teorisinin tam tersi bir şekilde, pay defterine devralan kişi kaydolunmasa bile mülkiyetin, ciro edilen senedin teslimi ile devralana geçeceğini savunmaktadır. Devralan, ortaklığın idaresi işlerine karışamayacak, idari haklarda pay defterine kayıt yapılmadığı sürece eski malikte kalacaktır¹²⁶.

AO' larda payın ve pay sahipliğinin devredilebilmesi esas olsa da devir bazı durumlarda sakıncalar doğurabileceğinden beklenmedik durumlarla karşı karşıya kalmak istemeyen AO' nun esas sözleşme ile pay sahipliğinin devrini kısıtlayan veya yasaklayan hükümler koyabilmesi mümkündür. Bu hükümler bağlam oluştururlar ve senetlere de bağlı nama yazılı senet denilir¹²⁷. Bağlam çıplak pay ve NYHS' ler bakımından da geçerli olup NYHS' ler için geçerli değildir. Bağlı NYHS' ler bağımsız NYHS gibi devredilebilir. Ayrıca ortaklık tarafından da devrin onaylanması gerekir. Bağlam sadece AO hukuku açısından sonuç doğurup, senedin kıymetli evrak hukuku açısından niteliğini değiştirmez. Mevcut bağlama rağmen ona uymadan yapılan bir

¹²⁴ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 647.; ERİŞ, **Anonim Şirketler**, s. 676.

¹²⁵ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 651.

¹²⁶ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 650.

¹²⁷ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 654 – 655.

devirde pay defterine kayıt imkânı olmadığı gibi, paydaşa pay sahipliği sıfatını kazanamamaktadır¹²⁸.

TTK Tasarısında bölünme kuramını sistemden çıkarmak amacıyla borsaya kote edilmemiş nama yazılı hisse senetlerinde, ortaklık onay vermediği sürece hisse senetlerinin mülkiyetinin (istisnalar dışında) devredende kalması kuralı getirilmiştir. Yine aynı amaçla, borsaya kote nama yazılı hisse senetlerinde, borsada iktisap halinde hakların devir ile devralana geçtiği kabul edilerek borsaya dost bir çözüme gidilmiştir. Bu nedenle TTK’ da var olan sınırsız bağlam anlayışının önüne geçmek için TTK tasarısında bağlam sebeplerinin sınırlandırılması yoluyla şirketin red hakkına kısıtlama getirilmeye çalışılmış ve de borsaya kote olmayan nama yazılı paylarda haklı sebeplerle red hakkı tanınarak, borsaya kote olan nama yazılı paylarda ise bu red hakkının daha da kısıtlanması ve hatta bazı kurallara bağlandığı görülmüştür¹²⁹. Haklı sebebin sınırlandırılmış olması yeni anlayışın özelliğidir.

1.2.2. Hisse Senetlerinin Rehnedilmesi

TMK’ nın 954 – 961 maddeleri arasında “Alacaklar ve Diğer Haklar Üzerinde Rehin” başlığı altında ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Hisse senetleri de, hem kıymetli evrak olmaları hem de menkul eşya olmaları nedeniyle hukuki işlemlerden olan “rehne” konu olabilir.

¹²⁸ ÜLGEN, Hüseyin; HELVACI, Mehmet; KENDİGELEN, Abuzer; KAYA, Aslan; **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul 2006, s. 42., NARBAY, **Pay Defteri**, s. 210.

¹²⁹ Adalet Alt Komisyonunun kabul ettiği TTK Tasarısının md. 492, md. 493, md. 494 gerekçesinde bağlı nama yazılı paylar için, “...6762 sayılı Kanunun bağlı nama yazılı pay senetleriyle ilgili düzenlemesi, sınırsız bağlam anlayışına dayanıyordu. Sınırsızlık, şirkete geniş ve biraz da keyfi red olanakları sağlıyor, bu da bir taraftan, bölünme kuramına egemenlik tanıyor, diğer taraftan da red edilen pay sahibini ve devredeni, "malik fakat şirkete karşı pay sahibi değil/şirkete karşı pay sahibi fakat malik değil" anormal konumuna yerleştiriyordu. 1991'de İsv. BK' ya alınan, beklenilmeyen ölçüde başarılı olan sistemi benimseyen Tasarı düzeninin esası, (a) bağlam sebeplerinin sınırlandırılması yoluyla şirketin red hakkına kısıtlama getirilmesi, (b) red sebebi borsaya kote olmayan nama yazılı paylarda haklı sebep tanınır iken, red hakkının borsaya kote edilmiş nama yazılı paylarda daha da kısıtlanması ve iktisap edenin pay sahibi olarak tanınacağı yüzdesel sınırın aşılması gibi nesnel bir sebebe bağlanması ve (c) esas sözleşmenin değiştirilmesi yolu ile bağlam getirilmesinin ağırlaştırılmış nisaplara tâbi tutulmasıdır (m. 421, 3 b. 3). Borsaya kote olmayan paylarda haklı sebebin sınırlandırılmış olması yeni anlayışın özelliğidir. Bölünme kuramını sistemden çıkarmak amacıyla borsaya kote edilmemiş nama yazılı hisse senetlerinde, şirket onay vermediği sürece hisse senetlerinin mülkiyetinin (istisnalar dışında) devredende kalması kuralı getirilmiştir. Yine aynı amaçla, yani bölünmeye olanak tanımamak için, borsaya kote nama yazılı hisse senetlerinde, borsada iktisap halinde hakların devir ile devralana geçtiği kabul edilerek borsaya dost bir çözüme gidilmiştir.” şeklinde ifade edilmiştir.

Ayni haklar, eşya üzerinde doğrudan doğruya hâkimiyet sağlayan ve herkese karşı ileri sürülebilen mutlak haklardır. TMK’ da sınırlı ayni hakların bir çeşidi olarak düzenlenen rehin hakkı, alacaklı olan sahibine, borçluya ya da üçüncü bir kişiye ait şey üzerinde alacağını zamanında ve yerinde elde edememesi nedeniyle sözkonusu nesneyi satarak elde edeceği menfaat ile alacağını karşılaması yetkisini veren ayni haktır¹³⁰.

Haklar, senede bağlanmış olsun veya olmasın rehnedilmesi için “temlikî kabil” nitelik” taşınalıdır¹³¹.

Pay, senede bağlanmamışsa TMK md. 954 uyarınca bir hakkın; senede bağlanmışsa hem bir hakkın hem de kıymetli evrakın rehnedilmesi sözkonusudur. Kıymetli evraka bağlanmış alacak üzerinde rehin hakkı kurulması kıymetli evraka özgü TMK md. 956 vasıtasıyla gerçekleşse de, senede bağlanmış olan veya olmayan adi alacaklar üzerinde kurulan rehin hakkına ilişkin TMK md. 955 hükmünün de uygulanmasında bir engel bulunmamaktadır. Ancak bu durumda rehin alan kişi kıymetli evrakın kendisine sağladığı haklardan faydalanamayacaktır.

Kaydi sistemde kıymetli evraka bağlanma sözkonusu olmadığından TMK md. 955 f. 3 gereği “diğer hakların rehni” ne ilişkin hükümler geçerli olacaktır. Dolayısıyla senede bağlanmamış çıplak payların rehni TMK md. 955 uyarınca¹³² kurucu nitelikte olan yazılı bir rehin sözleşmesi ile birlikte senet zilyetliğinin devri suretiyle gerçekleşir¹³³. Kıymetli evrak niteliğinde bir senede bağlanmamış alacaklar üzerinde rehin hakkı kurulması için yazılı rehin sözleşmesi ve varsa ispat vasıtası niteliğindeki borç senedinin teslimi gerekir. Yazılı rehin sözleşmesi, rehin hakkını kurma yükümlülüğü doğuran bir taahhüt işlemi olmasının yanında kurucu nitelikte bir tasarruf işlemi olup, teslim bağli rehindeki ayni sözleşmenin yerini tutar¹³⁴.

¹³⁰ OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR, *Eşya Hukuku*, s. 798.; CANSEL, Erol; İNAN, Ali Naim: *Ayni Hak Kavramı, Taksime ve Eşya Hukukunun Konusu*, AUHFD, Ankara 1964, s. 359.

¹³¹ OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR, *Eşya Hukuku*, s. 798.

¹³² **TMK. Md. 955:** Senede bağlanmış olan veya olmayan alacakların rehni için rehin sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması ve senede bağli alacaklarda senedin teslim edilmesi gerekir. Alacaklı veya rehnenen, rehni borçluya ihbar edebilir. Diğer hakların rehni, yazılı rehin sözleşmesiyle birlikte, bu hakların devri için öngörülen şekle uyulması gerekir.

¹³³ ÖZTAN, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 1513.

¹³⁴ OĞUZMAN / SELİÇİ, *Eşya Hukuku*, s. 778.

1.2.2.1. Çıplak Payın Rehni

Senede bağlanmamış bir pay varsa bu durumda bir hakkın rehnedilmesi sözkonusudur. TMK md. 954 uyarınca alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehin tesis edilebilir. Çıplak pay rehni kurulması yazılı bir rehin sözleşmesiyle mümkündür. Yazılı şekil şartı bir sıhhat şartıdır ve zilyetliğin devrinin yerini tutmaktadır¹³⁵.

Senede bağlanmamış paylarda rehin kurulması amacıyla yapılan rehin sözleşmesinde borçlanma işlemine eklenen teslim gibi tasarrufi bir işlem yoktur.

Rehni kurulması için taraflar arasında aksi kabul edilen bir sıhhat şartı yoksa rehin hakkı sahibinin iyiniyeti korunur.

1.2.2.2. Hamiline Yazılı Hisse Senetlerinin Rehni

TMK md. 956 f. 1, “Hamile yazılı senetlerin rehni için senetlerin rehin alacaklısına teslimi yeterlidir” şeklinde düzenlemiştir. Aynı doğrultuda TTK md. 559 hükmü “Mülkiyet veya sair bir aynı hak tesisi maksadıyla kıymetli evrakın devri için, her halde senet üzerindeki zilyetliğin devri şarttır...” şeklinde de ifade etmiştir. Teslimden anlaşılması gereken zilyetliğin devredilmesidir.

HYHS’ nin malik olmayan bir kimsenin bir üçüncü kişiye bu senetler üzerine rehin hakkı tanınması halinde, rehin alacaklısının iyiniyeti korunur (TMK md. 990). Bu yüzden HYHS üzerinde bir rehin hakkı tesis edilecekse rehnedene ile rehnalan arasında yazılı bir anlaşma yapılması uygun olacaktır¹³⁶. Ayrıca taraflar temlik ve ciro ile de rehnetme şeklini benimseyebilirler¹³⁷. Senet üzerine rehin olarak devralana verildiği de yazılabilir. Böyle bir kayıt, üçüncü şahısların iyiniyetli senedin mülkiyetini iktisap etmelerine engel olur ve iyiniyet korunmaz. Hatta TMK md. 955 uyarınca da rehin kurulabilir. Rehin beyanı ayrı bir kâğıda yazılı olarak da yapılabilir¹³⁸.

Rehin anlaşmasının aksine bir hüküm getirilmedikçe pay sahiplerinin hissedarlık hakları malikte kalır. Rehin hakkı ne kullanma ne de yararlanma hakkı olduğundan, malvarlığına ilişkin haklardan yararlanılmasına olanak vermez. Malvarlığına ilişkin

¹³⁵ OĞUZMAN / SELİÇİ, *Eşya Hukuku*, s. 778 - 779.

¹³⁶ ÖZTAN, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 1513.

¹³⁷ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), *Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku*, s. 634.

¹³⁸ ÇEVİK, *Uygulamada Şirketler Hukuku*, s. 555.

haklar sadece rehnin paraya çevrilmesi esnasında önem kazanır. Bu yüzden rehnin kapsamına sadece HYHS ve içerdği malvarlığına ilişkin ortaksal haklar girer. Ancak rehin alacaklısı, rehin borçlusunun oy hakkı, yeni pay alma hakkı gibi malike ait hakları kullanmasına müsaade etmelidir. Ayrıca pay sahipliği hakları da malikte kalır. İptal davası, yeni pay alma, YK üyeleri aleyhine sorumluluk davası açma gibi haklar malike yani rehin borçlusuna aittir. Oy hakkı malike aittir ancak rehin anlaşması ile rehnalana bırakılabilir¹³⁹.

Uygulamada teslim dolayısıyla ortaya çıkabilecek sorunlar önceden bankaya tevdi suretiyle bertaraf edilse de uygulanacak olan kaydileştirme esasları çerçevesinde hisse senetleri birer kaydi değer haline geleceklerinden senetin maddi varlığı ile ilişkili sorunlar doğmayacaktır.

1.2.2.3. Nama Yazılı Hisse Senetlerinin Rehnedilmesi

NYHS' ler üzerine rehin hakkı tesisi için, senedin rehin alana teslimi gerekir. Ayrıca rehin cirosu yapılır. NYHS' nin rehni için yapılan cironun beyaz ciro olması mümkündür. Ciro senette mündemiç olan bir hakkı devretmeye yönelik yazılı bir irade beyanıdır. Yapılmak istenen, senedin fiziki devrinden ziyade senette mündemiç hakkın devridir. NYHS' lerde ciro yerine “devrin icrası” rehin beyanı ile gerçekleşebileceği TMK md. 956 f. 2’de¹⁴⁰ belirtilmiştir. Rehin beyanı senedin üzerine veya ayrı bir kâğıt üzerine yazılabilir. Ancak bu durumda rehin, kıymetli evraka özgü hukuki sonuçları doğurmayacaktır ve TMK md. 956’ ya göre değil, TMK md. 955’ e göre kurulmuş olur.

Bağlı nama yazılı hisse senetlerinde bağlam, payların veya senetlerin mülkiyetinin geçirilmesini yasaklanması anlamına gelmemektedir. Eğer bağlam mülkiyetin geçirilmesini sınırılıyor veya bazı şartlara bağlıyorsa bağlamın amacının göz önünde tutularak sonuca göre karar verilmesi ve rehnin reddinin kabul edilmemesi gerekir. Çünkü bağlam, iç ve dış yabancılaşmaya uğramamak amacı başta olmak üzere konulmuştur¹⁴¹.

Rehin veren ve alan tarafından, kurulmuş olan rehni üçüncü kişi olan borçluya

¹³⁹ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 634.

¹⁴⁰ **TMK. Md. 956/2** : ...Diğer kıymetli evrakın rehni için senedin ciro edilmiş veya yazılı devir beyanı yapılmış olarak teslimi gerekir.

¹⁴¹ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 665.

bildirim zorunlu olmasa da ihbar faydalıdır. Diğer bir anlamda yapılacak ihbarın kurucu bir etkisi yoktur. İhbar halinde rehin hakkı kurulan alacağın borçlusunun rehin veren alacaklıya iyiniyetle borcu ödeyerek borçtan kurtulması ve rehnin sona ermesi önlenir. Bu durumda borçluya ihbar yapıldığında borçlu borcunu, rehin veren veya rehin alana ancak diğerinin rızası ile ifa edebilir¹⁴².

Rehnin kurulması halinde pay defterinde yapılacak kayıt hak kazandırıcı veya kazanılmasını önleyici etkisine sahip değildir. Sadece kesin hukuki hüküm doğurmasa bile durumun açıklaması noktasında yararlıdır.

Gelişen sermaye piyasalarında artan fiziki hisse senetleri ve üzerlerinde gerçekleştirilen hukuki işlemlerin fazlalığı ve senetlerin saklanmasıyla ortaya çıkan problemler nedeniyle günümüzde senetlerin kaydileşmesi ve fiziki varlıklarının ortadan kalkması sözkonusu olmaktadır. Kaydileşme, çalışmamızın ikinci bölümünde ayrıntılı şekilde bahsedildiğinden bu açıdan kaydileşen pay üzerinde kurulacak rehin hakkının incelenmesi gerekecektir.

1.2.3. Hisse Senetleri Üzerinde İntifa Hakkı

İntifa hakkı genel anlamda belirli bir kişi lehine kurulan, devir ve intikal kabiliyeti olmayan bir irtifak hakkıdır. Bir sınırlı ayni hak olarak eşya üzerinde doğrudan hâkimiyet sağlayan intifa hakkı malik de dâhil olmak üzere herkese karşı ileri sürülebilir¹⁴³. İntifa hakkının kurulması ya bir hukuki işleme ya da kanun hükmüne dayanır¹⁴⁴.

TMK md. 762 çerçevesinde taşınır mülkiyetinin konusu olan bir değer, intifa hakkına konu olabilir. Dolayısıyla devri mümkün olan alacak hakları ve diğer her türlü hak üzerinde intifa hakkı kurulabilir. Alacak hakları, kıymetli evraka bağlı haklar ve devredilebilir nitelikteki her türlü hak üzerinde intifa hakkının kurulması, sözkonusu hakların devrine ilişkin hükümlere uyulmasını gerektirir. Kıymetli evrakın devri için kıymetli evrakın türüne göre uyulması gereken kurallar, intifa hakkı kurulması

¹⁴² TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 665.; OĞUZMAN / SELİÇİ, **Eşya Hukuku**, s. 778.

¹⁴³ ÖZEN, Burak: **Türk Medeni Hukukunda Eşya Üzerinde İntifa Hakkı**, İstanbul 2008, s. 19, 41, 49, 100.; KENDİGELEN, Abuzer: **Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı**, İstanbul 1994, s. 30 (İntifa Hakkı).

bakımından da gözetilmedir. İntifa hakkı kişisel bir irtifak hakkı olduğundan ancak belirli bir kişi lehine kurulabilir¹⁴⁵.

Hisse senedine bağlanmış paylar üzerinde intifa hakkı kurulmasında intifa hakkı sahibini vasıtasız zilyet kılan teslimin yanı sıra, hisse senetleri üzerinde zilyetliğin naklinin diğer şekilleri de intifa hakkı kurulması açısından yeterli olacaktır. Ayrıca tarafların, zilyetliğin paylar üzerinde intifa hakkı kurmak amacıyla geçirilmiş olması hususunda anlaşmış olmaları zorunludur. Hisse senetleri üzerinde intifa hakları, bir sözleşmeden¹⁴⁶, ölüme bağlı tasarruftan, mirastan¹⁴⁷, yahut iktisabi zamanaşımından doğabilir.

1.2.3.1. Çıplak Paylar Üzerinde İntifa Hakkı

Senede bağlanmamış çıplak pay, ister hamiline yazılı olsun ister nama yazılı olsun yazılı bir intifa hakkı sözleşmesi ile intifa hakkına konu olabilir¹⁴⁸. Çıplak payın devrine kıyasen pay üzerinde intifa hakkı kurulması da alacağın temlik hükümleri çerçevesinde yazılı şekle tabidir. Bu şekil çıplak pay üzerinde intifa hakkı kurulması açısından geçerlilik şartıdır. Şekle uymama intifa hakkını kurmaya ilişkin tasarruf işleminin hüküm doğurmaması sonucunu beraberinde getirir. Anılan paylar üzerinde intifa hakkı yazılı bir intifa hakkı sözleşmesi yapılması gerekli ve yeterlidir¹⁴⁹. İntifa hakkının kurulabilmesi için AO' nun onayına veya AO' ya bildirimde de gerek yoktur¹⁵⁰. İntifa hakkı ortaklıktan bağımsız olarak, herhangi bir izin veya onaya gerek olmaksızın

¹⁴⁴ KENDİGELEN, **İntifa Hakkı**, s. 70.

¹⁴⁵ KENDİGELEN, **İntifa Hakkı**, s. 32.

¹⁴⁶ **TMK Md. 794:** İntifa hakkı, taşınır, taşınmazlar, haklar veya bir malvarlığı üzerinde kurulabilir. Aksine düzenleme olmadıkça bu hak, sahibine, konusu üzerinde tam yararlanma yetkisi sağlar.

¹⁴⁷ **TMK Md. 517:** Mirasbırakan, bir kimseye onu mirasçı atamaksızın belirli bir mal bırakma yoluyla kazandırmada bulunabilir. Belirli mal bırakma, ölüme bağlı tasarrufla bir kimseye terekedeki bir malın mülkiyetinin veya terekenin tamamı ya da bir kısmı üzerinde intifa hakkının kazandırılmasına yönelik olabileceği gibi; bir kimse lehine tereke değeri üzerinden bir edimin yerine getirilmesinin, bir iradın bağlanmasının veya bir kimsenin bir borçtan kurtarılmasının, mirasçılar veya belirli mal bırakılanlara yükletilmesi suretiyle de olabilir. Bırakılan belirli mal terekede bulunmadığı takdirde, tasarruftan aksi anlaşılmadıkça, ölüme bağlı tasarrufu yerine getirmekle yükümlü olanlar borçtan kurtulurlar.

¹⁴⁸ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 443.

¹⁴⁹ OĞUZMAN/ SELİÇİ, **Eşya Hukuku**, s.610 – 611.

¹⁵⁰ Karşı görüş; DOMANİÇ, Hayri; **TTK Şerhi II**, İstanbul 1990, s. 787; "... çıplak paylar üzerinde sözleşmeye dayalı intifa hakkının doğumu açısından, şirkete bildirim şarttır. Bu anlamda şirkete bildirim, olsa olsa şirketin pay üzerinde intifa hakkı kurulduğundan haberdar edilmesi ve böylece

kurulabilir. Ancak bildirimin, ortaklığın intifa hakkının varlığından haberdar olması ve böylece iyiniyetinin ortadan kaldırılması, ayrıca intifa hakkı kapsamına giren paydan kaynaklanan hakları bu şekilde kullanabileceği açısından bildirim faydalı olarak gözükmektedir¹⁵¹.

Çıplak pay üzerinde intifa hakkı kuran kişinin aynı zamanda pay üzerinde tasarruf yetkisine sahip olması gereklidir¹⁵². Alacağın temlik hükümleri çerçevesinde hak sahibi olmayan ve tasarruf yetkisi de bulunmayan üçüncü kişiden bir hakkın iyiniyetli iktisabı sözkonusu olmadığından intifa hakkı sahibinin burada iyiniyeti korunmaz¹⁵³.

1.2.3.2. Hamiline Yazılı Hisse Senetleri Üzerinde İntifa Hakkı

HYHS' ler üzerinde intifa hakkı kurulması TMK hükümlerine göre olur. Senetlerin üzerinde intifa hakkı tesisi için senetlerin intifa edecek kimseye teslimi ya da senet üzerindeki zilyetliğin başkaca yollarla nakledilmesi yeterlidir¹⁵⁴. İntifa hakkı sahibi HYHS üzerinde zilyetliği elde etmekle gerçekte olmasa da şeklen malik ve pay sahibi görünümünü kazanmaktadır. Bu durumda ortaya çıkan şekli görünüm ile maddi hak sahipliği arasındaki farklılık, kötüye kullanıma sebebiyet verebilir. Ancak bu konuda önemli olan şekli görünüş değil zilyetliğin naklinin temelinde yatan taraf iradeleridir. Bu nedenle zilyetliğin nakli, devredilene HYHS üzerinde vasıtasız zilyet sıfatının yanı sıra senet ve özellikle bu senede bağlanmış pay üzerinde intifa hakkından başkaca bir hak bahsetmez¹⁵⁵.

1.2.3.3. Nama Yazılı Hisse Senetleri Üzerinde İntifa Hakkı

Ana sözleşmede aksine bir düzenleme bulunmadıkça, NYHS' ler ciro edilmiş senedin zilyetliğinin nakli yolu ile devredilebilir. İntifa hakkı kurmak için yapılan

şirketin intifa kapsamında ki hakları intifa hakkı sahibine kullanarak borçtan kurtulması açısından önem taşıyabilir.”

¹⁵¹ KENDİGELEN, **İntifa Hakkı**, s. 81.

¹⁵² KENDİGELEN; **İntifa Hakkı**, s. 80.

¹⁵³ KENDİGELEN; **İntifa Hakkı**, s. 80.

¹⁵⁴ KENDİGELEN, **İntifa Hakkı**, s. 87.

¹⁵⁵ KENDİGELEN, **İntifa Hakkı**, s. 87.

ciroya cironun amacını belirleyen intifa ilişkisini gösterir bir kayıt eklenebilir. Zira intifa cirosu aracılığıyla lehine ciro yapılana, pay üzerinde sadece intifa hakkı sağladığı açıkça belli olduğundan intifa hakkı sahibinin şirkete karşı intifanın kapsamında ki haklardan daha fazlasını kullanma ya da pay senedi üzerinde tasarrufta bulunma imkânı engellendiği gibi üçüncü kişilerinde gerçekte tasarruf yetkisi bulunmayan intifa hakkı sahibinden pay senedini iktisap etmeleri halinde iyiniyet iddiasında bulunmaları söz konusu olmayacaktır. Böylece payları üzerinde intifa hakkı kuran pay sahibinin de menfaatleri korunabilecektir¹⁵⁶.

Bağlamli veya TTK md. 404' te olduğu gibi kanunen belli bir süre devri yasaklanmış ya da esas sözleşme ile devri yasaklanmış paylar üzerinde de intifa hakkı tanınabilir. Çünkü bu yasak veya sınırlamalar AO' ya karşı pay sahipliğinin kazanılması ile ilgilidir.

Pay sahibi payı üzerinde intifa hakkı kurmakla bu sıfatını kaybetmediğinden pay defterinde kalmaya devam edecektir. Buna karşılık intifa hakkı sahibi şekli hamil görünümünden yararlanarak şirketten kendisini pay defterine pay sahibi sıfatı ile kaydedilmesini talep edebilecek ve bu sonucu gerçekte payın devri söz konusu olmamasına rağmen sağlayabilecektir. Ancak intifa hakkı sahibinin kendisini pay defterine kaydettirme imkânı varsa da pay defterine kaydına gerek yoktur. Böyle bir kayıt sadece bilgi verme amacıyla olduğundan hiçbir hukuki işleve sahip olamaz¹⁵⁷. İntifa hakkının şirkete karşı ileri sürülebilmesi için intifa hakkı sahibinin pay üzerinde intifa hakkı kurulduğunu şirkete bildirmesi¹⁵⁸ ve intifa hakkını intifa cirosu veya yazılı intifa sözleşmesi aracılığı ile ya da başkaca bir yola ispat etmesi gerekli ve yeterlidir.

İntifa hakkı bir kez şirkete bildirilip ispat edildikten sonra intifa süresince bu hakkın kapsamına giren hak ve yetkilerin artık pay sahibi tarafından kullanılması söz konusu olmayacaktır.

¹⁵⁶ KENDİGELEN, **İntifa Hakkı**, s. 94.

¹⁵⁷ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 668.

¹⁵⁸ TEKİL, Fahman: **Şirketler Hukuku**, C. II, 2. Bası, İstanbul 1976, s. 374.

1.2.4. Hisse Senetleri Üzerinde Hapis Hakkı

TTK’ da, paylar üzerinde hapis hakkının ne şekilde kurulacağı ve hangi hakları sunduğu hususunda herhangi bir hüküm olmadığından genel hükümlere göre bir değerlendirme yapmak gerekmektedir.

Taşınır mallar üzerinde hapis hakkı TMK’ nın 950 – 953 üncü maddelerinde “Taşınır Rehni” ana başlığı altında düzenlenmiştir. Buna göre hapis hakkı alacaklıya, zilyetliğinde bulunan ve kural olarak geri vermekle yükümlü olduğu, borçluya ait nesneleri geri vermekten kaçınma ve paraya çevirme yetkisini veren bir haktır¹⁵⁹. Bu hak niteliği gereği, alacaklıya bir def’iden ziyade bir aynî hak sağlar ve bu hak kanundan doğan bir taşınır rehni özelliği gösterir¹⁶⁰. Hapis hakkı, kanundan doğan bir taşınır rehni olması nedeniyle, ancak kanunda öngörülen şartların gerçekleşmesi durumunda ortaya çıkar ve taraflar, bu tür bir hakkı sözleşmeyle kararlaştıramazlar. Buna göre, hapis hakkının doğabilmesi için alacaklının borçlunun rızasıyla, paraya çevrilebilen taşınırlarına veya kıymetli evrakına zilyet olması, taraflar arasında muaccel bir alacağın mevcut olması ve de alacaklar, alacaklının zilyetliğindeki taşınırlar ve kıymetli evrak arasında tabii bir bağlantı olmalıdır¹⁶¹.

Hapis hakkı, kanunda açıkça öngörülen şartlar altında alacaklıya esasen iade etmekle yükümlü olduğu, kendi zilyetliğinde bulunan ve fakat mülkiyeti kendisine ait olmayan bir eşyayı ödeninceye kadar alacağının teminatı olarak alıkoyma ve gerektiğinde paraya çevirme yetkisi veren bir haktır¹⁶². Sahibine çeşitli hak ve borçlar sağlar¹⁶³. Öncelikle alacaklı, teminat gösterilmediği sürece eşyayı zilyetliğinde alıkoymaya devam eder. Ayrıca hapis hakkına sahip alacaklı, eşyayı muhafaza etmekle yükümlü olduğu halde onu kullanma yetkisini haiz değildir¹⁶⁴.

¹⁵⁹ KÖPRÜLÜ / BÜLENT / KANETİ / SELİM: *Sınırlı Aynî Haklar*, 2. Bası, İstanbul 1982-83, GÜRSOY Kemal / EREN Fikret / CANSEL Erol: *Türk Eşya Hukuku*, Ankara 1984, s. 1198.

¹⁶⁰ KÖPRÜLÜ / KANETİ, *Sınırlı Aynî Haklar*, s. 515.

¹⁶¹ KÖPRÜLÜ / KANETİ, *Sınırlı Aynî Haklar* s. 515.

¹⁶² KENDİGELEN, Abuzer: *Anonim Ortaklık Payı Üzerinde Hapis Hakkı ve Bu Hakka Konu Oluşturan Paya İlişkin Oy Hakkının Kime Ait Olduğu Sorunu*, BTHD, Haziran 1997, C. XIX, S. 1, s. 112.

¹⁶³ GÜRSOY / EREN / CANSEL, *Türk Eşya Hukuku* s. 1199 – 1200.; KÖPRÜLÜ / KANETİ, *Sınırlı Aynî Haklar*, s. 524.

Hak sahibine tanınan tek yetki, alacak ödeninceye kadar eşyayı hapsetme ve iadedden kaçınmaktır. Bunun dışında, eşyayı ne bizzat kullanabilir ne de üçüncü bir kişiye kullanırabilir. Nitekim hapis hakkının sonuçlarını düzenleyen TMK md. 953'ün başlığı "hükümleri" olduğu halde, bu düzenlemede sadece tek "hüküm" den bahsedilmektedir. O da hapis hakkı sahibinin borç ödenmediği ve teminat gösterilmediği takdirde elinde bulundurduğu eşyayı borçluya iade etmeyebileceği ve borçluya önceden bildirmek kaydıyla hapis konusu eşyayı teslim bağli rehin hükümleri çerçevesinde sattırabileceğidir.

Bu açıklamalardan da anlaşıldığı gibi AO' da senede bağlanmamış paylar üzerinde hapis hakkı tanınması mümkün değildir. Çünkü TMK md. 950 ve devamında düzenlenen hapis hakkı sadece taşınır mallar ile kıymetli evrak üzerinde söz konusu olabilir. Taşınır mal veya kıymetli evrak niteliği taşımayan senede bağlanmamış paylar, ancak bir hak olarak nitelendirilebilir. Dolayısıyla, senede bağlanmamış paylara ilişkin olarak bir hapis hakkından bahsetmek mümkün değildir. Bunun yerine, haklar üzerinde rehin kurulmasına ilişkin TMK' nın ilgili hükümleri çerçevesinde payın rehni söz konusu olabilir¹⁶⁵.

Zira hapis hakkının tanınabilmesi için alacaklının, söz konusu eşya üzerinde zilyet olması da şarttır. Hâlbuki senede bağlanmamış çıplak paylar üzerinde kişinin zilyet olması imkânsızdır. Ancak, şirket paylarını temsilen hisse senedi çıkarılmış ise, ancak bu hisse senetleri üzerinde bir zilyetlik ilişkisi ve hapis hakkı doğabilecektir. Dolayısıyla AO payları üzerinde hapis hakkı tanınması, şirketin hisse senedi çıkarmış olması durumunda ancak bu hisse senetleri üzerinde söz konusu olabilir.

Ancak Yargıtay' ın bazı kararlarında¹⁶⁶ hem çıplak pay üzerinde hapis hakkı kullanılabileceğini kabul etmiş hem de hapis hakkını intifa hakkına benzeterek pay

¹⁶⁴ GÜRSOY / EREN / CANSEL, *Türk Eşya Hukuku*, s. 1200.

¹⁶⁵ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), *Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku*, s. 445.

¹⁶⁶ Yarg. 11. HD. 07.3.1996 1996/6475E 1996/1648K "Medeni Kanunumuzun içeriğine göre, hapis hakkını aynı bir tasarruf kudretini, başka bir deyişle, aynı bir hak niteliğine yakın bir hakkı taşıdığıının kabulü gerekmiştir. Çünkü hapis hakkı malik dahil herkese karşı ileri sürülebilir. Borç ödenmez ise bu hakkın paraya çevrilmesi olanaklıdır. Alacaklı, iyiniyetli olmak koşuluyla, üçüncü kişilere ait eşya da hapis hakkını kullanabilir"

sahibinin değil, bu hakkın sahibinin oy hakkı bulunduğunu içtihat etmişse de bu yönde doktrindeki yazarlar tarafından fazlasıyla eleştiri almıştır¹⁶⁷.

1.2.5. Hisse Senetleri Üzerinde Haciz

TTK md. 145 gereğince, AO ortağının şahsi alacaklıları, ortağın kar payı, hazırlık dönemi faizi, tasfiye payı ve hisse senetleri gibi mali nitelikteki haklarına başvurmak suretiyle alacaklarını tahsil edebilirler¹⁶⁸. Ayrıca alacaklılar, TTK md. 145 f. 2 gereğince AO' larda borçlularına ait bulunan hisse senetlerini haczettirebilirler.

Borçlunun ortağı olduğu AO hisse senedi çıkarmış ise bu hisse senetleri İİK md. 88 f. 1 gereğince, taşınır malların haczi hakkındaki hükümlere göre haczedilir¹⁶⁹. Maddede belirtilen “kıymetli şeyler” e doğrudan doğruya icra dairesi tarafından el konulması haczin sıhhat şartıdır. Hisse senedi yerine geçmek üzere çıkarılmış olan ilmühaberlerde hisse senetleri gibi haczedilirler¹⁷⁰.

Kıymetli senetlere bağlı mal, alacak ve hakların haczi, borçlu elinde bulunan senetlere İİK md. 88 f. 1 gereğince el konulması ve üçüncü kişilerde bulunan örneğin, bankaya tahsile verilmiş senetler için de icra memurunun irade açıklamasıyla mümkün olabilmektedir. Üçüncü kişilerde bulunan senetlerin haczi, aynı zamanda üçüncü kişilere bildirilirse de (İİK md. 89 f. 1), bu bildirme haciz işleminin bir geçerlik koşulu olmayıp, tedbir niteliğini taşır. İİK md. 89' a dayanan ihbar, üçüncü kişilere bildirilmemiş olsa bile haciz, icra memurunun bahis konusu mal ve hakları temsil eden belgeleri belirterek haciz kararı vermesiyle tamamlanmıştır. İİK md. 89'a dayanan ihbarın yapılmamış olması sadece, bunları borçluya ya da havale ettiği bir kimseye teslim eden iyiniyetli zilyet üçüncü kişileri sorumluluktan kurtarır.

¹⁶⁷ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 445.; ÇEKER, Mustafa: **Anonim Ortaklık Payı Üzerinde Hapis Hakkı Bulunması Halinde Oy Hakkı Kime Aittir?**, www.cu.edu.tr/insanlar/mceker/hapishakki.doc, 11.05.2008, s. 3.

¹⁶⁸ **TTK md. 145/1**: Bir şirket devam ettiği müddetçe ortaklardan birinin şahsi alacaklıları, haklarını ancak şirketin bilançosu gereğince o ortağa düşen kar payından ve şirket fesholunmuşsa tasfiye payından alabilirler. Henüz bilanço tanzim edilmemişse alacaklı bilançonun tanzimi neticesinde borçluya düşecek kar ve tasfiye payı üzerine ihtiyati haciz koydurabilir. Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerle anonim şirketlerde alacaklılar, borçlularına ait bulunan hisse senetlerini haczettirebilirler.

¹⁶⁹ KURU, Baki: **İcra ve İflas Hukuku El Kitabı**, İstanbul 2004, s. 392.

¹⁷⁰ UYAR, Talih: **İİK' nın 94. Maddesi Üzerinde Bir İnceleme**, <http://www.talihuyar.com/dosyalar> , Makaleler, Dosya Adı: 30

İİK md. 88 f. 1’de sadece, “hâmiline ve emre muharrer senetler” belirtildiğinden nama yazılı senetlerin bu tedbir ve haciz şeklinden hariç tutulduğu izlenimini uyandırmakta ise de, aynı tanıma nama yazılı senetlerin haczinin de, hâmiline ve emre yazılı senetler gibi yapılması lâzımdır. NYHS’ ler TTK md. 416 gereğince ciro yoluyla devredilebildiğinden nama yazılı bu hisselerin de İİK md. 88 f. 1 ve 89 f. 1 rejimine tâbi tutulması mümkündür. Başka bir deyişle nama yazılı kıymetli evrakta hak, senede kesin olarak bağlı ve kural olarak senetle birlikte olmaksızın hatta haciz de dâhil, tasarruf imkânsız olduğundan, nama yazılı senetlere bağlı hakların da haczi ya borçludaki senetlerin fiilen görülerek el konması (İİK md. 88 f. 1) ya da mülkiyeti borçluya ait senetleri vedia, rehin, âriyet olarak veya vekâleten yahut intifa hakkı sahibi sıfatıyla elinde bulunduran üçüncü kişilerin gıyabında haciz kararı almak ve ayrıca, tedbir niteliğinde bu haczin üçüncü kişiye bildirilmesi suretiyle mümkündür¹⁷¹.

Senede bağlanmamış payın haczi hususunda, İİK md. 94 önem taşımaktadır¹⁷². Her ne kadar çıplak pay menkul değer özelliği taşımasa bile, kıyasen menkul değer hükümleri de uygulanabilir. İİK md. 106 f. 2 gereği çıplak payın da menkul değer sayılması mümkün gözükmemektedir¹⁷³. Zira çıplak pay alacağın temliki hükümlerine göre devredildiğinden menkul mallar gibi değerlendirilip haczedilebilir¹⁷⁴. Bu durumda senede bağlanmamış AO payının menkuller ile bağlantısını kurarsak; İİK md. 88’ e göre mi yoksa İİK md. 94’ e göre mi haczedileceği sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu sorun Yargıtay Kararlarında uzun bir süre tartışılmıştır.

¹⁷¹ UYAR, Talih; **Haczedilecek Taşınır Mallar Hakkında Alınacak Muhafaza Tedbirleri**, <http://www.talihuyar.com/dosyalar.asp>, Makaleler, Dosya Adı: 78

¹⁷² **İİK md. 94/1:** Bir intifa hakkı veya taksim edilmemiş bir miras veya bir şirket yahut iştirak halinde tasarruf edilen bir mal hissesi haczedilirse icra dairesi, yerleşim yerleri bilinen ilgili üçüncü şahıslara keyfiyeti ihbar eder. Bu suretle borçlunun muayyen bir taşınmazdaki tasfiye sonundaki hissesi haczedilmiş olursa icra memuru haciz şerhinin taşınmazın kaydına işlenmesi için tapu sicil muhafızlığına tebligat yapar. (Ek cümleler:17/07/2003 - 4949 S.K./25. md.) Anonim şirketlerde paylar için pay senedi veya pay ilmi haberleri çıkarılmamışsa, borçlunun şirketteki payı icra dairesi tarafından şirkete tebliğ olunarak haczedilir. Bu haczin şirket pay defterine işlenmesi zorunludur; ancak haciz, şirket pay defterine işlenmemiş olsa bile şirkete tebliğ tarihinde yapılmış sayılır. Haciz, icra dairesi tarafından tescil edilmek üzere Ticaret Siciline bildirilir. Bu durumda haczedilen payların devri, alacaklının haklarını ihlal ettiği oranda batıldır. Haczedilen payların satışı, taşınır malların satışı usulüne tabidir. Diğer taşınırlarda icra dairesi başkasına devre mani tedbirleri alır.

¹⁷³ **İİK md. 106/2:** Borçlunun üçüncü şahıslardaki alacağı taşınır hükmündedir.

¹⁷⁴ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 444.

Önce Yargıtay, çıplak payların İİK md. 94' e göre haczedilebileceğini belirtmiştir¹⁷⁵. Ancak Yargıtay, AO devam ederken satışa müsaade etmemiş ve TTK md.145 f. 1 hükmünü aynen uygulamıştır¹⁷⁶. Yargıtay aynı kararında haczedilen hisse haklarının İİK md. 88' de öngörülen şekilde satışa çıkarılamayacağını da bilmekte ve “hisseleri henüz kıymetli evraka bağlanmayan anonim şirketleri de içine alan” hisse haklarının TTK md. 145 f. 1' in burada tatbik edileceğini beyan ile ortağın şahsi alacaklarının haklarını ancak şirketin bilânçosu gereğince ve ortağın hissesine düşen kar payından, tasfiye halinde tasfiye payından alabileceğini kaydetmektedir.

KARAYALÇIN' a göre hisse senedine bağlanmamış çıplak pay, ticaret hukuku bakımından tıpkı hisse senedi gibi menkul kıymet hükmündedir düşüncesiyle çıplak payın icra satışı bakımından menkul kıymet hükümlerine tabi tutulması görüşünü savunmaktadır¹⁷⁷. Bu nedenle TTK md. 145 f. 1' in burada uygulanmasına olanak ve gerek olmadığını, çünkü TTK md. 145 f. 1, bağımsız olarak başkasına devredilmeyen şirket hisseleri ile ilgili olduğunu, TTK md. 145 f. 1 maddesinin bağımsız olarak devir ve haciz edebilen çıplak AO hisselerine de teşmil etmek, AO' lara hisse senedi çıkartmamak suretiyle ortakların çıplak hisselerini cebri icra satışından kurtarmak sonucunu doğurduğunu fakat bu durumun İİK' nın sistemine ve amacına ters düştüğünden kötü niyete prim vereceğini savunmaktadır.

Borçlunun şirketteki çıplak payı genel itibariyle, AO' larda paylar için pay senedi veya ilmühaber çıkarılmamışsa, icra dairesi tarafından ortaklığa tebliğ olunarak

¹⁷⁵ Yarg. 12. HD. 1996/12450E., 1996/14776K. 20.11.1996 “Hisse senedi çıkarılmamış ise borçlunun 3 üncü kişi nezdinde bulunan ve henüz kıymetli evraka bağlanmamış hisse hakları İİK md. 94 gereğince icra müdürlüğü tarafından bizzat gidilerek ve pay defterine işlenmek suretiyle haciz işlemi yapılabilir. Haciz keyfiyeti de borçlunun hissesini elinde bulunduran 3 üncü şahıslara ihbar edilir. Anonim ve hisseli komandit şirketlerin henüz kıymetli evrak niteliğinde senede bağlanmamış hisselerinin haczinde İİK md. 94' ün doğrultusunda yapılan tebliğden sonra şirket idaresi 3 üncü şahıs elinde bulunan mallar için uygulanması gerekli İİK md. 89 f. 2-3 maddelerine göre itirazda bulunmamış ve itirazı reddedilmişse hisselerin borçlu adına ve hesabına şirket nezdinde ve mamelekinde bulunduğu kesinleşir. 3 üncü kişi şirket, sözü edilen madde doğrultusunda itiraz etmiş ise haczedilen hisse karşılığının şirket nezdinde bulunduğu kesinleşmeden satış işlemlerine geçilemez. Bu durumda alacaklının İİK md. 89 f. 4 uyarınca tetkik mercine başvurma hakkı vardır.”, www.kazanci.com.tr, 05.05.2008

¹⁷⁶ **İİK md. 145:** Bir şirket devam ettiği müddetçe ortaklardan birinin şahsi alacaklıları, haklarını ancak şirketin bilançosu gereğince o ortağa düşen kar payından ve şirket fesholunmuşsa tasfiye payından alabilirler. Henüz bilanço tanzim edilmemişse alacaklı bilançonun tanzimi neticesinde borçluya düşecek kar ve tasfiye payı üzerine ihtiyati haciz koydurabilir. Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerle anonim şirketlerde alacaklılar, borçlularına ait bulunan hisse senetlerini haczettirebilirler.

¹⁷⁷ KARAYALÇIN, Yaşar: **Anonim Şirketlerde Çıplak Payın Haczedilmesi ve Paraya Çevrilmesi**, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, S. XVI, 1999, s. 155.

haczedilir. Ayrıca İİK md. 94 f. 1' e göre çıplak pay haczi, icra dairesi tarafından tescil edilmek üzere ticaret siciline de bildirilir. Ticaret siciline yapılan bu bildiri ve ticaret siciline tescil de çıplak pay haczi için geçerlilik şartı olmayıp İİK md. 90' a göre bir muhafaza tedbiridir¹⁷⁸. Çünkü çıplak pay haczi, haciz bildirisinin AO' ya tebliğ edildiği tarihte yapılmış sayılır.

Çıplak pay hissesinin haczine karar veren icra müdürü, bu hacizle ilgili muhafaza tedbiri almak için şirket merkezine gitmek zorunda değildir. AO' ya bir ihbarname göndererek, borçlunun AO' lar da ki çıplak payının haczedildiğini, bu haczin pay defterine işlenmesi, ileride hisse senedi veya ilmühaber çıkarılması durumunda borçlunun çıplak payına düşen hisse senetlerinin borçluya verilmeyip, icra dairesine teslim edilmesi, borçluya çıplak payı ile ilgili bütün tebligatın bundan böyle icra dairesine yapılması ve borçlunun muvafakatinin alınması gereken bütün müşterek tasarruflar ve kararlar için bundan böyle borçlu ortak yerine icra dairesinin muvafakatinin alınması gerektiğini AO' ya bildirilir. Böylece, borçlunun haczedilen çıplak payı üzerindeki tasarruf yetkisinin kısıtlanmış olduğu AO' ya bildirilmiş ve buna aykırı davranışlara karşı muhafaza tedbirleri alınmış olur¹⁷⁹.

İcra dairesinin bu ihbarnamesini alan AO, çıplak payın haczedildiğini şirket pay defterine işlemek zorundadır. Ancak çıplak pay haczi, şirket pay defterine işlenmemiş olsa bile, haciz bildirisinin AO' ya tebliğ edildiği tarihte yapılmış sayılır. Buna göre çıplak payın haczedildiğinin pay defterine işlenmesi, haciz için geçerlilik şartı değildir. Bu bir muhafaza tedbiridir¹⁸⁰. Buna göre haczedilen çıplak payların borçlu tarafından başkasına devri, alacaklının haklarını ihlal ettiği oranda batıldır. Çıplak payın haczine

¹⁷⁸ **İİK md. 90:** İcra dairesi haczedilen hakların muhafazasına ve alacaklardan günü gelenlerin tahsiline çalışır ve lazım gelen masrafların peşin ödenmesini isteyebilir.

¹⁷⁹ Yarg. 12. HD. 2005/351E., 2005/4722K. 08.03.2005 “Anonim şirketlerde hisse senedi çıkarılması zorunluluğunun bulunmadığı, hisse senedi çıkarılmış ise bu hisse senetlerinin İİK' nın taşınır mallarla ilgili haciz ve muhafaza hükümlerini düzenleyen 88. maddesi uyarınca icra müdürlüğünce haczedilip muhafaza altına alınacağı, hisse senedi çıkarılmamış ise, borçlunun üçüncü kişi nezdinde bulunan ve henüz kıymetli evraka bağlanmamış hisse haklarının İİK' nın 94 üncü maddesi gereğince icra müdürlüğü tarafından mahalline bizzat gidilerek ve pay defterine işlenmek suretiyle haciz işleminin yapılabileceği anonim şirketlerde hisse senedi çıkarılması zorunluluğu yoktur. Hisse senedi çıkartılmış ise, bu hisse senetleri İİK' nın menkul satışlarını düzenlenen 88 inci maddesi uyarınca icra müdürlüğünce haczedilir ve muhafazaya alınır. Hisse senedi çıkartılmamış ise, borçlunun 3 üncü kişi nezdinde bulunan ve henüz kıymetli evraka bağlanmamış hisse hakları İİK' nın 94 üncü maddesi gereğince icra müdürlüğü tarafından mahalline bizzat gidilerek ve pay defterine işlenmek suretiyle haciz işlemi yapılabilir. Haciz keyfiyeti de borçlunun hissesini elinde bulunduran 3 üncü şahıslara ihbar edilir.” www.kazanci.com.tr, 05.05.2008.

¹⁸⁰ KURU, **İcra ve İflas Hukuku El Kitabı**, s. 395.

karar veren icra müdürü, özellikle borçlunun haciz bildirisinin şirkete tebliğinden önce çıplak payını başkasına devretmesini önlemek için haciz bildirimini şirket merkezine giderek oradan düzenleyeceği bir tutanak ile şirket yetkilisine elden tebliğ etmek suretiyle de yapılabilir. Çünkü İİK md. 94 f. 1' e göre üçüncü kişilere, AO' ya yapılacak bildirimin içeriği ve şekli hakkında İİK' da ve İİK Yönetmeliğinde hiçbir hüküm bulunmadığından bu bildirimin içeriği ve şekli icra müdürünün takdirine bırakılmıştır. Bu nedenle icra müdürü çıplak payın haczedildiğini üçüncü kişi durumunda ki AO' ya tebliğ etmek için AO' ya ayrı bir ihbarname göndermek zorunda değildir. İcra müdürü çıplak payın haczedildiğinin tebliğini şirket merkezinde düzenleyeceği bir tutanak ile de gerçekleştirebilir. Çünkü İİK md. 8 hükmüne göre icra müdürü AO merkezine giderek orada mahallinde düzenleyeceği tutanak ile de borçlunun AO' da ki çıplak payının haczedilmiş olduğunu, bu haczin pay defterine işlenmesini, ileride hisse senedi çıkarılması halinde borçlunun çıplak payına düşecek hisse senetlerinin borçluya verilmeyip icra dairesine teslim edilmesini AO' ya tebliğ edebilir¹⁸¹. Bu tutanakta ayrıca borçlu ortağa çıplak payı ile ilgili olarak yapılacak bütün tebligatın bundan böyle icra dairesine yapılmasını, borçlunun muvafakatının alınması gereken bütün ortak tasarruflar ve kararlar için bundan böyle borçlu ortak yerine icra dairesinin muvafakatının alınması gerektiği de AO' ya bildirilir.

Şirket merkezine giden icra müdürüne pay defteri ibraz edilirse icra müdürü, çıplak payın haczedildiğini pay defterine kendisi işler veya şirket yetkilisine işletir ve bu durumu tutanağa yazar. Pay defteri ibraz edilmezse icra müdürü yukarıdaki şekilde şirket merkezinde düzenleyeceği tutanakta çıplak payın haczedildiğinin pay defterine işlenmesini AO' ya tebliğ etmekle yetinir. Bu tebliğ tarihinde çıplak pay haczi yapılmış sayılır.

AO, borçlunun çıplak payının haczedildiğine ilişkin bildiriye alması üzerine veya icra müdürünün çıplak payın haczi için şirket merkezine geldiğinde borçlunun kendisinde, AO' da çıplak pay sahibi olmadığını bildirmesi yani çıplak pay haczine itiraz etmesi halinde icra müdürünün veya icra mahkemesinin bu itirazı inceleme yetkisi yoktur. Ancak AO gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş, borçlunun çıplak payı olduğu

¹⁸¹ **İİK md. 8:** İcra ve iflas daireleri yaptıkları muamelelerle kendilerine vaki talep ve beyanlar hakkında bir tutanak yaparlar. Sözlü itirazlar ile talep ve beyanların altları ilgililer ve icra memuru veya muavini veya katibi tarafından imzalanır.

halde yoktur demiş ise, alacaklı AO yetkililerinin cezalandırılması için icra mahkemesine şikâyetle bulunabilir. Fakat alacaklı bu ceza şikâyeti ile birlikte AO' nun tazminata mahkûm edilmesini isteyemez. Çünkü yukarıda ki ihtimalde haczedilen çıplak pay hakkında İİK md. 89' a göre muhafaza tedbir alınmış, AO' ya haciz ihbarnamesi gönderilmiş değildir.

UYAR' a göre; İİK md. 94 f. 1' de değişiklik yapılmadan önce, borçlunun AO' da ki payı İİK 94 f. 1' e göre hem AO' ya gidilip, şirkette haciz tutanağı düzenlenerek hem de İİK md. 89' a göre şirkete haciz ihbarnamesi gönderilerek haciz edilebiliyordu¹⁸². İİK md. 94 f. 1' de uygulamada çıkan tereddütleri gidermek amacıyla 4949 sayılı Kanun ile 13.7.2003 tarihinde değişiklik yapıldıktan sonra artık çıplak payın İİK md. 89' a göre şirkete haciz ihbarnamesi gönderilerek haciz edilememesi ve icra müdürünün bizzat AO' ya giderek haciz işlemini pay defterine işlenmek suretiyle gerçekleştirmesi gerekir. Ancak pay haczi, pay defterine işlenmemiş dahi olsa, payın haciz edildiği hususunun şirkete bildirildiği tarihte, pay haczedilmiş olur (İİK md. 94 f.1).

¹⁸² 12. HD. 18.3.2002 t. 4513/5419 “Şikâyetçi 3 üncü kişi olan şirkete İİK' nın 89/1 maddesine göre çıkarılan haciz ihbarnamesinde “borçluların nezdinde mevcut her türlü hak ve alacakları ile borçlunun şirketiniz nezdindeki hisse senedine bağlanmamış hisselerinin dosyamız alacağı için haczine” yazılı olduğu ihbarname içeriğinden borçluların hisse senedine bağlanmamış hisseleri için haciz ihbarnamesinin gönderildiği anlaşılmaktadır. Anonim şirketinin hisse senedine dönüşmeyen payı çıplak pay halindedir. Dairemizin uygulamalarına göre çıplak payın İİK' nın 94 üncü maddesi uyarınca şirket pay defterine işlenmesi veya 89/1 haciz ihbarnamesi gönderilmesi suretiyle haczi mümkündür. Bu nedenle takip alacaklısının borçluların ortağı oldukları şikâyetçi 3 üncü kişiye 89/1 haciz ihbarnamesi göndermesinde bir usulsüzlük bulunmadığından, mercice şikâyetin reddine karar vermek gerekirken yazılı gerekçe ile kabulü isabetsizdir.”; 18.3.2002 T. 4491/5437 “Çıkarılmamış hisse senetleri için 89/1 haciz ihbarnamesinin geçerli olacağına, merci kararının çıkarılmış hisse senetlerine ilişkin olması nedeniyle, 89/1 haciz ihbarındaki ibarenin iptalinin doğru bulunmasına ve tarafların karşılıklı iddia ve savunmalarına, dayandıkları belgelere, temyiz olunan kararda yazılı gerekçelere göre yerinde bulunmayan temyiz sebeplerinin reddiyle usul ve kanuna uygun merci kararının İİK' nın 366 ve HUMK un 438 inci maddeleri uyarınca (ONANMASINA)...”; 1.11.2000 T. 15261/16351 “Anonim Şirketin hisse senedi çıkarılmış ise İİK' nın 88 inci maddesine göre haciz yapılır. Hisse senedi çıkarılmamış olması halinde çıplak paylarının İİK' nın 89/1 ihbarı tebliği sureti ile haczi mümkündür. 89/1 haciz ihbarına karşı icra müdürlüğüne itiraz edildiğinde bu madde prosedürü gereğince icra müdürlüğüne işlem yapılacağı tabiidir. “89/1 ihbarı çıkarılamayacağı” yolunda merciye yapılan şikâyetin reddine karar verilmek gerekirken, yazılı gerekçe ile şikâyetin kabulü isabetsizdir.”; 12.5.2000 T. 6490/7804 “İİK' nın 89 uncu maddesinde “...alacak veya sair bir talep hakkı veya borçlunun 3 üncü şahıs elindeki menkul bir malının haczedilebileceği...” öngörülmüştür. Şikâyetin, 3 üncü kişi şirket nezdindeki çıkarılmamış hisse senetleri, sözü edilen maddedeki hak kapsamına girdiğinden, 89/1 ihbarı çıkarılmasına engel bir durum yoktur. İİK' nın 94 üncü maddesi uyarınca icra müdürü tarafından yapılacak ihbar keyfiyeti de aynı sonucu doğurur. Bu nedenle 3 üncü kişiye çıkarılan 89/1 ihbarında bir usulsüzlük bulunmadığından şikâyetin tümünden reddi gerekirken yazılı gerekçe ile kısmen kabulü isabetsizdir.”

2. BÖLÜM

KAYDI SİSTEM

ve

TÜRK HUKUKUNDA GELİŞİM SÜRECİ

2.1. Kaydi Sistem Kavramı

Genel ve teknik bir tanımla kaydileştirme (dematerialization), fiziki olarak bulunan sermaye piyasası araçlarının yavaşça takas sirkülasyonundan geri çekilerek elektronik bilgisayar ortamında kayıt altında bulundurulması ve senetsizleştirilerek kayden izlenmesidir¹⁸³.

Daha geniş bir ifade ile sermaye piyasası araçları ve bu araçlara ilişkin hakların MKK tarafından senede bağlanmaksızın kayden izlendiği, elektronik-bilgisayar ortamında, ihraççılar, aracı kuruluşlar ve hak sahipleri itibariyle tutulduğu ve bu araçlar üzerindeki hakların üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesinde MKK' ya yapılan bildirim tarihinin esas alındığı hukuk sistemidir¹⁸⁴.

TURANBOY' a göre, kıymetli evrakın maddi bir varlık olmaktan çıkarılması ve hak ile senet arasındaki bağılıktan tamamen vazgeçilmesi “kıymet hakkı” ya da “kaydi değer” olarak ifade edilmektedir¹⁸⁵.

ÜNAL' a göre ise, kaydi sistemde kıymetli evrak niteliğine haiz olan ve olmayan senetler fiziki olarak basılmamakta, buna karşılık MKK nezdinde kaydı tutularak, bu kayıtlar üzerinde takip edilmekte ve bu kayıtlarla devre konu olduğu gibi, senet üzerinde olması gereken hak da bu kayıtlarla dermeyer edilmektedir¹⁸⁶.

¹⁸³ INVESTOPEDIA, **Dematerialization (DEMAT)**: The move from physical certificates to electronic book keeping. Actual stock certificates are slowly being removed and retired from circulation in Exchange for electronic recording, www.investopedia.com/terms/d/dematerialization.asp, 20.04.2008; TEKİNALP, **Evraksız Kıymetli Evrak ve Kıymet Haklarına Doğru**, BATİDER, 1988, C. XIV, S. 3, s. 14, (Evraksız Kıymetli Evrak) “senetsizleştirme”, 05.05.2008

¹⁸⁴ MKK, **Sermaye Piyasası Araçlarında Kaydileştirme**, SPK Yatırımcı Bilgilendirme Kitapçıkları-9, Ankara Mart 2007, s. 4.

¹⁸⁵ TURANBOY, Asuman: **Varakasız Kıymetli Evrak**, s.43., “Kıymet hakkı, bir varakada tecessüm etmemiş hakkı ifade eder.”

¹⁸⁶ ÜNAL, Oğuz Kürşat: **Sermaye Piyasası Hukuku ve Mevzuatı**, 1. Bası, Ankara 2005, s. 41.

Yapılan tanımlara göre kaydi sistemde, kıymetli evrakın üzerindeki hakkın senede bağlılığı ve senet tahrip olmadan hakkın senetten ayrılamayacağı ve kıymetli evrak üzerindeki hakkın istenebilmesi için senedin mutlaka ibrazı ilkesi önemini yitirmektedir¹⁸⁷. Kıymetli evrakın fiziksel varlığının ortadan kalkması sonucunda menkul kıymetlerin içerdiği hakların senede bağlanmaması ve sadece kaydi değer olarak kalması söz konusudur. Bu kıymetler basılmadan, üzerindeki haklara ilişkin işlemler de kaydî şekilde, birer kıymet hakkı olarak işlem göreceklidir¹⁸⁸. Böylece kıymetli evrakın klasik tanımında yer alan senedin ibraz fonksiyonunun bir önemi kalmayacaktır. Ancak menkul kıymetler kaydileştirmeye maddi varlıklarını yitirseler bile devir kabiliyeti varlığını sürdürecektir, hak, senetsiz olarak hesaptan hesaba kayıt şeklinde devredilecektir¹⁸⁹.

Kaydi sistemin işlem kolaylığı ve maliyetler yönünden çok büyük faydaları olup piyasaların giderek artan entegrasyonu ve globalleşmesi ile sermaye piyasasının gelişmesine ve büyümesine önemli katkısı olmaktadır. Sermaye piyasasında faaliyet gösteren tüm taraflar için daha düşük risk ve maliyet getirisi, her yıl milyonlarca dolar tutarında sertifika basım ve ihraç masrafından tasarruf sağlama, personel, saklama, sigorta ve borçlanma/ödünç maliyetlerinden tasarruf, ihraççılar için sağlıklı ve güvenilir ortaklık pay defteri bilgilerini edinme imkânı, sermaye artırım, temettü ödemeleri ve ortaklarla ilişki ve iletişimlerde zaman ve maliyet avantajı, sıfır sahte/kayıp/çalınma riski maliyeti, daha kısa, etkin ve hızlı takas süreci, şirket-ortak ilişkilerinde etkinlik, ortaklık haklarının kullanımında kolaylık, uluslararası sermayenin dünya üzerindeki her ülke piyasasında işlem yapmasına neden olma, uluslararası entegrasyonu kolaylaştırma, uluslararası endüstri standardını sağlama gibi avantajları vardır¹⁹⁰. Nitekim 2007 yılı sonu itibarıyla kaydileşme oranı, borsada işlem görmeyen hisse senetlerinde %92,84, borsada işlem gören hisse senetlerinde %99,86, yatırım fonlarında %99,99 düzeyine ulaşılmıştır¹⁹¹.

TANÖR, bu araçların bilgisayar ortamında kayıt altına alınması, gelişen teknolojinin sunduğu bir olanak olup, kâğıt basımına ve kâğıtların fiziksel dolaşımına

¹⁸⁷ POROY / TEKİNALP, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, s. 17 -21.; ÖZTAN, s.32 vd.

¹⁸⁸ TURANBOY, *Kaydi Değer Düzenlemesi*, s. 40.

¹⁸⁹ TEKİNALP, *Evraksız Kıymetli Evrak*, s. 1-16.

¹⁹⁰ MKK, *Kaydi Hizmetlerimiz*, www.mkk.com.tr, 20.04.2008.

¹⁹¹ MKK, *2007 Yılı Finansal Faaliyet Raporları*, s.2, 05.05.2008 (Bkz. Şekil 1)

son vermesiyle çalınma, yıpranma, sahtesinin yapılması gibi pek çok sakıncayı ortadan kaldırır nitelikte olduğunu ve böylesi bir ortamın işlemleri daha kolay, güvenilir biçimde ve ucuza yapılmasına olanak sağlayacağı görüşündedir¹⁹².

Nitekim sermaye piyasası araçlarının fiziksel olarak var olmadığı ve bunlara bağlı hakların sadece elektronik ortamda takip edildiği kaydi sisteme olan güven 2007 yılı döneminde 2006 yılına nazaran artış göstermiştir. Şöyle ki, 2006 yılı sonu itibariyle fiziki dolaşımda bulunan menkul kıymetlerden 9,6 milyar adet pay kaydileşerek 2007 yılı sonu itibariyle borsada işlem görmeyen hisse senetleri oranı %92,84, borsada işlem gören hisse senetleri oranı %99,86, yatırım fonları oranı ise % 99,99 düzeyine ulaşarak kaydileşme oranı %99' a ulaşmıştır¹⁹³. Tam tersi olarak ise kaydileşmeyen kıymetler, borsada işlem gören hisse senetlerinde %80, borsada işlem görmeyen hisse senetlerinde %80, yatırım fonlarında ise %4 azalmıştır. Ayrıca 2007 yılı içerisinde açılan hesap sayısı 4 milyonu aşmış ve Merkezi Kaydi Sistemde (MKS) mevcut hesap sayısı 23 milyona ulaşmıştır¹⁹⁴. Sonuç itibariyle yatırımcıların düşük maliyet ve güvenli saklamayı tercih ettikleri ve kaydi sistemin işlem kolaylığı ve maliyetler yönünden büyük faydaları olduğu anlaşılmaktadır.

2.2. Kaydi Sistemin Tarihsel Gelişimi

Ülkemizde dâhil olmak üzere gerek Anglo Sakson gerek Kıta Avrupası sistemlerinde, borsalarda işlem gören ve ihraç edilen menkul kıymet çeşidi ve miktarı giderek artarken aynı şekilde menkul kıymet miktarına bağlı işlem hacimleri de artmaya devam etmektedir¹⁹⁵. Sözkonusu artışa bağlı olarak da sermaye piyasası araçlarının günlük hareketlerinin takip edilemez hale gelmesi, halka arzlarda ve sermaye artırımlarında ihraççı şirketlerin maliyetlerinin ve çalınma, kaybetme gibi risklerin yüksek olması sebeplerinden ötürü çeşitli tedbirlerin alınması gerekmiştir.

¹⁹² TANÖR, **Türk Sermaye Piyasası**, Halka Arz, s. 148.

¹⁹³ MKK, **2007 Yılı Finansal Faaliyet Raporları**, 25.09.2008

¹⁹⁴ **Merkezi Kaydi Sistem (MKS)**: Kaydi sermaye piyasası araçlarını bilgisayar ortamında, ihraççılar, hak sahipleri, aracı kuruluşlar ve diğer MKK üyeleri itibariyle tutmak ve izlemek üzere MKK tarafından kurulup yönetilen yazılım ve donanım bütününden oluşan elektronik sistem, www.mkk.com.tr/MkkComTr/assets/files/tr/duyurular/Duyuru-208_Ek-2.pdf, 25.09.2008 (Bkz. Şekil 1, Bkz. Şekil 2)

¹⁹⁵ TURANBOY, **Kaydi Değer Düzenlemesi**, s. 39.

Piyasalardaki menkul kıymet miktarındaki işlem seyrindeki artış bunların bankalar ve saklama merkezlerinde saklanması ve idaresini güçleştirdiğinden öncelikle menkul kıymetlerin saklanması ve idaresine ilişkin tedbir alınması ihtiyacı doğmuştur¹⁹⁶. Menkul kıymetlerin adetlerinin sayıca fazlalaşması, ihraçlarının büyük adetlerde yapılması ve günlük işlem hacminin takip edilemez bir hal alması karşısında münferit ve ada göre saklamadan toplu saklamaya ve bunların toplu idaresine geçilmesini zorunlu kılmıştır¹⁹⁷. Bu konuya ilişkin özellikler ileriki konuda anlatılacağından burada değinemeye gerek duymamaktayız¹⁹⁸.

1872 yılında Avusturya’ da, “Viyana Ciro İşlemleri ve Kasalar Birliği” aracılığı ile gerçekleştirilen toplu saklamaya ilişkin ilk örnekten sonra, bunu “Berlin Kasalar Birliği” izlemiştir. Ancak toplu saklamaya ilişkin ilk kanun 1896 yılında Almanya’da yürürlüğe girmiş ve 1937 de “Depo Etme Kanunu” kabul edilerek uygulamada ortaya çıkan sorunlar yasal düzenlemeye kavuşturulmuştur¹⁹⁹.

Fransa’ da toplu saklamaya geçişte ilk basamak 1944 yılında “Senet Virmanları Merkezi” nin oluşturulmasıdır. Bu merkezin amacı; senetlerin toplu saklanması, idaresi ve devridir. İkinci Dünya Savaşı’ nın hemen öncesinde Almanya’ da olduğu gibi, Fransa’da 1941 yılında toplu saklama zorunlu hale gelmiş ve bu merkez 1949 yılında kaldırılmıştır. Aynı yıl Fransa’da Profesyonellerarası “Menkul Kıymetler Takas Şirketi” (SICOVAM) kurulmuştur. 1984 yılında bir kararla SICOVAM’ da hem hamile hem de nama yazılı senetler merkezi olarak kaydedilmeye başlanmıştır. Tüm hamile yazılı senetler bu sisteme dâhil iken, SICOVAM sadece aracı kurumu tanımakta, hamiline yazılı senetlerin sahipleri ihraççı şirket tarafından bilinmemektedir. Ancak aracı kuruluşlar tarafından yönetilen nama yazılı senetlerin hesapları aracı kuruluşlar tarafından tutulmakta ve nama yazılı senetlerin sahipleri ihraççı şirket veya onun tayin ettiği aracı kurumca tarafından bilinmektedir. Bu sistemle tüm menkul kıymetler kaydi hale getirilmiştir²⁰⁰. Bu sistemin amacı, menkul kıymetlerin hesap sahipleri arasında takasını sağlamaktır²⁰¹.

¹⁹⁶ TEKİNALP, Ünal: **Banka Hukukunun Esasları**, İstanbul 1988, s. 15.

¹⁹⁷ TEKİNALP, **Evraksız Kıymetli Evrak**, s. 5.

¹⁹⁸ Bölüm 2.4 “**Kaydi Sisteme Geçişte Menkul Kıymetlerin Saklanması**” s. 57.

¹⁹⁹ 15.12.1999 t. ve 4487 sayılı SerPK’ da Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Gerekçeleri (md. 1)

²⁰⁰ TURANBOY, **Varakasız Kıymetli Evrak**, s. 8-11.

²⁰¹ TURANBOY, **Kaydi Değer Düzenlemesi**, s. 51 vd.

İsviçre’ de 1970’ te “Menkul Kıymetler Ciro Anonim Ortaklığı” (SEGA) kurulmuş ve ekonomik yaşam, bu ortaklığın kayıtlarına aynî etki tanımış ancak, yasal düzenlemeye konu edilmeme yönünden eleştiri toplamıştır. SEGA’ nın işletme konusu, senetleri yerlerinden kıpırdatmadan, toplu saklama sistemine dayalı olarak, hesaplar arasında kayıt yolu ile kıymetli evrakın saklanması, yönetimi ve ticaretidir²⁰².

İngiltere’ de ise, 1989 tarihli “Şirketler Kanunu” na dayanılarak, uygulamaya konulması planlanan CREST sistemiyle menkul kıymetlerin kaydi olarak tutulması çalışmalarına devam edilmektedir.

Norveç’ te kaydi sistem, 1998 yılında değişikliğe uğrayan 1985 tarihli bir kanun ile düzenlenmiştir. Merkezi sicil, The Norwegian Central Securities Depository nezdinde tutulmaktadır. Ayrıca Norveç sisteminde sicildeki kayıtlara yukarıda bahsedilen açıklayıcı özellik veren sistemin yanında birçok kurucu nitelik verilmiş, ancak kaydi menkul kıymetler üzerindeki hakkın oluşumu bakımından sicile kayıt mutlak bir koşul olarak öngörülmemiştir²⁰³.

2.3. Türk Hukuk Kaydi Sistemi İle İlgili Yasal Düzenlemelerin Süreci

Ülkemizde kaydileştirme, fiili olarak devlet iç borçlanma senetleri ile başlamıştır²⁰⁴. Yürürlükten kalkan 3182 sayılı Bankalar Kanunu md. 33 uyarınca Bankalar, muhtemel zararlar karşılığı ve TTK md. 466 - 467 gereğince ayırdıkları yedek akçelere tekabül eden tutarları, Merkez Bankası nezdinde Hazine adına açılan Kanuni Yedek Akçeler Karşılığı Devlet Tahvili Hesabı’ na yatırmak zorundaydılar. Hesaba yatırılan bu tutarlar karşılığında tutulan devlet tahvilleri hesapta kayden izlenmekte ve kullanımı gerektiğinde de, devir kayden yapılmakta ve karşılığı nakit olarak çekilmekteydi. Bilânço zararına uğrayan bir bankanın bu zararı kapatmak istemesi durumunda bankanın ilgili hesabı ile Merkez Bankası nezdindeki bu hesap arasında kaydi devir işlemi yapılacaktır²⁰⁵.

²⁰² TURANBOY, **Varakasız Kıymetli Evrak**, s. 8-11.

²⁰³ MANAVGAT, Çağlar: **Sermaye Piyasası Kanununun 10/A Maddesine Hükmüne Göre Kaydi Sistemin Esasları**, Ankara 2001, AUHF Dergisi, C. 50 S. 2, s. 161 vd. (Kaydi Sistemin Esasları)

²⁰⁴ MANAVGAT, **Kaydi Sistemin Esasları**, s. 160 vd.

²⁰⁵ MANAVGAT, **Kaydi Sistemin Esasları**, s. 160 vd; TEKİNALP, **Evraksız Kıymetli Evrak**, s. 14.

Fiili olarak başlatılan kaydileştirme uygulamasının Türk Sermaye Piyasası Hukuku' na ilk etkisi, 1995 tarihli 558 sayılı KHK ile SerPK' nın 22 nci maddesine eklenen (n) bendi ile hukuken başlamıştır. Bu hükümle SPK' ya "Sermaye piyasası araçlarının takası, saklanması ile sermaye piyasası kurumlarının ve sermaye piyasası araçlarının derecelendirilmesini düzenlemek ve denetlemek" görevi verilmiştir. SPK bu yetkiye dayanarak Seri: IV No: 22 "Sermaye Piyasası Araçlarının Kaydi Değer Haline Getirilmesine İlişkin Esaslar Tebliği"ni yayınlanmıştır²⁰⁶. Bu tebliğde, kaydileştirilmesine karar verilen haklar için ilk ihraçta, aynı ortaklık tarafından ihraç edilmiş olan, aynı cins ve aynı hakları veren menkul kıymetlerin hamillerinin adına tasnif edilmeksizin toplu olarak saklanması amacıyla toplu saklama senedi ihracına dayandırılmıştır. Farklı haklar veren payların varlığı halinde, her grup için ayrı toplu saklama senedi ihracı öngörülmüştür²⁰⁷. Ayrıca Seri: IV No: 22 sayılı Tebliğde kaydileştirilmiş hakların, Takasbank A.Ş. nezdindeki merkezde kaydedilmesi hükme bağlanmıştır²⁰⁸.

Ancak Seri: IV No: 22 sayılı Tebliğin Resmi Gazetede yayımlanmasından sonra Danıştay'da iptal davası açılmış ve önce yürütmenin durdurulmasına karar verildikten sonra Danıştay 10. Dairesi' nin 26.04.2000 gün, 1997/577E., 2000/1934K. sayılı kararıyla tebliğ iptal edilmiştir. Danıştay' ın iptal kararı için iki gerekçesi vardır. Birincisi, Seri: IV No: 22 sayılı Tebliğin yasal dayanağını oluşturan SerPK md. 22 hükmüne (n) bendini ekleyen 558 sayılı KHK' nin Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmiş olmasıdır²⁰⁹. Gerçekten iptal edilen KHK ile getirilen hükme dayanarak, iptal kararından sonra 19.12.1996 tarihinde Seri: IV No: 22 sayılı Tebliğe ilişkin yapılan düzenlemeyi yasal dayanağı bakımından tartışılır hale getirmiştir. Danıştay' ın ikinci iptal gerekçesi ise; Anayasa Mahkemesi' nin iptal kararı nedeniyle SPK' nın, kaydi

²⁰⁶ 19.12.1996 tarihli ve 22852 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Seri: IV, No: 22 sayılı Sermaye Piyasası Araçlarının Kaydi Değer Haline Getirilmesine İlişkin Esaslar Tebliği Danıştay Onuncu Dairesinin 25.5.2000 tarih ve 1997/577E, 2000/1934K sayılı Kararı ile iptal edilmiştir.

²⁰⁷ MANAVGAT, **Kaydi Sistemin Esasları**, s. 167 vd., "İsviçre' de Borsa'da işlem gören nama yazılı Hisse Senetlerinin ihraçlarında , tertibin tamamı için, tedavül yeteneği olmayan tek senet çıkarılmakta ve SEGA' ya depo edilmektedir. Ortağın hisse senedinin bastırılıp kendisine teslim edilmesini talep hakkı ve ortaklığın da talep halinde hisse senedini bastırma zorunluluğu bulunduğundan, böyle bir talep halinde ortaklık hisse senedini bastırarak, ortağa teslim etmekte, diğer yandan da sahibine hisse senetleri teslim edilen payları içermeyen yeni bir toplu senet ihraç edilmektedir."

²⁰⁸ MANAVGAT; **Kaydi Sistemin Esasları**, s. 168.

²⁰⁹ Anayasa Mahkemesi'nin 13.11.1995 gün ve E.1995/45, K.1995/58 sayılı kararı.

sistemi düzenleme konusunda kanun ile tanınmış özel bir yetkisinin bulunmadığını ve sadece SerPK md. 1 hükmünde²¹⁰ sayılan amaçları gerçekleştirmek üzere genel düzenlemeler yapmak konusunda yetkisi olduğu sonucuna varmıştır. Ayrıca, sözkonusu yetkinin sınırlarının yasalar olduğu ifade edildikten sonra, Seri: IV No: 22 sayılı Tebliğle yapılan düzenlemenin, TTK’ da hisse senetlerinin sıkı ve mutlak şekil şartına bağlandığını ve bu düzenlenmenin TTK’ da yer alan uygulamayı kaldırdığını, bu nedenle de hukuka aykırı olduğundan bahisle tebliğin iptaline karar vermiştir.

MANAVGAT, TTK’ da, payı temsilen hisse senedi çıkarılmasını ve dolayısıyla SerPK md. 7 f. 4 hükmünde yer alan sermaye piyasası aracı niteliğindeki hisse senetlerinin hak sahibine teslimi gibi bir durumu zorunlu kılınmadığından, sıkı ve mutlak şekil şartlarına bağlanan "hisse senedi" uygulamasının ortadan kaldırıldığından ve bu durumun kanuna aykırı olmasından bahisle iptal kararı verilmesinin yerinde olmadığını savunmaktadır²¹¹.

TURANBOY ise, kıymetli evrak olan menkul kıymetlerin kaydi olarak, fiziken bastırılmadan işlem görmelerinin tamamen özel hukuk ilişkilerini ilgilendirdiğini, menkul kıymetlerin hak ve senet bağıllığını ortadan kaldırdığını, kaydi olarak işlem görecektir menkul kıymetlere ilişkin tutulacak “sicil” in aynı etkiler sağlamasının ancak bir Kanunla yapılabileceğini savunarak sözkonusu hususları eleştirmiştir²¹².

558 sayılı KHK ve Seri: IV No: 22 Sayılı Tebliğin iptalinden sonra sermaye piyasası araçlarının kaydileştirilmesinin kanun ile düzenlenmesi yönünde çalışmalar devam etmiş, menkul kıymetlerin evraksız bir kaydi değer olarak işlem görmesini sağlayan düzenleme son olarak SerPK ile gerçekleştirilmiştir²¹³.

Türk sermaye piyasalarındaki ilk yasal düzenleme olan 2499 sayılı SerPK 28.02.1981 tarihinde yürürlüğe girmiş ve bu kanun çerçevesinde temel kurumlar, araçlar ve yasal alt yapı oluşturularak uygulamaya geçirilmiştir. 2499 sayılı SerPK’ nın bazı hükümlerini değiştiren ve bazı hükümler ekleyen 15.12.1999 tarih 4487 sayılı “Sermaye

²¹⁰ **SerPK md. 1:** Bu Kanunun konusu, tasarrufların menkul kıymetlere yatırılarak halkın iktisadi kalkınmaya etkin ve yaygın bir şekilde katılmasını sağlamak amacıyla; sermaye piyasasının güven, açıklık ve kararlılık içinde çalışmasını, tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarının korunmasını, düzenlemek ve denetlemektir.

²¹¹ MANAVGAT; **Kaydi Sistemin Esasları**, s. 169.

²¹² TURANBOY, **Kaydi Değer Düzenlemesi**, s. 40. “Yazar MKK nezdinde tutulan kayıtları sicil olarak ifade etmektedir.”

²¹³ MANAVGAT, Çağlar: **Menkul Kıymetlerin Merkezi Saklanması Kullanılan Yöntemin Sözleşmenin Hukuki Niteliğine Etkisi**, BTHD, Aralık 1996, C. XVIII, S. 4, s. 130.

Piyasası Kanunun’ da Bazı Değişiklikler Yapılmasına Dair Kanun’’²¹⁴ çerçevesinde ülkemiz sermaye piyasasını uluslararası standartlarla uyumlu hale getirmek, küçük yatırımcıların haklarını güvence altına almak, borsaların daha modern bir yapıda örgütlenmelerini sağlamak ve vadeli işlemler borsalarının kurulmasına yönelik hukuki alt yapıyı oluşturmak amacıyla SerPK yeniden düzenlenmiştir²¹⁵. Ayrıca kanuna eklenen 10/A maddesi ile “Sermaye Piyasası Araçlarının Kaydileştirilmesi” başlığı altında kaydi sistemin yasal çerçevesi belirlenmiştir.

SerPK md.10/A, sermaye piyasası araçları ve bunlara ilişkin hakların MKK tarafından kayden izleneceğini öngörmüştür. Bu nedenle kanunda tam kaydi sistem benimsenerek aynı ihraççının kısmen kaydi, kısmen senede bağlanmış hak ihracına izin verilmemiştir. Ancak Geçici 6 ncı madde hükmüne göre; 10/A maddesinin yürürlüğe girmesinden sonra, SPK tarafından kaydı tutulması kararlaştırılan sermaye piyasası araçlarını temsilen senet çıkarılamayacağı, MKK’ nın faaliyete geçtiği 26.09.2001 tarihini izleyen 3 üncü yılın (31.12.2004) sonuna kadar yapılan ihraçlarda ise hak sahipleri ihraççı kuruluşlardan senet bastırılmasını talep edebilecekleri hükmüne bağlanmıştır²¹⁶.

2.4. Kaydi Sisteme Geçiş Sürecinde Menkul Kıymetlerin Saklanması

Zamanla artan menkul değerlerin ve özellikle hisse senetlerinin kaybolmamaları veya zarar görmelerini engellemek amacıyla saklanmaları bir zaruret haline gelmiş ve bunun için çeşitli aşamalardan geçilmiştir.

2.4.1. Kaydi Sisteme Geçişte Aşamalar

Ülkemizde genel anlamda kaydi sisteme geçilmeden önceki dönemlerde özellikle hisse senedi sahibi hamilleri bu saklama işlemini kasalarda saklanmak üzere bankaya

²¹⁴ RG. 08.12.1999 t. S. 23910.

²¹⁵ T.C Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, **Haziran 1999 Tarihinden Günümüze Kadar Olan Yasal Düzenlemeler**, http://www.hazine.gov.tr/mevzuat_son.htm, 23.04.2008.

²¹⁶ Bölüm 2. 5, “Türk Hukukunda Kaydi Sisteme İlişkin Düzenlemeler, Sermaye Piyasası Kanunu’ nun Geçici 6. ve 7. Maddeleri” s. 68.

bırakmaktaydılar. Ancak ülkemizde kapalı tevdi zaman zaman uygulansa dahi açık tevdi işlemi uygulama kazanmamıştır²¹⁷.

Kapalı tevdi; zarf, kutu, torba gibi kapalı ambalajlı şekilde bankaya teslim edilen menkul kıymetler, menkul kıymet hamili adına saklanır ve banka talep halinde saklamaya aldığı menkul kıymeti aynen iade borcu altındadır²¹⁸. Banka kapalı tevdide, zarfın ya da kapalı kutunun içinde ne olduğunu bilmemektedir. Kapalı olan kutunun içinde ne olduğu bilinmediğinden tevdi eden kişi, tevdi edilen şeyin idaresini bankadan talep edemez.

Kapalı tevdi de, menkul kıymetlerin muhafazası için banka ile menkul eşyanın muhafazasına ilişkin banka ile sözleşmeler imzalanmaktadır. Bu sözleşmeler çoğu kez vedia (saklama) sözleşmesi niteliğinde olup, bankaya verilen bir talimat sözleşmeye vekâlet sözleşmesi niteliğini de kazandırabilir²¹⁹.

Açık tevdi; müşteri, menkul kıymetlerini saklanması üzere bankaya açık bir biçimde tevdi eder. Banka açık tevdiyi, menkul kıymetleri hamilleri adına sınıflandırarak gerçekleştirir. Bu durumda banka, zarfın ya da paketin içinde ne olduğundan haberdardır ve talep edildiği takdirde saklamaya aldığı menkul kıymeti aynen iade etme borcu altındadır.

Açık tevdi de, saklayan tarafından, tevdi edilen sermaye piyasası araçlarının olağan ya da olağanüstü yönetim hizmetleri yerine getirilmektedir. Olağan yönetim, vadesi gelen faiz ve kar payı kuponlarının getirilerinin tahsili ve ilgili sermaye piyasası aracıyla ilgili bilgilerden malikinin haberdar edilmesi hizmetlerini içerirken, olağanüstü yönetim hizmetlerinde olağan hizmetler yanında sermaye artırımlarına katılınması ve sermaye piyasası araçlarının değiştirilmesi hizmetleri de bulunmaktadır. Saklamacı kuruluşun, olağan yönetim tarzında üstlendiği tevdi türü, vedia ve vekâlet sözleşmelerinden oluşan karma bir sözleşme iken, olağanüstü yönetimin söz konusu olduğu tevdi türünde saklamacı kuruluşun, sermaye piyasası araçlarını alım satım yetkisi de bulunduğundan, vekâlet ve vedia sözleşmeleri yanında, komisyon sözleşmelerinin de geçerli olacağı bir karma sözleşme söz konusu olmaktadır²²⁰.

Menkul kıymetlerin büyük adetlere ulaşması yer ve saklama sorununu da

²¹⁷ TEKİNALP, *Evraksız Kıymetli Evrak*, s. 3.

²¹⁸ TURANBOY, *Varakasız Kıymetli Evrak*, s. 7 – 15.

²¹⁹ TEKİNALP, *Evraksız Kıymetli Evrak*, s. 4.

²²⁰ TEKİNALP, *Evraksız Kıymetli Evrak*, s. 3.; TURANBOY, *Varakasız Kıymetli Evrak*, s. 7.

beraberinde getirdiğinden açık tevdi şeklinde saklanma hem külfetli, hem de pahalı bir usul olmuştur. Bu sebeple, banka hukukunda toplu saklama sistemi geliştirilmiş ve kıymetli evrakta “evrak” ı ortadan kaldıracak bir noktaya doğru harekete geçilmiştir.

2.4.2. Menkul Kıymetlerin Saklanması Türleri

Kaydi Sisteme geçişi tarihsel gelişim açısından incelediğimizde belli bir aşama olduğunu görmekteyiz. Bu aşamalar; “aynen saklama”, “toplu saklama”, “toplu senet” ve “kıymet hakkı” olarak gelişmiştir.

Menkul kıymetler hamilleri adına saklanmakta, bu kıymetlerin kar payı, faiz, getirilerinin tahsili veya yeni pay alma haklarının kullanılması gibi işlemler hamilleri adına bankalarca yerine getirilmekteydi.

Menkul kıymetlerin bankalarda bulunan kiralık kasalarda kapalı ve açık tevdi şeklinde saklanmaları, faiz, kar payı veya bedelsiz hisse senedi almak veya rüçhan hakkı kullanmak için kupon kesmek amacıyla her defasında bankaya gidilmesini her defasında işlem sona erdikten sonra bankaya iadesini gerekli kılmıştır.

Ayrıca menkul kıymetlerin devri ya da borsada satılmaları için bankadan alınıp tekrar bankaya getirilmesi gibi işlemlerin sayısız defa tekrarlandığı göz önüne alındığında önce bu güçlüğü giderebilmek için menkul kıymetlerin hamillerinin değil de ihraççıların adına göre tasnif edilerek toplu saklamayı yapan ve sadece bu işle uğraşan saklama kurumları veya bankalar kurulmuştur ve ayrıca daha rasyonel yöntemler aranmaya başlanmıştır²²¹.

2.4.2.1. Aynen Saklama

Toplu saklama uygulamasına geçilmeden önce, menkul kıymetler saklayıcı kuruluş ve bankalarda hamilleri adına sınıflandırılarak saklanmakta, bu sermaye piyasası araçlarının kar payı, faiz getirilerinin tahsili veya yeni pay alma haklarının kullanılması gibi işlemler, hamilleri adına bankalarca yerine getirilmekteydi²²².

²²¹ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 619 – 620.

²²² TEKİNALP, **Banka Hukukunun Esasları**, s. 345.; TEKİNALP, **Evraksız Kıymetli Evrak**, s. 4.; TURANBOY, **Varakasız Kıymetli Evrak**, s. 8.

Ancak sermaye piyasası araçları sayısının her yıl katlanan miktarlarda artışı ve hamilleri adına sınıflandırılması ve saklanması için gereken yer, bu sermaye piyasası araçları üzerinde milyonlarca işlemin yapılmasını içeren yönetim hizmetleri ve bu hizmeti yapacak personel, emek, zaman ve masraflar basa çıkılamayacak boyutlara gelmiş, bu noktada ise sermaye piyasası araçlarının saklanmasında daha rasyonel yöntemler aranmaya başlanmıştır²²³. Bu nedenle ada göre tasnifli saklamadan toplu saklamaya geçilmiştir.

2.4.2.2. Toplu Saklama

Sermaye piyasasında her gün çok sayıda senet üzerinde işlem yapılması, bu senetlerin fiziki olarak saklanmasını olanaksız kılmakta, gelişmiş takas ve saklama sistemleri nedeniyle gerekte kalmamaktadır. Bu sebeple zamanla toplu saklama kavramı ortaya çıkmış ve sermaye piyasasında işlem gören menkul kıymetler, takas ve saklama merkezlerinde toplu halde saklanmaya ve bunların devirleri kaydi olarak gerçekleştirilmeye başlanmıştır²²⁴.

Toplu saklama, menkul kıymetlerin misli eşya niteliklerinden yararlanılarak aynı ortaklık tarafından ihraç edilmiş, aynı cinsten, aynı hakları veren menkul kıymet hamillerinin adına tasnif edilmeksizin, banka tarafından müşterilerin teslim ettiği menkul kıymetleri türüne göre ve ihraç eden ortaklık adına sınıflandırarak saklanmasıdır²²⁵. Banka, aynı türden menkul kıymetleri bir bütün halinde saklar ve yönetir. İade anında ise müşterinin kendisine teslim ettiği seri numaralı senedi değil, aynı türden aynı oranda başka senetleri verir. Zira menkul kıymetlerin toplu şekilde saklanması onların mislilik niteliğinden kaynaklanmaktadır²²⁶.

Toplu saklamada sermaye piyasası araçlarında maddi bir teslim söz konusu değildir. Devirler, kaydi şekilde yani kayıtlar üzerinden hesaptan hesaba kayıt yaparak

²²³ TEKİNALP, *Banka Hukukunun Esasları*, s. 345.; TEKİNALP, *Evraksız Kıymetli Evrak*, s. 4.

²²⁴ MANAVGAT, *Kaydi Sistemin Esasları*, s. 159.

²²⁵ TEKİNALP, *Evraksız Kıymetli Evrak*, s. 6.; TURANBOY, *Varakasız Kıymetli Evrak*, s. 35 – 36.

²²⁶ TEKİNALP, *Evraksız Kıymetli Evrak*, s. 7., “Toplu saklamaya konu teşkil eden menkul değerler birlikte eşya veya eşya birliğin konumunda bulunmaktadır. Eşya birliği, bağımsızlıklarını yitirmeksizin müşterek bir amaç için bir araya getirilmiş ve ekonomik bütünlük arzeden birden çok eşyanın oluşturduğu eşya topluluğudur.”

söz konusu olmaktadır²²⁷. Böylece toplu saklama, kıymetli evrakın iki temel unsuru olan hakkın senetsiz devredilemeyeceğini ve hakkın senetsiz dermeyan olunamayacağı ilkelerini bertaraf etmiştir.

Toplu saklama yönteminde senetler, yine eskisi gibi basılmaya ve saklanmaya devam etmiş, çoğu zaman hamillerinde teslim edilmeden onların adına ortaklık tarafından toplu saklama bankasına tevdi olunmuş ve ondan sonra da yöntemin özelliğinden dolayı hiçbir hareket görmemiştir. Bu nedenle basım masraflarına ve yer ile personel tahsisine çözüm getiremediğinden sözkonusu duruma karşı çözüm olarakta uygulamada “toplu senet” yöntemi geliştirilmiştir²²⁸.

Takasbank’ ta uygulanmakta olan sistem “Toplu Saklama” olarak nitelendirilebilir. Çünkü Takasbank’ da istisnai nitelikteki aynen saklama dışında, misli saklama sistemi uygulanmakta buna bağlı senetlerde toplu olarak saklanmaktadır²²⁹.

2.4.2.3. Toplu Senet

Toplu senet, menkul kıymetlerini toplu saklamaya verenlerin, bu menkul kıymetlerini temsil etmek üzere bir veya sınırlı sayıda kalmak üzere çıkarılan ve toplu saklama merkezine tevdi edilen senetlerdir Toplu senet kavramı kupürden hareket edilerek oluşturulmuştur. Kupür, birden çok ve birbirinden bağımsız hisselerin bir senette belirmesi olup, içerdiği adette de seneti temsil etmektedir. Bu şekilde çok sayıda senedin basılması ve senedin korunması için masraf yapılmasına gerek kalmamıştır²³⁰.

İhraççı ortaklık toplu emisyon için tek bir senet ihraç etmekte ve bu senet bankaya tevdi edilmektedir. Toplu senette birleştirilen birbirinden farklı sermaye piyasası araçlarının içeriğinde bir değişiklik olmadığı gibi, bu sermaye piyasası araçlarının bağımsızlığı da ortadan kalkmaz, talep halinde, hak sahibine münferit senet düzenlenerek verilebilir²³¹. Hamil menkul kıymetin zilyetliğini kazanamamakta, ancak toplu senet üzerinde müşterek mülkiyet hakkı edinmektedir. Bu şekilde tek senet hem

²²⁷ TEKİNALP, *Evraksız Kıymetli Evrak*, s. 9.

²²⁸ TEKİNALP, *Evraksız Kıymetli Evrak*, s. 12.

²²⁹ MANAVGAT, *Kaydi Sistemin Esasları*, s. 179.

²³⁰ ÖZTAN, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 321.

²³¹ TURANBOY, *Varakasız Kıymetli Evrak*, s. 37

senedin kıymetli evrak hukuku ilkeleri gereğince ihdasını sağlamış, hem de eşya hukuku kurallarının uygulanması yolunu açık tutmuştur.

Türk Hukuku uygulamasında toplu senet, kupür yada hisse senedi sertifikası biçiminde de ortaya çıkmıştır. Burada birden çok pay veya tahvil bir senette birleştirilmiş yani birden fazla münferit hak irade beyanı ile bir senede bağlanmıştır. 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu' na 1992 tarihli 3794 sayılı Kanun' la eklenen md. 11 f. 5' te SPK' ca belirlenecek esaslar dâhilinde, ulusal veya uluslararası piyasalarda tedavülü kolaylaştırmak amacıyla, depo edilen menkul kıymetlerin verdiği hakları aynen sağlayan, onlara özdeş hamiline yazılı "depo edilen menkul kıymet sertifikaları" çıkarılabileceği öngörülmüştür²³².

Toplu senette, evrakın varlığına rağmen, hamilin senedi ele alamaması ve delil ve işlemlerin banka kayıtları üzerinden yapılması, senetsiz kıymetli evrakın bir uygulaması olarak görülmektedir. Ancak toplu senet uygulaması yaygın bir şekilde kullanılamamış ve beklenen ihtiyaca cevap verememiştir. Bunun sebebi olarakta bazı yazarlar tarafından bir an önce son aşama olan kaydileştirme uygulamasına geçme ve buna ilişkin çalışmalara ağırlık verme olarak gösterilmektedir.

2.4.2.4. Kaydi Kıymet

Kıymet hakkı, hakkın maddi anlamda senetten bağımsız olmasını sadece kaydi bir kıymet olduklarını ifade etmektedir. Kaydileştirmeye doğru ilerleyen süreçteki son aşama olan "kaydi kıymette"²³³ bu haklar senette belirmeyip defterde veya bir merkezde kayıt olarak görünürler²³⁴.

Kayıt kolaylığı bakımından seri halinde misli ve çok sayıda çıkarılan senetlerde kaydileştirmenin yapılması, bu senetlerin üzerinde işlem yapılmasını çabuklaştırmıştır. Ayrıca menkul kıymetlerin stoklanması ve idare edilmelerinde gerek ihraç gerekse

²³² TURANBOY, Varakasız Kıymetli Evrak, s. 127.; ÖZTAN, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 323.

²³³ TANÖR, Reha; Devlet İç Borçlanma Senetlerinin Kaydi Değer Olarak İhracına İlişkin Yasal Düzenlemelerin Kendi İçlerinde ve Yasal Düzenlemeler ile Finansal Uygulama Arasında Gözlenen Örtüşmezliğin Hukuksal Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme, Galatasaray Üniversitesi Haftalık Finans Dergisi, Subat 2002, s. 189. vd.; TURANBOY, Varakasız Kıymetli Evrak, s. 37.; s. 45.; ÜLGİN, HELVACI, KENDİGELEN, KAYA; Kıymetli evrak Hukuku Ders Kitabı, B.1, İstanbul 2004, s. 30.; NARBAY, Şafak; Pay Defteri, s. 159.; ÖZTAN, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 323 - 324, Yazar bazı bölümlerde "değer hakkı" kavramını da kullanmıştır.

²³⁴ TEKİNALP, Evraksız Kıymetli Evraka veya Kıymet Haklarına Doğru, s. 14.

saklama mekânlarını bulmaktaki zorluklar ve bu işler için çok sayıda kişinin istihdamı ile önemli personel masrafını gerektirmesi nedeniyle sözkonusu güçlüklerin ortadan kaldırılması amaçlanmıştır²³⁵.

2.5. TÜRK HUKUKUNDA KAYDI SİSTEME İLİŞKİN DÜZENLEMELER

Türkiye’ de kaydi sisteme ilişkin mevzuat; SerPK’ nın 10/A, Geçici 6 ve 7 nci maddeleri ile MKK Yönetmeliği²³⁶ ve SPK Tebliği²³⁷ ile oluşturulmuştur. SerPK’ nın 10/A ve Geçici 6 ncı maddeleri, kaydi sistemde hakların kaydının tutulmasına ilişkin esasları belirleyen en önemli maddelerdir. MKK Yönetmeliği ise, MKK’ nın çalışma esasları, görev ve yetkileri ile aracı kuruluş (banka ve aracı kurumlar), hesap temsilcileri (yetkili bankalar) ve ihraççıların MKK üyelik şartlarını belirlenmiştir. Üyelerin MKK nezdindeki hesap türlerine, işlemlerine vb. konulara ilişkin kaydi sistem kuralları ise SPK tarafından çıkarılan SPK Tebliği ile düzenleme alanı bulmuştur²³⁸.

2.5.1. Sermaye Piyasası Kanunu’nun 10/A Maddesi

15.12.1999 tarih ve 4487 sayılı kanunla 2499 sayılı SerPK’ ya eklenen ve MKK’ nın kurulduğu tarihte yürürlüğe giren olan “Sermaye Piyasası Araçlarının Kaydileştirilmesi” başlıklı 10/A maddesi;

“Sermaye piyasası araçları ve bunlara ilişkin haklar; özel hukuk tüzel kişiliğini haiz bir Merkezi Kayıt Kuruluşu tarafından kayden izlenir. Bu Kuruluş, Kurulun gözetim ve denetimi altındadır. Merkezi Kayıt Kuruluşunun kuruluş, faaliyet, çalışma ve denetim esasları Bakanlar Kurulunca çıkarılacak bir yönetmelikte belirlenir.

Kayıtlar MKK tarafından, bilgisayar ortamında, ihraççılar, aracı kuruluşlar ve hak sahipleri itibariyle tutulur. Kayıt edilen haklar bu Kanunun 7 nci maddesi uyarınca senede bağlanmaz. Sermaye piyasası araçlarının nama veya hamiline yazılı hesaplarda kayıt esasları ile kayıtların nasıl tutulacağı ve kayıtların tutulmasında yapılacak işlemlere ilişkin usul ve esaslar Kurulca bir tebliğ ile belirlenir.

²³⁵ TURANBOY, **Kaydi Değer**, s. 40.

²³⁶ R.G. Sayı: 24439, 21.6.2001 t., Bakanlar Kurulu Karar No: 2001/2475 , Tarihi: 14.5.2001 .

²³⁷ R.G. Sayı: 24971, 22.12.2002 t.,; Seri: IV, No: 28 sayılı MKK Kaydileştirme Tebliği

Kayden izlenen sermaye piyasası araçları üzerindeki hakların üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesinde, Merkezi Kayıt Kuruluşuna yapılan bildirim tarihi esas alınır.

Kurul bu madde kapsamında kaydı tutulacak hakları, bu hakların bağlı olduğu sermaye piyasası araçlarını, türleri ve ihraççıları itibariyle belirleyebilir.

Payların devrinin, Türk Ticaret Kanununun 417 nci maddesi çerçevesinde ortaklıklar tarafından pay defterine kaydında, ilgililerin başvurusuna gerek kalmaksızın Merkezi Kayıt Kuruluşu nezdinde ihraççılar itibariyle tutulan kayıtlar esas alınır.

Merkezi Kayıt Kuruluşu, ihraççılar ve aracı kuruluşlar, kendi tuttukları kayıtların yanlış tutulmasından dolayı hak sahiplerinin uğrayacağı zararlardan kusurları oranında sorumludur.

MKK personeli hakkında, Kanunun 25 inci maddesi hükmü uygulanır.” hükümlerini içermektedir.

SerPK’nın 10/A maddesi ile öngörülen “kaydi sistem” çerçevesinde sermaye piyasası araçlarının takas ve saklanması ile hakların kayıtlarına ilişkin sistemde önemli değişiklikler olmuştur²³⁹. Bu değişiklik ve sisteme getireceği avantajlar madde gerekçesinde “...Sermaye piyasası araçlarının kaydi sisteme geçirilmesi kâğıt basımını ortadan kaldıracak, halka arzlarda ve sermaye artırımlarında ihraççı şirketlerin maliyetleri azalacaktır. Gerek halka arz edilen gerekse halka arz edilmeyen hisse senetleri ve ihraççı halka açık şirketlerin ortaklık bilgileri daha sağlıklı bir şekilde takip edilebilecektir. Sermaye piyasası araçlarının kaydi olarak tutulması çalınma, sahte araç basımı ve araçların fiziki olarak hasar görme risklerini ortadan kaldıracaktır. Halka açık şirketlerin sermaye artırım ve temettü ödemelerinde verilen hizmetler kolaylaşacak ve daha kısa sürelerde gerçekleştirilebilecektir. Keza hisse senetlerinin kaydi olarak tek bir yerde tutulması takas işlemlerinde kolaylık sağlayacak ve temerrütleri azaltacaktır. Sonuç olarak, sermaye piyasası araçlarının kaydi sisteme geçirilmesiyle, sermaye piyasasında güven ve şeffaflık sağlanacak ve piyasanın derinliği artacaktır...” şeklinde belirlenmiştir²⁴⁰.

²³⁸ ERGİNCAN, Yakup: **Hisse Senetlerinin Kaydileştirilmesi**, Dünya ve Türkiye Uygulaması, Mayıs 2004 Marmara Üniversitesi - İMKB Geleneksel Finans Sempozyumu

²³⁹ MKK, **Kaydi Sistem**, www.tspakb.org.tr/egitim/egitimnotlari/mkk_kaydi_sis_kilavuz, Sermaye Piyasası Faaliyetleri Temel Düzey Lisans Kılavuzu, s. 1.

²⁴⁰ 15.12.1999 tarih ve 4487 sayılı Sermaye Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Gereklere, md. 1

4487 sayılı Kanunun 1 inci maddesi ile eklenen 10/A maddesi, Kanunun yayımı tarihi olan 18.12.1999 tarihinden geçerli olmak üzere MKK' nın kurulduğu tarihte yürürlüğe girmiştir.

SerPK' nın 10/A maddesi esas itibari ile çerçeve hüküm niteliğinde olup kaydi sistemin yasal çerçevesi belirlenmiştir ve diğer bazı genel özellikleri bulunmaktadır. SerPK' nın 10/A maddesinin yürürlüğe girmesiyle birlikte artık sermaye piyasası araçları ve bunlara ilişkin haklar MKK tarafından kayden izlenmekte ve kayıtlar, özel hukuk tüzel kişiliğine haiz MKK tarafından bilgisayar ortamında, ihraççılar, aracı kuruluşlar ve yatırımcılar itibarıyla tutulmaktadır²⁴¹.

Kaydileştirilecek araçları belirleme yetkisi SPK' ya tanınmıştır. Ancak SerPK md.10/A f. 1 hükmünden sermaye piyasası araçlarının tümünün kaydileştirileceği anlamı çıksa da SerPK md. 3/b hükmünde sermaye piyasası araçlarının “menkul kıymetler” ve “diğer sermaye piyasası araçları” olduğunu ifade etmektedir²⁴². Ancak menkul kıymetlerin SerPK' nın 3/b maddesinde bahsi geçen ve asgari unsurlar olan misli nitelik ve tedavül yeteneğine haiz olmamaları durumunda kaydi sisteme elverişli özellikler taşımadıklarından kaydileştirilmeleri mümkün değildir²⁴³. Örneğin, SerPK md. 3/g hükmünde yer alan tanıma göre, HAAO' ların halka arz edilmeyen hisse senedi ihraçları SerPK md. 2 f. 1 uyarınca SerPK kapsamı dışındadır²⁴⁴. Bu nedenle halka arz edilmeyen HAAO senetleri sermaye piyasası aracı sayılmamalarına göre kaydileştirilemeyecektir²⁴⁵.

SerPK' nın 10/A maddesi, kayden izlenen sermaye piyasası araçları üzerindeki hakların üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesinde MKK' ya yapılan bildirim tarihine

²⁴¹ KARSLI, Muharrem: **Sermaye Piyasası, Borsa, Menkul Kıymetler**, B.5, İstanbul 2004, s. 202.

²⁴² **SerPK md. 3/b:** Bu Kanunda yer alan bazı deyimlerin anlamları aşağıda gösterilmiştir.

a) Kurul: Bu Kanunun IV üncü bölümünde düzenlenen Sermaye Piyasası Kuruludur.

b) (Değişik: 29/4/1992 tarihli ve 3794 sayılı Kanun ile) Sermaye Piyasası Araçları: Menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçlarıdır.

Menkul Kıymetler: Ortaklık veya alacaklılık sağlayan, belli bir meblağı temsil eden, yatırım aracı olarak kullanılan, dönemsel gelir getiren, misli nitelikte, seri halinde çıkarılan, ibareleri aynı olan ve şartları Kurulca belirlenen kıymetli evraktır.

Diğer Sermaye Piyasası Araçları: Menkul kıymetler dışında kalan ve şartları Kurulca belirlenen evraktır. Şu kadar ki, nükut ile çek, poliçe, bono ile mevduat sertifikaları bundan müstesnadır.

²⁴³ MANAVGAT, **Kaydi Sistemin Esasları**, s. 177.

²⁴⁴ **SerPK. Md. 3/g: (Ek: 29/4/1992 tarihli ve 3794 sayılı Kanun ile) Halka Açık Anonim Ortaklık:** Bu Kanunun uygulanmasında halka açık anonim ortaklık, hisse senetleri halka arz edilmiş olan veya halka arz edilmiş sayılan anonim ortaklıklardır.

²⁴⁵ URKAN, Ercan: **Kaydileştirilen Halka Açık Anonim Ortaklık Pay Senetleri Üzerinde Ayni Hak Tesisi**, SPK Hukuk İşleri Dairesi, Yeterlilik Etüdü, Ankara 2005, s. 12. (Ayni Hak Tesisi)

öncelik vermektedir²⁴⁶. Bu nedenle MKK dışında tesis edilen hakların MKK' ya bildirilmesi ve gerçek hak sahipliğinin MKK kayıtlarına yansıtılması gerekmektedir. Çünkü MKK dışında da kaydi hakların genel hükümlere göre devri, üzerlerinde rehin veya başka bir ayni hak tesisi mümkündür ve sözkonusu hakların Borsada alım satımına, MKK dışı işlemlerden habersiz devam edilmesi ve MKK' da kayıt sisteminin yürümesi işlem güvenliği bakımından sakıncalı sonuçlar doğuracaktır²⁴⁷.

Sermaye piyasası araçlarının nama veya hamiline yazılı hesaplara kayıt esasları ile kayıtların tutulmasında yapılacak işlemlere ilişkin usul ve esaslar SPK tarafından bir tebliğ ile belirlenir²⁴⁸.

Payların devrinin ortaklıklar tarafından pay defterine kaydında, ilgililerin başvurusuna gerek kalmaksızın MKK nezdinde, TTK' nın 417 nci maddesi çerçevesince, ihraççılar itibariyle tutulan kayıtlar esas alınır. Böylece pay defterlerinin güncelleştirilmesine kolaylık sağlanmıştır. MKK kayıtları, nama yazılı paylar bakımından pay defteri kayıtlarına göre herhangi bir önceliği bulunmamaktadır²⁴⁹.

Ayrıca MKK nezdinde tutulan kayıtlara, maddenin 3 üncü ve 6 ncı fıkraları ile aleniyet kazandırılmış, kayıtların merkez tarafından, bilgisayar ortamında, ihraççılar, hak sahipleri ve aracı kuruluşlar itibariyle tutulması öngörüldüğünden, kayıtların yanlış tutulmasından doğacak bütün zararlardan bu kayıtları tutacak Merkez, ihraççılar ve aracı kuruluşlar sorumlu kılınmıştır. Ayrıca görevini kötüye kullanan yahut ihmal eden

²⁴⁶ Adalet Alt Komisyonunda Kabul Edilen TTK Tasarısının 496 ıncı maddesi; “Borsaya kote edilmiş nama yazılı payların borsada satılmaları hâlinde, Merkezî Kayıt Kuruluşu, Sermaye Piyasası Kurulunun yapacağı düzenlemeye uygun olarak devreden kimliğini ve satılan payların sayısını şirkete bildirir ve şirketin bunu ekranda görmesini teknik açıdan sağlar.” şeklinde düzenlenmiştir. Madde gerekçesinde ise, hükmün amacı, pay defterinin gerçek durumu yansıtmasını sağlamaktır. Bildirim ile şirket, nama yazılı pay senetlerini kimin aldığını bilmeseydi bile pay defterinde kayıtlı kişinin artık mezkûr hisse senetlerinin ve hakların sahibi olmadığını öğrenecektir. Hüküm uyarınca borsaya kote pay senetleri borsada satılınca, oy hakkı ile ona bağlı haklar hariç, paya bağlı haklar devralana geçer. Anılan hüküm dolayısıyla, borsadaki devrin hemen şirkete bildirilmesi ve şirketin de ona göre gerekli işlemi yapması gerekir. MKK' nın da bildirim yükümü altında bulunmasının sebebi, SerPK md. 10/A f. 2 hükmü uyarınca, kayıtların bilgisayar ortamında aracı kuruluşlar itibariyle de tutulacak olmasıdır. Aracı kuruluşlar yaptıkları işlemleri MKK' yada bildireceklerine göre, bilginin iki kanaldan gelmesinin şirketçe doğruluğunun saptanmasında yararlı olacağı düşünülmüştür.

²⁴⁷ TEKİNALP, Ünal: **Nama Yazılı Kaydi Payların Devrinde Merkezi Kayıt Kuruluşunun Kayıtlarının Etkisi ve Niteliği**, Prof. Dr. Tahir Çağa' nın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 542. (Nama Yazılı Kaydi Paylar); MANAVGAT, **Kaydi Sistemin Esasları**, s. 182.

²⁴⁸ R.G. 22.12.2002t. ve S. 24971; Seri: IV, 28 No' lu Tebliğ; **MKK Kaydileştirme Tebliği**: Bu tebliğin “Kayıtların Tutulması” kenar başlıklı 5 inci maddesinde kayıtların hangi kurum tarafından, hangi usul ve şartlarda tutulacağı düzenlenmiştir.

²⁴⁹ SEVİ, **Payın Devri**, s. 247.; MANAVGAT, **Kaydi Sistemin Esasları**, s. 183.

merkez personelinin devlet memuru gibi cezalandırılacağı öngörülerek, kayıtlara güven sağlanmıştır²⁵⁰.

SerPK 10/A maddesi her ne kadar sermaye piyasası araçlarının kaydi hale getirilmesinde yararlı bir düzenleme olsa da bazı yönlerden eleştirilmiştir. MOROĞLU'na göre, özellikle sermaye piyasası araçları üzerindeki mülkiyet, intifa, rehin gibi hakların MKK tarafından yapılacak kayıtlarla ihdas edilmesinin sakıncalı olduğunu belirtilmiştir. Ayrıca ihdas edilecek bu kayıtların ihtiyati tedbir ve haciz gibi yargı kararları ile birlikte üçüncü kişilere karşı ileri sürülebileceği, bu yüzden bu kayıtların sermaye piyasası araçlarının tapu sicili kaydı niteliğinde olduğunu ancak hukuken büyük önem arzeden kayıtlar için sadece bir bildirimin dayanak olarak kabul edilmesi ve sözkonusu bildirimin kimler tarafından ve ne şekilde yapılacağının belirtmemesinin büyük problemlerin doğmasına neden olacağından bahsetmektedir. Üstelik sermaye piyasası araçları üzerinde kurulacak intifa, rehin, ihtiyati haciz ve hacizlerin ileri sürülebilme esaslarının kanunla düzenlenmesi gerekirken Bankalar Kurulunca çıkarılacak yönetmelik ile SPK' nın tebliğlerine bırakılmasının sakıncalı olduğunu ileri sürmüştür²⁵¹.

ÜNAL' a göre ise, kaydi sistemin, sermaye piyasası araçlarının alım satımı ile ilgili işlem sayısının çokluğu, saklama hizmetlerinin zorluğu ve masrafları karşısında zorunlu bir sistem olduğunu ancak bu uygulamanın genel hükümlere ve mevzuata aykırı olmaması ve öncelikle bu mevzuatta kaydi sistemle bağdaşacak düzenleme ve değişikliklerin yapılması gerektiğini, gerekli değişiklik ve düzenlemeler yapılmadan da SerPK' ya 10/A maddesinin eklenmesinin kanunlaştırma tekniği açısından uygun olmadığını savunmaktadırlar²⁵². Ayrıca ÜNAL, gerek kıymetli evrakın gerek menkul kıymet kavramının kanuni tanımının (TTK md. 557, SerPK md. 3/b) sermaye piyasası araçlarının halka arzında satış esnasında alıcıya teslim şartının (SerPK md. 7 f. 4) SerPK md.10/A ile çelişkili olduğunu, hamiline ve nama yazılı hisse senetlerinin devrine ilişkin TTK md. 416 ve md. 417 hükümleriyle kıymetli evrak tanımını veren TTK md.

²⁵⁰ ÜNAL, *Sermaye Piyasası Hukuku ve Mevzuatı* s. 48.; MANAVGAT, *Kaydi Sistemin Esasları*, s. 175 -176.; TURANBOY, *Kaydi Değer*, s .48.

²⁵¹ MOROĞLU, Erdoğan; *Sermaye Piyasası Kanunu Değişikliği Tasarısı-Kaydi Sistem*, Makaleler II, İstanbul 2006, s. 2. (Kaydi Sistem).

²⁵² ÜNAL; *Sermaye Piyasası Hukuku ve Mevzuatı*, s.42; MOROĞLU, *Kaydi Sistem*, s.2 .

557 hükmünün çeliştiğini ve üstelik sermaye piyasası araçlarının kaydileştirilmesine ilişkin düzenlemelerin de SPK' ya bırakılmasının uygun olmadığını ifade etmektedir²⁵³.

2.5.2. Sermaye Piyasası Kanunu'nun Geçici 6. ve 7. Maddeleri

15.12.1999 tarih ve 4487 sayılı Kanunla 2499 sayılı SerPK' ya eklenen Geçici 6 ncı maddede aşamalı olarak iki basamaklı bir geçiş süreci ngrlmřtr²⁵⁴.

Geçici 6 ncı maddede, üç ve altı yıllık iki ayrı geçiş süreci düzenlenmiştir. Söz konusu iki aşamalı geçiş süreçlerinin hesaplanması, MKK' nın kurulduğu tarihinin esas alınması ile yapılır. Kanun geçici madde ile yukarıda sayılan süreleri uzatma yetkisini Bakanlar Kurulu' na vermiştir. Bakanlar Kurulu bu süreleri bir katına kadar uzatma yetkisine bu düzenleme ile sahip olmaktadır.

Maddeye göre, hak sahipleri, SerPK' nın 10/A maddesinin yürürlüğe girmesini izleyen üçüncü yılın sonuna kadar senet bastırılmasını talep edebilirler²⁵⁵. Bu durumda hak sahipleri 31.12.2004 tarihine kadar senet bastırılmasını talep edebilmişlerdir. Bahsi geçen bu üç yıllık süreçte esas olan kaydileşmedir ancak hak sahiplerinin isteği üzerine bu süreçte yapılan ihralarla sınırlı olarak, ihra kuruluş tarafından senet bastırılarak talep üzerine hak sahibine verilecektir. Görüldüğü gibi bu üç yıllık süreç, kaydiliğin ve fizikiliğin birlikte uygulanabileceği ve isteğe bağlılığın söz konusu olduğu bir

²⁵³ ÜNAL; **Sermaye Piyasası Hukuku ve Mevzuatı**, s. 42.

²⁵⁴ **SerPK Geçici Md. 6:** Bu Kanun'un 10/A maddesinin yürürlüğe girmesinden sonra, Kurulca aynı maddeye göre kaydı tutulması kararlaştırılan sermaye piyasası araçlarını temsilen senet çıkarılmaz. Ancak 10/A maddesinin yürürlüğe girmesini izleyen üçüncü yılın sonuna kadar yapılan ihraçlarda, hak sahipleri, ihra kuruluşlardan senet bastırılmasını talep edebilirler. Bu taleplerinin yerine getirilme suresi, yöntemi ve uygulama esasları Kurulca belirlenir.

Kurulca Kanun'un 10/A maddesine göre kaydı tutulması kararlaştırılan ve Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce ya da bu maddenin birinci fıkrası uyarınca bastırılan sermaye piyasası araçlarının 10/A maddesinin yürürlüğe girmesini izleyen altıncı yılın sonuna kadar ihra kuruluşlara, bunların yetkili kıldığı aracı kuruluşlara veya sermaye piyasası araçlarının kaydını tutacak Merkezi Kayıt Kurulusuna teslim edilmesi zorunludur. Bu suretle teslim alınan senetler, Kurulca belirlenecek esaslar çerçevesinde Merkezi Kayıt Kurulusunda toplanarak, iptal ve imha edilir, araçların temsil ettiği haklar Kanun hükümlerine göre Merkezi Kayıt Kurulusunda kaydedilir.

İkinci fıkrada belirlenen sürenin sonuna kadar teslim edilmeyen sermaye piyasası araçları, bu tarihten sonra borsada işlem göremez, aracı kurumlarca alım satımına aracılık edilemez ve katılma belgelerinin geri alımı yapılamaz. Bu senetlere bağlı mali haklar, Merkezi Kayıt Kurulusundan kayden izlenir ve senetlerini ikinci fıkradaki esaslara göre teslim etmeleri halinde hak sahiplerinin hesaplarına aktarılır; yönetime ilişkin haklar ise Merkezi Kayıt Kurulusu tarafından kullanılır.

Bu maddenin birinci ve ikinci fıkralarında öngörülen sureler Bakanlar Kurulu Kararı ile bir katına kadar uzatılabilir.

²⁵⁵ AYTAC, Zühtü; **Sermaye Piyasası Kanunu'nda Yapılan Son Değişiklikler**, Bankacılar Dergisi, İstanbul 2000, S. 33, s. 34.; MANAVGAT, **Kaydı Sistemin Esasları**, s. 188.

dönemdir. Bu nedenle MKK dışında senetlerin devri ve üzerlerinde aynı hak tesisi fazla olduğundan, hakların üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesinde MKK' ya bildirim tarihini esas alan SerPK' nın md. 10/A f. 3 düzenlemesi önem arz etmektedir²⁵⁶.

SerPK' nın Geçici md. 6 f. 2' ye göre kanun koyucu, kaydileştirilmesine karar verilmiş sermaye piyasası araçlarını temsilen 31.12.2004 tarihinden sonra senet basımı yasaklamakta ve sermaye piyasası araçlarının iptal ve imhasının sağlanabilmesi için teslim edilmeleri için belirli bir süre vermektedir. Bu süre ikinci aşama olan altı yıllık süreci kapsamaktadır. İkinci aşama olan bu altı yıllık süreç, kaydileştirilmesine karar verilen araçların teslim sürelerine ve prosedürlerine ilişkindir. SerPK' nın 10/A maddesine göre kaydileşmesine karar verilen ve kanunun yürürlüğe girmesinden önce ya da üç yıllık süreç içerisinde talep halinde bastırılan sermaye piyasası araçları da dâhil olmak üzere 31.12.2007 tarihi sonuna kadar sermaye piyasası araçlarının (altı yıllık süreç sonuna kadar) ihraççıya, yetkili kılınan aracı kuruluşa veya sermaye piyasası araçlarının kaydını tutacak MKK' ya teslim etmesi zorunlu tutulmuştur. Bu konuda MKK, bizzat kendisi teslim alabileceği gibi Takasbank' ı da kendi adına teslim almakla yetkilendirebilir.

SPK, 14.10.2005 tarihinde “Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş. Tarafından Kayden İzlenecek Hisse Senetlerine İlişkin Teslim, İptal ve İmha Esasları” nı²⁵⁷ onaylayarak, AO sermayesinin halka açık olmayan kısmına isabet eden hisse senetlerinin öncelikle ihraççı AO' ya veya ihraççı tarafından bu konuda yetkilendirilmiş olması halinde bunların yetkili kıldığı aracı kuruluşlara teslimini esas kılmış, halka açık kısma isabet eden hisse senetlerinin ise aracı kuruluşlar vasıtasıyla teslim edileceğini belirtmiştir²⁵⁸. Her iki durumda da MKK tarafından bunlar için tesellüm yetkisi verilmesi halinde Takasbank' a teslim edilmiş olması şarttır²⁵⁹.

²⁵⁶ MANAVGAT, **Kaydi Sistemin Esasları**, s. 188.

²⁵⁷ MKK, Genel Mektup No. 35, **Hisse Senedi Teslim Taahhütnamesi ve Hisse Senedi Teslim, İptal ve İmha Esasları**, 21.10.2005.

²⁵⁸ MKK, Genel Mektup No.53, **Hisse Senedi Fiziki Teslim Esasları**, 28.10.2005.

²⁵⁹ **Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş. Tarafından Kayden İzlenecek Hisse Senetlerine İlişkin Teslim, İptal ve İmha Esaslarının Teslim başlıklı 3. maddesine göre**; “Kurulca, Kanun'un 10/A maddesine göre kaydı tutulması kararlaştırılan ve Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce ya da Geçici 6. maddesinin birinci fıkrası uyarınca bastırılan hisse senetlerinin 31.12.2007 tarihi sonuna kadar ihraççı kuruluşlara, bunların yetkili kıldığı aracı kuruluşlara veya sermaye piyasası araçlarının kaydını tutacak MKK' ya teslim edilmesi zorunludur.

MKK bizzat kendisi tesellüm yapabileceği gibi Takasbank' ı kendi adına tesellüm yapmakla yetkilendirebilir. Bu durumda Kanun, tebliğ ve bu düzenleme uyarınca MKK' ya yapılması öngörülen teslimlerin Takasbank' a yapılması gerek ve yeter şarttır. Su kadar ki anonim ortaklık

Teslim alınan hisse senetleri, Takasbank tarafından fiziken tedavül kabiliyetleri engellenecek şekilde gerekli saklama tedbirleri alınarak bir arada toplanır. Tedavülü engellenen senetlere ilişkin tertip, ihraççı vb. bilgileri içeren kayıtlar, tereddüte yer vermeyecek detay ve içerikte tespit olunarak Takasbank tarafından bir tutanağa bağlanır. Söz konusu bilgiler Takasbank tarafından MKK' ya da iletilir. Tedavülü engellenen senetlerin saklanmalarına imhaları tarihine kadar devam olunur. Daha sonra senet ile mündemiç hakkın birbirinden ayrılmasını sağlamak üzere hisse senedinin basılı bulunduğu sertifika iptal ya da geri dönülemez şekilde veya fiziken imha edilir²⁶⁰.

Altı yıllık sürecin sonunda, 31.12.2007 tarihine kadar, 01.01.2008 tarihinden itibaren, MKK' ya teslim edilmeyen sermaye piyasası araçlarının geçersizliği öngörülmeyp borsada işlem göremeyecekleri, aracı kurumlarca alım satımına aracılık edilmeyecekleri ve katılma belgelerinin geri alımlarının yapılmayacağı düzenlenmiştir. Hak sahipleri 31.12.2007 sonrasında yapılan bedelli - bedelsiz sermaye artırımlarından yararlanamayacak, ayrıca araçlardan doğan mali haklar sadece fiziken teslim edilmemiş kısım ve fiziki kısmın 31.12.2007 tarihinden sonra oluşan bedelsiz sermaye artırım

sermayesinin halka açık olmayan kısmına isabet eden hisse senetlerinin öncelikle ihraççı anonim ortaklığa veya MKK tarafından bunlar için tesellüm yetkisi verilmesi halinde Takasbank' a teslim edilmiş olması şarttır.

Teslim edilecek hisse senetlerinin teslim tarihi itibarıyla yeni pay alma ve kar payı kuponlarında eksiklik bulunmaması zorunludur. Kupon eksikliği bulunan senetler bunları teslim etmiş olan kuruluşa iade olunur. Kupon eksikliği bulunan hisse senetlerinin kaydıleştirilmeleri amacıyla MKK' ya teslim edilebilecekleri tarih MKK tarafından belirlenerek ilan olunur. Teslim olunan senetlerin geçmiş dönemlere ilişkin yeni pay alma ve kar payı kuponları içermesi durumunda geçmiş dönemlere ilişkin bu kuponlar senetlerden ayrılarak teslimde bulunan kuruluşa iade olunur.

Teslime konu hisse senetlerinin hukuken sahih olduğu konusunda teslim edenin MKK' ya taahhütte bulunması şarttır. Taahhüdün içeriği MKK tarafından belirlenir.

Takasbank nezdinde mislen saklamada tutulmakta olup kaydıleştirilmesine karar verilmiş olan hisse senetleri yukarıdaki fıkra hükümleri uyarınca MKK' ya teslim edilmiş sayılır.

²⁶⁰ **Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş. Tarafından Kayden İzlenecek Hisse Senetlerine İlişkin Teslim, İptal ve İmha Esaslarının İptal ve İmha başlıklı 5. maddesine göre;** “Senet ile mündemiç hakkın birbirinden ayrılmasını sağlamak üzere hisse senedinin basılı bulunduğu sertifikanın üzerine hisse senedinin tanınmasını engellemeyecek şekilde mürekkeple şerh konulması, delinmesi, giyotinle kesilmesi veya sair yöntemlerin uygulanması iptal, sözkonusu sertifikaların yakılarak veya başka bir yöntemle geri dönülemez şekilde fiziken yok edilmesi imha olarak kabul edilir.

Tedavülü engellenerek saklamada tutulan senetler, imhaları tarihine kadar yukarıda belirtilen yöntemler uygulanmak suretiyle teker teker iptal olunabilecekleri gibi, senetler iptale ilişkin bir merasime tabi tutulmaksızın doğrudan imha da olunabilir. Optal ve imha işlemleri MKK veya MKK tarafından yetkilendirilmiş olması halinde Takasbank tarafından yerine getirilebilir. Optale ve imhaya ilişkin merasimler Takasbank ve MKK görevlileri ile, senedin ihraççısının bu konuda yetkilendirdiği temsilcisi huzurunda MKK' nın is yükü planlaması dahilinde belirlenen sürede gerçekleştirilir. İptal veya imha olunan senetlere ilişkin tertip, ihraççısı vb. bilgileri içeren kayıtlar, tereddüte yer vermeyecek detayda, iptale konu sertifikaları saklayan Takasbank ve MKK tarafından tutulur.

Saklamada tutulan senetlerin fiziken imha edilecekleri tarihe ve imha edilecek senetlerin türlerine MKK' nın teklifi üzerine Kurul karar verir.

haklarını kapsamak koşulu ile MKK' ya kullanılacak, bu haklar MKK tarafından kayden izlenecek ve senetlerin teslim edilmesi durumunda da hak sahiplerinin hesabına aktarılacaktır. Teslim edilmeyen paylar üzerindeki yönetsel haklar ve pay defterine kayıtlı olması gerekmeksizin genel kurullarda oy kullanılmasına ihraççı ve genel kurul bazında MKK karar verecektir²⁶¹.

15.12.1999 tarih ve 4487 sayılı Kanunla 2499 sayılı SerPK' ya eklenen Geçici 7. maddede ise, "Sermaye piyasası araçları kaydileştirilinceye kadar, sermaye piyasası araçları hakkında verilen ödeme yasağı ve iptal kararları mahkemeler ve ihraççılar tarafından Merkezi Kayıt Kuruluşuna da bildirilir." şeklinde düzenlenmiştir.

Kaydi sistem 28.11.2005 tarihinde tam anlamıyla yürürlüğe girmiş ve 2001 yılında kurulan MKK, ilk aşamada İMKB' ye kote olan ihraççıların hisse senetlerini ve yatırım fonlarına ait katılma belgelerini kaydi olarak izlemeye başlamıştır. Kaydi sistemin hisse senetleri için anılan tarihte devreye girmesi nedeniyle bu tarihten itibaren hisse senetlerinin fiziki basımı artık mümkün bulunmamaktadır. Geçiş süreci 31.12.2007 tarihinde son bulmuş, 01.01.2008 tarihinden itibaren tam kaydi sisteme geçilmiş, artık "hak" ile sermaye piyasası özellikleri gereği temel fonksiyonlarını yitirmiş olan "senet" ilişkisi kesilmiştir. Aynı şekilde yatırım fonu katılma belgeleri de, 31.12.2005 tarihinden itibaren kaydileştirilmeye başlanmış ve 31.03.2006 tarihinde bütün yatırım fonu katılma belgeleri kaydi sistem içine alınmıştır²⁶².

2.5.3. MKK Yönetmeliği

14.05.2001 tarih ve 2001/2475 sayılı Bakanlar Kurulu kararı gereği 21.06.2001 tarih ve 24439 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Merkezi Kayıt Kuruluşunun Kuruluş, Faaliyet, Çalışma ve Denetim Esasları Hakkında Yönetmeliği" (MKK Yönetmeliği) SerPK md.10/A, Geçici 6 ıncı ve 7 nci maddelere göre bir alt düzenlemedir.

²⁶¹ YÜCEL, Çağatay: **Türk Finans Piyasasının Uluslar arası Finans Piyasalarına Entegrasyonu**, Ankara 2002, s. 11.; MANAVGAT, **Kaydi Sistemin Esasları**, s. 189.; MKK Genel Mektup No: 294, "Sermaye Piyasası Kanunu' nun Geçici 6. Maddesi' nin Uygulama Esasları", 30.01.2008, SPK, **Sermaye Piyasası Araçlarında Kaydileştirme**, SPK Yatırımcı Bilgilendirme Kitapçığı - 9, Mart 2007, s. 5. (Yatırımcı Bilgilendirme Kitapçığı, Kaydileştirme)

²⁶² MKK, Genel Mektup No:10, **SPK' nın Yatırım Fonu Katılma Belgelerinin Kaydileştirilmesi hakkındaki Kararı**, 08.04.2005

MKK Yönetmeliği' nin 1 inci maddesinde amaç, “İhraççılar, aracı kuruluşlar ve hak sahipleri itibariyle kaydı tutulan sermaye piyasası araçları ve bunlara ilişkin hakları kayden izleyecek, üye grupları itibariyle tutulan kayıtların birbirleriyle tutarlığını kontrol edecek, MKK' nın kuruluş, faaliyet, çalışma ve denetim esaslarının belirlenmesi olarak” tanımlanmıştır.

Ayrıca MKK' nın AO şeklinde kurulacağını belirterek, organlarını (md.5), pay sahiplerini (md. 6), görev ve yetkilerini (md. 7), sorumluluğu (md. 8) ile aracı kuruluş (banka ve aracı kurumlar), hesap temsilcileri (yetkili bankalar) ve ihraççıların MKK' ya üyelik şartları bu yönetmelikle belirlenmiştir. Yönetmeliğin son bölümü mali hükümlere ve denetime ilişkindir.

2.5.4. MKK Kaydileştirme Tebliği (SPK Tebliği)

SPK' nın Seri: IV No: 28 sayılı “Kaydileştirilen Sermaye Piyasası Araçlarına İlişkin Kayıtların Tutulmasının Usul ve Esasları Hakkında Tebliği” (SPK Tebliği)²⁶³ sermaye piyasası işlemlerinin güvenli, hızlı ve etkin bir şekilde yürütülebilmesi için, sermaye piyasası araçları ve bunlara ilişkin hakların MKK tarafından kayden izlenmesine yönelik usul ve esasları düzenlemek amacıyla yürürlüğe girmiştir.

Sermaye piyasasında güveni ve şeffaflığı sağlamak ve özellikle sahte hisse senedi basımının önüne geçebilmek için SerPK md. 22/n ile “Sermaye piyasası araçlarının takası, saklanması ile sermaye piyasası kurumlarının ve sermaye piyasası araçlarının derecelendirilmesini düzenlemek ve denetleme” yetkisi SPK' ya bırakılmıştır²⁶⁴.

SPK Tebliği 2499 sayılı SerPK' nın 4487 sayılı kanun ile eklenen 10/A maddesine dayanılarak hazırlanmıştır (SPK Tebliği md. 3). SPK Tebliğinin 2 nci maddesi gereği kapsam, “Kaydi sermaye piyasası araçları ve bunlara ilişkin hakların kaydı işlemlerini kapsamaktadır” şeklinde düzenlenmiştir.

Tebliğ uyarınca menkul kıymetlerini kaydileştirmekle yükümlü kuruluşlar; AO' lar, mevzuata göre özelleştirme kapsamına alınanlar dâhil kamu iktisadi teşebbüsleri, mahalli idareler ile bunlarla ilgili özel mevzuatları uyarınca faaliyet gösteren kuruluş,

²⁶³ R.G. 22.12.2002 t. ve S.24971,

²⁶⁴ Değişik 24.6.1995 – 558 sayılı KHK; İptal: Anayasa Mahkemesi. E. 1995/45, K. 1995/58 sayılı kararı ile; yeniden düzenleme: 15/12/1999 tarih ve 4487 sayılı Kanun md. 10.

idare ve işletmeleri ve yatırım fonu kurucularıdır²⁶⁵.

Tebliğin 5 inci maddesi kaydi sermaye piyasası araçları ve bunlara ilişkin haklarla ilgili “Kayıtların Tutulmasını” düzenlemektedir. Kaydi sermaye piyasası araçları ve bunlara ilişkin haklarla ilgili kayıtlar, MKK' da bilgisayar ortamında üyeler itibariyle tutulur. Hesapların açılması ve hesaplarda kayıt ve değişiklik yapılması, usul ve esasları MKK tarafından belirlenecek "elektronik işlem yöntemleri" ile üyeler tarafından hak sahiplerinin talimatlarına uygun şekilde MKK kayıtlarında değişiklik yapılması sureti ile gerçekleştirilir. Üyeler, işlem sıklığı ve hacmine bağlı olarak, “elektronik işlem yöntemleri” dışında MKK' nın belirleyeceği esaslar çerçevesinde diğer iletişim araçları ile MKK nezdindeki kayıtlarda değişiklik yapabilirler. Bağlantı zamanları ve bu zamanlar dışında kayıtlarda değişiklik yapılması gerektiğinde ve doğal afet, teknik arıza gibi mücbir sebeplerle bir bilgi akışı sorunu olduğunda kayıtların ne şekilde iletileceği ve değiştirileceğine ilişkin usuller MKK tarafından belirlenir.

Tebliğin “Hesap Türleri” başlıklı 6 ncı maddesi, “MKK nezdinde tutulacak hesaplar ihraççılar, aracı kuruluşlar, yetkili takas ve saklama kuruluşları ile SPK tarafından belirlenen diğer kuruluşlar itibarıyla açılır.

Hak sahiplerinin adına hesaplar ise, kimlik bilgilerinin MKK' ya bildirilmesi üzerine açılır ve sözkonusu hesaplar üzerinde işlem yapmaya yetkili üyeler ile bağlantısı kurulur.

Ancak yetkili takas ve saklama kuruluşları, herhangi bir üye ile bağlantı kurmaksızın, doğrudan MKK' da hesap açtırabilir. Yabancı merkezi saklama kuruluşlarının MKK nezdinde hesap açtırması ve hesapların tutulmasına ilişkin usul ve esaslar MKK tarafından belirlenir.

Tebliğin ikinci bölümünde “Hesaplar” başlığı altında ihraççı hesabı (md. 7), aracı kuruluş hesabı (md. 9), yatırımcı hesabı (md. 10) ve yetkili takas ve saklama kuruluşu hesabı (md. 12) türleri düzenlenmiş, üçüncü bölümde; “İşlemler” başlığı altında ihraç ve satışta bildirim (md. 14), alım satım işlemlerinin kaydı (md.15), mali hakların kullanılması ve kaydı (md. 16), yönetsel hakların kullanılması ve genel kurul blokajı (md. 18), teminat, rehin ve intifa hakkına ilişkin kayıt ve blokaj (md. 19),

²⁶⁵ AKBULAK, Yavuz: **Sermaye Piyasası Araçlarında Kaydi Sistemin Esasları**, s. 1., www.legalisplatform.net/Makale , (Kaydi Sistemin Esasları), 10.05.2008; NARBAY, **Pay Defteri**, s. 159.

yatırımcı blokajı (md. 20), külli halefiyet yoluyla devirlerin kaydı (md. 21), kaydi sermaye piyasası araçlarına ilişkin her türlü haciz ve tedbir işlemleri (md. 23) ile hakların üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi (md. 23) ve dördüncü bölüm başlığı altında son hükümler düzenlenmiştir.

SPK Tebliğinin 27 nci maddesine göre MKK, kaydi sermaye piyasası araçlarına ilişkin haklarla ilgili değişiklikleri izleyen 10 yıl süreyle değişiklikten önceki haliyle değiştirilemez bir şekilde elektronik ortamda saklar.

SPK Tebliğinde ayrıca sorumluluk düzenlenmiş ve 28 inci maddeye göre MKK, üyeler ve kayıtların tutulduğu takas ve saklama kuruluşları, kendi tuttukları kayıtların yanlış tutulmasından dolayı hak sahiplerinin uğrayacağı zararlardan kusurları oranında sorumlu kılınmıştır. Yapılacak sözleşmelere konulacak hükümlerle bu sorumluluk ortadan kaldırılamaz. MKK, Tebliğin uygulanması ile ilgili olarak üyelerden, hesapların niteliğine göre gerekli bilgi ve belgeyi isteyebilir. İnceleme gerektiren hallerde durum SPK' ya bildirilir. MKK yönetim kurulu tarafından, kayıtların yanlış tutulmasından dolayı doğacak zararların tazmini için, üyelerin sorumluluk sigortası yaptırmalarına karar verilebilir.

2.6. TÜRKİYE' DE Kİ TEMEL KAYIT KURULUŞLARI

Piyasa, alıcı ve satıcıların birbirleri ile karşılıklı iletişim içinde oldukları ve mübadelenin meydana geldiği yerdir. Sermaye piyasasında ise piyasa olarak en başta borsa akla gelmektedir. Borsa hangi türde olursa olsun arz ve talebin karşılaştığı bir mekândır²⁶⁶. Borsada işlemler doğrudan doğruya, alıcı ve satıcılar arasında yapılmayıp, aracılar vasıtasıyla da gerçekleştirilmektedir. Bu yüzden borsada gerçekleştirilen alım satım işlemlerinden doğan menkul kıymetlerin kaydi sürece girilmediği dönemde teslimi ve bedellerinin ödenmesine ilişkin taahhütlere ait takasın yapıldığı yer Takas Merkezidir. Borsada menkul kıymet satıcısı durumunda olan üyenin yükümlülüğü satılan menkul veya onları temsil eden belgeleri veya hesaben teslim talimatlarını

²⁶⁶ İMKB Yayınları, Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu, **Piyasa Kavramları, Çeşitleri ve Özellikleri**, s. 1.

yönetmelikte ve ilgili piyasa yönetmeliklerinde belli edilen şartlarla Takas Merkezine teslim ederek bedellerini tahsil etmek, alıcı durumundaki üyenin yükümlülüğü ise bu yönetmelikteki şartlara uygun olarak satın aldığı menkul kıymetlerin bedellerini Takas Merkezine ödeyerek, menkul kıymetleri veya onları temsil eden belgeleri teslim almaktır²⁶⁷. Bu durumun bir adım ilerisi, borsa üyelerinin aynı cins menkul kıymetten hem alım hem satım yapmaları halinde takas merkezine sadece aradaki farkı teslim etmek ve teslim almak için gitmeleridir.

Takas hizmetlerinin yanında saklama hizmetleri ise, kabul görmüş kurumlar tarafından menkul kıymetlerin saklanması ifade eder. Borsanın, bankaların, aracı kurumların ya da bu iş için kurulmuş meslek kuruluşlarının yaptığı saklama hizmeti geliştikçe menkul kıymetler ortalıkta gözükmeyen, onların yerini saklama makbuzları alır²⁶⁸. Ancak şu anda günümüzde tam kaydi sisteme geçildiğinden saklama makbuzu gibi herhangi bir varakanın varlığı sözkonusu değildir. Bu nedenle bir üst aşama olan teslim tesellümünün tamamen ortadan kalkmasıyla, gerek menkul kıymet, gerekse para hareketlerinin sadece hesaptan hesaba virman şeklinde yürütülmekte ve mülkiyetin takibi bilgisayarla vasıtası ile yapılmaktadır.

Nitekim günümüzde de kaydileşme süreci içerisinde fiziki anlamda hisse senetlerin teslim ve tesellümü ortadan kalkmış, 26.11.2005 tarihinde Takasbank A.Ş. tarafınca 1992 yılından itibaren verilen merkezi saklama hizmeti kapsamında borsada işlem gören hisse senetleri ve yatırım fonu katılma belgeleri ile ilgili oluşturulan tüm kayıtlar SPK' nın menkul kıymetlerin kaydileştirilmesine ilişkin düzenlemeleri gereğince MKK' ya aktarılmıştır. İMKB üyeleri, ihraççı şirketler ve kurumsal yatırımcılara yönelik fiziksel saklama hizmeti verilmeye devam edilmektedir²⁶⁹.

²⁶⁷ İMKB Yayınları, Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu, **Hisse Senedi Takas İşlemleri**, s. 369.

²⁶⁸ KARSLI, **Sermaye Piyasası, Borsa, Menkul Kıymetler**, s. 321.

²⁶⁹ İMKB, Saklama Hizmetleri, <http://www.takasbank.com.tr>, 10.05.2008.

2.6.1. İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş. (TAKASBANK)

İMKB Takas ve Saklama bankası A.Ş., 1988 yılında Türk ve yabancı sermaye piyasası kuruluşları için takas ve saklama işlevini yerine getirmek amacıyla İMKB' nin bir departmanı olarak faaliyete geçirilmiş ve İMKB bünyesinde kurulan bir müdürlükçe yapılmaya başlanmıştır²⁷⁰.

Takasbank, Temmuz 1991' de İMKB Takas ve Saklama A.Ş. ünvanı ile A.Ş.' ye dönüştürülerek, 01.01.1992 A.Ş. statüsünde başladığı faaliyetini 28.7.1995 tarihine kadar sürdürmüştür. 23.03.1995 tarihli R.G.' de yayımlanan 95/6551 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş (Takasbank) ünvanlı yatırım bankası kurulmasına izin verilmesi ile anılan banka 28.07.1995 tarihinde yapılan şirket genel kurulunda alınan karar neticesinde 01.01.1996 tarihinde Takasbank - İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş. ünvanını almış, bankacılık faaliyetlerine 01.01.1996 tarihinden itibaren başlamıştır²⁷¹. Ancak Takasbank' ta tutulmakta olan misilen saklamadaki hisse senetleri 26-27 Kasım 2005 tarihlerinde MKK sistemine aktarıldığından, 28.11.2005 tarihinden itibaren aracı kuruluşlar, ihraççılar ve yatırımcılar hisse senetleri ile ilgili saklama, transfer, rehin ve benzeri işlemleri ile bilgi alma işlemlerini yeni merkezi sistem üzerinden yürütmeye başlamışlardır²⁷². Bu nedenle tez kapsamında kaydi sistem esas alınacağından takas ve saklama konusunda fazla derine inilmeyecektir.

Sermaye piyasası araçlarının takas ve saklanması düzenleme görev ve yetkisi SerPK md. 22/n hükmü gereği SPK' ya verilmiştir. Ayrıca takas ve saklama faaliyetleri, Menkul Kıymet Borsaları Hakkında 91 sayılı KHK²⁷³, İMKB Hisse Senetleri Piyasası Yönetmeliği' nin²⁷⁴ 32., 33., 34., 35 inci maddelerinde ve İMKB Takas ve Saklama Merkezleri Yönetmeliği' nde²⁷⁵ bulunmaktadır.

²⁷⁰ İMKB Takas ve Saklama Merkezleri Yönetmeliği' nin 2. maddesinde "Takas Merkezi" ve "Saklama Merkezi" nin Borsada kurulu ilgili müdürlük bünyesinde görev yapacağı öngörülmüştür. (R.G. 19.2.1996, S.22559)

²⁷¹ TANÖR, Reha; **Türk Sermaye Piyasası, I. Cilt**, Taraflar s. 345.; Bkz. KARSLI, **Sermaye Piyasası, Borsa, Menkul Kıymetler**, s. 322.; SUMER, Ayşe; **Türk Sermaye Piyasası Hukuku ve Seçilmiş Mevzuat**, B.3, İstanbul 2002 s. 134.

²⁷² AKBULAK; **Kaydi Sistem**, s. 3.

²⁷³ RG. 06.10.1983 t., S.18183 (Mükerrer), Karar Sayısı KHK/91

²⁷⁴ İMKB Hisse Senetleri Piyasası Yönetmeliği, R.G.19.2.1996 t., S. 22559

²⁷⁵ İMKB Takas ve Saklama Merkezleri Yönetmeliği, R.G.19.2.1996 t., S. 22559

Takasbank' ın ortakları banka ve aracı kurumlardır. Takasbank öncelikle sermaye piyasasında faaliyet gösteren banka ve aracı kurumlara saklama ile takas hizmeti vermektedir. Takasbank' ta hesaplar aracı kuruluşlar tarafından yatırımcı kimlik bilgilerinin iletilmesiyle açıldığından, sermaye piyasası aracı sahipleri olan özel ve tüzel kişiler doğrudan Takasbank hizmetlerinden yararlanamamaktadır.

Takas işlemleri, Takasbank' ın ve aracı kuruluşların MKK nezdindeki hesapları kullanılarak gerçekleştirilir. Aracı kuruluşların takas işlemlerinin takibi, temerrüt işlemleri, şartlı virman işlemleri ve yatırım fon/ortaklık virman işlemleri Takasbank' tan alınan kullanıcı kod ve şifreleri kullanılarak Takasbank sistemi üzerinden gerçekleştirilir²⁷⁶.

Saklama görevinin MKK' ya devredilmesinden önce, Takasbank tarafından aynen saklama, mislen saklama ve müşteri ismine saklama yöntemleri uygulanmıştır. Borsada işlem görmeyen sermaye piyasası araçları ile borsa üyesi olmayan kişi ve kuruluşlara ait sermaye piyasası araçlarının aynen saklamasında, söz konusu sermaye piyasası araçları kupür bilgileri, hakları ve diğer özellikleri aynı olmak üzere saklanan adına ayrı bir yerde saklanması söz konusu olmaktadır.

2.6.1.1. Görev ve Yetkileri

Takasbank A.Ş.' nin başlıca amacı ve konusu, ana sözleşmesinin 3 üncü maddesinde tanımlanmıştır; “Sermaye piyasası ve borsa mevzuatı çerçevesinde takas ve saklama hizmetleri vermek, Ana Sözleşme, Bankacılık Kanunu ve diğer bankacılık düzenlemeleri çerçevesinde yatırım bankacılığı işlemleri ile iştigal etmektir. Banka mevduat ve katılım fonu kabul etmeyecek ve aracı kuruluş olarak faaliyet göstermek üzere SPK' ya başvurmayacaktır.”²⁷⁷

²⁷⁶ IMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş., Takas Hizmetleri, **İMKB Hisse Senetleri Piyasası Takas İşlemleri**, s. 1, “Şartlı Virman; Aracı kuruluşların kendi aralarında yaptıkları nakit ve hisse senedi teslimini içeren işlemlerin teslim karşılığı ödeme prensibine göre eş-anlı gerçekleştirilmesini sağlayan, “Şartlı Virman Sistemi” hisse senetleri için 17 Eylül 2001 tarihinde sabit getirili menkul kıymetler (tahvil ve bonolar) için 29 Nisan 2002 tarihinde uygulamaya alınmıştır. Şartlı virman işlemine ilişkin nakit işlemleri Takasbank sisteminde, kıymet işlemleri ise MKK sisteminde sonuçlandırılır.”

²⁷⁷ 28.03.2008 tarihli Genel Kurul Toplantısında Kabul Edilen Takasbank, **İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş. Ana Sözleşmesi**, md. 3.

Takasbank öncelikle “takas hizmeti” ile “saklama hizmeti” vermesinin yanı sıra; sermaye piyasası araçlarının, kıymetli madenlerin ve diğer kıymetlerin muhafazası, nakli ve transferlerini temin etmek, ulusal veya uluslararası borsa ve piyasalarda gerçekleştirilen alım satım işlemlerinden kaynaklanan nakit ve kıymet taahhütlerinin takasını gerçekleştirmek, nakit ve kıymet transferleri yapmak, bu kıymetlerin ilgililerine teslimi ve ilgililerinden teslim alınmasına ilişkin olarak her türlü hukuki, mali ve idari işlemleri gerçekleştirmek, takas etkinliğini sağlama amacıyla borsa ve takas üyelerinin taraf olabileceği ödeme ve mutabakat sistemleri kurmak ve işletmek, kaydıleştirilen sermaye piyasası araçlarından, iptal ve imhasına karar verilenleri ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde iptal ve imha etmek, borsalara, teşkilatlanmış piyasalara, MKK’ ya, aracı kuruluşlara, ihraççılara, bireysel emeklilik şirketlerine, yerli ve yabancı kurumsal yatırımcılara ve diğer sermaye piyasası kurumlarına ve bunların müşterilerine saklama hizmetleri vermek, sermaye piyasası araçlarının mali haklarının kullanılmasına aracılık etmek ve benzeri diğer mali hizmetleri gerçekleştirmek, gerektiğinde kıymetlerin bir yerden başka bir yere taşınmasını sağlamak ve bu konu ile ilgili güvenlik sağlama ve sigortalama dâhil diğer işlemleri yapmak, saklama ve takas işlemlerinden doğan mali, idari ve hukuki yükümlülükleri yerine getirmek, gerekli tüm güvenlik önlemlerini almak, yerli ve yabancı müşterilerine yurt dışında takas ve saklama hizmetleri sunmak, Türkiye sınırları dışında (serbest bölgeler dâhil) alım-satımı yapılan menkul kıymet ile diğer kıymetlerin takas ve saklaması için uluslararası düzeyde işbirliği tesis etmek ve bu amaçla diğer ülkelerdeki takas ve saklama kuruluşları ile ilişkiler kurmak, gerektiğinde kredi ihtiyaçlarını, yerli veya yabancı bankalar veya kredi müesseseleri ile sendikasyonlar ve konsorsiyumlar kurmak ya da mevcutlara katılmak suretiyle karşılamak; yerli ve yabancı bankalarla ve sair kuruluşlarla konusuna ilişkin daimi ve geçici her nev’i ortaklıklar kurmak faaliyetlerine de bulunmaktadır²⁷⁸.

²⁷⁸ 28.03.2008 tarihli Genel Kurul Toplantısında Kabul Edilen Takasbank, **İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş. Ana Sözleşmesi**, md. 3. 1.

a. Takas Hizmetleri

Takasbank, İMKB tarafından, İMKB bünyesinde mevcut piyasalarda gerçekleşen işlemlerin nakit ve menkul kıymet takasını sonuçlandırmak üzere yetkilendirilmiş merkezi takas kuruluşudur. Takas merkezi, borsada gerçekleştirilen alım satım işlemlerinden doğan menkul kıymetlerin teslimi ve bedellerin ödenmesine ilişkin taahhütlere ait takasın yapıldığı merkezdir. Borsa üyelerinin alım satım işlemlerinden doğan menkul kıymet teslim etme ve teslim alma taahhütleri ile alım satımına konu olan menkul kıymet karşılığındaki ödeme taahhütleri Takas merkezi aracılığıyla hesaben sonuçlandırılır²⁷⁹. Takas merkezi, menkul kıymet bedellerini üyelerinin bankadaki cari hesabına, menkul kıymeti ise saklamadaki saklama hesabına virman suretiyle öder.

Kaydileştirilme kapsamında Takasbank nezdindeki hesaplarda saklanan hisse senetleri MKK nezdinde açılan hesaplara devredilmiş olmakla birlikte, kaydileştirilmeyen hisse senetleri Takasbank nezdinde saklama hesaplarında tutulmaya devam etmektedir. Aracı kuruluşlar, sözkonusu kıymetleri başka bir kuruluşun yine fiziki saklama hesabına transfer edebilir²⁸⁰.

İMKB’ de gerçekleştirilen işlemlerin takası kaydi olarak yapılmaktadır. Birinci ve ikinci seansların sonunda her borsa üyesinin alım ve satımlarından doğan menkul kıymet ve nakit bazındaki alacak ve / veya borcu netleştirilerek, sistemdeki bir dosyaya kaydedilmektedir. Gün sonunda bu dosya bankanın sistemine aktarılmakta ve İMKB’ de alınan bilgiler doğrultusunda her üyenin net takas bakiyesini gösteren artı eksi raporları oluşturulmaktadır.

Alım/satım işleminin tamamlandığı gün olan T (Trade) günü, ikinci seans tamamlandıktan sonra, İMKB’ de gerçekleşmiş olan tüm işlemler, İMKB sisteminden Takasbank bilgisayar sistemine sözleşme bazında ve elektronik olarak aktarılır. Takasbank bilgisayar sistemi, aracı kurum ve müşteri bazında ayrı ayrı aracı kuruluşlara ait kıymet alım/satım işlemlerini netleştirir, nakit işlemlerini ise sadece aracı kurum bazında netleştirerek borç alacak hesaplama işlemlerini aynı gün (T) sonuçlandırır.

²⁷⁹ SUMER, *Türk Sermaye Piyasası*, s. 134.

²⁸⁰ Takasbank, Takas ve Saklama Bankası A.Ş., **Menkul Kıymet Transfer İşlemleri, Fiziki Virman İşlemleri**, <http://www.takasbank.com.tr/Pages/SerbestVirman> , 10.05.2008.

Takasbank sisteminde yapılarak müşteri detayında oluşturulan net borç/alacak bilgileri, hisse senetlerinin kaydı olarak MKK sisteminde saklanması ve müşteri takas amaçlı virman işlemlerinin MKK sisteminde gerçekleşecek olması nedeniyle MKK sistemine transfer edilir. T günü MKK' ya gönderilen müşteri detayında borç alacak bilgileri, MKK sisteminde müşteri hesap kontrolleri yapıldıktan sonra, hata kodları ile birlikte Takasbank sistemine aktarılır. MKK' dan gelen bu bilgilere göre, üye ve müşteri alt hesabı detayında oluşturulan netleştirme sonuçları T günü akşamından itibaren, Takasbank üye ekranlarına yansıtılır. Aracı kurumlar, söz konusu bilgileri takas ekranlarından izleyebilirler ve herhangi bir yanlışlık tespit etmeleri halinde en geç T+1 günü saat 17.00' ye kadar düzeltme işlemlerini Borsa' ya bildirirler. T+1 günü sonunda aracı kurumların Borsa' ya bildirdikleri düzeltme talepleri kayıtlara yansıtılır ve MKK sisteminde borçlu müşteri hesaplarına (kurumun tercihinə başlı olarak) takas borcu kadar blokaj uygulanır²⁸¹.

Takas işlemleri, MKK nezdinde açılan Takasbank takas havuz hesabı üzerinden yapılır. MKK, Takasbank' a MKK nezdindeki takas havuz hesabı hareketlerini eş zamanlı olarak iletir. Takas günü, MKK sisteminde satış yapmış yatırımcı hesaplarından satışı yapılan kıymetler takas amaçlı virman blokajı hesaplarından, aracı kurumun takas havuz hesabına aktarılır. Aracı kurum takas havuzuna aktarılan kıymetler ile, aracı kurumun takas borcunun kapanması amacı ile MKK sisteminde takas işlemleri için açılmış olan Takasbank takas havuz hesabına aktarım işlemleri ve kurum içi takas amaçlı alacaklı müşteri hesaplarına virman işlemleri aracı kurumun onayı ile MKK sistemi tarafından otomatik olarak yapılır. Takasbank takas havuz hesabına aktarılan kıymetler için MKK sisteminden elektronik mesaj ile Takasbank sistemine bilgi gönderilir ve Takasbank sisteminde aracı kurumun takas borcu kapatılır²⁸². T günü işlemlerinden dolayı T + 2 günü (işlemi izleyen ikinci iş günü) takasa hisse senedi borcu olan aracı kuruluşlar borçlarını ilgili müşteri hesabından öncelikle aracı kurumun takas havuz hesabına ve buradan da Takasbank takas havuz hesabına aktarım yaparak kapatabilirler. Hisse senetleri müşteri hesabında mevcut değil ise satışı yapılmış hisse

²⁸¹ IMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş., Takas Hizmetleri, **İMKB Hisse Senetleri Piyasası Takas İşlemleri**, s. 2.

²⁸² ÇETİN, Nusret; **Borsada Hisse Senedi Alım Satım İşlemlerinin Hukuki Niteliği**, Sermaye Piyasası Kurulu Hukuk İşleri Dairesi, Yeterlilik Etüdü, Ankara 2004, s. 27, 28, 29; IMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş., Takas Hizmetleri, **İMKB Hisse Senetleri Piyasası Takas İşlemleri**, s. 2.

senetleri, fiziki teslim ya da başka bir kurum hesabından virman yoluyla müşteri hesabına aktarılır ve müşteri hesabından takas borcu kapatılır²⁸³.

b. Saklama Hizmetleri

Sermaye piyasasında saklama, sermaye piyasası araçlarının her türlü riske karşı korunması ve muhafaza edilmesidir. Takasbank nezdinde 1992 yılından itibaren verilen merkezi saklama hizmeti kapsamında, borsada işlem gören ve müşteri ismine saklama sisteminde mislen saklanmakta olan hisse senetleri ve yatırım fonu katılma belgeleri ile ilgili oluşturulan tüm kayıtlar SPK' nın menkul kıymetlerin kaydıleştirilmesine ilişkin düzenlemeleri gereğince, MKK' ya aktarılmıştır.

Saklama görevi MKK' ya devredilmeden önce, Takasbank tarafından aynen saklama, mislen saklama ve müşteri ismine saklama yöntemleri ile uygulanmıştır.

Müşteri ismine saklama yöntemi; kaydi sisteminin temelini oluşturmaktadır ve sermaye piyasası araçları sahiplerinin haklarını güvence altına alan, Alo Takas denilen sesli yanıt sistemiyle çalışan bir sistemdir.

Önceleri Takasbank nezdinde kod numaraları ile izlenen alt hesapların, isme çevrilerek, her bir yatırımcıya sicil numarası verilmesi ile takip edilen sermaye piyasası araçları Takasbank nezdinde aracı kuruluş alt hesabında müşteri ismine göre saklanmaktadır²⁸⁴. Bu sistemin en büyük rahatlığı yatırımcı araçlarını farklı aracı kuruluşlar nezdinde de tutuyor olsa dahi takip edilmesi noktasındadır.

Zira zor duruma düşen bazı aracı kuruluşlar nezdindeki hesapların yetkisiz ve izinsiz olarak kullanılması ve müşterilerin zarar görmesi, üçüncü kişilerin aracı kuruluşlardan olan alacaklarından dolayı müşteri varlıklarına gelen hacizlere mani olmak gerekmekteydi. Ancak bu gibi durumlarda müşterilerin kendilerine ait varlıkları aracı kuruluşun varlıklarından ayırt edebilmeleri ve aynen geri alabilmeleri, ancak merkezi saklamada tutulan sermaye piyasası araçları üzerinde aynı hak sahibi olmaları

²⁸³ İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş., Takas Hizmetleri, **İMKB Hisse Senetleri Piyasası Takas İşlemleri**, s. 2.

²⁸⁴ TEKİNALP, **Banka Hukukunun Esasları**, s. 345.

halinde mümkündür. Bu sistem ile de yatırımcılara kendi varlıklarını Takasbank nezdinde de takip imkânı sağlandığından faydalı bir sistem olarak görülmüştür²⁸⁵.

Ancak menkul kıymetlerin fiziki olarak müşteri namına saklanması ve rüçhan haklarının kullanılması, bedelsiz payların kazanımı, kar paylarının veya faiz haklarının kullanılması için kuponlarının ibrazı gibi işlemler yatırımcı için veya saklama hizmeti veren bankalar için güçlükler menkul kıymetlerin saklatana aynen iade edilmesi gerekmektedir. Ayrıca zamanla, menkul kıymet sayısındaki ve günlük hacmindeki artış, günümüzde saklanmanın son derece güç ve tehlikeli bir hal alması, münferit ve ada göre saklamadan toplu saklamaya, daha sonra toplu senet sistemlerine ve en son aşamada ise kaydi sisteme geçişi zorunlu kılmıştır.²⁸⁶

Nitekim 21 Mart 2005 tarihi itibarıyla hisse senetleri borsada işlem gören şirketlerin hisse senetlerinin tümünün “Kaydileştirilen Sermaye Piyasası Araçlarına İlişkin Kayıtların Tutulmasının Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ” in Geçici 2 nci maddesi uyarınca topluca kaydileştirilmesine karar verilmiş ve Takasbank nezdinde müşteri ismine saklama sisteminde mislen saklanmakta olan hisse senetleri, hak sahibinin MKK üyesi bir aracı kuruluş vasıtasıyla MKK’ ya bildirilmiş aksi yönde bir talebi olmadıkça, topluca 21 Mart 2005 tarihinde MKK tarafından kaydileştirilmiş ve MKK nezdinde hak sahipleri bazında kayden izlenmeye başlanmıştır²⁸⁷.

2.6.1.2. Takasbank İşlevlerine İlişkin İlkeler

Alım satım işlemlerinin takası, temerrüt, şartlı virman ve ödünç menkul kıymet işlemleri Merkezi Kaydi Sistem (MKS) ile Takasbank arasındaki entegre sistem aracılığı ile gerçekleştirilir. Bundan sonra SPK tarafından kayda alınacak yeni ihraçlar sadece MKS’ de kayden ve hak sahibi hesaplan itibarıyla yaratılacak olup, değerli kâğıt ithal, basım ve sirkülasyonuna da son verilmiştir. İhraççılar hisse senedi basımı ve saklama maliyetinden tasarruf etmenin yani sıra, aksi yönde talebini MKK’ ya

²⁸⁵ ÇATANA, Emin; **Takasbank Ne İş Yapar?**, Capital Aylık İş ve Ekonomi Dergisi, 01.04.2002, http://www.hisse.net/okul_klavuz.php , Hisse Alım Kılavuzu, 27.04.2008.

²⁸⁶ SUMER, **Türk Sermaye Piyasası**, s. 135.

²⁸⁷ MKK’ nın Kuruluş, Faaliyet, Çalışma ve Denetim Esasları Hakkında Yönetmelik ile Seri: IV, No:28 sayılı “Kaydileştirilen Sermaye Piyasası Araçlarına İlişkin Kayıtların Tutulmasının Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ” uyarınca 06.10.2004, 41/1279 sayılı SPK kararı

iletmeyen yatırımcılara ilişkin MKS’ deki ortaklık bilgilerine de ulaşabilmekte, yeni sistemin şirketler ve küçük ortakları arasındaki iletişimin sağlıklı bir şekilde kurulmasına da hizmet etmektedir. 2007 yılı sonu itibariyle 292.541 şartlı virman talimatı gerçekleşmiş, 243.618 milyon YTL piyasa değerine ulaşılmıştır²⁸⁸.

Takasbank, MKS uygulamasında hem üye hem de takas kurumu sıfatına haizdir. Takasbank üye sıfatıyla SPK tarafından uygun görülen yatırımcılar için yatırımcı hesabı açabilir. Havuz hesabı bu yatırımcılar için Takasbank’ ın hesap sahibinin vekili sıfatıyla takas ve virman işlemlerini yerine getirmesi için kullanılır. Takas havuz hesabı ise Takasbank’ ın, vekil sıfatıyla üyelerin takas işlemlerini gerçekleştirmesi için kullanılır.

Şartlı virman, Takasbank Ödünç Pay Senedi Piyasası işlemleri ve Takasbank uygulamalarıyla bağlantılı olarak Takasbank’ a verilen teminatların MKS’ ye yansıtılması uygulamaları Takasbank ekranlarından başlatılır. Üyelerin Takasbank ekranları aracılığı ile bu konularda iletmış oldukları bildirimleri, MKS’ ye bildirim sayılacaktır.

Üyelerin statüsü ile ilgili her türlü değişiklik, MKK tarafından derhal Takasbank’ a bildirilir.

Fiziki sistemden kaydi sisteme dönüşüm aşamasında, fiziki sertifikaların teslim alınma, saklanma ve imha prosedürleri MKK’ nın kaydi sistem acentesi sıfatıyla Takasbank tarafından yapılır.

MKK sisteminde gerçekleştirilecek sermaye artırım, temettü, itfa ve kupon ödemeleriyle bağlantılı olarak nakit işlemlerinde Takasbank’ tan muhabir banka hizmeti alınır. Rüçhan hakkı bedelleri, Takasbank’ ta MKK adına açılmış bulunan hesaba aktarılacaktır. Temettü, itfa ve kupon dağıtım uygulamalarında yatırımcıların temettü, itfa ve kupon ödemeleri topluca üye bazında, üyelerin Takasbank nezdinde mevcut olan cari hesaplarına Takasbank aracılığı ile aktarılacaktır²⁸⁹.

²⁸⁸ MKK, 2007 Yılı Finansal Faaliyet Raporu, s.16., 05.05.2008.

²⁸⁹ MKK, Merkezi Kaydi Sistem İş Bilişim Uygulama İlke ve Kuralları, 21.03.2008, s. 7.

2.6.2. Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK)

18 Aralık 1999 tarihinde 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu' nda yapılan değişiklikle sermaye piyasası araçları ve bunlara ilişkin hakların kâğıt üzerinde basılmayıp, bilgisayar ortamına tescil ve muhafaza edilerek kaydileştirilmesi öngörülmüş ve 4487 sayılı Kanun' la eklenen 10/A maddesinde araçları ve hakları kayden izlemek üzere özel hukuk tüzel kişiliğini haiz Merkezi Kayıt Kuruluşu' nun (MKK) oluşturulacağı hükme bağlanmıştır²⁹⁰.

2.6.2.1. Kuruluş Ve Organizasyon Yapısı

MKK' nın Kuruluş, Faaliyet, Çalışma ve Denetim Esasları Hakkında Yönetmelik' te²⁹¹ kuruluşun bir AO olması öngörülmüş ve SPK tarafından hazırlanan ana sözleşmesinin 26.9.2001 Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde yayınlanması ile MKK kurulmuştur. Kadrosunun 01.06.2002 tarihinden itibaren oluşturulmaya başlamasıyla MKK faaliyete geçmiştir. Ayrıca MKK, Yatırımcıları Koruma Fonu' nu idare ve temsil etmek, mevzuat gereğince fon adına yapılması gereken işlemleri yapmak, SPK tarafından tedrici tasfiyelerine karar verilen aracı kurumların tasfiye işlemlerini Yatırımcıları Koruma Fonu adına ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde yürütmek, SPK tarafından sermaye piyasası mevzuatı, çerçevesinde verilen diğer görevleri ve düzenlemelerin gerektirdiği işlemleri yapmakla da görevlidir²⁹² (SerPK md. 46/A f. 3 ve 46/B). Ana sözleşmesinde tüzel kişi kurucuları İMKB, İMKB Takasbank A.Ş, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşlar Birliği ve İstanbul Altın Borsasıdır.

Kurucuların sahip olabileceği azami pay oranı SPK tarafından belirlenir ve ana sözleşmede gösterilir. MKK' da ki pay devirleri ve kurucular dışında kalanlara pay devri, SPK' nın onayına bağlanarak MKK' nın bu yapısının korunması amaçlanmıştır. Ayrıca SPK' nın, MKK yönetim kuruluna, başkan olarak sorumluluk üstlenecek bir üye göndermesi, MKK genel kurul kararlarının SPK' nın onayına sunulması hükme bağlanmıştır (MKK Yönetmeliği md. 6). Böylece SPK' nın, MKK' nın karar

²⁹⁰ KARSLI, *Sermaye Piyasası, Borsa*, s. 202; ÜNAL; *Sermaye Piyasası Hukuku ve Mevzuatı*, s. 45.

²⁹¹ MKK Yönetmeliği, 14.05.2001 t., S.2001/2475 Bakanlar Kurulu Kararı, R.G. 21.6.2001 t., S. 24439

²⁹² MKK, Tanıtım, <http://www.mkk.com.tr> , 27.04.2008

mekanizması içinde yer alarak, denetim ve gözetim görevini etkin biçimde yerine getirmesi amaçlanmıştır²⁹³.

MKK' nın organları, Genel Kurul, Yönetim Kurulu ve Denetleme Kuruludur. MKK üyeleri ise, ihraççı kuruluşlar, aracı kuruluşlar, yetkili takas ve saklama kuruluşları ile SPK tarafından belirlenen diğer kuruluşlardan oluşur (MKK Yönetmeliği md. 11). 2005 yılında SPK' nın verdiği kararla portföy yönetim şirketleri de MKK' ya üye olarak kabul edilmeye başlanmıştır²⁹⁴.

MKK' nın yasal dayanağını SerPK md. 10/A, MKK Yönetmeliği ile SPK Tebliği oluşturmakta olup daha önce “2.5.3. ve 2.5.4” numaralı bölümde anlatıldığından yeniden bu konuya değinilmeyecektir.

2.6.2.2. Görev, Yetki Ve Sorumluluk

SerPK' nın 10/A maddesiyle MKK' ya kaydi sisteme ilişkin olarak verilen genel görev ve yetkiler, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan MKK Yönetmeliği ile detaylandırılmıştır. Ayrıca MKK nezdinde tutulacak kayıtların tabi olacağı usul ve esaslar ise SPK tarafından çıkarılan Kaydileştirme Tebliği ile belirlenmiş bulunmaktadır.

MKK' nın kaydi sisteme ilişkin görevleri, MKK Yönetmeliği' nin 1 inci maddesi kapsamında, sermaye piyasası araçlarını ve bunlara bağlı hakları, bilgisayar ortamında, üyeler ve hak sahipleri itibariyle kayden izlemek, kayıtların üyeler itibariyle tutarlılığını izlemek, tutarsızlık ve kaydi sisteme ilişkin düzenlemelere aykırılık tespiti halinde üyeler nezdinde gerekli düzeltmelerin yapılmasını istemek ve durumu derhal SPK' ya bildirmek, sistemin güvenli çalışmasını sağlayacak önlemler almak ve uygulamak, kayıtların mevzuatta öngörülen çerçevede gizliliğini sağlamak, SPK tarafından Kanun' un 10/A maddesine göre kaydı tutulmasına karar verilen sermaye piyasası araçlarının, kaydileştirilmesine ilişkin işlemleri yapmak, öngörülen sürenin sonuna kadar teslim edilmeyen araçların yönetime ilişkin haklarını kullanmak, mali haklarını kullanmak ve izlemektir²⁹⁵. MKK tüm sermaye araçları için kaydi merkezi

²⁹³ MANAVGAT, **Kaydi Sistemin Esasları**, s. 173.

²⁹⁴ SPK, **Yatırımcı Bilgilendirme Kitapçığı, Kaydileştirme**, s. 6.

²⁹⁵ MKK, Görev ve Yetkiler, <http://www.mkk.com.tr/>, 27.07.2008.

saklama kuruluğu şeklinde tanımlanabilir.

MKK Yönetmeliği' nin 7 nci maddesinde ise kanuna ve mevzuat hükümlerine uygun olarak MKK' nın görev ve yetkileri düzenlenmiştir²⁹⁶.

MKK Yönetmeliği' nin 8 inci maddesinde MKK' da tutulacak kayıtların esas ve kayıtların doğruluğu, güvenilirliği konusunda düzenlemeye yer verilmiştir. Ayrıca SerPK md. 10/A f. 6' da, MKK, ihraççılar ve aracı kuruluşların kendi tuttıkları kayıtların yanlış tutulmasından dolayı kusurları oranında sorumlu olacakları hükmüne bağlandığından MKK' nın sorumluluğu kusur esasına dayalı olarak düzenlenmiştir.

MKK ile ihraççılar ve aracı kuruluşların sermaye piyasası işlemlerinde gördükleri fonksiyonlar birbirinden farklıdır. Kaydi sistemde kayıt, MKK' nın ve üyelerin değişik aşamalarda meydana geldiği bir süreç sonunda gerçekleşmektedir. Borsada gerçekleşen işlemler aracı kuruluşlar tarafından yerine getirilmekte, işlemlere ilişkin emir detayları MKK' da bulunmamaktadır. İşlemler tamamlandıktan sonra, sonuçları MKK kayıtlarına yansıtılmaktadır. Aynı şekilde, sermaye artırımlarında ve mali hakların kullanılmasında ihraççıdan alınan bilgiler, MKK tarafından esas alınmaktadır. Görüldüğü üzere, yapılan işlemler ve fonksiyonlar farklı olduğu için, MKK kayıtları esas alınmakta, bu kaydın oluşmasındaki rollere bağlı olarakta sorumlulukların ayrımlaştırılması da gerekmektedir²⁹⁷.

SerPK md.10/A f. 6' da bahsedilen sorumluluk, kayıtların yanlış tutulması halinde doğmakta ancak geniş yorumlama gerektiğinden kayıtların eksik tutulması veya

²⁹⁶ **MKK Yönetmeliği Görev ve Yetkiler md. 7; a)** Sermaye piyasası araçlarını ve bunlara bağlı hakları, bilgisayar ortamında, üyeler ve hak sahipleri itibariyle kayden izlemek,
b) Kayıtların üyeler itibariyle tutarlılığını izlemek, tutarsızlık ve kaydi sisteme ilişkin düzenlemelere aykırılık tespiti halinde üyeler nezdinde gerekli düzeltmelerin yapılmasını istemek ve durumu derhal Kurul'a bildirmek, sistemin güvenli çalışmasını sağlayacak önlemler almak ve uygulamak,
c) Kayıtların mevzuatta öngörülen çerçevede gizliliğini sağlamak,
d) Kurul tarafından Kanun'un 10/A maddesine göre kaydı tutulmasına karar verilen sermaye piyasası araçlarının kaydileştirilmesine ilişkin işlemleri yapmak, öngörülen sürenin sonuna kadar teslim edilmeyen araçların yönetime ilişkin haklarını kullanmak, mali haklarını kullanmak ve izlemek,
e) Yatırımcıları Koruma Fonunu idare ve temsil etmek, mevzuat gereğince Fon adına yapılması gereken işlemleri yapmak,
f) Kurul tarafından tedrici tasfiyelerine karar verilen aracı kurumların tasfiye işlemlerini Yatırımcıları Koruma Fonu adına ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde yürütmek,
g) Kurul tarafından sermaye piyasası mevzuatı, çerçevesinde verilen diğer görevleri ve düzenlemelerin gerektirdiği işlemleri yapmaktır,
h) MKK üyeleri veya üyelerle MKK arasında sistemin işleyişine ilişkin olarak çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümünde tarafların 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu çerçevesinde tahkim sistemini kullanabilmelerine yardımcı olmaktadır.

²⁹⁷ MANAVGAT, **Kaydi Sistemin Esasları**, s. 175., MKK Yönetmeliği md. 8

yapılması gereken kaydın hiç yapılmamasının da sorumluluk gerektiren haller arasında değerlendirilmesi gerekir²⁹⁸.

MKK Yönetmeliği' nin 22 nci maddesinde MKK' nin "Gözetim ve Denetim" i düzenlenmiştir²⁹⁹. MKK ile üyelerin gözetim ve denetimi, SPK tarafından yerine getirilecektir.

Ayrıca MKK personelinin sır saklama yükümlülüğü ve görevi sebebiyle işlediği suçlardan doğan sorumluluğu SerPK md. 25 çerçevesinde MKK Yönetmeliği' nin 10 uncu maddesinde düzenlenmiştir³⁰⁰.

2.7. KAYDI SİSTEMDE İŞLEYİŞ

18.12.1999 tarihinde 4487 sayılı Kanun ile SerPK' ya eklenen 10/A maddesinde sermaye piyasası araçları ve bunlara ilişkin hakların özel hukuk tüzel kişiliğini haiz bir MKK tarafından kayden izlenmesi hükme bağlanmıştır. Sermaye Piyasası araçlarının kaydileştirilmesi sürecinde halen fiziki formda saklanan hisse senedi sertifikalarının kaydi olarak izlenmesi görevi SerPK tarafından, MKK' ya verilmiştir. 2001 yılında kurulan MKK, ilk aşamada İMKB'ye kote olan ihraççıların hisse senetlerini ve yatırım fonlarına ait katılma belgelerini kaydi olarak izlemeye başlamıştır. Kaydileştirilen sermaye piyasası araçlarına ilişkin kayıtlar, MKS adı verilen bir platformda tutulur. MKS, kaydi sermaye piyasası araçlarını bilgisayar ortamında, ihraççılar, hak sahipleri, aracı kuruluşlar ve diğer MKK üyeleri itibarıyla tutmak ve izlemek üzere MKK tarafından kurulup yönetilen yazılım ve donanım bütününden oluşan elektronik sistemdir.

²⁹⁸ MANAVGAT, **Kaydi Sistemin Esasları**, s. 176.

²⁹⁹ **MKK Yönetmeliği, Gözetim ve Denetim, md. 22:** MKK, tüm iş ve işlemlerinin mevzuata uygun olarak düzenli, verimli ve etkin bir şekilde yürütülmesi amacıyla iç denetim ve gözetim sistemini kurar. MKK, kaydi sistemin işleyişi ile ilgili olarak gerekli gördüğü hususlarda, üyelerinden bilgi ve belge istemeye yetkilidir. İnceleme yapmayı gerektiren hallerde, durum Kurula bildirilir. MKK ve üyeleri, Kurulun gözetim ve denetimi altındadır. Kurul, denetim sonuçlarına göre gerekli gördüğü hususların yerine getirilmesini MKK' dan isteyebilir. Kurul, MKK' dan ve üyelerden her türlü bilgi ve belgeyi yazılı ya da elektronik ortamda, arızı veya periyodik olarak istemeye yetkilidir. Kurul tarafından belirlenen ilkelere, genel ve özel nitelikli kararlara aykırı davranılması, Kanun ve bu Yönetmelik hükümlerine aykırılık sayılır.

³⁰⁰ **MKK Yönetmeliği, Sır Saklama Yükümlülüğü, md. 10:** MKK yönetim ve denetim kurulu üyeleri ile personeli, sıfat ve görevleri dolayısıyla, MKK' ya, ilgililere ve üçüncü kişilere ait öğrendikleri sırları, mevzuatla izin verilen haller haricinde herhangi bir surette açıklayamazlar, doğrudan veya

Hisse senedi ihraççıları MKS' yi kullanarak, ortak hesaplarını açma ve hak sahibine ait bilgileri ileterek hesabı kimlikle eşleştirme, halka arz işlemlerinde, halka arz edilecek kıymetlerin aracı kuruluşlara transferini gerçekleştirme, kıymet transferi, rehin ve teminat işlerini gerçekleştirme, hak sahibi bilinmeyen payların kaydileştirmesi sürecinde, halka kapalı hisse senetlerine ilişkin teslim alınan fiziksel sertifika bilgilerini iletme, kaydileştirilmemiş hisse senetlerinin sermaye artırım karşılıklarının yatırımcı talebi üzerine ilgili yatırımcıların hesaplarına virmanlanması, haciz, hapis ve intifa modüllerini kullanarak hisse senetlerine ilişkin ilgili işlemlerin bilgilerini iletme gibi birtakım işlemleri yürütürler³⁰¹.

MKK Yönetmeliği' nde MKK' ya üye olması gereken kurumlar belirlenmiştir. Yönetmeliğin 11 inci maddesinde, ihraççıların, aracı kuruluşların, yetkili takas ve saklama kuruluşları ile SPK' nın belirleyeceği diğer kuruluşların, MKK üyesi olabilecekleri belirtilmiştir. Yönetmeliğin 12 nci maddesinde³⁰² ise 11 inci maddede sayılan üye gruplarına dâhil kuruluşların üyeliğe kabulü için şartlar tespit edilmiştir. Dolayısıyla, MKK üyeliği isteğe bağlı değildir. MKK Yönetmeliği' nin 12 nci maddesinde yer alan şartları taşıyan kuruluşların üye olmak için MKK' ya başvurmaları neticesinde, MKK Yönetim Kurulu tarafından başvuru karara bağlanır ve ilgiliye bir yazı ile durum bildirilir. Üyelik başvurusuna ve üyeliğe kabule ilişkin usul ve esasları belirlemeye SPK yetkilidir. Yönetmeliğin 15 inci ve 16 ncı maddeleri, üyelikten ayrılma ile üyeliğin geçici olarak durdurulması ve iptalini düzenlemektedir.

MKK üyeleri, kayden izlenecek sermaye piyasası araçları ile ilgili gerçekleştirmeleri gereken iş ve işlemleri, MKS sistemini kullanarak, kendileri yaparlar.

dolaylı kendilerine veya üçüncü kişilere menfaat sağlama amacıyla veya başkalarını zarara uğratma amacıyla kullanamazlar. Bu yükümlülük görevden ayrılmalarından sonra da devam eder.

³⁰¹ MKK, İhraççı Temel Bilgi Kılavuzu, **İhraççı Temel Bilgiler, Hisse Senetleri**, s. 2, 28.05.2007

³⁰² **MKK Yönetmeliği, Üyelik Şartları, md. 12: a)** Kayıtların tutulmasını, izlenmesini ve diğer kuruluşlarla bilgi alışverişini kolaylaştıracak ve asgari nitelikleri MKK tarafından belirlenmiş teknik donanım ve güvenlik sistemine sahip olmaları,

b) Kayıtların yanlış tutulmasından dolayı doğacak zararların tazmini için, MKK yönetim kurulu tarafından gerekli görüldüğü hallerde sorumluluk sigortası yaptırmaları,

c) Kayıt işlemlerinin yapılmasını ve izlenmesini yürütecek yeterli sayıda ve nitelikte personeli istihdam etmiş olmaları,

d) MKK yönetim kurulu tarafından belirlenip, Kurul' ca onaylanmış üyeliğe giriş aidatını yatırmaları,

e) MKK yönetim kurulu tarafından belirlenip Kurul' ca onaylanan diğer şartları taşımaları, gereklidir. Üyelik için başvuracak kuruluşlardan;

Aracı kuruluşların, Kurul'ca verilen alım satım aracılığı yetki belgesine veya Kurul düzenlemelerine uygun olarak sermaye piyasası aracı saklama yetkisine sahip olmaları ya da sermaye piyasası aracına

MKS' yi kullanacak kullanıcılar üye tarafından atanır, MKK tarafından sisteme tanımlanırlar. Sistemi kullanmak için ayrıca, elektronik sertifika içeren akıllı kartlar gerekmektedir³⁰³. Bu kartların üretimi ve satışı ise, Telekomünikasyon Kurumu tarafından yetkilendirilmiş elektronik sertifika hizmet sağlayıcıları tarafından yapılmaktadır. Elektronik sertifika, elektronik imzanın doğrulanması için gerekli olan veriyi ve imza sahibinin kimlik bilgilerini içeren elektronik kaydı ifade etmektedir. Elektronik sertifikalar, kanuna uygun olarak faaliyette bulunacak elektronik sertifika hizmet sağlayıcılarından belirli bir ücret karşılığında temin edilecektir³⁰⁴.

Kısa sürede işlem yapabilme ve masrafsız olması gibi temel nedenlerden dolayı MKS' de 2006 yılı sonunda 541 olan üye sayısı, 2007 yılı sonunda 544' e yükselmiştir³⁰⁵. MKS' de saklanan kıymetlerin toplam piyasa değeri 358.052 milyon YTL' ye ulaşmış, MKS' de 2007 yılı sonu itibariyle sicil almış yatırımcı sayısı 10 milyonu aşmıştır. Böylece 2007 yılı içinde açılan hesap sayısı 4 milyonu aşmış ve 2007 yılı sonunda mevcut hesap sayısı 23 milyona ulaşmıştır³⁰⁶.

2.7.1. Genel Olarak Kayıtların Tutulması

Genel anlamda, kaydi sistemde hesap yapısı ve işlem akış süreci esas itibariyle SPK tarafından belirlenmekte olup, bu düzenleme SPK' nın 22.12.2002 tarihli SPK Tebliği ile yapılmış bulunmaktadır.

Kaydileştirme Tebliğinin 5 inci maddesinde, kayıtların tutulmasına ilişkin genel düzenleme bulunmaktadır. Sistem sermaye piyasası araçlarının ihraççıları tarafından ihracı ile birlikte işlemeye başlamaktadır. Her türlü işlemin üyeler aracılığıyla elektronik ortamda yapılması ve tüm işlemlerin tüm katılımcılar için uzaktan erişimle yürütülmesi esastır.

Sistemin teknolojisi kaydileştirilecek tüm sermaye piyasası araçlarının ve bunlara bağlı hakların tutulmasını sağlayacak yapıda, çoklu para birimi ve çoklu dil mantığında çalışan, hesap yapılarının esnek olduğu, MKK içi ve dışı tüm kullanıcıların

ilişkin kaydileştirme tarihi itibariyle yetkili takas ve saklama kuruluşları ile saklama sözleşmesi imzalamış olmaları; ihraççıların, sermaye piyasası aracı ihraç etmiş olmaları zorunludur.

³⁰³ MKK Kılavuz, **MKK Üyelik İşlemleri**, s. 11., 09.01.2008

³⁰⁴ MKK Kılavuz, **MKK Üyelik İşlemleri**, s. 12., 09.01.2008

³⁰⁵ MKK, 2007 Yıllık Finansal Faaliyet Raporu, s. 2., 05.05.2008.

kolaylıkla bağlanarak işlem yapabildikleri ve rapor alabildikleri, farklı API' lerle kolay entegrasyon sağlayabilen, yüksek derecede ölçeklenebilir, 7/24 kesintisiz hizmet sunan ve yüksek güvenlik standartlarına sahip bir yapıda olacaktır³⁰⁷.

Tebliğ hükmüne göre, kaydi sermaye piyasası araçları ve bunlara ilişkin haklarla ilgili kayıtlar, MKK' da bilgisayar ortamında üyeler itibariyle tutulmaktadır. İhraççılar izahnamenin tescilini izleyen işgünü sonuna kadar SPK Tebliği eklerinde yer alan bilgileri MKK' ya bildirirler. İhraç kararının bir kamu otoritesinin kararını gerektirmesi halinde ihraççı, onayın verilmesi veya reddi kararını, kararın verilmesini izleyen işgünü, bu kararlara ilişkin ortaya çıkan değişiklikleri, sözkonusu değişikliğin gerçekleşmesini izleyen işgünü sonuna kadar en seri şekilde MKK' ya bildirmekle yükümlüdür. Bildirim üzerine, ihraç edilen kaydi sermaye piyasası araçlarının ilgili ihraççı havuz hesabında geçici kayıtları yapılır³⁰⁸.

Borsa dışında yapılan satışlarda satılan pay tutarları ve alıcıların kayıt yapılmasını istedikleri yatırım hesabı bilgileri, satın yapıldığı günü izleyen işgünü sonuna kadar ihraççı tarafından MKK' ya bildirilir.

Ortaklıkların sermaye artırımlarında, borsada satışı yapılan payların kaydı SPK Tebliği' nin 15 inci maddesi çerçevesinde yapılır.

Esas sermaye sistemindeki ortaklıklarda bahsedilen şekilde yapılan kayıtlar geçici nitelikte olup sermayenin ticaret siciline tescili ile kesinlik kazanır. Sermayenin ticaret siciline tescili, tescili izleyen işgünü ihraççı tarafından MKK' ya bildirilir.

Satışa aracı kuruluşlarca aracılık edilmesi halinde bildirimler bu kuruluşlar tarafından yapılabilir. Yapılan bildirimler çerçevesinde haklar ihraççı havuz hesabından ilgili üye havuz hesaplarına aktarılır. Yatırımcı hesaplarına dağıtım ilgili üyelerce yapılır.

Kayıtlı sermaye sisteminde satış süresi içinde satılamayan paylara ilişkin bilgiler satış süresinin bitimini izleyen işgünü ihraççı tarafından MKK' ya bildirilir ve bu paylar ihraççı havuz hesabından silinir.

AO payları ile ilgili kayıtlar ihraççı havuz hesabından üye havuz hesabına, oradan da üyeler tarafından yatırımcı hesaplarına aktarılır. Yatırım hesaplarında

³⁰⁶ MKK, 2007 Yıllık Finansal Faaliyet Raporu, s. 12. 05.05.2008 (Bkz: Şekil –2)

³⁰⁷ Gürbüz, OSMAN / Erginçan YAKUP: **Kurumsal Yönetim, Türkiye'deki Durumu ve Geliştirilmesine Yönelik Öneriler**, Literatür Yayınları, İstanbul 2004, s. 77 – 105.

³⁰⁸ SEVİ, **Payın Devri**, s. 243.

kayıtları tutulan AO paylarının başka bir kişiye devri halinde uygulanacak işlemler Tebliğin 15 inci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre takas işlemleri, Takasbank tarafından ilgili borsanın takas düzenlemelerine uygun olarak MKK nezdinde ki takas havuz hesabı ve aracı kuruluş havuz hesapları kullanılarak yapılır. Takas günü takas yükümlülüğünün yerine getirilmesi amacıyla satışı yapılan kaydi sermaye piyasası araçları, aracı kuruluş tarafından yatırımcı hesaplarından aracı kuruluş havuz hesaplarına aktarılır. Aracı kuruluş havuz hesaplarında bulunan sermaye piyasası araçlarının takas havuz hesabına aktarılması ile sözkonusu aracı kuruluşun takas borçları kapanır.

Takas alacakları, Takasbank tarafından takas havuz hesabından ilgili aracı kuruluş havuz hesaplarına aktarılır. Sözkonusu sermaye piyasası araçlarının yatırımcı hesaplarına dağıtımı aracı kuruluşlar tarafından yapılır. Borsa dışında gerçekleştirilen alım satım işlemlerinin MKK’ ya bildirim kaydi sermaye piyasası aracının yer aldığı hesabın MKK’ da bağlantılı olduğu üye tarafından yapılır ve kayıtlarda gerekli değişiklikler gerçekleştirilir.

Üyelerden işlemlere ilişkin basılı belge istenmesi, istisnalar dışında söz konusu olmayacaktır. Hesapların açılması ve hesaplarda kayıt ve değişiklik yapılması, usul ve esasları MKK tarafından belirlenecek elektronik işlem yöntemleriyle³⁰⁹ üyeler tarafından hak sahiplerinin talimatlarına uygun şekilde MKK kayıtlarında değişiklik yapılması suretiyle gerçekleştirilmektedir. Üyeler, işlem sıklığı ve hacmine bağlı olarak, elektronik işlem yöntemleri dışında MKK’ nın belirleyeceği esaslar çerçevesinde diğer iletişim araçları ile MKK nezdindeki kayıtlarda değişiklik yapabilmektedirler. Bağlantı zamanlarında ve bu zamanlar dışında kayıtlarda değişiklik yapılması gerektiğinde ve doğal afet, teknik arıza gibi mücbir sebeplerle bir bilgi akışı sorunu olduğunda kayıtların ne şekilde iletileceği ve değiştirileceğine ilişkin usuller MKK tarafından belirlenmiştir(Seri: IV No: 28, SPK Tebliği, md. 5 f. 1).

Takas işlemlerinin yürütülmesi için, yetkili takas ve saklama kuruluşları itibarıyla da kayıt tutulmaktadır. Hak sahiplerinin kayıtları, üye hesapları ile bağlantı kurularak izlenmekte, kaydedilen haklar SerPK’ nın 7 nci maddesi uyarınca senede

³⁰⁹ Seri: IV, No: 34 sayılı Tebliğ ile; 5 inci maddenin birinci fıkrasında yer alan “**elektronik yöntem**” ibaresi; “**elektronik işlem yöntemleri**”, ikinci fıkrasında yer alan “**kurumlar**” ibaresi; “**kuruluşlar**”, beşinci fıkrada yer alan “**bildirmesi**” ibaresi; “**bildirilmesi**” şeklinde değiştirilmiştir.

bağlanmamaktadır. Üyeler itibarıyla kayıtların tutulmasında kullanılacak kodlama sistemi MKK tarafından belirlenmekte olup, MKK’ da tutulacak kayıtlar, anılan Tebliğ’ de düzenlenen hususlar dışında hiçbir sınırlama ve şarta tabi tutulamamaktadır.

SPK Tebliği hükümleri çerçevesinde üyelerin, MKK sisteminde işlemleri yerine getirmeye yetkili görevlileri, MKK’ ya bildirilmekte ve işlemler, münhasıran bu görevlilerce yerine getirilmektedir. Üyeler tarafından hesaplarda hatalı veya eksik kayıtları düzeltmek amacıyla kayıt yapılması durumunda, düzeltme yapıldığı bilgisi MKK’ nın belirleyeceği usul ve esaslar çerçevesinde üye tarafından MKK’ ya ve hak sahibine bildirilmektedir. Üyelere hesap açma veya kayıt amacıyla yapılan başvurularda eksikliklerin bulunması halinde, talebin reddi mümkün olup, bu durumda ret kararının gerekçeli olarak hak sahiplerine ve MKK’ ya üye tarafından derhal bildirilmesi zorunlu tutulmaktadır.

Üyeler, MKK’ dan izin almak kaydıyla, süreklilik arz etmeyecek şekilde diğer üyelerin teknik imkânlarını kullanmak suretiyle işlemlerini gerçekleştirebilmektedirler. Ayrıca MKK tarafından belirlenecek ve SPK’ ca onaylanacak esaslar çerçevesinde, kendi istihdam ettikleri personel ve teknik imkânları kullanmak yerine diğer bir üye aracılığıyla dolaylı ve sürekli bir şekilde MKK’ da işlemlerini yürütme imkânına da sahiptirler.

Her türlü hukuki işlemde MKK’ nın üyeye göre önceliği vardır. MKK konulan tüm hukuki işlemleri geçerli bir belge sonucunda kaldırmaya yetkiliyken, üyenin geçerli belgesi olsa bile MKK’ nın gerçekleştirdiği bir kaydı doğrudan kaldırması mümkün olmayacaktır. Hukuki işlemlerde tarafların MERNİS³¹⁰ ve vergi numaraları girilecektir.

Sistem ileri tarihli ve zamanlı işlemlere cevap verecektir. İhraççı sadece kendi ihraç ettiği araçların halka kapalı kısımlarını izleyebilirken, diğer üyeler hem halka açık hem de kapalı kısımları izleyebileceklerdir. Virman, alım-satım ve rehin de dâhil olmak üzere tüm kayıtlar hak sahibi, işlemin kaynağı, kaydın tutulma yeri, işlemi yapan ve işlem türü bazında ayrıntılı olarak tutulup raporlanacaktır.

³¹⁰ T.C. İçişleri Bakanlığı, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, “**MERNİS**: Merkezi Nüfus İşletim Sistemi, Merkezi Kaydi Sistemde (MKS) gerçek kişi yatırımcılar için hesap açılabilmesi, ancak yatırımcıların ad, soyad, vatandaşlık numarası (MERNİS), vergi kimlik numarası ve doğum tarihinin sisteme doğru iletilmesi ile mümkün olabilmektedir.” <http://www.nvi.gov.tr/hakkimizda>, 10.05.2008.

Virman işlemleri SPK - İMKB Gözetim Projesi kapsamındaki talepler doğrultusunda ve üyelerin seçimine bırakılabilecek alternatifler aracılığıyla müşteri bazında, kaynak takibi yapılmak suretiyle izlenebilecektir. Sistemin esnekliği sayesinde yeni işlev, işlem ve araçlar kolaylıkla ve kısa zamanda sisteme eklenebilecektir.

Yatırımcılar başta olmak üzere tüm katılımcılarla internet ve mobil iletişim tabanlı interaktif bağlantılar kurulacaktır.

2.7.1.1. Kayıt Türleri

MKK' da tutulacak kaydi sermaye piyasası araçları ve bunlara ilişkin kayıtlar, bilgisayar ortamında ihraççılar, aracı kuruluşlar ve hak sahipleri olmak üzere üç grup itibariyle tutulacaktır. SerPK' nın f. 2 de yer alan ifadesinin yanlış anlamalara imkân verecek şekilde düzenlendiği anlaşılmaktadır. Bu ifadeden hak sahiplerinin MKK ile muhatap olabilecekleri, kendileri için de kayıt tutulacağı için sahip oldukları sermaye piyasası araçları üzerinde, MKK nezdinde tasarruf imkânına sahip olabilecekleri anlamı çıkabilmektedir. Ancak hak sahiplerinin, MKK ile doğrudan ilişki kurabilmesi söz konusu değildir. Hak sahipleri ancak hesaplarının bulunduğu aracı kuruluşlar vasıtasıyla MKK' da ki hesapları üzerinde işlem yapabilmektedirler.

Gerçek hak sahipliğinin belirlenmesi, aracı kuruluşlarla yatırımcıların malvarlığının karışmasının önlenmesi, üçüncü kişilerin aracı kuruluşa yönelik talep ve takiplerine karşı yatırımcı malvarlığının güvenceye alınması, suiistimallerin engellenmesi amacıyla kayıtların, nihai olarak hak sahibini göstermesi gerekir. Bu yönüyle kayıtlar hak sahipleri itibariyle tutulacaktır. Diğer taraftan sayısı milyonlarla ifade edilen hesap sahibi yatırımcıların, bireysel olarak MKK ile doğrudan bağlantı kurarak işlem yaptırması, hem borsa işlemlerinin mantığına ters olacak hem de uygulama olanaksızlıkları getirecektir. Ayrıca yine borsa işlemlerinin işleyişi gereği takas işlemlerinin gerçekleştirilebilmesi, hesaplar arasında virman yapabilmesi için bir aracı kuruluşa yetki verilmiş olması gerekir. Bu zorunluluklar nedeniyle, hesapların yetkili bir aracı kuruluşla bağlantılı olması şarttır. Bu yönüyle de kayıtlar, aracı

kuruluşlar itibariyle tutulmalıdır. Nihayet anılan hesaplarda tutulacak kaydi hakların hangi ihraççılar tarafından ihraç edildiği de kayıtlarda görünmelidir. Diğer bir ifade ile bu kayıtlar ihraççılar itibariyle de tutulmalıdır³¹¹. Görüldüğü üzere 10/A f. 2 hükmündeki kayıtlar, birbirini tamamlar niteliktedir.

SerPK md. 10/A f. 2 hükmüne göre, kayıtların işleneceği hesaplar “nama ve hamiline hesaplar” olmak üzere iki türdür. Sermaye piyasası araçlarının nama veya hamiline yazılı hesaplarda kayıt esasları ile kayıtların nasıl tutulacağı ve kayıtların tutulmasında yapılacak işlemlere ilişkin usul ve esaslar SPK tarafından bir tebliğ ile belirlenir.

Nama hesaplar, nihai olarak yatırımcının adına açılmış ve hesap sahibinin kimlik bilgilerinin MKK’ da tutulduğu hesaplardır. Nama hesaplar, MKK nezdinde müşteri kimlik bilgileri detayında tutulurken, aynı zamanda ihraççı nezdinde de bu kimlik bilgileri, pay defterinde yer alacaktır. Hamiline hesabın özellikleri SerPK md. 10/A hükmünden anlaşılamamaktadır. Hamiline tutulması öngörülen hesapların müşteri kimlik bilgileri ise MKK nezdinde bulunmayacak ve kimlik bilgileri bu hesapta işlem yapmaya yetkili MKK üyesi kuruluştaki bulunacaktır.

Hamiline hesaplar için kimlik bilgilerinin MKK nezdinde bulunmamasının özelliği hamiline hesap sahiplerinin ihraççı kuruluşlar tarafından da bilinmemesidir. Ancak borsada işlem gören hisse senetlerinin nama veya hamiline yazılı olmaları ayrımı yapılmaksızın, MKK’ da ki tüm hisse senetleri nama yazılı şekilde takip edilmektedir. Hamiline yazılı hisse sahiplerinin de MKK’ da tüm kimlik bilgileri bulunmakta ve dolayısıyla MKK fiili olarak hisse senetleri için nama yazılı sisteme doğrudan geçmiş olmaktadır³¹².

2.7.1.2. Kayıtların Niteliği

MKK kayıtları kurucu değil, bildirici niteliktedir. Genel kanaat bu şekilde olmakla birlikte doktrinde farklı görüşlerde mevcuttur.

TEKİNALP’ e göre, MKK kayıtlarının kamu güvenliğine haiz olmayıp, tapu

³¹¹ MANAVGAT, **Kaydi Sistemin Esasları**, s. 180.

³¹² MANAVGAT, **Kaydi Sistemin Esasları**, s. 181.

kütüğündeki gibi bir tescil etkisine de sahip değildir³¹³. İyiniyetle MKK kayıtlarına güvenilerek pay üzerinde hak sahibi olunamaz. MKK kayıtları kurucu bir etkiye sahip değildir. Bildirici niteliğe sahiptir ve sadece bir karine oluşturur. Bu kaydın aksi ve pay defterindeki kaydın doğru olduğu kanunen yazılı deliller ispat edilebilir şeklinde ifade etmiştir.

TURANBOY' a göre, kayıtlara aynı bir etkinin tanınması gerekmektedir. Ancak yolsuz bir takım tescillerin yapılması ya da terkin işleminde bulunulmasının aynı hak sahibinin hakkından mahrum kalmasına sebep olacağından ve ayrıca tapu sicili dışında bir sicile aynı etkiler tanınmasının kanuni bir düzenlemenin varlığını zorunlu kıldığından, bütün bu düzenlemelerin kanun ile yapılması gerekmektedir³¹⁴. Ayrıca SerPK' nın 10/A f. 5 maddesinde, TTK' nın 417 nci maddesine³¹⁵ göre yeni hissedarın pay defterine kaydının ilgilinin başvurusuna gerek olmaksızın, MKK nezdindeki ihraççı kayıtlarıyla, MKK' da ki kayıtlara aktarılacağını düzenlemiştir. Böylece TTK' nın md. 416 f. 2 hükmü gereği, devir şirkete karşı pay defterine kayıtla hüküm ifade ederken, ihraççı şirket de durumu, MKK' ya aktaracaktır. Bu ifadelerden de kaydın, hakkın doğumu bakımından “sicilde” kurucu etkiye sahip olduğu anlamı çıktığını ifade etmektedir. Bunun yanında yazar, kaydî hale getirilmemiş, ancak kanunun yürürlüğe girmesi sebebiyle birer kaydî kıymet haline getirilen senetler yönünden, daha önce var olan hakların MKK' ya bildirilmesini kayıtların bildirici niteliğini ortaya koymakta olduğunu ifade etmiştir.

MANAVGAT' a göre ise, MKK kayıtlarının kurucu bir etkiye sahip olmadığını, kayıtların bildirici olduğunu, kurucu sisteme ilişkin hakkın kayıtla doğması, terkinle sona ermesi, MKK' da ki kayıtlara iyi niyetle güvenenin korunması gibi temel düzenlemelerin yapılmadığını ifade etmektedir. Ancak yazara göre, 10/A maddesinin 3 üncü fıkrasında açıklayıcı sistemden ayrılarak, MKK dışında tesis edilen hakların MKK' ya bildirilmesine hüküm ve sonuç bağlamakta, MKK' ya yapılan bildirim

³¹³ TEKİNALP, **Nama Yazılı Kaydi Paylar**, s. 542 – 543.

³¹⁴ TURANBOY, **Varakasız Kıymetli Evrak**, s. 117 – 118.; TURANBOY, **Kaydi Değer**, s. 51.; Yazar MKK nezdinde tutulan kayıtlar için “sicil” ve “tescil” ifadelerini kullanmaktadır.

³¹⁵ **TTK md. 417:** Şirket, nama yazılı hisse senetleri sahiplerini ad, soyad ve adresleriyle bir pay defterine kaydeder. Hisse senedinin yukarıda ki maddeye uygun olarak devredildiği ispat edilmedikçe devralan pay defterine yazılamaz. İdare meclisi, kaydın yapıldığını hisse senedine işaret eder. Şirkete karşı ancak pay defterinde kayıtlı bulunan kimse ortak sıfatını haizdir.

tarihine öncelik vermektedir³¹⁶. Çünkü MKK dışında da kaydi hakların genel hükümlere göre devri³¹⁷, kaydi haklar üzerinde rehin veya diğer bir ayni hak tesisini mümkün kılacaktır³¹⁸. Bu nedenle olması gereken, MKK dışında tesis edilen hakların usulüne uygun biçimde MKK' ya bildirilmesi ve gerçek hak sahipliğinin MKK kayıtlarına yansıtılmasıdır. Malik, MKK dışında art arda devirler gerçekleştirirse, mülkiyet hakkı üçüncü kişilere karşı ileri sürülürken, MKK' ya hangi devir önce bildirilmişse, o işleme göre hak sahibi olan kişi öncelik kazanacaktır. Bu bakımdan ihraççı şirketin veya aracı kurumun, devri, MKK' ya bildirim tarihi hakların sırası bakımından önem taşımaktadır. Yine bir kaydi pay üzerinde MKK dışında rehin tesis edilir ve MKK' ya bildirilmezse ve bu arada da MKK nezdinde payın devri yapıldığı takdirde, MKK' da yapılan bir bildirim olduğundan yeni malike karşı rehin hakkı ileri sürülemeyecek bildirime öncelik tanınacaktır³¹⁹. Bu nedenlerle, kayıtların aksinin ispat edilmesinin mümkün olabildiği, kayıtlara güvenerek iyi niyetle iktisabın söz konusu olmadığı, hakların tesisi veya devri konusunda ayni etkiler sağlayan bir sicil düzenlemesinin olmadığı anlaşılmaktadır.

AO' larda ki pay, hisse senedinden bağımsız olduğundan, ihracından evvel hukuki işlemlere konu olabilir ve dolayısıyla ihraç edilmesinden önce doğduğu ifade edilebilir. Hukuki işlemlere konu olabileceği hususu göz önüne alınarak, MKK tarafından payın kaydı ile hakkın doğmadığı ve fakat payın bundan önce bir hak olarak doğduğu, bu nedenle de MKK tarafından tutulan kayıtların bildirici olması gerektiği ileri sürülebilir³²⁰. Bu nedenle MKK nezdinde tutulan kayıtların gerçeği yansıtmadığı ya da yolsuz olarak yapılması mümkündür. Ancak kayıtlar, aksi ispatlanabilir ve malik lehine hak kullanımı için güçlü bir karine etkisine sahiptir.

SerPK md. 10/A f. 6, MKK Yönetmeliği ve Seri: IV, No: 28 SPK Tebliğine göre MKK, ihraççılar, aracı kurumlar, hesap temsilcileri ve kayıtların tutulduğu takas ve saklama kurumları tuttukları kayıtların yanlış tutulmasından dolayı hak sahiplerinin uğrayacağı zararlardan kusurları oranında sorumlu tutulmuşlardır³²¹.

³¹⁶ Aynı doğrultuda MKK Kaydileşme Tebliği, Seri IV No: 28, **Hakların Üçüncü Kişilere Karşı İleri Sürülebilmesi, md. 23**: Kaydi sermaye piyasası araçları üzerindeki hakların üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesinde, MKK' ya ilgili üye tarafından yazılı ya da MKK' ca belirlenecek elektronik yöntemlerle yapılan bildirim tarihi esas alınır.

³¹⁷ TEKİNALP, **Nama Yazılı Kaydi Paylar**, s. 542.

³¹⁸ ÖZTAN, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 356. – 357.

³¹⁹ TURANBOY, **Kaydi Değer**, s. 51.; MANAVGAT, **Kaydi Sistemin Esasları**, s. 184.

³²⁰ URKAN; **Ayni Hak Tesisi**, s. 15.

³²¹ TEKİNALP, **Nama Yazılı Kaydi Paylar**, s. 543.; NARBAY, **Pay Defteri**, s. 163.

2.7.1.3. MKK Kayıtlarının Pay Defterine Etkisi

SerPK' nın 10/A f. 1 hükmüne göre sermaye piyasası araçları ve bunlara ilişkin haklar MKK tarafından kayden izlenir. SerPK md.10/A f. 5 hükmü, payların devrinin TTK md. 417 çerçevesinde ortaklıklar tarafından pay defterine kaydında ilgililerin başvurusuna gerek olmaksızın MKK kayıtlarının esas alınacağını belirtmiştir. Bahsi geçen kanun maddesinde kaydi paylar “nama yazılı kaydi paylar” ve “hamiline yazılı kaydi paylar” olarak iki türlü ayrılmıştır ve “nama yazılı kaydi payların” pay defterine yazılmalarına ilişkin maddi bir hukuk kuralı koymaktadır³²². Ayrıca, Seri: IV No: 28 SPK Tebliği md. 10 f. 1’ de “Yatırımcı hesabı, hak sahibi adına açılmış, nama veya hamiline hakların izlendiği hesaptır.” düzenlemesiyle kaydi payların nama ve hamiline olacağını öngörmektedir³²³. Adalet Alt Komisyonunda 28.06.2006 da kabul edilen TTK Tasarısının “Pay Defteri” başlıklı md. 499 f. 5’ e göre “Merkezî Kayıt Kuruluşu tarafından kayden takibi yapılan nama yazılı paylara ilişkin Sermaye Piyasası Kanunu hükümleri ile ilgili diğer düzenlemeler saklıdır.” şeklinde düzenlenmiştir.

MANAVGAT’ a göre³²⁴, TTK md. 409 f. 3 ve md. 411 hükümleri gereğince, bedelleri tamamen ödenmemiş olan paylar için hamile yazılı hisse senetleri veya ilmühaber çıkarılamayacağından, hamiline paylardan doğan sermaye alacağı, ortaklığı korumak amacıyla garanti altına alınmaktadır. Ayrıca bedeli tamamen ödendikten sonra hamiline yazılı hisse senedi yerine ilmühaber çıkarılabilmesi mümkün olup, hamiline pay sahibinin ortaklığa karşı yükümü kalmadığı için, bunların devirleri tamamen ortaklıktan bağımsız gerçekleştirilebilir. Bu sayede hamiline özellik sağlayan paylarda, bedeli tamamen ödendiği halde senede bağlanmadığından hareketle bu paylar ortaklık tarafından resen pay defterine kaydedilemez. Bu nedenle SerPK md. 10/A hükmünün uygulama alanını, nama paylarla sınırlı kabul etmek gerekir.

³²² NARBAY, **Pay Defteri**, s. 160.

³²³ NARBAY, **Pay Defteri**, s. 61.

³²⁴ MANAVGAT, **Kaydi Sistemin Esasları**, s. 183.

TEKİNALP' e göre³²⁵, madde metninde payların türlerine ilişkin bir açıklık yer almasa dahi sözkonusu pay teriminden, TTK md. 417 hükmüne yapılan yollama nedeniyle nama yazılı payların anlaşılması gerektiği ileri sürülmüştür.

Pay defterine kayıta, ihraççılar itibariyle tutulacak kayıtlar, ortaklıklar tarafından esas alınacaktır³²⁶. İhraççı itibariyle tutulan kayıtlar, MKK' da aracı kuruluşlar ve hak sahipleri adına açılmış hesaplarda izlenen ve bir AO' nun çıkardığı tüm paylar üzerindeki hak sahipliği kayıtlarını ifade etmektedir. Bu nedenlerden dolayı, SerPK' nın 10/A f. 5 hükmünü, atfı yapılan TTK md. 417 ve bağlantılı olarak 416 ncı maddeleri ile incelediğimizde iki önemli yenilik olduğu görülmektedir. Birincisi, ortaklığın, devri, deftere kayıt esnasında, meşru malik belirlenirken MKK nezdinde ihraççılar itibariyle tutulan kayıtların esas alınması, ikincisi ise pay defterine kayıt için ilgilinin başvurusuna gerek olmaması yani ortaklığın re'sen payların devrini deftere kayıt yetkisinin bulunmasıdır³²⁷.

Ortaklığın, deftere kayıt esnasında MKK nezdinde ihraççılar itibariyle tutulan kayıtları esas alması, kayıtlar arasında tutarsızlık bulunduğu takdirde MKK' nın kaydının tercih edileceğini göstermektedir. Bu durumda, ilgili AO' nun yönetim kurulu, nama yazılı kaydi payı devralan kişinin pay defterine kayıt müracaatında mutlaka MKK kayıtlarını getirecek ve kayıt başvurusunu buradaki bilgiler çerçevesinde sonuçlandıracaktır. MKK' da ki kaydın gerçeği yansıtmadığını iddia eden kişi, iddiasını ispatla mükellef olacaktır. Kaydın aksinin MKK nezdinde mi yoksa mahkemede mi ispatının gerekeceği, yönetim kurulunun böyle bir başvuruya hakkı bulunup bulunmadığı hükümden anlaşılamamaktadır³²⁸.

MKK nezdinde ihraççılar itibariyle tutulan kayıtlar, nama yazılı kaydi payı devredebilecek kişiyi göstermek konusunda önemli bir işleve sahiptir³²⁹. Bazı

³²⁵ TEKİNALP, **Nama Yazılı Kaydi Paylar**, s. 539.; MANAVGAT, **Kaydi Sistemin Esasları**, s. 183 - 184

³²⁶ MOROĞLU, **Kaydi Sistem**, s. 4., "SerPK md. 10/A f. 5 fıkrasında yer alan bu hükmü TTK ile uyum sağlanması bakımından doğru olmakla beraber eksik kalmıştır. Bu uyumun tamamlanması için TTK md. 418' e HAAO' lar ve dolayısıyla kaydi sistem ve borsa sistemi bakımından elverişli olmayan hükmü ile de uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir. Bunun için 10/A maddesine, nama yazılı pay senetlerine bağlanmış veya bağlanacak olup da, devirleri şirketin muvafakatine bağlanmış olan paylar halka arz edilemez, kaydi sisteme ve borsa kotuna alınamaz" hükmünün eklenmesi gerekirdi.

³²⁷ MANAVGAT, **Kaydi Sistemin Esasları**, s. 184 - 185.

³²⁸ TEKİNALP, **Nama Yazılı Kaydi Paylar**, s. 540.

³²⁹ TEKİNALP, **Nama Yazılı Kaydi Paylar**, s. 540.; NARBAY, **Pay Defteri**, s. 161.

durumlarda gerçek hak sahiplerine ulaşamayan ve toplantılarda karar yeter sayısını bulamayan ortaklıklarda MKK kayıtlarının esas alınarak pay defterine kayıt yapılması büyük rahatlık sağlamaktadır. Diğer bir ifade ile nama yazılı kaydi payların devrinde pay defteri önemli ölçüde etkisini yitirmekte, onun yerine MKK nezdinde tutulan kayıtlar öne çıkmaktadır.

SerPK' nın md. 10/A f. 5' te yer alan "İlgililerin başvurusuna gerek kalmaksızın" ibaresi ve ilgili hükmün amacı, kaydi sistemde, payı devralan kişinin pay defterine kayıt talebini AO' ya yönelttiği durumda, artık ortada bir senet, ciro ve / veya zilyetliğin nakli olmadığına yani payların devrinin bu yollarla ispatı mümkün olmadığına göre, devrin yani AO karşısında pay sahipliği sıfatının ispatı açısından MKK nezdinde tutulan kayıtlara itibar edilmesi gerekecektir. Böylece AO, yapılan kayıt istemini ilgililerin başvurusuna gerek olmadan, doğrudan MKK nezdinde tutulan kayıtlarla karşılaştıracak ve sonuca göre pay defterine kayıt talebini yerine getirecektir. Aksi takdirde devralan kişinin kayıt istemi olmaksızın AO tarafından doğrudan pay defterine kaydedileceği sonucu çıkarıldığında, ilgilinin başvurusu olmaksızın borsada pay alan tüm yatırımcıların pay defterine kaydedilmesi ve her devrin pay defterine kaydı zorunluluğunu beraberinde getirir³³⁰.

TEKİNALP, MKK' nın yapılan devri kaydedebilmesi için tasarrufi işlem olan temliknameyi ya da al ve sat emirlerini kaydı yapacak şirkete de ibrazının şart olduğunu, devrin temlikname ya da al ve sat emirleri ile yapılabilmesi mümkün olduğundan şirketin bu belgeleri görmeden kaydı pay defterine yapmasının mümkün olmadığını ileri sürmektedir. Ayrıca hisse senetlerinin yokluğu durumunda da devrin temlikname ile kanıtlanması gerektiğini savunarak pay defterine geçerli bir kayıt yapılabilmesi için kayıt bildiriminin yöneltilmesinin zorunlu olduğunu ifade etmektedir³³¹.

MANAVGAT' a göre ise, SerPK' nın 10/A hükmü, ortaklık yönetim kuruluna, deftere kayıt aşamasında MKK' da tutulan kayıtları esas alabilme yetkisi vererek, başka herhangi bir ispatlayıcı belge isteme külfetinden kurtardığını, zaten MKK' da kayıt yapılırken devrin usulüne uygun yapıldığını gösteren tüm belgelerin istenerek gerekli

³³⁰ NARBAY, **Pay Defteri**, s. 248.

³³¹ TEKİNALP, **Nama Yazılı Kaydi Paylar**, s. 542.

kontrollerin yapılacağını, aksi takdirde MKK yetkililerinin SerPK md. 6 uyarınca sorumlu olacaklarını, bu nedenle de ortaklığın kaydi payların devirlerini pay defterine işlerken, MKK kayıtlarının yanı sıra ayrıca temlikname istenmesine ve incelenmesine gerek bulunmadığını ileri sürmektedir. Ancak, yazara göre, SerPK kaydi payların devri halinde md. 10/A f. 5 hükmü, MKK kayıtlarına dayanarak pay defterine kayıt yapma yetkisini ortaklığa vermekle beraber, TTK md. 417 f. 2 hükmünün uygulama alanını ortadan kaldırmamaktadır. Yani ortaklık şüphe halinde devre esas teşkil eden belgelerin ibrazını isteyebilir. Bu nedenle de MKK kayıtlarının bu konudaki etkisinin mutlak bir etki olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, devre esas belgelerin ibrazının talep edilmesi, MKK kayıtlarının açıklayıcı nitelikte olması ve aksinin her zaman ispat edilebilmesi durumu ile de uyum halindedir³³².

Borsada işlem gören hisse senetleri hızlı bir tedavül hacmine sahiptir ve borsa yatırımcısı genellikle, devri pay defterine kaydettirme konusunda isteksizdir. Bu durumda MKK kayıtları, ortaklık yönetimi kurulunun devirleri pay defterine kaydında belirleyici olacaktır ve MKK kayıtları ortaklık haklarının kullanılmasında önem kazanmaktadır.

Hamiline paylar için, SerPK md. 7 f. 3 fıkrasında düzenlenen madde çerçevesinde halka arz yoluyla satılan hisse senedi bedellerinin tam olarak nakden ödenmesi şartı açısından bu alanda faaliyet gösteren ortaklıklarda henüz yerine getirilmemiş sermaye koyma borcundan söz edilemeyeceğinden, bunların sermaye koyma borcu sürmekte olan hamiline yazılı pay sahiplerini izleme gibi bir gereklilikleri bulunmamaktadır³³³. Bu itibarla SerPK md 7 f. 4 hükmü uyarınca, paylar karşılığında ihraç edilecek hisse senetlerinin bastırılarak alıcılara teslimi şart kılınmış olduğundan sermaye koyma borcu süren hamiline payların takibi amacıyla pay defterine kayıt yapılması imkânı HAAO' lar açısından yoktur. Zira SerPK ve ilgili mevzuat gereği bu ortaklıklarda sermaye koyma borcunun sürmesinden söz edilemez.

³³² MANAVGAT, **Kaydi Sistemin Esasları**, s. 187.

³³³ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 446. "TTK md. 417, f. 2'de pay defterine nama yazılı hisse sahiplerinin kaydedileceği belirtilmiş olmasına rağmen, çıplak nama ve bedelinin tamamı ödenmemiş hamiline yazılı paylar için aynı zorunluluğu kabul TTK' nın sisteminin gereğidir. Çünkü bu halde de ödenmemiş pay bedellerinin izlenmesi yani, sermayenin korunması ilkesinin buyruğunun yerine getirilmesi zorunluluğu aynen devam etmektedir. Çıplak hamiline yazılı payın tam ödenmemesi halinde, AO' nun borçluyu izleyebilmesi, ancak pay defteri ile sağlanabilir.

Sonuç olarak, SerPK'nın 10/A f. 5 maddesinin sadece nama yazılı payları kapsadığı, hamiline yazılı paylara ilişkin ortaklıklarca herhangi bir kayıdın tutulamayacağı, buna rağmen ortaklık tarafından bir kayıt tutulsa dahi, bu kayıtların hukuken bir anlam ifade etmeyeceği³³⁴, hamiline yazılı pay sahibinin ortaklık haklarını kullanımında yalnızca MKK kayıtlarının esas alınabileceğini söylemek mümkündür³³⁵. Zira hamiline yazılı payın aidiyetinin kimde olduğuna ilişkin bastırılmış hisse senedinin zilyedine veya buna malik olduğunu belgeleyen kişiye tanınan hak sahipliği karinesi artık MKK kayıtlarına göre malik olduğu belgelenen kişiye tanınacaktır.

2.7.2. Hesap Türleri

SerPK md. 10/A f. 2 hükmüne göre kayıtlar, nama ya da hamiline yazılı hesaplarda tutulacaktır. Nama yazılı senetlerde senet sahipleri, ihraççı şirket tarafından bilindiğinden merkezi kayıt, ihraççı şirket ya da onun tayin ettiği aracı kurum nezdinde

³³⁴ DAĞ, Üner: “**Pay Defterinin Hukuki Niteliği ve Anonim Ortaklığın Pay Sahiplerine İlişkin Diğer Kayıtları**”, İkt. Mal. Dergisi, 1989, C:XXXVI, S.4, s. 157., “Hamiline yazılı hisse senetleri ile bunların yerini tutmak üzere çıkarılan hamiline yazılı ilmühaberler için anonim ortaklık tarafından tutulan kayıtlar teknik anlamda pay defteri mahiyetinde değildir. Bu nedenle söz konusu kayıtlar hakkında TTK' nın pay defterine ilişkin hükümleri (md. 417 ve 418) kıyasen dahi tatbik edilemez. Böyle olunca anonim ortaklığın bu türden bir kaydı tutma zorunluluğu mevcut olmadığı gibi, pay sahiplerinin buna ilişkin bir talep hakları dahi söz konusu değildir.

³³⁵ Yukarıdaki yorum hamiline yazılı hisseleri fiziken basılmış HAAO' lar için doğru görülmekte birlikte sadece SerPK'dan hareket etmesi nedeniyle eleştirilebilir. Zira SerPK md. 10/A gerekçesinden, kaydıleştirilen hisse senetlerinin hukuki durumlarının TTK' ya göre senede bağlanmamış paylara göre belirlenebileceği anlaşılmaktadır. Kaldı ki, kanun koyucunun bunların hukuki rejimleri konusunda SerPK'da belirleyici bir hüküm ihdas etmemiş olması nedeniyle kaydıleştirilen hisse senetleri açısından senede bağlanmamış ortaklık paylarına ilişkin TTK rejiminin uygulanması doğaldır. Ancak TTK' nın genel hükümlerinden farklı olarak SerPK' nın 10/A f.5 hükmünden kanun koyucunun kaydı sistem sonrasında da paylara ilişkin nevi ayrımını korumayı öngördüğü anlaşılmaktadır. Ancak, SPK Tebliğinin Geçici 4 üncü maddesine göre, hisse senetleri Borsada işlem gören ve hisse senetleri arasında farklı neviler bulunan anonim ortakların kaydıleştirmeye ilişkin SPK kararı tarihinden itibaren bir yıl içinde paylarını aynı türe çevirerek esas sözleşmelerinde bu yönde değişiklik yapmaları zorunlu tutulmuştur. Kaydıleştirme 28.11.2005 olduğu için esas sözleşme değişiklikleri 28.11.2006 tarihine kadar tamamlanmak zorundadır. Ortaklıklardan nevi değişimine ilişkin olarak süresinde esas sözleşmelerini uyumlu hale getirecekleri ve MKK kayıtlarını esas alarak yapacakları işlemlerde nevi ayrımına gitmeyecekleri hususlarında MKK' ya taahhütte bulunmaları da istenmektedir. Görüldüğü üzere, her ne kadar kanun koyucu nevi ayrımını korumayı öngörmüş olsa da, SPK ve MKK tam tersi bir kararla nevi ayrımını ortadan kaldırmışlardır. Nevi ayrımının kaldırılması ile sermaye piyasasında payları işlem gören halka açık anonim ortaklıklarda tam anlamıyla nama yazılı bir sistem oluşturulmuş olmaktadır. (MKK, Genel Mektup No:6, Hisse Senetlerinin Nevi Değişikliğine İlişkin Taahhütnamede Yapılan Değişiklik,17.01.2005; Genel Mektup No:94, Hisse Senetlerinin Nevi Değişikliğine İlişkin Kurul Kararları, 17.04.2006)

gerçekleşecek ve bu kayıt Merkeze intikal ettirilecektir³³⁶. Ancak hamiline yazılı senetlerde bu kural uygulanmayacaktır. Böyle bir durumda aracı kurum her müşterisine ait senetler ve senede ilişkin haklar için hesap tutarken, ihraççı kuruluşa karşı da toplu olarak elinde bulundurduğu senetler için ayrı bir hesap tutacaktır. Böylece, kayıtların MKK’ da tutulmaları, senet malikine göre değil, aynı şirket tarafından ihraç edilen, aynı cins ve hakları veren senetler olarak kategorilere ayrılarak ihraççılar itibarıyla gerçekleştirilecektir.

MKK nezdinde tutulacak hesaplar; ihraççılar, aracı kuruluşlar, yetkili takas ve saklama kuruluşları ile SPK tarafından belirlenen diğer kuruluşlar itibarıyla açılır.

Hak sahiplerinin yani HAAO’ ların pay sahiplerinin adına hesaplar ise, kimlik bilgilerinin MKK’ ya bildirilmesi üzerine açılmakta ve söz konusu hesaplar üzerinde işlem yapmaya yetkili üyeler ile bağlantısı kurulur. Ancak yetkili takas ve saklama kuruluşları, herhangi bir üye ile bağlantı kurmaksızın, doğrudan MKK’ da hesap açtırabilir. Yabancı merkezi saklama kuruluşlarının MKK nezdinde hesap açtırması ve hesapların tutulmasına ilişkin usul ve esaslar MKK tarafından belirlenir³³⁷.

Bu hesap türlerinin gerçek mahiyetini gizleyecek nitelikte hesap açılamaz, kayıt tutulamaz (Seri: IV, No: 28, SPK Tebliği, md. 6).

2.7.2.1. İhraççı Hesabı

İhraççı hesabı, kaydi sermaye piyasası araçları için açılır. Kayıtların tutarlılığını izlemek bakımından ihraççı hesaplarında, her bir ihraççı altında izlenecek ihraççı bilgilerinden oluşan statik bir hesap vardır. Bu kayıtlar kural olarak hak sahipleri ile bağlantısı olmaksızın, ihraççının sermaye ve borçlanma hakları ihraç bilgilerini toplu olarak yansıtma fonksiyonu görecektir³³⁸. İhraççı hesabından yatırımcı ve isimsiz hesaplara virman edilen haklar tekrar ihraççı hesabına kaydedilemez. Bu hükmün istisnası SPK Tebliği’ nin 18 ve 19 uncu maddelerinde düzenlenen blokaj işlemidir.

³³⁶ MANAVGAT, **Kaydi Sistemin Esasları**, s. 184 - 185. “Ortaklık pay defterine kayıt yaparken ciro veya temlikname gibi ispatlayıcı belgeleri istemek ve incelemek külfetinden kurtulmakla beraber MKK kayıtlarının bu etkisi mutlak değildir.”

³³⁷ SEVİ, **Anonim Ortaklıkta Payın Devri**, s. 241.

³³⁸ MANAVGAT, **Kaydi Sistemin Esasları**, s. 180.

Böylece ihraççı hesabı, kaydileştirilen haklar açısından bir başlangıç noktası teşkil eder³³⁹.

Seri: IV No: 28 SPK Tebliği' nin 7 nci maddesine göre ihraççı hesapları; ihraççı havuz hesabı, ortak hesabı ve bilinmeyen ortak hesabından oluşur. İhraççının yatırım fonu kurucusu olması halinde ihraççı hesapları havuz hesabı, katılımcı hesabı ve bilinmeyen katılımcı hesabından oluşur. Katılımcı ve bilinmeyen katılımcı hesaplarında yatırımcılara ait yatırım fonu katılma payları izlenir.

İhraççı havuz hesabı, kaydi sermaye piyasası araçları ihracına ilişkin geçici kayıtların izlenmesi amacı ile tutulur. İhraç edilecek kaydi sermaye piyasası araçlarının halka arz süresi boyunca takibi havuz hesabında yapılır ve satışa konu olan tutarlar halka arz süresinde kaydi sermaye piyasası araçlarının satılması ile veya satış öncesinde, ilgili hesaplara yapılacak kayıt neticesinde bu hesaptan düşülür. Yatırım fonu katılma paylarının ihraç ve iptal işlemleri de havuz hesabı kullanılarak yapılır.

Ortak ve katılımcı hesabı, ihraççı tarafından münferiden pay sahipleri için istenen bilgilerden MKK tarafından uygun görülenlerin MKK' ya iletilmesi ile açılır. İhraççının yatırım fonu kurucusu olması hali hariç olmak üzere, ortak hesabına sadece daha önce borsada işlem görmemiş payların kayıtları yapılabilir. Bu hesaptaki kaydi sermaye piyasası araçları, ihraççının verdiği bilgiler doğrultusunda türleri ve hak sahipleri itibariyle tutulur.

Bilinmeyen ortak ve bilinmeyen katılımcı hesabı, kaydi dönüştürme aşamasında, hak sahiplerinin ihraççı tarafından bilinmemesi durumunda, bu nitelikteki payların toplu olarak izlenmesi amacı ile oluşturulur³⁴⁰. Bu hesapta izlenen sermaye piyasası araçlarının başka üyeler aracılığıyla kaydileştirilmesi halinde MKK kayıtlarında gerekli düzeltmeler yapılır. Bu durumda ihraççı ve ilgili diğer üyeler, MKK tarafından istenecek bilgileri temin ederek kayıtlardaki değişiklikleri yapar (Seri: IV, No: 28, SPK Tebliği, md. 7).

³³⁹ SEVİ, **Anonim Ortaklıkta Payın Devri**, s. 241.

³⁴⁰ SEVİ, **Anonim Ortaklıkta Payın Devri**, s. 242.; “Bilinmeyen ortak hesabı SerPK md. 10/A ile getirilen sistemden önce borsada işlem gören hamiline yazılı hisse senetleri düşünülerek öngörülen bir hesap çeşididir. İhraççı konumunda olan anonim şirket tarafından bu hisse senetlerinin sahipleri için pay defterinde herhangi bir kayıt tutulmadığından ötürü, sahipleri de bilinmemektedir. Dolayısıyla bu nitelikteki paylar kaydileştirme sisteminde anonim şirket tarafından MKK' ya bildirilmesinin ardından, bilinmeyen ortak hesabında toplu olarak izlenirler.”

İhraççılar, kaydi sisteme geçişle birlikte sermaye artırımları ve yeni halka arzlar, ihraççılar için, kağıt basımı ile uğraşmadıkları, teknolojiye dayalı şeffaf bir elektronik ortamda, düşük maliyetli ve hızlı işlemler haline gelmiştir. Bu şekilde ihraççılara dağıtılan temettü aynı gün yatırımcılara, bedelli sermaye artırım bedelleri ise aynı gün ihraççılara ödenmektedir³⁴¹.

2.7.2.2. Aracı Kuruluş Hesabı

Aracı kuruluş hesabı, aracı kuruluş havuz hesabı ve yatırımcı hesabından oluşur. Aracı kuruluş havuz hesabı, aracı kuruluşun, hesap sahibinin vekili sıfatıyla takas işlemlerini yerine getirmesi için kullanılır. Yatırımcı hesabı ise aracı kuruluşun işlem yapmaya yetkili olduğu hak sahipleri adına açılmış hesaplardan oluşur (Seri: IV, No: 28, SPK Tebliği, md. 9).

2.7.2.3. Yatırımcı Hesabı

Yatırımcı hesabı, hem aracı kuruluş hem de hesap temsilcisi hesabı içerisinde bulunan, hak sahibi adına açılmış nama veya hamiline hakların izlendiği hesaptır. Yatırımcı hesabı, yatırımcıların talepleri üzerine, MKS' de üye sıfatına haiz aracı kuruluşlar ve yetkili takas ve saklama kuruluşları tarafından MKK' ya yapılacak başvuru çerçevesinde açılır. Yatırımcı hesapları, aracı kuruluşların ve ihraççıların alt hesabında izlenmektedir. MKS' de yatırımcı hesabı açılması, üyelerin altında hesap tanımlanması ve tanımlanan hesaba ilişkin kimlik bilgisinin iletilmesi adımlarından oluşur³⁴².

İstenen tüm bilgilerin MKK' ya ulaştırılmasını takiben hesap kullanıma açılır. Sistemde her yatırımcı için ayrı ve tek bir sicil numarası üretilir.

SPK' ca uygun görülen hallerde, hesabın ilgili aracı kuruluş tarafından açılarak kimlik bilgilerinin MKK' ya SPK tarafından belirlenecek ve 30 günü aşmayacak bir süre sonuna kadar tamamlanmasına izin verilebilir. Belirlenen sürenin bitimine kadar

³⁴¹ MKK, 2007 Finansal Faaliyet Raporu, s. 14, 05.05.2008

³⁴² SPK, Yatırımcı Köşesi, Yatırımların Takibi, <http://www.spk.gov.tr>, 28.01.2008

kimlik bilgilerinin istenen şekilde MKK' ya bildirilmemesi durumunda hesap hareketsizleştirilebilir. Yani, MKK' ya müşteri kimlik bilgilerinin iletilmesinden sicil verilmesi aşamasına kadar geçen süre zarfında, vergi kimlik numarası MERNIS bilgilerinin teyidinde karşılaşılabilecek durumlar veya geçen sürenin uzunluğu nedeniyle hesaplar hareketsizleştirilebilecektir³⁴³. Hareketsizleştirilen hesaplar ancak kimlik bilgilerinin MKK' ya iletilmesi üzerine işleme açılacaktır.

Aynı yatırımcı bilgileri ile başka bir aracı kuruluş tarafından yatırımcı hesabı açılmak üzere yapılan başvurularda, yatırımcıya MKK tarafından aynı sicil numarası tahsis edilir. Aynı yatırımcı için birden fazla sicil numarası oluşturulduğunun daha sonra tespiti halinde, MKK tarafından yatırımcıya bildirimde bulunulması kaydıyla, tek sicil numarası verilir.

Tebliğin söz konusu maddesinde yer alan bilgi ve belgelerin sağlanması koşulu ile birden fazla kişinin müşterek hesap açtırma talepleri üzerine, üyeler tarafından müşterek mülkiyet yatırımcı hesabı açılır. Maliklerin iştirak oranları da kayden izlenir.

Yatırımcıların doğrudan MKK' da hesap açtırma ve işlem yapma imkânı bulunmamaktadır. Yatırımcılar alım satım, virman vb. işlemleri için talimatlarını MKK üyelerinden tercih ettiklerine verebilirler. Yatırımcıların kendilerine verilen sicil ve şifre bilgilerini kullanarak Alo - MKK, MKK – Web, Çağrı Merkezi ve SMS seçeneklerinden birisi ile hesapları üzerine yatırımcı blokajı³⁴⁴ uygulamaları, genel kurul toplantılarına yönelik blokaj³⁴⁵ koymaları veya hesaplarına ilişkin bilgi almaları

³⁴³ SPK, **Yatırımcı Köşesi, Yatırımların Takibi**, <http://www.spk.gov.tr>, 28.01.2008; "Hareketsizleştirme: İlgili hesaba giriş ve çıkış işlemlerinin engellenmesidir.

³⁴⁴ **Yatırımcı Blokajı:** Yatırımcılar kendi hesaplarında, bilgileri dışındaki işlemleri kısıtlamak amacı ile MKK 'ya ulaşıp blokaj işlemi yapabilirler. Blokaj işlemi ile yatırımcı serbest hesabındaki kıymetler, yatırımcı hesabı altındaki Yatırımcı Blokaj alt hesabına aktarılır. Kıymetlerin blokaj hesabına aktarımının 20:00 - 08:00 saatleri arasında yapılması esastır. Diğer taraftan yatırımcılar gün içinde herhangi bir saatte blokaj işlemine ilişkin talimatlarını MKK' ya iletebilirler. Bekleyen talimatlar, üye işlemlerinin tamamlanmasının ardından gün sonunda ilave bir işleme gerek kalmaksızın gerçekleştirilir. Blokaj, yukarıda belirtilen erişim seçeneklerinden herhangi biri kullanılarak yatırımcı tarafından çözülebilir. İstenmesi halinde yatırımcıların ileri valörlü blokaj çözme talimatı iletmeleri mümkündür. (<http://www.spk.gov.tr>, **Yatırımcı Köşesi, Yatırımların Takibi**, 28.01.2008, Seri: IV No: 28 MKK Kaydileştirme Tebliği md. 20)

³⁴⁵ **Genel Kurul Blokajı:** Genel kurul blokaj yöntemi ile ihraççı şirket genel kurul toplantılarına, yatırımcıların katılımının kolay bir şekilde sağlanması ve ihraççıya en sağlıklı ortaklık bilgilerinin iletilmesi amaçlanmaktadır. İhraççı kuruluş, genel kurul tarihi, toplantının yapılacağı yer ve saat, blokaj kaldırılma tarihi bilgilerini MKK' ya bildirir. İhraççıların bildirdiği tüm genel kurul bilgileri MKK tarafından yatırımcılara çeşitli yollarla raporlanır. Yatırımcılar tarafından MKK' ya genel kurullara katılıma ilişkin iletilen talep dahilinde yatırımcıların serbest hesaplarındaki kıymetler, Genel Kurul Blokaj alt hesabına aktarılır. Yatırımcılara aktarımla ilgili faks ya da e-mail veya SMS aracılığı ile raporlama gönderilmesi mümkündür. Konulan blokajlar ihraççı tarafından bildirilen tarih

mümkündür. Yatırımcı hesapları üzerinde belirtilen blokaj işlemleri dışında işlem yapma yetkisi sadece üyelere tanınmış bir yetki olup, yatırımcılar blokaj işlemi dışında kendi hesapları üzerinde doğrudan herhangi bir işlem gerçekleştiremez³⁴⁶.

2.7.2.4. Yetkili Takas ve Saklama Kuruluşu Hesabı

Yetkili takas ve saklama kuruluşu hesabı; takas havuz hesabı, havuz hesabı ve yatırımcı hesabından oluşur. Yetkili takas ve saklama kuruluşunun faaliyetlerinin gerektirdiği diğer hesaplar MKK' nın onayıyla açılabilir. Ancak bu kurumların yatırımcı hesaplarında kayıtları izlenebilecek yatırımcı türleri için önceden SPK onayı alınması zorunludur. Takas havuz hesabı, takas ve saklama kuruluşunun, vekil sıfatıyla üyelerin takas işlemlerini gerçekleştirmesi için kullanılır. Havuz hesabı, yetkili takas ve saklama kuruluşunun, hesap sahibinin vekili sıfatıyla takas işlemlerini yerine getirmesi için kullanılır. (Seri: IV, No: 28, SPK Tebliği, md.12)

2.7.2.5. Ortak, Katılımcı ve Yatırımcı Hesaplarının Alt Hesapları

SPK Tebliğinin 13. maddesine göre, rehin, haciz, genel kurul blokajı, yatırımcı blokajı, satış blokajı ve MKK tarafından uygun görülecek diğer işlemlerin yapılması durumunda, bu işlemlere konu haklar MKK tarafından ilgili hesaplarla bağlantılı alt hesaplar açılmak sureti ile izlenir. (Seri: IV, No: 28, SPK Tebliği, md.13)

2.7.3. Kıymet Virmanlarına İlişkin İlkeler

Virman, hak sahipleri veya hak sahiplerinin kendi hesapları arasındaki hak transferlerine karşılık gelmektedir. MKS nezdinde kaydi sermaye piyasası araçlarının hesaplar arası transferi (virmanı) üyeler tarafından yerine getirilir. Yatırımcı hesapları arasında yapılan virmanlarda üyelere ait havuz hesapları kullanılmaz. Ödeme karşılığı

ve saatte MKK tarafından otomatik olarak çözülür. Hesap açılışında isminin ihraççıya bildirilmemesi seçeneğini seçmiş olan yatırımcı, genel kurul blokajı yaptırmışsa, ismi söz konusu genel kurul için bildirilebilir hale gelir. (<http://www.spk.gov.tr>, Yatırımcı Köşesi, Yatırımların Takibi, 28.01.2008, Seri: IV No: 28 SPK Tebliği md. 18

³⁴⁶ SPK Yatırımcı Bilgilendirme Kitapçıkları-9, Sermaye Piyasası Araçlarında Kaydileştirme, s. 7.

olmayan virmanlar MKS içinde gerçekleşir. Ödeme karşılığı virmanlar (şartlı virman) için Takasbank' tan servis alınmaktadır.

Bireysel ve kurumsal yatırımcılar için MKK' da virman türleri, Serbest Virman (SV), Alım Satımdan Kaynaklanan Takas Amaçlı Virman (TAV), Ödeme Karşılığı Virman (DVP) olmak üzere üçe ayrılmaktadır³⁴⁷.

Serbest Virman; devir, ödünç verme ve hibe etme gibi çeşitli nedenlerle kişinin aynı üye veya başka üye nezdinde kendisine veya başkasına ait hesaplara nakit veya sair bir karşılık ve şarta bağlı olmaksızın aktarım yapması anlamındadır. Serbest Virman kendi içinde doğrudan virman, karşı üye onaylı virman, karşı üye girişli virman ve karma virman olmak üzere dörde ayrılmaktadır.

Alım Satımdan Kaynaklanan Takas Amaçlı Virman; hak sahibinin veya üçüncü bir kişinin yapmış olduğu alım-satımlardan kaynaklanan hak ve yükümlülükleri nedeniyle MKK nezdindeki Aracı Kuruluş / Takasbank havuz hesapları ile yatırımcı hesapları arasında aktarım yapılması anlamındadır.

Ödeme Karşılığı Virman; hak sahibinin ödeme karşılığı virman talebinin yerine getirilmesidir. Ödeme karşılığı virmanlar (şartlı virman) için Takasbank' tan servis alınmaktadır³⁴⁸.

İleri valörlü talimatlar kabul edilmektedir. Virman girişi sırasında devir nedeni bildirimi zorunludur. Seçilebilecek devir nedenleri; devir, hibe, takas amaçlı virman, halka arz amaçlı, lot altı alım/satım, miras şeklinde belirlenmiştir. Virman talimatlarında talimat öncelikleri değiştirilebilir ve üyelerin belirleyeceği öncelikler esas alınır. Son saat uygulaması vardır. Bir diğer deyişle, belirli bir saate kadar gerçekleşmeyen talimatlar iptal edilmektedir. Başlangıç saat uygulaması vardır. Başlangıç saatine kadar talimat işleme sokulmamaktadır. Talimata geçerlilik tarihi verilebilmektedir. Talimat işlem tarihinden geçerlilik tarihi sonuna kadar aktif olarak sistemde durmakta, bakiye müsait olduğunda işlem gerçekleşmektedir. Talimat parçalı olarak da gerçekleştirilebilmektedir.

MKK, SPK Tebliğinin md. 15 f. 4 hükmü uyarınca tüm virmanların sebebinin gösterilme usul ve esaslarını belirlemekle yükümlüdür. MKK, SPK ve İMKB Gözetim

³⁴⁷ MKK, Yatırımcı, **Virman İşlemleri**, <http://www.mkk.com.tr/yatirimci> , 04.05.2008

³⁴⁸ MKK, www.mkk.com.tr/MkkComTr/tr/yatirimci , 05.06.2008.

Projesi kapsamındaki taleplerini, Yatırımcı Koruma Fonu'nun tedrici tasfiye çalışmalarında ve diğer ihtilaflarda gerçek hak sahibini tespit ihtiyacını, üyelerin ve hak sahiplerinin hızlı ve güvenli bir şekilde transfer işlemlerini yapabilmeleri ilkelerini gözeterek virman usul ve esaslarını belirleyecektir. Virmanlarda hukuki ve maddi olarak gerçek durumun kayıtlara eksiksiz ve doğru yansıtılmasını, böylece sistemde sağlıklı bir hak sahipliği ve ilişkiler zincirini kurulmasını sağlamak sistemin temel ilkesi olacaktır.

3. BÖLÜM

KAYDİLEŞTİRMENİN HUKUKİ İŞLEMLERE ETKİSİ

3.1. Kaydileşen Senetlerin Devirleri

Menkul kıymetler, kıymetli evrak niteliğine haiz olduklarından, devirleri kıymetli evrak esaslarına tabidir. Kıymetli evrak rehnedilebilir, aynı hakların konusu olabilir, teslimle devredilebilirler³⁴⁹.

Nama yazılı hisse senedinin devri alacağın temlik veya ciro edilmiş senedin devralana zilyetliğin devri; hamiline yazılı senetlerde ise, sadece zilyetliğin devri gerekmektedir. Ancak, sermaye piyasasında ve özellikle borsada menkul kıymetler gerçek anlamda kıymetli evrak fonksiyonlarını kaybetmişlerdir³⁵⁰. Kıymetli evrakın temeli olan hakkın senetle mündemiç bulunması ve hakkın senetsiz dermeyeran edilememesi ilkeleri artık uygulanamaz hale gelmiştir. Artık kıymetli evrakta mündemiç olan hak senetsiz olarak devredilebilmekte ve hakkın talep edilmesi için de senedin ibrazı gerekmemektedir. Uygulamada senetlerin devri bilgisayar sistemi ile otomatik ve hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu durumda bir teslim olmadan ya da vasıtasız zilyetlik devralana aktarılmadan devrin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği Medeni Kanun hükümlerinin de dikkate alınmasıyla değerlendirilmelidir.

Medeni Kanun'un 766 ncı maddesinde yer alan düzenleme gereğince “Bir taşınırın mülkiyetini nakleden kimse özel bir hukuki ilişkiye dayanarak o şeyin zilyetliğini korursa, mülkiyet teslimsiz geçmiş olur. Ancak, bu işlem üçüncü kişileri zarara sokmak veya taşınır rehni kurallarından kurtulmak için yapılmışsa, mülkiyetin nakli sonuç doğurmaz”. Söz konusu madde zilyetliğin teslimsiz iktisabını düzenlemektedir. Devreden kimsenin özellikle hukuki bir sebebe bağlı olarak zilyet kalmakta devam etmesi ile teslimden söz edilemez. Bu “hükmen teslim” den³⁵¹ farksız bir durumdur.

³⁴⁹ ÜLGEN / HELVACI / KENDİGELEN / KAYA, **Kıymetli Evrak Hukuku Ders Kitabı**, s. 14.; POROY / TEKİNALP, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 20.

³⁵⁰ TEKİNALP, **Evraksız Kıymetli Evrak**, s. 9.

³⁵¹ OĞUZMAN / SELİÇİ, **Eşya Hukuku**, s. 68.; **Hükmen Teslim**: Zilyetliği devreden kimsenin özel bir hukuki ilişkiye dayanarak malı kendi hâkimiyetinde alıkoyarak kazanana sadece dolaylı bir zilyetlik tanınması halidir.

Diğer bir ifade ile malik teslim gerçekleşmeden de varakasız senedin maliki olur ve sonuç olarak da teslim almış ya da almamış olması arasında fark yoktur. Hükmen teslim kıymetli evrakta da geçerlidir. Varakasız kıymetli evrak da muhafaza edilebilir ve bilgisayar sistemi ile devredilebilir³⁵².

3.1.1. Hamiline Yazılı Senetlerin Devri

İlk bölümde de bahsedildiği üzere HYHS' ler, TTK md. 570' de yer alan tanım itibariyle “senedin metin veya şeklinden hamili kim ise, o kimsenin hak sahibi sayılacağı anlaşılan senetlerdir.”

HYHS' ler ortaklığa hiçbir ihbarda bulunmaksızın sadece teslim ile devredildiğinden devreden, TMK. md 763 f. 1 uyarınca devralana zilyetliği nakletmelidir³⁵³. HAAO' larda hamiline yazılı paylara ilişkin bütün kayıtların yerinin MKK' dır. Kaydileşmiş HYHS' ler artık senetten bağımsız hale geldiğinden, devirler Seri: IV No: 28 SPK Tebliği esaslarına göre hesaba yapılacak kayıt ile ve virman suretiyle gerçekleşir. Ayrıca genel hükümlere uygulanan BK md. 163 uyarınca onayın devredildiğini içeren bir temlik beyanının devralana verilmesi ile gerçekleşir. Kaydi sistemde nama ve hamiline yazılı paylar devir açısından aynı esaslara tabi bulunmaktadır³⁵⁴.

Sonuç itibariyle, SerPK md. 10/A hükmüne tabi AO paylarının devrinin, pay ister nama olsun, ister hamile olsun devir için bir temlik beyanı düzenlenerek takas aşamasında aracı kuruluş tarafından Takasbank' a verilecektir³⁵⁵. Borsa ve MKK dışında yapılacak devirlerde SerPK md. 10/A f. 3 hükmü gereğince MKK' ya bildirildiğinde MKK' nın devrin usulüne uygun olarak yapıldığını gösteren belgeleri talep etmesi ve olumlu sonuca ulaştığı takdirde kaydı gerçekleştirmesi gerekir³⁵⁶.

³⁵² MANAVGAT, **Kaydi Sistemin Esasları**, s. 179.

³⁵³ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 630.; SEVİ, **Payın Devri**, s. 118.

³⁵⁴ ŞAHİN, Güzin: **Halka Açık Anonim Ortaklıkların Ortaklık Yapısı Değişikliklerinde Kamuyu Aydınlatma**, Mali Pusula Dergisi, Mayıs 2007, 07.05.2007

³⁵⁵ TEKİNALP, **Nama Yazılı Kaydi Paylar**, s. 542.

³⁵⁶ TEKİNALP, **Nama Yazılı Kaydi Paylar**, s. 542., MANAVGAT, **Kaydi Sistemin Esasları**, s. 186.

3.1.2. Nama Yazılı Senetlerin Devri

NYHS' lerde ise TTK 416 ncı maddeye göre, nama yazılı hisse senetleri aksi esas sözleşmede öngörülmemiş ise devredilebilir. Devir, pay sahibinin hisse senedinin devredilmesi hususunda senet metnine yazılı olarak ciro ederek, senedin devralana teslimi yani zilyetliğin geçirilmesidir³⁵⁷. Ayrıca pay defterine kayıt ile yapılmaktadır³⁵⁸. Ancak kaydi sistemde mülkiyetin devri bakımından hak sahibi ancak kayıtlardan anlaşılacağından MKK nezdinde tutulan kayıtlar esas alınacak ve senedin ciro edilmesi de mümkün olmayacaktır³⁵⁹. Ancak kaydileştirilen menkul kıymetler bakımından hakkın senetle bağlılığı ortadan kalkacağı için, hakkın; alacağın temliki, hükmen teslim, zilyetliğin havalesi, kısa elden teslim gibi teslimsiz kazanma şekilleri ile MKK kayıtları itibariyle virman suretiyle devredilmesi sözkonusudur.

Kaydi sistemde, pay defterine kayıt için tarafların başvurusuna gerek olmaksızın MKK nezdinde tutulan kayıtlar esas alınacaktır. Ayrıca ortaklıklar MKK kayıtlarını esas alarak pay defterlerini güncelleyebileceklerdir³⁶⁰. Ortaklığın, kaydi payların devirlerini pay defterine işlerken, MKK kayıtlarının yanı sıra ayrıca temlikname istemesine ve incelemesine gerek yoktur. Kaydi sistemde tasarruf yetkisinin belirlenmesi bakımından MKK kayıtları esas alınacaktır³⁶¹. MKK kayıtlarının bu konudaki etkisi mutlak değildir. Ortaklık, şüphe halinde, devre esas belgelerin ibrazını da isteyebilecektir. Ancak MKK kayıtlarının nama yazılı paylar bakımından pay defteri kayıtlarına göre herhangi bir

³⁵⁷ SEVİ, **Anonim Ortaklıkta Payın Devri**, s. 246.

³⁵⁸ TEKİNALP (Poroy, Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, s. 637 - 642.

³⁵⁹ 1/1138E ve 123K no ile Adalet Alt Komisyonunun Kabul Ettiği TTK Tasarısının “Borsaya kote edilmemiş nama yazılı paylar”a ilişkin 493 üncü maddesinin gerekçesine göre; 490 ıncı maddeden itibaren zorunlu bazı istisnalar dışında “pay senedi” terimi yerine “pay” kelimesi kullanılmıştır. Bunun temelde iki sebebi vardır. Borsaya kotasyon yaptırmayan şirketlerde pay da pay senedi de bulunabilir. Tasarı, hamiline yazılı senetlerin aksine, payları borsada işlem görmeyen şirketlerde nama yazılı payların senede bağlanması zorunluluğunu getirmemiştir. 486 ncı maddenin üçüncü fıkrası uyarınca azlık, talep ederse şirket nama yazılı pay senedi bastırıp, sahiplerine dağıtmak zorundadır. Böyle bir istem bulunmadığı sürece payın senede bağlanması zorunluluğu yoktur. Borsaya kote edilmiş nama yazılı paylar için pay senedi teriminin kullanılması daha da zordur. Çünkü kaydileşmede pay senedi çıkarılması uygulaması kaldırılacak, çıkarılmış pay senetleri de imha edilerek kaydi haklar düzenine geçilecektir. Bu sebeple, borsaya kote edilenler artık pay senetleri değil paylar olacaktır.

³⁶⁰ Bölüm. 2.7.1.3. “**MKK Kayıtlarının Pay Defterine Etkisi**” s. 51.; SEVİ, **Payın Devri**, s. 247.

³⁶¹ TEKİNALP, **Nama Yazılı Kaydi Paylar**, s. 540., SerPK md. 10/A f. 5 hükmünde, nama yazılı kaydi pay devredildiğinde pay defterine kayıt aşamasında, meşru malik belirlenirken pay defterinin değil, MKK kayıtlarının esas alınacağı, devirlerde tasarrufi işlemi yapabilecek yetkiliyi göstermek konusunda MKK kayıtlarının karine oluşturacağı şeklinde anlam verilebileceği görülmektedir.

önceliği yoktur³⁶². Ancak TTK md. 417 f. 2 hükmü deftere kayıt için devrin 416 ıncı maddeye uygun yapıldığının ispatlanmasını pay defterine kayıt için şart kıldığından, borsa ve MKK dışında genel hükümlere göre gerçekleştirilen devirlerde devir, MKK' ya bildirildiğinde MKK' nın devri usulüne uygun olarak yapıldığını gösteren belgeleri talep etmesi ve sonuca göre kayıt etmesi gerekir³⁶³. Ayrıca SerPK md. 10/A gerekçesinde yer alan "...senede bağlanmamış nama yazılı payların alacağın temlik hüükümlerine göre devri sağlanmalıdır" ifadesinden de benzer sonuca ulaşılmaktadır.

Şu anda TBMM Genel Kurulunda bulunan, Adalet Alt Komisyonunda kabul edilen TTK Tasarısının 497 nci madde³⁶⁴ gerekçesinde özellikle borsaya kote edilmiş bulunan nama yazılı pay senetlerinde³⁶⁵ borsada işlem görmeleri sebebiyle borsada ve borsa dışında iktisap edilmeleri, hakların geçişi yönünden farklı hükümlere bağlanmıştır.

Tasarı, nama yazılı pay senetlerinin borsa içinde borsa kurallarına göre iktisap edilmeleri halinde hakların borsada, borsa kuralları uyarınca yapılan devir ile birlikte devralana geçeceğini düzenlemiştir. TTK bu konuda hiçbir hüküm getirmemiş, bunu borsa mevzuatına bırakmıştır.

Pay senetlerinin borsa dışında iktisap edilmeleri halinde ise geçiş anı, devralanın, pay defterine kayıt için şirkete başvurma tarihidir. Her iki geçiş anında da oy hakkı ile ona bağlı haklar kullanılamaz. Yoksa bunlar devredende kalmış değildir. Bu durumda oy ve ona bağlı haklar devralana geçmiştir.

³⁶² MANAVGAT, **Kaydi Sistemin Esasları**, s. 186.

³⁶³ MANAVGAT, **Kaydi Sistemin Esasları**, s. 186.

³⁶⁴ Adalet Alt Komisyonunda Kabul Edilen Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Metni; **Hakların Geçişi Madde 497 - (1)** Borsaya kote nama yazılı paylar borsada iktisap edildikleri takdirde, paylardan kaynaklanan haklar payların devri ile birlikte devralana geçer. Borsaya kote nama yazılı payların, borsa dışında iktisap edilmeleri hâlinde, sözkonusu haklar, paysahipliği sıfatının şirket tarafından tanınması için, devralanın şirkete başvuruda bulunmasıyla devralana geçer.

(2) Devralan, şirket tarafından tanınmaya kadar, paylardan doğan, genel kurula katılma ve oy hakkını ve oy hakkına bağlı diğer hakları kullanamaz. Tüm diğer paysahipliği haklarının, özellikle rüçhan hakkının kullanılmasında, iktisap eden herhangi bir sınırlamaya tâbi değildir.

(3) Şirket tarafından henüz tanınmamış bulunan devralanlar, hakların geçmesinden sonra, oy hakkından yoksun paysahibi olarak pay defterine yazılır. Söz konusu paylar genel kurulda temsil edilemez.

(4) Red hukuka aykırı ise şirket, mahkeme kararının kesinleşme tarihinden itibaren, oy hakkını ve buna bağlı hakları tanır. Şirket, kendisine herhangi bir kusurun yükletilemeyeceğini ispat edemediği takdirde, devralanın red nedeniyle uğradığı zararı gidermekle yükümlüdür.

³⁶⁵ Adalet Alt Komisyonunda Kabul Edilen Türk Ticaret Kanununun **"Borsaya kote edilmemiş nama yazılı paylar"**a ilişkin **493. maddesinin gerekçesine göre**; 490 ıncı maddeden itibaren zorunlu bazı istisnalar dışında "pay senedi" terimi yerine "pay" kelimesi kullanılmıştır.

Devralan sadece bu hakları kendisi şirket tarafından tanınmaya kadar kullanamaz. Devredende ise devrolunan pay senetlerinden doğan hiçbir hak kalmamıştır. Birinci fıkrada istisnaya işaret edilmeksizin "haklar" denilmiş olmasının sebebi devredende hiçbir hakkın bulunmaması, hiçbir hakkın onda kalmamış olmasıdır. Hakların geçmesi hisse senetlerinin mülkiyetinin geçmesi anlamındadır.

Borsadan iktisap halinde devralan, malvarlıksal hakların hemen sahibi olur. Pay senetlerinin borsanın dışında devralınması halinde devralan senetlerin mülkiyetini kazanır, malvarlıksal hakları ise ancak başvurunca yani devri ispatlayınca edinir. Bu farkın sebebi borsada iktisap halinde 496 ncı madde uyarınca, aracı kurum ile MKK' nın devri derhal şirkete bildirmeleridir.

Nama yazılı pay senetleri ister borsada, ister borsa dışında iktisap edilmiş olsunlar, oy ve ona bağlı haklar, şirket devralanı pay defterine kaydetmediği sürece kullanılamaz. Buna karşılık malvarlıksal haklar herhangi bir sınırlamaya bağlı değildir. Bunun sebebi oy ve ona bağlı hakların şirket üzerindeki hâkimiyet ile doğrudan ilgili bulunması, buna karşılık hisse senetlerine yatırım yapan kişinin malvarlıksal hakları kazanmasının gerekliliğidir.

Oy hakkından yoksun pay sahibi hakların geçmesi halinde, şirket tarafından tanınmamış olmalarına rağmen, yine de pay defterine kaydedilerek açıklık sağlanır. Pay defterine kaydolmuş oy hakkı bulunmayan pay sahibinin hukukî durumu, içtihat ve öğretisi tarafından belirlenecektir³⁶⁶.

3.2. Haciz İşlemleri

Kaydi sistemde MKK nezdinde kaydileşen hisse senetleri kayıtlarına haciz uygulaması merkeze kayıt şeklinde gerçekleştirilmektedir. Borçlunun HAAO' lığa ait kaydi hakkının haczi için kaydının bulunduğu MKK' ya, ya da hesabının açıldığı ve her türlü alım - satım işlemlerinin yapıldığı MKK üyelerince banka ya da aracı kuruma İİK md. 89 gereğince haciz ihbarnamesi gönderilmesi yeterli bulunmaktadır.

MKK' da kaydı tutulan paylar üzerinde aracı kuruma ya da üçüncü bir şahsa ait

³⁶⁶ Adalet Alt Komisyonunda Kabul Edilen Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Metni, 28.06.2006.

rehin hakkı bulunması hacze engel değildir. Böyle bir durumda MKK ilgiliye ait hisse senetleri üzerine haczi işleyecek ve durumdan rehin alacaklısını derhal haberdar edecektir³⁶⁷.

Seri: IV No: 28 SPK Tebliğinin 22 nci maddesine göre kaydi sermaye piyasası araçlarına ilişkin her türlü haciz ve tedbir işlemi ilgili yatırımcı, katılımcı ve ortak hesaplarında ayrı bir alt hesap oluşturulması sureti ile MKK üyelerince (İhraççı, aracı kuruluş, yetkili takas ve saklama kuruluşları ile SPK tarafından belirlenen diğer kuruluşlar) uygulanır. Üyeler kendilerine gelen her türlü haciz ve tedbir taleplerini karşılamak üzere, öncelikle MKK nezdindeki kayıtlarda gerekli değişiklikleri yapmakla yükümlüdürler (SPK Tebliği md. 22).

Adli veya idari merciler tarafından, haciz ve tedbir taleplerinin doğrudan MKK' ya bildirilmesi halinde, ilgili yatırımcının hesapları sistemde kontrol edilerek tespit edilen hesaplarının durumu, sistemde mevcut olan “MKK’ da işlem yapamaz” statüsü kullanılarak Seri: IV, No: 28 SPK Tebliği md. 22 uyarınca hareketsizleştirilir³⁶⁸. Bu şekilde hesaba kıymet giriş ve çıkışları engellenir. Hareketsizleştirme anından önce sisteme girilmiş olan talimatlar iptal edilmez.

İşlem tesisine esas teşkil edecek hak sahipliği durumunu teyit etmek için yatırımcının kıymetlerinin bulunduğu ilgili üyelere, yatırımcının hesaplarının haciz sebebiyle hareketsizleştirildiği bildirimi yapılır ve müteakip olarak derhal, MKK tarafından söz konusu kayıtların MKK kayıtlarıyla eş olup olmadığını soran bir yazı

³⁶⁷ HAZNEDAR, İbrahim M: **Anonim Şirket Hisselerinin Haczi**, Legal Hukuk Dergisi, S. Mayıs 2003/5

³⁶⁸ **Kaydi sermaye piyasası araçlarına ilişkin her türlü haciz ve tedbir işlemleri**

Madde 22 – (Değişik: Seri: IV, No: 36 sayılı Tebliğ ile) Kaydi sermaye piyasası araçlarına ilişkin her türlü haciz ve tedbir işlemi, ilgili yatırımcı, katılımcı ve ortak hesaplarında ayrı bir alt hesap oluşturulması sureti ile MKK üyelerince uygulanır.

Üyeler kendilerine gelen her türlü haciz ve tedbir taleplerini karşılamak üzere, öncelikle MKK nezdindeki kayıtlarda gerekli değişiklikleri yapmakla yükümlüdürler.

Adli veya idari merciler tarafından, haciz ve tedbir taleplerinin doğrudan MKK' ya da bildirilmesi halinde ise, MKK hesabı hareketsizleştirir ve nihai işlem tesisine esas hak sahipliği durumunu teyit için ilgili üyeye bildirimde bulunur. İlgili üyeden teyit alınmasını müteakip teyit doğrultusunda işlem tesis edebilir. Şu kadar ki, MKK tarafından üyeye iletilen teyit talebinin, izleyen iş günü saat 12:00' ye kadar üye tarafından MKK' ya bildirilmemesi durumunda MKK kendi kayıtlarında görünen kıymetler üzerinde işlem tesis eder. Söz konusu teyide ilişkin şekil, usul ve esaslar MKK tarafından belirlenerek üyelerine duyurulur.

Hareketsizleştirme ile haciz ve tedbir kararını kaldırma işlemlerinin MKK kayıtlarında gerçekleştirilme usul ve esasları MKK tarafından belirlenir.

Kurul tarafından MKK' ya bildirilen işlem yasakları MKK tarafından derhal ilgili hesaplara işlenir. Kurul tarafından işlem yasağı getirilen kişilerin hesaplarında 19 uncu madde ve bu madde kapsamında yapılan işlemler, MKK tarafından derhal Kurula bildirilir.

gönderilir. Bu bildirim İİK md. 89/1 uyarınca da gerçekleşebilir. İlgili üyeden teyit alınmasını müteakip teyit doğrultusunda işlem tesis edebilir. Kayıtlar mutabık ise teyit yazısının, kayıtlar mutabık değil ise bu durumu gösterir detayların ve mevcut hak sahipliğine ilişkin kıymet ve bakiye bilgilerinin yer aldığı yazının, en kısa sürede MKK' ya gönderilmesi gerekmektedir. İlgili yazının alınması ile birlikte üye kullanıcıları tarafından, hareketsizleştirilen hesaplara ilişkin MKK kayıtlarının son durumu raporlanır, üyenin kendi kayıtları ile mutabık olunması durumunda, söz konusu teyit yazısı vakit kaybetmeden MKK' ya faks yolu ile iletilecektir. İlgili üyeden hak sahipliğinin son durumunu gösterir teyit alınmasını müteakip, bu doğrultuda MKK kayıtları üzerinde haciz işlemi tesis edilir.

Ayrıca, MKK tarafından üyeden talep edilen hak sahipliği durumu teyidinin, izleyen iş günü saat 12:00' ye kadar üye tarafından MKK' ya bildirilmemesi durumunda MKK kendi kayıtlarında görünen kıymetler üzerinde haciz işlemi tesis eder.

MKK, İİK md. 367 doğrultusunda³⁶⁹ ilgili icra müdürlüğüne ilgilinin bakiye bilgisi ve haczin uygulandığı bilgisini içeren cevap verilir (İİK. md. 89/1). Amme alacaklarının tahsili hakkındaki hacizler, Amme Alacakları Tahsili Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre gerçekleştirilir (AATUHK md. 79).

İhtiyati tedbir veya ihtiyati haciz kararlarının bildirilmesi halinde de işlemler aynı yöntem ile gerçekleştirilir, kıymetlerin aynı alt hesaba aktarımı yapılarak kayıtlar, ilgili işlem kodu ile ayrıntılandırılır.

Hacizli kıymetler ilgili hesaba bağlı olarak açılacak haciz alt hesabına aktarılarak bloke edilir. Haciz alt hesabına aktarılan kayıtlar için detay bilgiler ayrı bir tabloda izlenir.

MKK tarafından uygulanan haciz, sadece MKK tarafından kaldırılabilir. Ancak MKK, üyeler tarafından uygulanan haciz veya tedbiri yetkili adli merci (icra dairesi, mahkeme vs.) kararı uyarınca kaldırılabilir³⁷⁰.

Üyeye, işleme ilişkin anlık bilgi mesajı gönderilmektedir. İcra müdürlüklerinden borçlunun hesabının bulunduğu aracı kuruluşlara, aynı şekilde İİK md. 89 ve AATUHK md. 79 uyarınca veya ihraççılara İİK md. 94 uyarınca haciz kararı gönderilmesi

³⁶⁹ **İİK md. 367:** İcra veya İflas dairelerinin borçlunun mevcuduna dair isteyeceği bütün malumatı hakiki ve hükmi her şahıs derhal vermeğe ve talep halinde mevcudu bu dairelere teslim mecburdur.

³⁷⁰ MKK Genel Mektup No: 186 Ek - 2, **Merkezi Kaydi Sistem Kullanıcı Kılavuzu, Hukuki İşlemler**, 25.01.2007, s. 1.

durumunda ise, aracı kuruluşların ve ihraççıların MKK sistemine ulaşarak haciz işlemini sisteme tanımlamaları gerekmektedir. Zira SerPK md. 10/A uyarınca kaydi kıymetler üzerindeki hakların üçüncü kişilere karşı ileri sürülmesinde MKK' ya bildirim tarihi esas alınmaktadır.

Üyelerin haciz işlemi tesis etmeleri durumunda; üye kendisine yapılan haciz bildirimini doğrultusunda kendi nezdinde bulunan hesaplardan ve kıymetlerden haciz alt hesabına aktarım yapılacak olanları haciz giriş işlemi ekranlarından seçecektir.

Üyeler kendi nezdindeki hesaplara konulan haciz kayıtlarını kaynağı itibariyle raporlayabilirler.

Hacedilen kıymetlere ait ilgili icra müdürlüğünce gönderilen satış kararı hisse senetleri için İMKB'de düzenlenecek müzayede satışı şeklinde gerçekleştirilir. Müzayede satış işlemleri, takas işlemleri prosedürüne uygun olarak sonuçlandırılır. İMKB tarafından iletilen bilgiler dâhilinde satılan kıymetler, haciz alt hesaplarından çıkarılarak, satışı yapan üyenin hesabına aktarılır ve üyenin işlem borcunu kapatması sağlanır. Satış karşılığı alınan YTL tutarları, ilgili icra dairesince bildirilen hesaplara gönderilir. Hacedilen fon katılma belgelerinin satışı ise, fon katılma belgelerinin fon kurucusuna geri verilmesi şeklinde gerçekleştirilir. Bu şekilde paraya çevrilen kıymetler, haciz alt hesaplarından çıkarılarak satışı yapan üyenin hesabına aktarılarak üyenin işlem borcunu kapatması sağlanır. Satış karşılığı alınan YTL tutarları, ilgili icra dairesince bildirilen hesaplara gönderilir.

Haciz işlemlerinde hacze konu tutarın karşılanması sırasında yatırımcı hesaplarının durumu (müşterek – tekil gibi), alt hesaplarının durumu (serbest, satış bloka, rehin alt hesabı gibi), hesaptaki kıymetlerin durumu (en likit – en az likit) değerlendirilir. Müşterek hesap sahiplerinden birine haciz uygulanması durumunda hesap müştereklik oranları gözetilerek bu oran dâhilinde aktarım gerçekleştirilir. Ancak aynı yatırımcıya tekrar haciz kararı gelmesi durumunda tekrar aynı oranlar dâhilinde sahiplik söz konusu olacağından kalan bakiye üzerinden tekrar ortaklık oranı dâhilinde haciz uygulaması mümkün olabilir. Üyelerin bu durumlarda hesaplara ilişkin düzenlemeyi yapmaları gerekmektedir. Müteselsil müştereklik, hak sahipliği açısından

hesap sahiplerine hesabın tamamı üzerinde tasarruf hakkı tanımakta olup, hesap sahiplerinden biri için uygulanacak olan hukuki işlemler müteselsil hesabın tamamı üzerinde etkili olur. Hesapların MKK sisteminde oluşturulması sırasında düzenlemelerin üyeler tarafından bu husus gözetilerek yapılması, hak sahipliğinin belirlenmesi ve hukuki işlemlerin tesisinde sorun yaşanmaması bakımından önem taşımaktadır. Mevzuatta belirtilmiş kişi ve kurumlara hacizli hesaplara ilişkin bilgi verilebilir³⁷¹.

3.2.1. Hacizli Kıymetlerin Haczi

Eğer borçlu kişiye ait üzerinde haciz veya ihtiyati tedbir olmayan kıymet bulunamıyorsa, üzerinde hâlihazırda haciz bulunan kıymetlere başka hacizler de konulabilir. Bunun için sistemde bakiye bilgisi içermeyen bir haciz kaydı yaratılır. Tarih sırası bakımından sonra yer alan bakiyesiz haciz kaydının kendinden önceki hacizlere iştirak etmiş olduğu anlaşılır. Bu durumda birden fazla alacaklı, hacze iştirak hükümleri uyarınca, iştirak prosedürlerini icra müdürlüklerinden sürdürür (İİK md. 100–101). MKK tarafından icra müdürlüklerine, hesaplar üzerinde bulunan evvelki hacizlere ait bilgiler bildirilir. Hacizli kıymetler üzerine ayrıca ihtiyati tedbir ve ihtiyati hacizlerin de uygulanması mümkündür. İhtiyati tedbirler ve ihtiyati hacizler haciz alt hesabında kendi işlem kodlarıyla izlenir³⁷².

3.2.2. Rehin/Teminat Verilmiş Kıymetlerin Haczi

İcra dairesi, üçüncü bir kişiye rehnedilmiş olan borçluya ait malları da (eğer bu malların rehin bedelinden fazla bir fiyatla satılacağı umuluyorsa) muhafaza altına alabilir. (İİK md. 88 f. 3 c. 1) Yatırımcının kredi veren nezdinde teminatta veya rehinli bulunan kıymetlerine haciz uygulanması mümkündür. (İİK. md. 85/2, 88/3) Rehin/Teminat gönderene haciz/tedbir geldiğinde bu kıymetler teminattan çıkarılarak,

³⁷¹ MKK Genel Mektup No: 186 Ek - 2, **Merkezi Kaydi Sistem Kullanıcı Kılavuzu, Hukuki İşlemler**, 25.01.2007, s. 2-5.; Merkezi Kayıt Kuruluşu ve Kaydi Sistem, **Sermaye Piyasası Faaliyetleri Temel Düzey Lisansı Kılavuzu**, Mart 2007, s. 78.

³⁷² MKK Genel Mektup No: 186 Ek - 2, **Merkezi Kaydi Sistem Kullanıcı Kılavuzu, Hukuki İşlemler**, 25.01.2007, s. 6.

gönderenin haciz alt hesabına aktarılır. Kıymetler üzerinde rehin hakkı bulunduğu bilgisi ayrıca tutulur. Kıymetler üzerinde bulunan aynı haklara ve hak sahiplerine ilişkin İcra Müdürlüğüne bilgi verilir. (İİK md. 367)

3.2.3. İntifa Hakkının / İntifalı Kıymetlerin Haczi

Borçlunun sahip olduğu bir intifa hakkı da (MK md. 794 – 822) haczedilebilir. İntifa hakkı haczinin konusu, intifa olunan şeyin hâsılatı, temettü, semereleri ve muaccel kiralardır. İlgili icra müdürlüğünden intifa hakkının haczedilmesi yolunda bildirim yapıldığında, ilgili hak sahibine ilişkin hesap ve üye bilgisi ile intifa hakkının kapsamına ilişkin bilgi verilir. Üzerinde intifa hakkı bulunan kıymetlerin haczedilmesi durumunda ise; kıymetler ilgili haciz (HACZ) alt hesabına intifa ek tanımı ile birlikte aktarılır. İcra müdürlüğüne kıymetler üzerinde intifa hakkının bulunduğu, hak sahipliğine ve hakkın kapsamına ve bu kıymetlerin ancak Borsa dışında satılabileceğine ilişkin bilgi verilir.

3.2.4. Genel Kurul Blokağı (GKB)’ nda ki Kıymetlerin Haczi/Hacizli Kıymetlerin GKB’ na Alınması

Genel kurul blokağı yöntemi ile ihraççı şirket genel kurul toplantılarına, yatırımcıların katılımının kolay bir şekilde sağlanması ve ihraççıya en sağlıklı ortaklık bilgilerinin iletilmesi amaçlanmaktadır. İhraççı kuruluş, genel kurul tarihi, toplantının yapılacağı yer ve saat, blokağı kaldırılma tarihi bilgilerini MKK' ya bildirir. İhraççıların bildirdiğı tüm genel kurul bilgileri MKK tarafından yatırımcılara çeşitli yollarla raporlanır.

Yatırımcılar tarafından MKK’ ya genel kurullara katılıma ilişkin iletilen talep dâhilinde yatırımcıların serbest hesaplarındaki kıymetler, Genel Kurul Blokağı alt hesabına aktarılır. Yatırımcılara aktarımla ilgili faks ya da e-mail veya SMS aracılığı ile raporlama gönderilmesi mümkündür. Konulan blokağılar ihraççı tarafından bildirilen

tarikh ve saatte MKK tarafından otomatik olarak çözüdür.

Hesap açılışında isminin ihraççıya bildirilmemesi seçeneğini seçmiş olan yatırımcı, genel kurul blokajı yaptırmışsa, ismi söz konusu genel kurul için bildirilebilir hale gelir.

Yatırımcının genel kurul blokajına alınmış kıymetleri üzerine de haciz uygulanabilir. Burada bulunan kıymetler üzerine haciz konulur, hareket kaydına haciz bilgisi işlenir. Hacze konu hisse senetleri ile genel kurul blokajı yapılmak istenmesi durumunda; ilgili paylar, Genel Kurul Blokajı (GKB) hesabına aktarılır. Genel kurul blokajında bulunan hacizli kıymetlerin satış kararı gelmesi durumunda, fiili satış gerçekleşene kadar, genel kurul blokajı devam eder. Genel kurul blokajı kaldırıldığında kayıtlar tekrar HACZ hesabına aktarılır.

3.2.5. Yatırımcı Blokajındaki Kıymetlerin Haczi

Yatırımcılar kendi hesaplarında, bilgileri dışındaki işlemleri kısıtlamak amacı ile MKK' ya ulaşır blokaj işlemi yapabilirler.

Blokaj işlemi ile yatırımcı serbest hesabındaki kıymetler, yatırımcı hesabı altındaki Yatırımcı Blokaj alt hesabına aktarılır. Kıymetlerin blokaj hesabına aktarımının 20:00 - 08:00 saatleri arasında yapılması esastır. Diğer taraftan yatırımcılar gün içinde herhangi bir saatte blokaj işlemine ilişkin talimatlarını MKK' ya iletebilirler. Bekleyen talimatlar, üye işlemlerinin tamamlanmasının ardından gün sonunda ilave bir işleme gerek kalmaksızın gerçekleştirilir.

Blokaj, yukarıda belirtilen erişim seçeneklerinden herhangi biri kullanılarak yatırımcı tarafından çözülebilir. İstenmesi halinde yatırımcıların ileri valörlü blokaj çözme talimatı iletmeleri mümkündür.

Yatırımcının, yatırımcı blokaj hesabında bulunan kıymetlerine haciz uygulanabilir. Kıymetler haciz alt hesabına aktarılır.

3.2.6. İşlem Yasaklı Kıymetlerin Haczi/Hacizli Kıymetlerin İşlem Yasağına Tabi Olması

Yatırımcının işlem yasağına maruz kalmış olan kıymetleri üzerine haciz uygulanabilir. Bu haciz işlemi, SPK Tebliği hükümleri uyarınca SPK' ya derhal bildirilir. Üzerinde haciz bulunan kıymetler aynı zamanda işlem yasağına da konu olabilir. Haczin kalkması durumunda kıymetler serbest hesaba işlem yasaklı olarak döner.

3.2.7. İflasta Haciz

Hakkında iflas kararı (İİK md. 186/1) verilmiş olan yatırımcının kıymetleri üzerine yeni hacizler konulamaz. Var olan hacizler düşer. İflas edenin alt hesaplarındaki kıymetler geldikleri yerin iz kaydı yaratılarak serbest hesaba döndürülür ve bloke edilerek iflas masasının tasarrufuna verilmiş olur. Haciz ile müflisten istenen alacak, iflas alacağı olarak masaya yazdırılmalıdır. İflas masasına hak sahipliklerine ilişkin gerekli bilgiler verilir³⁷³.

3.2.8. Haczin Hak Kullanımları Bakımından Kapsamı

Hacze konu kıymetler üzerindeki haklara ilişkin işlem sonuçları da (sermaye artırım ve temettü tutarları) HACZ alt hesabına yansıtılacaktır. Temettü dağıtım işlemleri sırasında hacze konu kıymetlerin temettü alacaklarının, üye hesabına dağıtımı engellenerek, icra dosyası için açılan ya da bildirilen hesaba aktarılması sağlanır.

3.3. İntifa İşlemleri

İntifa, MKK işleyişinde mülkiyetten hariç ayni hak olarak tanımlanmaktadır. İntifa hakkı belirli bir kişiye başkasına ait bir malvarlığı değeri üzerinde en geniş

³⁷³ MKK, **Merkezi Kaydi Sistem, Kullanıcı Kılavuzu**, Hukuki İşlemler, 05.05.2008, s.7.

şekilde yararlanma imkânı sağlayan bir irtifak hakkıdır (TMK md. 794–822). İntifa hakkı sayesinde malik intifa konusu eşyanın sahipliğini, kullanmak ve faydalanmak yetkilerinden soyulmuş çıplak mülkiyetini kendi uhdesinde tutmakta, buna karşılık bu eşyadan elde edilebilecek yararları belli bir kişiye tahsis etmektedir. İntifa hakkı şahsa bağlı bir irtifak hakkı olup, ancak gerçek ya da tüzel bir kişi yararına kurulabilir ve kişisel bir irtifak hakkı olmasının doğal uzantısı olarak hak sahibine ayrılmaz bir biçimde bağlanır³⁷⁴.

Kaydileştirilen hisse senetleri üzerinde intifa hakkı kurulması, kaydileştirilen hisse senetleri üzerinde tesis edilen rehin hakkının özelliklerini taşır. Ayrıca fiziki anlamda senede bağlanmayan bir hak olduğundan TMK md. 794 ve 795 gereği çıplak payın hukuki statüsüne benzer bir durum sözkonusudur.

Bu durumda intifa hakkının tesisi için yazılı sözleşme ile alacağın temlik hükümleri uygulanacak ve MKK kayıtlarının kurucu niteliğe sahip olmaması nedeniyle MKK dışında tesis edildikten sonra aracı kuruluş aracılığı ile MKK kayıtlarına intikal ettirilecektir. Seri: IV No: 28 sayılı SPK Tebliği' nin 19 uncu maddesi gereğince de MKK kayıtlarına yansıtılan intifa hakkı, bu tarih itibariyle SerPK md.10/A f. 3 gereğince hakkın üçüncü kişilere karşı ileri sürülmesinde rol oynayacaktır.

İntifa hakkı devredilen hak olmasına rağmen kaydi paylar üzerinde tesis edilen intifa hakkının bünyesinde oy ve kar hakkı gibi birçok hakkı barındırdığından örtülü bir şekilde üçüncü bir kişiye devredilmesi mümkün değildir³⁷⁵. Ancak TMK md. 806 gereğince aksine bir sözleşme yoksa veya durum ve koşullardan hak sahibince şahsen kullanılması gerektiği anlaşılmıyorsa intifa hakkının kullanılması başkasına devredilebilir. Kar payı hakkı, tasfiye payı, hazırlık devresi faizi ve tesislerden yararlanma hakkı, rüçhan hakkı, bedelsiz payları edinme hakkı intifa hakkı kapsamına girmekle beraber genel kurula katılma, oy hakkı ve iptal davası açma hakkı ile bilgi alma ve denetleme hakkı da intifa hakkı sahibindedir.

Kaydileşen hisse senetleri üzerinde kurulan intifa hakkı, intifa hakkı sahibi ve kaydi pay sahibinin kimlik bilgileri ile beraber izlenir. Ayrıca intifa hakkı sahibinin herhangi bir aracı kuruluş nezdinde hesabı bulunmaması halinde ayrı bir hesap açılması

³⁷⁴ MKK, **Merkezi Kaydi Sistem, Kullanıcı Kılavuzu**, Hukuki İşlemler, 05.05.2008 s. 39.

³⁷⁵ KENDİGELEN, **İntifa Hakkı**, s. 118.

gerekmektedir³⁷⁶.

İntifa işlemine ilişkin belgelerin ilgili üyelere verilmesi üzerine, intifa hakkı, ilgili üye tarafından MKK sistemine bağlanılarak gerçekleştirilir. İntifayı tesis eden yatırımcının altındaki intifaya konu kıymet ek tanımı, intifa kapsamında değiştirilerek intifa hakkı sahibi, intifa listesinde izlenir. İntifa işlemleri tesisi için iletilecek bilgiler; malik hesap, intifa hakkı sahibinin hesabının bulunduğu üye kodu, hesap numarası, sicil numarası, intifa kapsamı (temettü, oy hakkı, ya da hepsi gibi), kıymet tanım ve adettir. İntifa hakkı sahibinin herhangi bir kurumda hesabının olmaması halinde hesap açılması gereklidir. İntifa hakkı için bildirilen hesap müşterek ise intifa hakkı da müşterek tesis edilir. İntifa kaydı içeren kıymetin hesaplar arası devri mümkündür.

Bedelsiz sermaye artırım karşılıkları, mülkiyet hakkı sahibine ait olduğundan ve intifa hakkı artan kısım üzerine yayıldığından, ilgili artırım karşılığı kıymetler de aynı ek tanımla malik hesabına yansıtılır. Bedelli artırım işlemlerinde rüçhan hakları intifa hakkı taşımayacak şekilde oluşturularak istenmesi halinde malik tarafından ilgili kısım için yeniden intifa tesis edilir. Temettü alacakları intifa hakkı kapsamında ise intifa hakkı sahibinin hesabının bulunduğu aracı kuruma intifa karşılığı olduğu belirtilerek (farklı ek tanım açıklaması ile) aktarılır. Eğer intifa oy hakkı kapsamında tesis edilmişse genel kurulda oy kullanma hakkı intifa hakkı sahibinin olacağından genel uygulamada ayrıca ihraççıya intifa hakkı sahibi bilgileri de raporlanır.

İntifa hakkı tesis edilen kıymetlerin haczi hukuken mümkün olabilmekle birlikte, haczedilen kıymetlerin piyasada intifa hakkı ile satışı mümkün olamayacağından icra müdürlüklerine bu yönde bilgi verilir. İntifa hakkının haczedilmesi yolunda bildirim yapıldığında, icra müdürlüklerine ilgili hak sahibine ilişkin hesap ve üye bilgisi ile intifa hakkı kapsamına ilişkin bilgi verilir. Bu durumda, MKK sisteminde intifa hakkının rehni veya tekrar intifa hakkına konu edilmesi mümkün olmayacaktır.

İntifa hakkının kaldırılması malik hesabının bulunduğu üye tarafından veya MKK tarafından yapılabilecek olup, intifa hakkının kaldırılması ile intifa hakkına ilişkin ek tanım değiştirilecek, kıymetlerin bu haktan ari şekilde bakiyeye dâhil olması sağlanacaktır³⁷⁷.

³⁷⁶ URKAN, **Aynı Hak Tesisi**, s. 36.

³⁷⁷ Merkezi Kayıt Kuruluşu ve Kaydi Sistem, **Sermaye Piyasası Faaliyetleri Temel Düzey Lisansı Kılavuzu**, Mart 2007, s.78

3.4. Hapis İşlemleri

Üyelerin yatırımcılardan olan alacaklarının teminat altına alınmasını sağlamak amacıyla kullanacakları hapis hakkının tesisi, hakkın varlığına ve tesis edilmesine ilişkin hukuki şartların gerçekleşmesi üzerine, ilgili üye tarafından MKK sistemine bağlanılarak gerçekleştirilecektir.

Hapis işlemi, işlemini tesis eden üye nezdinde yer alan yatırımcı hesabına bağlı bir hapis alt hesabının (HAPS) oluşturulmasıyla, bu hesaba yapılan kaydi kıymet transfer işlemlerini içermektedir. Yatırımcıların serbest hesaplarında bulunan kıymetler, açılacak hapis alt hesabına üyeler tarafından hapis giriş işlemleri kullanılarak transfer edilecek ve böylece işlem tesis edilmiş olacaktır. Hapis hesabında bulunan kıymetlerin bu hesaptan çıkarılabilmesi için hapis kaldırma işlemi gerçekleştirilecek olup, ilgili işlemin yapılabilmesi için kıymetlerin paraya çevirmek maksadıyla satışı, portföye alınması, yatırımcıya iadesi veya diğer sebeplerin belirtilmesi gerekecektir. Bu yolla kıymetler hapis hesabından çıkılarak, yatırımcı serbest hesabına aktarılacaktır.

Hapis alt hesabında bulunan kıymetlerin haciz, iflas gibi hukuki işlemler dışında bu alt hesaptan yatırımcı tarafından çıkarılması mümkün olmayacaktır. Hapis işlemleri tesisi için iletilecek bilgiler; Yatırımcı hesap numarası, MIC Kodu, ISIN Kodu, Ek tanım, Açıklama ve Hapse aktarılacak kıymet adedidir.

3.5. Rehin İşlemleri

MKK tarafından tutulan kayıtlar açıklayıcı niteliktedir³⁷⁸. Ayrıca sermaye piyasası araçları üzerindeki hakların üçüncü kişilere karşı ileri sürülmesinde MKK' ya yapılan bildirim tarihinin esas alınacaktır (SerPK md.10/A f. 3). Bu durumda pay üzerinde kurulacak rehin hakkının MKK tarafından tutulan kayıtlar aracılığı ile değil, MKK dışında tesis edilmesi gereklidir³⁷⁹. Zira MKK kayıtları açıklayıcı nitelikte olduğundan MKK dışında, şartları kanun tarafından düzenlenmiş bir rehin

³⁷⁸ MANAVGAT, **Kaydi Sistemin Esasları**, s. 181.

³⁷⁹ SPK Tebliği md. 19 f. 1' de aracı kuruluşlar tarafından MKK' ya yapılacak olan bildirim, aracı kuruluşların hukukîen gerçekleşen işlemlerin MKK kayıtlarına durumun yansıtılmasını ifade etmektedir. Diğer bir ifade ile gerçekleşen hukukî işlemlere ilişkin bilgi ve belgelerin taraflarca MKK' ya değil ilgili aracı kuruluşa iletilmesi anında MKK kayıtlarına yansıtılacak olmasıdır.

sözleşmesinin varlığı aranacaktır. Dolayısıyla MKK dışında rehin işleminin üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi için rehnin MKK’ ya bildirilmesi aksi takdirde, kişinin ikinci olarak başka bir kişiye pay üzerinde rehin hakkı tesis etmesinde ve bu rehnin MKK’ ya bildirilmesinde ilk olanın değil ikinci rehin hakkı geçerli olacaktır ve üçüncü kişilere ileri sürülebilecektir.

Rehin işlemi elektronik ortamda tutulan kaydi paylar üzerinde kurulacağından ve dolayısıyla fiziksel bir senetin varlığından sözkonusu olmadığından çıplak payın rehnine ilişkin hükümler uygulanacaktır. Ancak paya bağlı haklar bilinen anlamda alacak hakkı değildir. Bu sebeple TMK md. 955 f. 3’ te ki “diğer hakların” rehnine ilişkin hükümlere göre kaydi hakkın rehnedilmesi gerekmektedir. Bu durumda kanunen yazılı rehin sözleşmesinin yanında payın devrine ilişkin şekle uyulması gerekse de kaydi sistemde payın devri fiziki bir unsur olmadığından devirler kayden yapıldığına göre rehninde kayden yapılması gerektiği sonucuna varılır. MKK’ ya bildirim gerçekleştiğinde rehinli paylar rehinli alanın alt hesabındaki bir alt hesaba aktarılacaktır. Ancak ilgili SPK tebliğinde rehin verenin alt hesabında izlenen rehinli payların devrinin nasıl yapılacağı konusunda bir açıklık yoktur. Bu payların bloke edildiği kabul edilirse rehin verenin payı devretme hakkının elinden alındığı sonucuna varılır. Bu durum rehinli payların borsa fiyatının düşmesi, ortaklığın iflas etmesi, tahtasının kapanması gibi hallerde daha da önem kazanacaktır. Böyle bir durumda rehin alan ya da rehin verene rehinli payların satışını talep etme yetkisini verilip verilmeyeceğini ya da rehin alanın ek teminat isteyebilme hakkının olup olmadığının açıkça düzenlenmesi gerekmektedir. Satım yetkisi olan rehin verenin gerçekleştirdiği satım neticesinde elde ettiği nakit Takasbank nezdindeki hesabında bloke edilerek rehin alanın alacağını temin etmeye devam etmelidir. Zira rehinli olan kaydi değerlerin satımı halinde rehin sona erecek ve rehin alanın teminatı sona erecektir. Ayrıca bu durumda satım yerine ilave teminat sağlanması halinde rehnin belirliliğinin sağlanması açısından sözkonusu ilaveler içinde rehin sözleşmesi yapılması gerekmektedir³⁸⁰.

Seri: IV, No: 28 sayılı SPK Tebliğinin 19 uncu maddesinde teminat, rehin ve intifa hakkına ilişkin kayıt ve blokaj hususu özel olarak düzenlenmiştir. Sözkonusu

³⁸⁰ URKAN, Ercan; **Kaydileştirilen Halka Açık Anonim Ortaklık Pay Senetleri Üzerinde Ayni Hak Tesisi**, Ankara 2005, s.23 (Ayni Hak Tesisi)

maddenin ilk fıkrasında rehin hakkının MKK dışında kurulacağı ve buna ilişkin belgelerin “derhal” aracı kuruluş aracılığı ile MKK’ ya bildirileceği düzenlenmiştir. Dördüncü fıkra ise rehin hakkının kurulması ile birlikte rehin verenin hesabındaki kayden izlenen payların rehin alanın hesabına aktarılacağı düzenlenmekle beraber bu düzenlemenin yatırımcıların kredili işlemleri neticesinde aracı kuruluş ya da aracı kuruluş aracılığı ile kullanılacağı kredi ilişkisi neticesinde teminat mukabilinde tesisi edilecek rehin hakkına ilişkin olduğu düşünülebilir³⁸¹. Diğer taraftan bu aktarım ancak MKK’ ya bildirim yapıldığında gerçekleştirilecektir. Bildirimden önce rehin kurulduğunu göz önünde bulundurursak sözkonusu hükmün rehin kurulması aşamasında bir etkisi bulunmamaktadır.

Payın MKK nezdinde hesabı olmayan bir kişiye rehin olarak verilmesi mümkün olduğundan Seri: IV, No: 28 sayılı Tebliğ’ in 22 nci maddesine göre adli ya da idari merciler tarafından haciz ya da tedbir taleplerinin doğrudan MKK’ ya bildirileceği ve bu şekilde yapılan bildirim ile MKK tarafından ilgili hesabın hareketsizleştirilmesi öngörülmüştür. Böylece MKK nezdinde hesabı bulunan bir kişiye ait pay üzerinde MKK nezdinde hesabı bulunmayan bir kişi tarafından rehin tesisi edilmesi halinde haciz ve tedbir işleminde olduğu gibi ilgili kişinin hesabının hareketsizleştirilmesi düşünülebilir. Ayrıca aracı kuruluşlarında böyle bir durumda MKK nezdindeki kayıtlarda gerekli değişikliği yapma yetkisi olduğundan rehin tesis edilmesi halinde ilgili kişinin hesabında gerekli değişikliği yapabilir.

SerPK md. 10/A hükmü hakların üçüncü kişilere karşı ileri sürülmesinde MKK’ ya bildirim tarihinin esas alınacağı açıkça düzenlemiştir. MKK’ ya bildirilmeden kurulan bir rehin hakkının aynı payın üçüncü bir kişiye tekrar rehnedilmesi durumunda ilk rehin hakkı sahibinin elinde yazılı bir rehin sözleşme bulunması nedeniyle birinci ve ikinci rehin hakkı sahibinin arasında doğacak hukuki uyumsuzlukta delil niteliğindedir. Ancak hakların rehninde aleniyeti sağlayan rehin sözleşmesi olsa da ilk rehin hakkı sahibi eğer MKK’ ya durumu bildirmeden kaydi pay üzerinde ikinci bir rehin hakkı tesis edilmişse bu durumda ilk rehin hakkı sahibinin geçerli bir rehin hakkı olsa da üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyecektir³⁸². Sonradan MKK’ ya bildirim

³⁸¹ MKK, http://www.mkk.com.tr/Genel/MKK_Temeller.pdf, 01.05.2008

³⁸² MANAVGAT, **Kaydi Sistemin Esasları**, s. 184.; URKAN, **Ayni Hak Tesisi**, s. 25.

yapıldığından ikinci rehin alan haricinde herkese karşı hakkını ileri sürebilir.

TMK md. 958 de düzenlenen art rehin durumunda ise, ikinci rehin hakkı sahibinin rehin hakkının art rehin olarak kabulü açısından birinci rehin hakkı sahibine yazılı bildirimde bulunulmalıdır. Bu yazılı bildirim şarttır. Bildirime rağmen ilk rehin hakkı sahibinin rehne itiraz etmesi ikinci rehin hakkının doğumunu etkilemez. Bununla birlikte rehnin sırası açısından bildirimin önemi öne çıkmaktadır³⁸³.

Art rehin durumunda; rehin sözleşmesine göre belirlenen sırada, ikinci rehin hakkı sahibi ilk rehin hakkı sahibine bildirimde bulunuyorsa ve ikinci rehin hakkı sahibi MKK' ya rehni bildirirse öncelik hakkı ilk rehin hakkı sahibindedir. Çünkü ikinci rehin hakkı sahibinin ilk rehin hakkı sahibine bildirimde bulunması rehnin sıra ilişkisini bilmesini gerektirdiğinden ya da biliyor olduğundan iyiniyetli olması da mümkün değildir. Bu durumda ikinci rehin hakkı sahibi iyiniyetli şekilde rehni ari olarak kazanmamıştır. Zira rehin hakkını sırası rehin sözleşmesinin yapıldığı tarihe göre belirlenecektir.

Ancak SerPK md. 10/A f. 3 hükmünde açıkça iyiniyetten bahsedilmediği iyiniyet şartının aranmadığı kabul edilirse öncelik hakkı ikinci rehin hakkı sahibinin olacaktır. Buna rağmen satış ikinci rehin alan tarafından gerçekleştirilirse ilk rehin hakkı sahibinin, doğan zarar ve ziyanı nedeniyle rehin veren ile birlikte sorumluluğu doğacaktır.

Diğer taraftan eğer, ikinci rehin hakkı sahibi, ilk rehin hakkı sahibine; rehin hakkından haberdar olmamasından yani iyiniyetli olması durumundan hareketle, rehni MKK' ya bildirirse öncelik hakkı ikinci rehin sahibindedir. Çünkü bu rehin ilk rehinden ari olarak kazanılmıştır. İlk rehin hakkı sahibi bu durumda hakkını ikinci rehin alana karşı ileri süremeyecektir.

Ancak kayıtlar tamamen açıklayıcı nitelikte olduğundan aksi her zaman ispat edilebilir. Bu nedenle de kayıtlara güvenerek iyiniyetle iktisap söz konusu olmamakta zira, SerPK md.10/A hükmünde de hakların tesisi veya devri konusunda aynı etkiler sağlayan bir sicil düzenlemesi yer almamaktadır³⁸⁴. Ancak bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde sistemde bir karmaşıklığın olduğu ve bu karmaşıklıkta MKK

³⁸³ OĞUZMAN / SELİÇİ, *Eşya Hukuku*, s. 780.

³⁸⁴ MANAVGAT, *Kaydi Sistemin Esasları*, s. 182.

kayıtlarına kurucu nitelik sağlanması durumunda giderileceği şüphesizdir.

Rehin hakkı, TMK md. 946 uyarınca rehin alacağı, sözleşme faizi, takip giderleri ve gecikme faizlerini kapsamaktadır. Ayrıca rehnin kapsamına paya bağlı malvarlıksal haklar bakımından kuponlara bağlanmamış olan, rehinli olan payın paraya çevrilme tarihinden sonra vadesi gelen ve kuponlara bağlanmış³⁸⁵ ise satış aşamasından sonra vadesi gelen kar payları (TMK md. 959), tasfiye payı, hazırlık devresi faizi, rüçhan hakkı, bedelsiz payları edinme hakkı; yönetsel haklar bakımından ise, genel kurula katılma ve oy hakkı dâhildir³⁸⁶.

Sermaye piyasası araçları üzerinde, rehin hakkı kurulması bakımından mutlaka bir senet teslimi gerekmediği için teslim şartlı rehne uygun olarak zilyetliğin havalesi veya kısa elden teslim yoluyla rehin tesis etmek mümkün olabilir³⁸⁷. Hak sahibinin üçüncü bir kişiye rehni söz konusu olduğunda, zilyetliğin havalesi³⁸⁸; aracı kuruluşu rehin olduğu takdirde kısa elden teslim³⁸⁹ hükümleri geçerli olacaktır.

Rehin / Teminat işlemlerinde kıymetler, hukuki kararların sağlıklı olarak verilebilmesini sağlamaya yönelik olmak üzere her aşamada ilgili hukuki durumu yansıtacak şekilde ayrı ayrı izlenmekte ve blokaja tabi tutulmaktadır. Rehin / Teminat uygulaması giriş ve çıkış işlemleri gönderen üye giriş ve onayı, alan üye kabul giriş ve kabul onayı olmak üzere 4 aşamalı tasarlanmıştır. Gönderen üye giriş kullanıcısının onay yetkisi varsa işlem giriş anında onaylanacaktır. Alan kurumun ilk kabulcüsünün kabul onay yetkisi varsa ilk kabul anında işlem onaylanacaktır. Rehin gönderen ve alan aynı kurum ise işlem aşamalarına ilişkin tüm yetkinin tek bir kullanıcıya tanımlanması

³⁸⁵ TMK md.959 f.2 uyarınca kar payının kuponlara bağlı olması halinde, kar payı kuponlarının da rehin kapsamına girmesi için rehnedilmeleri gerekmektedir. Kuponlarında bir kıymetli evrak olmaları nedeniyle kıymetli evraka bağlanmış hak rehni hükümlerine göre rehnedilmeleri gerekmektedir. Ancak kaydi sistemde rehnin MKK kayıtlarına bildirilmesi halinde rehin tesis ediliyorsa kupona bağlı olup olmaması hususu arasında ayırım yapılmayacaktır.

³⁸⁶ TTK tasarısının 427 f.2 maddesinde pay sahipliği haklarının temsili düzenlenmiş olup, HYHS' de oy hakkının kural olarak pay sahibine ait oldu, rehin hakkı sahibinin pay sahipliği haklarını kullanabilmesi için özel olarak yetkilendirilmesi düzenlenmiştir.

³⁸⁷ GÖKSOY Can Y., **Anonim Ortaklıkta Payın Rehni**, Ankara 2001, Seçkin Yayınları, s. 200.

³⁸⁸ OĞUZMAN / SELİÇİ, **Eşya Hukuku**, s. 70., **Zilyetliğin Havalesi**: Dolaylı zilyet durumunda olan kişinin, bu zilyetliğini, tarafları anlaşması ile kazanacak olana devretmesidir. Zilyetliğin havale yoluyla geçerli olabilmesi için bu hususta tarafların anlaşması yeterlidir. Anlaşma bir şekle tabi değildir. Fakat bu devrin malı elinde tutana karşı hüküm ifade edebilmesi için zilyetliğin havalesinin ona, zilyetliği devreden tarafından bildirilmesi gerekir.

³⁸⁹ OĞUZMAN / SELİÇİ, **Eşya Hukuku**, s. 64., **Kısa Elden Teslim**: Eşyayı fer'i zilyet veya zilyet yardımcısı sıfatı ile fiilî hakimiyeti altında bulunduran şahsın karşılıklı irade beyanı ile bir başka nev'i zilyetliği iktisap etmesi veya zilyetlik nevinin değişmesi halidir. Malı elinde bulunduran kimsenin zilyetlik sıfatının değiştirilmesi, devridir.

ile işlemin sadece giriş aşamasında sonuçlanması sağlanabilecektir. İşleyişin kontrollü bir şekilde birden fazla kullanıcı tarafından gerçekleştirilmesi amaçlanıyorsa tüm işlem aşamaları yetkilerinin farklı kullanıcılara tanımlanması gerekecektir. Talimat üzerindeki miktar yatırımcının TEKA (Transfer Edilecek Kıymetler Alt) hesabında blokeye alınır. Rehne ilişkin tüm bakiye TEKA hesabına aktarıldığında işlem rehin alan üye ilk kabulüne sunulur. Alan kurum tarafından işlem onayıyla birlikte kıymetler rehin alan kurum saklama hesabının RHNA alt hesabına aktarılır. İşlem sonuçları her iki kuruma bildirilir.

3.6. Miras İşlemleri

Miras işlemleri, yatırımcı varislerinin veraset ilamı ile üyelere başvurusu ile üyeler tarafından gerçekleştirilir. Üye tarafından varisler için açılan bir ya da birden fazla hesaba yapılacak virman kaydının veraset nedeniyle yapıldığının MKK tarafından bilinmesi gerekmektedir. Bu nedenle üyeler, yapacakları virmanın miras nedeniyle olduğunu virman kaydına işlerler. Vefat eden yatırımcıya ait kayıtların varisleri ya da varis avukatları tarafından sorgulanmak istenmesi halinde talep, veraset ilamı onaylı sureti ve varis kimlik fotokopilerinin ekli olduğu dilekçe ile MKK' ya iletilir. MKK bildirilen yatırımcı hesaplarının sorgulanması sonucunda ilgili dilekçe cevabını talepte belirtilen yollarla (adres, telefon, e-mail, faks) varislere iletir.

SONUÇ

Menkul kıymetler, kaydileşme süreci içerisinde kıymetli evrakın sıkı şekil kurallarına ilişkin temel ilkelerden ayrılmış ve senede bağlanma ilkesi bu sistemde bertaraf edilmiştir. Bu nedenle menkul kıymetler kaydi birer hak olarak kaldıklarından devirleri de kayden yapılacak ve yapılan işlemler tutulan kayıtlar dikkate alınarak yapılacaktır.

Menkul kıymetlerin sayılarının ve işlem hacimlerinin günden güne artması, saklama ve idarelerine ilişkin sıkıntılara sebep olmuş, takas ve üzerlerinde hukuki işlem tahsis etme kabiliyetini zayıflattırıştır. Bu nedenle en başta personel masrafı, sigorta, basım giderleri gibi maliyetleri azaltmak gerekirken diğer bir taraftan da uluslar arası sermayenin piyasalara rahat girip yatırım yapabilmesi için gerekli alt yapı çalışmalarının kurulması şart olmuştur. Bunun sonucu olarakta menkul kıymetlerin kaydi birer hak olarak işlem görmeleri zorunlu hale gelmiştir. Menkul kıymetlerin kaydi birer hak olarak işlem görmeleri için atılan ilk adım olan toplu saklama yönteminden sonra, toplu senet yöntemi ve işlemlerin kayden yapılması, kaydi sisteme geçişin son aşaması olmuştur.

Kanunlaşma hareketi adına 1995 yılında 558 sayılı KHK ile verilen yetki çerçevesinde SPK' nın 19.12.1996 tarih ve 22852 sayılı R.G.' de yayımlanarak yürürlüğe soktuğu Seri: IV No: 22 sayılı "Sermaye Piyasası Araçlarının Kaydi Değer Haline Getirilmesine İlişkin Esasları Düzenleyen Tebliğ" i ile başlanan çalışmalara Danıştay 10 uncu Dairesinin TTK' ya aykırı hükümler taşıdığını kabul etmesi ve 09.06.1997 tarihinde ilgili tebliğe ait yürütmeyi durdurma kararı vermesi ile bir süre çalışmalara ara verilmiş, ayrıca yetki kanunu da Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş; daha sonra 2499 sayılı SerPK' da değişiklik yapan ve kaydi sisteme geçişe ilişkin düzenlemeleri de içeren 4487 sayılı Kanun' un 18.12.1999 tarihinde yayımlanması ile çalışmaların hukuki zemini oluşturulmuştur. 1999 yılında SerPK' ya 10/A maddesinin eklenmesi ile özel hukuk tüzel kişiliğine haiz bir AO olan MKK' nın

kurulması öngörölmüş, 2000 yılında MKK' ya ilişkin yönetmelik ve 2002 yılında da SPK' nın Kaydileştirme Tebliğı yayınlanmıştır. Sermaye piyasası araçlarının kaydileştirilmesi bakımından aşamalı bir geçiş süreci öngörölmüş ve 2007 yılının sonuna kadar sermaye piyasası mevzuatı kapsamındaki tüm sermaye piyasası araçlarının kaydileştirilmesi hüküm altına alınmıştır. Hisse senetleri 28.11.2005 tarihinde kaydileştirilmiştir. Borsada işlem gören ve Takasbank' ta saklanan hisse senetleri kaydileştirilirken aynı şirketlerin borsada işlem görmeyen hisse senetleri ile borsada işlem görmesine rağmen Takasbank' ta saklanmayıp sahiplerince fiziki olarak tutulan hisse senetlerinin de 2007 yılı sonuna kadar kaydileştirilmesi gerekmektedir. Ancak her şekilde 2007' den sonra yeni ihraç edilecek sermaye piyasası araçlarının fiziki basımı kesinlikle mümkün değildir.

Kaydi sistemde, sermaye piyasası araçlarının fiziken bastırılmaksızın kaydi değer halinde tek merkezde kayıt altına alınması ve alım satımdan teslimine kadar ki geçen sürede yapılan işlemlerin elektronik altyapıya dayanarak kayıt halinde görölmeleri, işlemlerin daha hızlı ve kısa sürede yapılmasına neden olmuştur. Bu sistemle sermaye piyasalarında güven ve şeffaflığın sağlanması amaçlanmıştır. Zira her yatırımcının sadece tek bir sicil numarası vardır ve kaydi sistemde kayıtlar, yatırımcıların kimlik bilgilerinin de yer aldığı müşteri bazındaki hesaplarda takip edilmektedir. Yatırımcı hesap açtığı bütün aracı kuruluşlar nezdinde aynı numarayı kullanmaktadır. Bu sebeple yatırımcının portföyü kolaylıkla izlenmekte ve de borsada işlem gören hisse senetlerinin alım satım ve temettülerinden elde edilen gelirlerin vergilendirilmesi de kolay olmaktadır.

Çalınma, sahte senet gibi riskler ortadan kalkmakta, işlem maliyetleri azalmakta, uluslararası işbirliği ve piyasa derinliği de artmaktadır. Ayrıca sahteciliğin önlenmesi, gerçek hak sahipleri ile kayıtlardaki hak sahipleri arasında uyumun sağlanması, hak sahipliğine ilişkin devir zincirinin kesintisiz kayıt altına alınması gibi piyasanın hukuki işleyişi için temel güvenceler sağlanmaya başlamıştır.

MKK' nın kurulması ile Takasbank' ın takas ve saklama hizmetlerinden saklama hizmeti MKK' ya geçmiştir. Böylece kaydileşen kıymetlerin % 96,39' u saklama amaçlı

olarak kaydileştirilerek MKS’ de saklanan kıymetlerin toplam piyasa değeri 2007 yılında 358.052 milyon YTL’ ye, mevcut hesap sayısı ise 23 milyona ulaşmıştır.

MKK Yönetmeliğine göre, sermaye piyasası araçlarını ve bunlara bağlı hakları, bilgisayar ortamında, üyeler ve hak sahipleri itibariyle kayden izlemek MKK’ nın asli görevlerinden biridir. Seri: IV No: 28 sayılı SPK Tebliği uyarınca kayıtlar, MKK’ da bilgisayar ortamında üyeler itibarıyla tutulur. Bu durumda izleme, ihraççı ve aracı kuruluş bazında yapılabilmektedir ve hak sahipleri MKK ile muhatap olamamaktadırlar. Ayrıca MKK tarafından tutulan kayıtlar açıklayıcı niteliğe sahiptir. Ancak aynı hakların üçüncü kişilere ileri sürülebilmesinde MKK kayıtlarındaki tarihin esas alınacağı hususu kayıtlara açıkça olmasa da aynı etki kazandırabilecek niteliktedir.

Kaydi sistemde fiziki senet basımı sözkonusu olmadığından, hisse senetlerinin devirleri ticaret hukukunun genel hükümleri doğrultusunda senede bağlanmamış çıplak payların devri usulüne tabidir. Bu durumda kaydileştirilmiş paylar da alacağın temlik hükümlerine göre devredilmektedir. Ayrıca NYHS’ lerin devrinde pay defterine kayıt için ilgilinin başvurusuna gerek olmaması ve ortaklığın pay defterine kayıt esnasında MKK nezdinde ihraççılar itibariyle tutulan kayıtların esas alması önemli bir değişikliktir. Bu önemli yenilikle MKK kayıtlarının öncelikli olduğu görülmektedir. Ancak her ne kadar bu yenilik ihraççılar açısından pay defterlerinin güncellenmesi anlamında olsa da borsada hisse senetleri işlem gören AO’ lar, ilk ihraç dışında NYHS’ lerin kimlere ait olduğunu bilemeyecek durumdadır. Bu nedenle ihraççılar itibariyle tutulan kayıtların esas alınması doğru olmamıştır.

Kaydi sistemin temelini oluşturan kıymetli evrak hukuku, kaydileştirme sürecinde, klasik hükümleri bakımından açıklanması imkânsız hale gelmiştir. Kaydi sistem her ne kadar SerPK, tebliğ ve yönetmelik hükümleri ile düzenlenmişse de, SerPK ve temel kanunlar arasında var olan çelişkili hükümlerin değiştirilmesi ve ilgili düzenlemelerin diğer temel kanun ve yönetmeliklerle de uyum halde olması için çalışmalar yapılmalıdır. Örneğin SerPK, kaydileştirme sonucunda hamiline ve nama yazılı senetlerin nevi ayrımını kabul etmesine rağmen, SPK’ nın Kaydileştirme Tebliği’ nde AO’ lara nevi ayrımını kaldırarak esas sözleşme değişiklikleri yapılması

zorunluluğu getirerek HAAO' da payların tamamının nama yazılı haline gelmesine yönelik karar vermiştir. Geçiş dönemi ve uyum sorunları boşlukta bırakılmıştır. SerPK' da, TTK' dan farklı ve ayrıık hükümlerin olması sebebiyle düzenlemelerde birlik bulunmamaktadır. Ayrıca SerPK md. 10/A hükmünde iyiniyetli kazanıma ilişkin herhangi bir düzenlemenin mevcut olmaması da uygulamada sorunlar doğuracak niteliktedir. Bunların yanında MKK kayıtlarının kurucu etkiye mi yoksa bildirici etkiye mi sahip olduğu kesin bir şekilde düzenlenmeli ve mevzuatta da bir bütünlük sağlanmalıdır. Bu durumda en önemli vazife içtihat oluşturmak üzere kararı veren mahkemelere düşmektedir.

ŞEKİL 1 : Kaydileştirme Hizmetlerine İlişkin Tablo

	2006 Yılı Sonu Piyasa Değeri (milyon YTL)	2007 Yılı Sonu Piyasa Değeri (milyon YTL)
Kaydi Paylar		
Borsada İşlem Gören	75.545	112.825
Borsada İşlem Görmeyen	82.142	205.714
Fiziki Hisse Senetleri		
Borsada İşlem Gören	1.090	112.825
Borsada İşlem Görmeyen	72.836	17.067

- MKK' nın 2007 Yıllık Finansal Raporundan alınmıştır. (http://www.mkk.com.tr/tr/mkk/mal_faaliyet.jsp)

ŞEKİL 2 : Kaydi Saklama Hizmetlerine İlişkin Tablo

	2006 Yılı Sonu	2007 Yılı Sonu	Değişim (%)
Toplam Kimlikli Hesap	11.704.914	16.645.208	42
Toplam Kimliksiz Hesap	7.357.988	6.470.142	-12
Toplam Hesap Sayısı	19.062.902	23.115.350	21

	2006 Yılı Sonu	2007 Yılı Sonu	Değişim (%)
Bakiyeli Hesap	3.666.449	3.881.422	6
Bakiyesiz Hesap	15.396.453	19.233.928	25
Toplam Hesap Sayısı	19.062.902	23.115.350	21

	2006 Yılı Sonu Piyasa Değeri (Milyon YTL)	2007 Yılı Sonu	Değişim (%)
Hisse Senedi	142.450	315.540	124
Yatırım Fonu	21.751	26.035	20
Borsa Yatırım Fonu	125	272	118
Özel Sektör Tahvili	122	13.205	10.724
Toplam Piyasa Değeri	164.148	358.052	118

- MKK' nın 2007 Yıllık Finansal Raporundan alınmıştır. (http://www.mkk.com.tr/tr/mkkComTr/tr/mkk/mal_faaliyet.jsp)

ŞEKİL 3 : 2007 Yılı İşlem Adetleri

İŞLEM	2007 TOPLAM	GÜNLÜK ORTALAMA
Mesaj	3.525.525	16.000
Talimat	178.686.862	810.000
Talimat ile Oluşan İşlem	203.278.702	920.000
Hisse Senedi Alım Satım	15.436.698	70.000
Virman	3.015.368	14.000
Rehin Teminat	6.397.427	30.000
Yatırım Fonu Alım Satım	146.940.155	660.000
Şartlı Virman	1.997.597	9.000
Hak Kullanımı	2.285.743	10.000

- MKK'nın 2007 Yıllık Finansal Raporundan alınmıştır. (http://www.mkk.com.tr/tr/mkkComTr/mkk/mal_faaliyet.jsp)

KAYNAKÇA

AKBULAK, Yavuz; **Sermaye Piyasası Araçlarında Kaydi Sistemin Esasları**, s.1, www.legalisplatform.net/Makale ,10.05.2008

ANSAY, Tuğrul; **Anonim Şirketler Hukuku**, B.3, Ankara 1970

AYTAÇ, Zühtü; **Sermaye Piyasası Kanunu'nda Yapılan Son Değişiklikler**, Bankacılar Dergisi, İstanbul 2000,

AYTAÇ, Zühtü; **Sermaye Piyasası Hukuku ve Hisse Senetleri**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, T.İş Bankası Vakfı, Hukuk Fakültesi, Ankara,1988

ÖZEN, Burak; **Türk Medeni Hukukunda Eşya Üzerinde İntifa Hakkı**, İstanbul 2008

CANOĞLU, Mehmet Ali; **Hisse Senetleri**, www.legalisplatform.net, 05.05.2008

CANSEL, Erol; İNAN, Ali Naim; **Ayni Hak Kavramı, Taksime ve Eşya Hukukunun Konusu**, AUHFD, Ankara 1964

ÇATANA, Emin; **Takasbank Ne İş Yapar?**, Capital Aylık İş ve Ekonomi Dergisi, 01.04.2002

ÇEKER, Mustafa; **Anonim Ortaklık Payı Üzerinde Hapis Hakkı Bulunması Halinde Oy Hakkı Kime Aittir?**, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Aralık 1996 C.XVIII, S.4

ÇETİN, Nusret; **Borsada Hisse Senedi Alım Satım İşlemlerinin Hukuki Niteliği**, Sermaye Piyasası Kurulu Hukuk İşleri Dairesi, Yeterlilik Etüdü, Ankara 2004

ÇEVİK, Orhan Nuri; **Uygulamada Şirketler Hukuku**, B.3, Ankara 2002

DAĞ, Üner; **“Pay Defterinin Hukuki Niteliği ve Anonim Ortaklığın Pay Sahiplerine İlişkin Diğer Kayıtları”**, İkt. Mal. Dergisi, 1989, C:XXXVI, S.4

DAYINLARLI, Kemal; **Borçlar Kanununa Göre Alacağın Temliki**, Ankara 1993

DOĞANAY, İsmail; **Türk Ticaret Kanunu Şerhi**, B.4, C.1, İstanbul 2004

DOMANIÇ, Hayri; **TTK Şerhi II**, İstanbul 1990

ERİŞ, Gönen; **Anonim Şirketler Hukuku**, Ankara 1995

ERİŞ, Gönen; **Ticari İşletme ve Şirketler**, B.4, Ankara 2007

ERİŞ, Gönen; **Ayrıcalıklı Pay Senetleri**, Yargıtay Dergisi, 1979

GÖKSOY Can Y., **Anonim Ortaklıkta Payın Rehni**, Ankara, Seçkin Yayınları, 2001

GÜRSOY Kemal, EREN Fikret, CANSEL Erol, **Türk Eşya Hukuku**, Ankara 1984

HAZNEDAR, İbrahim M.; **Anonim Şirket Hisselerinin Haczi**, Legal Hukuk Dergisi, S. Mayıs 2003/5

KARAYALÇIN, Yaşar; **Ticaret Hukuku Dersleri**, Ankara, 1964

KARAYALÇIN, Yaşar; **Anonim Şirketlerde Çıplak Payın Haczedilmesi ve Paraya Çevrilmesi**, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, XVI, 1999

KARSLI, Muharrem; **Sermaye Piyasası, Borsa, Menkul Kıymetler**, B.5, İstanbul 2004

KENDİGELEN, Abuzer; **Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı**, İstanbul, 1994

KENDİGELEN, Abuzer; **Anonim Ortaklık Payı Üzerinde Hapis Hakkı ve Bu Hakka Konu Oluşturan Paya İlişkin Oy Hakkının Kime Ait Olduğu Sorunu**,

Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Haziran 1997 C.XIX, S.1

KINACIOĞLU, Naci; **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara, 1999

KÖPRÜLÜ, BÜLENT, KANETİ, SELİM; **Sınırlı Aynî Haklar**, B.2, İstanbul 1982-83

KURU, Baki; **İcra ve İflas Hukuku El Kitabı**, İstanbul 2004

MANAVGAT, Çağlar; **Sermaye Piyasası Kanununun 10/A Maddesine Hükmüne Göre Kaydi Sistemin Esasları**, Ankara 2001, AUHF Dergisi, C:50 S.2

OĞUZMAN, Kemal / SELİÇİ, Özer; **Eşya Hukuku**, 8. Baskı, İstanbul 2001

MANAVGAT, Çağlar; **Menkul Kıymetlerin Merkezi Saklanması Kullanılan Yöntemin Sözleşmenin Hukuki Niteliğine Etkisi**, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Aralık 1996, C. XVIII

MOROĞLU, Erdoğan; **Sermaye Piyasası Kanunu Değişikliği Tasarısı-Kaydi Sistem**, Makaleler II, İstanbul 2006,

NARBAY, Şafak; **Anonim Ortaklıkta Pay Defteri**, B.1, Haziran 2003

SELİÇİ, Özer; **Eşya Hukuku**, B.9, İstanbul, 2002

ÖZTAN, Fırat; **Kıymetli Evrak Hukuku**, B.14, Ankara 2007

POROY, Reha / TEKİNALP, Ünal; **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları** B.18, İstanbul 2007

POROY, Reha/ TEKİNALP, Ünal/ ÇAMOĞLU, Ersin; **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, B.10, İstanbul 2005

PULAŞLI, Hasan; **Şirketler Hukuku**, Konya 1995SEVİ, Ali Murat; **Anonim Ortaklıkta Payın Devri**, Ankara 2004, Seçkin Yayınları

SUMER, Ayşe; **Türk Sermaye Piyasası Hukuku ve Seçilmiş Mevzuat**, B.3, İstanbul 2002

ŞAHİN, Güzin; [Halka Açık Anonim Ortaklıkların Ortaklık Yapısı Değişikliklerinde Kamuyu Aydınlatma](#), Mali Pusula Dergisi, S. Mayıs 2007

TANÖR, Reha; **Türk Sermaye Piyasası, Taraflar I. Cilt**,

TANÖR, Reha; **Türk Sermaye Piyasası, Halka Arz, II. Cilt**, İstanbul, 2000 Garanti Yatırım Yayını

TANÖR, Reha; **Devlet İç Borçlanma Senetlerinin Kaydi Değer Olarak İhracına İlişkin Yasal Düzenlemelerin Kendi İçlerinde ve Yasal Düzenlemeler ile Finansal Uygulama Arasında Gözlenen Örtüşmezliğin Hukuksal Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme**, Galatasaray Üniversitesi Haftalık Finans Dergisi, Subat 2002,

TEKİL, Fahman; **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul, 1980

TEKİNALP, Ünal; **Sermaye Piyasası Hukukunun Esasları**, İstanbul 1982

TEKİNALP, Ünal; **Evraksız Kıymetli Evraka veya Kıymet Haklarına Doğru**, Batıder, C:XIV, S:3, 1988,

TEKİNALP, Ünal; **Banka Hukukunun Esasları**, İstanbul 1988,

TEKİNALP, Ünal; **Nama Yazılı Kaydi Payların Devrinde Merkezi Kayıt Kuruluşunun Kayıtlarının Etkisi ve Niteliği**, Prof. Dr. Tahir Çağa'nın Anısına Armağan, İstanbul 2000

TEOMAN, Ömer; **Pay Senetlerinin Şekli**; Yaşayan Ticaret Hukuku, C.I, Kitap: 5

TUNCER, Selahattin; **Türkiye' de Sermaye Piyasası**, İstanbul 1985,

TURANBOY, Asuman; **2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu' na 4487 Sayılı Kanun' la Eklenen 10/A Maddesine Göre Kaydi Değer Düzenlemesi**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Ankara 1999, S.48-01-04

TURANBOY, Asuman; **Varakasız Kıymetli Evrak**, BTHAE Yayınları, Ankara 1998

TURGUT, S. Erem; **Ticaret Hukuku Prensipleri**, İstanbul, 1976

URKAN, Ercan; **Kaydileştirilen Halka Açık Anonim Ortaklık Pay Senetleri Üzerinde Ayni Hak Tesisi**, Ankara 2005

UYAR, Talih; **İİK' nın 94. Maddesi Üzerinde Bir İnceleme**, <http://www.talihuyar.com/dosyalar>

ÜLGİN, Hüseyin; HELVACI, Mehmet; KENDİGELEN, Abuzer; KAYA, Aslan; **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul 2006

ÜNAL, Oğuz Kürşat; **Menkul Kıymetler**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, T.İş Bankası Vakfı, 1988

ÜNAL, Oğuz Kürşat; **Sermaye Piyasası Hukuku ve Mevzuatı**; B.1, İstanbul, 2005

YANLI, Veliye; **Sermaye Piyasası Hukuku Çerçevesinde Halka Açık Anonim Şirketler ve Kamunun Aydınlatılması**, B.1, İstanbul 2005

YASAMAN, Hamdi; **Şirketler Hukuku ve Sermaye Piyasası Hukuku İle İlgili Makaleler, Mütalaalar, Bilirkişi Raporları**, İstanbul 2004

YASAMAN, Hamdi; **Menkul Kıymetler Borsası Hukuku**; İstanbul 1992

YASAMAN, Hamdi; **Sermaye Piyasasının Hukuki Yönü**, Karadeniz Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1984, C.1

YÜCEL, Çağatay; **Türk Finans Piyasasının Uluslar arası Finans Piyasalarına Entegrasyonu**, Ankara 2002,

İcra İflas Kanunu

İMKB Takas ve Saklama Bankası A.ş. Ana Sözleşmesi

Merkezi Kayıt Kuruluşu' nun Kuruluş, Faaliyet, Çalışma ve Denetim Esasları Hakkında

Yönetmelik, 27.06.2003 Tarih, 25151 nolu Resmi Gazete

MKK Genel Mektuplar

MKK Faaliyet Raporu

Resmi Gazete

Sermaye Piyasası Kanun

Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu 2008

Sermaye Piyasası Araçlarının Kaydi Değer haline Getirilmesine İlişkin Esaslar Tebliği,

Seri: IV No:22

SPK Yatırımcı Bilgilendirme Kitapçıkları - 9,

SPK Haftalık Bültenler

Türk Medeni Kanunu

Türk Ticaret Kanunu

Türk Ticaret Kanunu Tasarısı

Yargıtay Kararları

